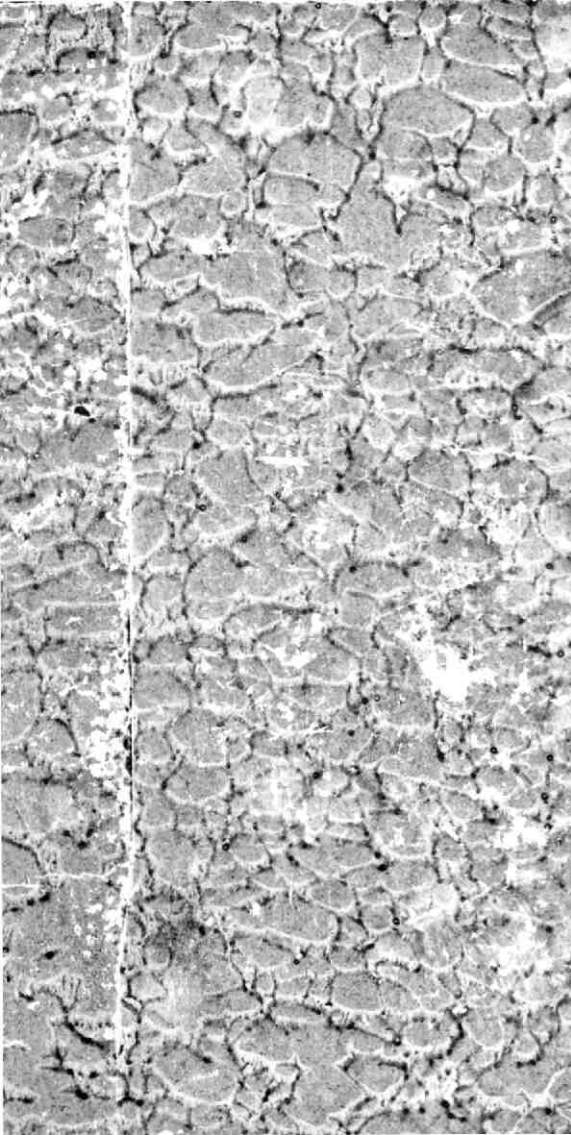

**Het vervalde christendom, uyt hare sorgeloose doodslaap
opgewekt, en aangespoort tot eenen heyligen wandel op den
koninglijken weg des levens : begrepen in XII uytgelesen
redenvoeringen en zielroerende reformatie-predikatiën**

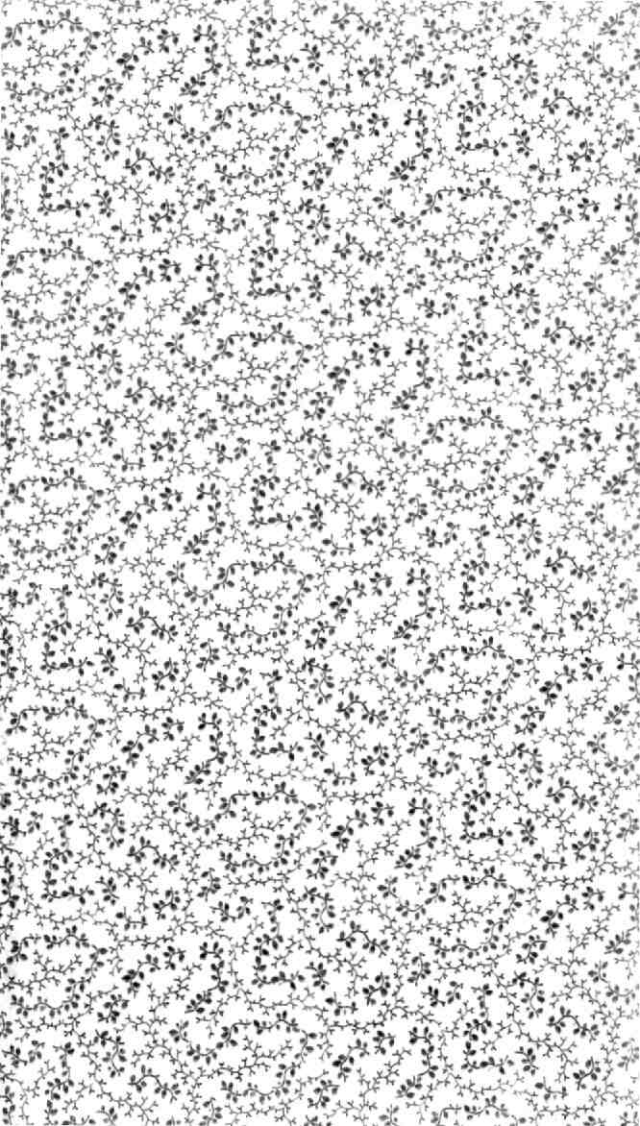
<https://hdl.handle.net/1874/233879>

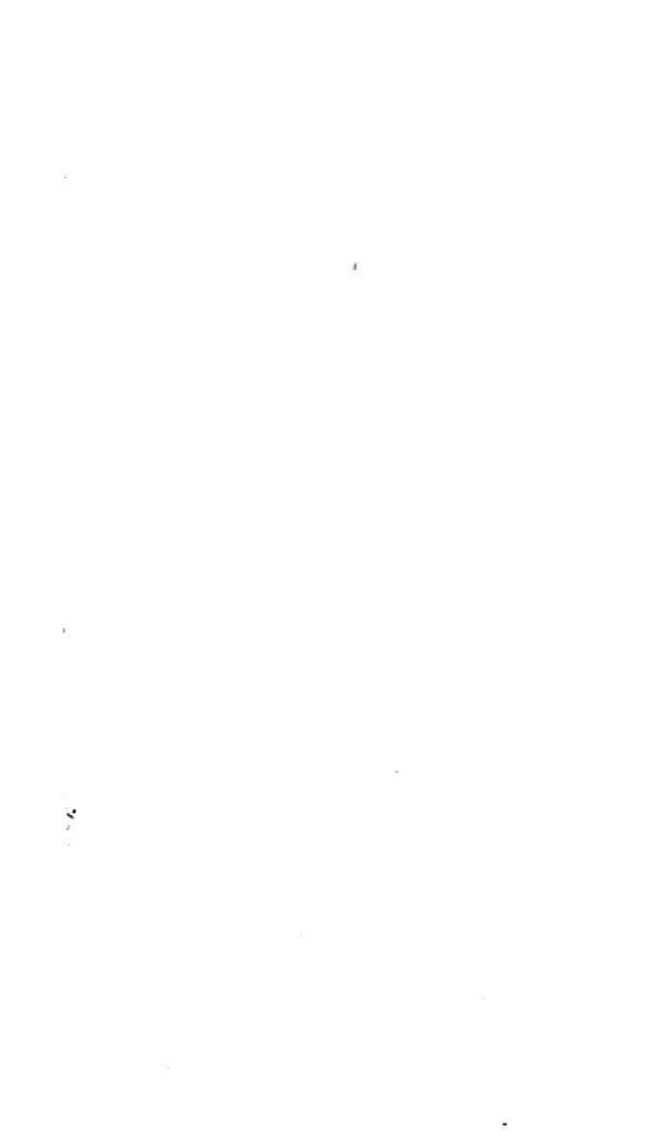

mm 10382

450

HET VERVALLE CHRISTENDOM,

uyt hare sorgeloose Doodslaap opgewekt,
en aangespoort tot eenen

HEYLIGEN WANDEL,

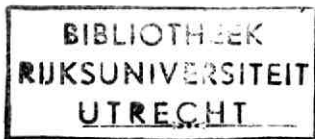
op den Koninglijken weg des Levens.

Begrepen in XII uytgelesen Redenvoeringen, en zielroerende
Reformatie-Predikatiën, van de beroemde, Godsallige,
en geleerde Heeren,

J. v. LODESTEYN, R. MACWAIR, J. LIGTFOOT,
J. OWEN, T. CASE, W. FENNER.

(Geheel Onveranderde Uitgave volgens 1711).

(Van deze Twaalf Leerredenen zijn er Zeven door den God-
zaligen JODOCUS VAN LODESTEYN gepredikt; de andere
Vijf uit het Engelsch vertaald en geschreven door de boven-
staande beroemde Engelsche Godgeleerden).

UTRECHT,
A. FISSCHER.

1875.

177.7119

Uytgegeven na *Visitatie en Kerken-Ordre.*

Het lauwe *Christendom* werd kragtig aangespoort
Tot *Deugd* en *Godvrugt* in het *Christelijke* leven
Om door des *Heeren Geest*, en 't *zaligmakend* woord
Geleerd, geleyd, bestierd, steeds *Hemelwaarts*
te streven.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1599 9513

OPDRAGT

aan alle Vroome

CHRISTENEN,

die waarheyd en godvrugt lief hebben.

GELIEFDE BROEDEREN. De Christelijke Religie of Godsdienst bestaat in gelove en liefde, dat is in God regt te kennen na het Evangelium, en hem in den geest te dienen. *Zy is een kennisse Gods die na de Godsaligheyd is.* Dog van den aan beginne zijn'er menschen opgestaan, die *de genade Christi veranderden in ontugtigheyd, sig vryheyd belovende, daar zy Dienstknechten waren der verdorventheyd.* Sulke vonden *Pautus, Petrus, Jacobus en Judas*, als uyt haar *Brieven* te sien is. Even eens als of een *dood geloof* genoeg was om salig te werden; als of *Christus een Dienaar der sonde* kon zijn; als of hy niet *gekomen was om de werken des Duyvels te verbreken*, en zijn Volk van *sonden salig te maken*; als of men om het *Rijke der Hemelen in te gaan* niet en moest *wedergeboren* werden, en die *wedergeboren was de sonde doen*, dit is zijn werk van *sondigen maken, kon.* Van dat slag waren daar na de *Gnostici*, navolgers van *Corpocrates, Basilides, Valentinus*, van welke *Irenæus, Clemens Alexandrinus* en *Epiphanius* gemeld hebben. Tot sulke behoorden in de iv. Eeuw onder de *Arianen*, de *Leerlingen van Aëtius*, die seyde, *dat het bedrijf van geene sonden ymand schadelijk was, als hy maar een deelgenoot van het geloof wierd*, by *Theodoretus* en *Zozomenus*.

De *Pelagianen* daar en tegen gaven een groote

Godvrugtigheyd voor, maar vervielen tot een *werkheyligheyd*, om door eygen gerechtigheyd het eeuwig leven te verdienen, en benadeelden het geloof en de genade Gods in Christo, met een verval tot het verbastert Jodendom, als *Augustijn* heeft opgemerkt. Niet te min heeft die Kettery plaats in het *Pausdom* genomen. Dit merkten de Leeraars die de Hervorming sogten, en de Leere van de genade en de gerechtigheyd Christi door het Geloof geern hersteld sagen. Dog haar onderwijs wierd misbruykt, als van ouds in der *Apostelen* tijden, door een deel ydele menschen, ja Leeraars, die *Antinomianen* *Wederstrevers van de Wet* wierden, terwijl zij het suyver Evangelium voorgaven: sulks dit een lossen toom aan de verdorvene natuur gaf, om vry te mogen sondigen, of het onderscheyd van deugt en ondeugt weg nam. In tegendeel waren der, die als of zy op de deugt geset waren wederom tot *werkheyligheyd* zijn vervallen, en te gelijk tot sulken *Zedenkonst*, die geen ware wortel had in de kragtdadige *genade*, waar door men moest *wedergeboren* werden. Dat is in sommige *Luthersche* en *Arminianen* gesien, die de kragten der nature verheften, de wet in een verbond der genade veranderen, en van het Evangelium een nieuwe wet maakten, om door het geloof als door een werk en de gehoorsaamheyd der geboden Christi geregtveerdigt te werden; dat quam met haar gevoelen van de natuurlijke vrye wil over een, als de *Heer Heydanus* wel heeft opgemerkt. Dog dat was geen ware *Godvrugtigheyd*, welke een Christen te betragten had. Het was ook de reden, datmen onder het werk van ware Godsdienst en het *verlaten van de eerste liefde* soo verschillig wierd in de stukken des Geloofs,

Geloofs, gelijk onsen *Willem Teeling* in zijn *Eubulus* wel aanmerkte. Want die niet waarlijk Godvruchtig was, en kon van de waarheid niet oordeelen door de kragtdadige genade, en bequaam zijn om van de stukken des Geloofs een onderscheyden begriip als een *geestelijk mensch* te maken. Seker de *vrees des Heeren is het beginsel der wijsheyd*. De *verborgentheyd des Heeren is voor de geene die hem vreesen*, en zijn *Verbond om het haar bekend te maken*. Indien ymand den wille Gods doet *sal Christi Leere bekennen*, dat *zy uyt God is*. Behalven dat God sulken mensch, die zijn wederbarende genade wederspreekt of lastert, met regt dwalen laat na het goeddunken van zijn hert, en drijven op de kragten der natuur, welke niet bequaam is om *te begriipen de dingen, die des Geestes Gods zijn*. Ja om dat soo eene *de liefde van de waarheid niet aanneemt om salig te werden*, maar verwerpt, *send God regtveerdig hem over een Geest der dwalinge om de leugen te geloven*. En hoe sou hy de waarheid vinden, die stout werd om den *Geest der waarheid*, dat is de *wedergeboorte* te versmaden?

Het was ook de reden, waarom onse Vaders in het *Synode van Dordrecht*, voor de behandeling van de verschillen, al in 't begin hare bekommeringe toonden over de *practikale Gods-geleerdheyd* die er scheen t'ontbreken, *Sessione XVIII*. wanneer zy onder malkanderen in bedenking gaven, *of het niet nuttig ware, dat men in de Examina, om Proponenten te maken, niet alleen ondersoek deed over het stuk der Leere, maar ook over de practijk, of zij bequaam waren om de Christelijke zedenkonst te leeren, en de zeden der menschen tot alle slag van*
deugt

deugt te rigten; dewijl de mensche Gods behoorde tot alle goede werken toegerust te zijn, niet alleen tot wederlegging, maar ook tot bestraffing en onderwijzing die in de regtveerdigheyd is. Tot dien eynde was het te wenschen, dat de gemoederen der Jongelingen op de Academien en in de Collegien de Practise Theologie, en de gevallen van de conscientie geleerd wierden. Godvrugt en trefselijk! Waarom ook de Synoden sederd het Jaar 1619. daar op gedurig aangedrongen hebben. En waarlijk het was te vergeefs de Leere der kragtdadige genade tot wedergeboorte te bevestigen, als men geen zorg droeg dat daar op een Godvrugtig onderwijs gebouwt wierd, niet alleen om de laster der Arminianen af te keeren, maar ook de zielen te onderwijzen omtrent de inwendige oefeningen van het leven der genade, waar toe alleen de regtsinnige Leere bequaam was.

De Heer *Willem Amesius* begon dit werk tot *Francker*, na het getuygenis van *Sixtinus Amama* in zijn *Academise Reden*, voor aan in zijn *Antibarbarus Biblicus*. Want te voren was die *Hooge School* genoemd, segt hy, *Sacrarium Bacchi*, een *Heyligdom van Bacchus*, wegens de ongebondentheyd, die daar om ging. Soo verre was het, dat wanneer de Godvrugtige Man zijn onderwijzing begon, en men zijn *Disputatien* van de *Conscientie* las, hy bespot wierd, en men *verbaast als over wat vreemds*, vraagde *wat de Man seggen wilde?* Ja soo ongelukkig waren de tyden, dus gaat Hy voort, dat het dertel volk in Nederland een ernstige bedieninge des woords niet dragen kon, en opentlijk seyde, *de bezoeking van Kerk en Land waren geen teekenen van Gods toorn over de sonde, die anders predikten,*

dikten, en den mensch door schrik en vrees van Gods oordeelen tot bekeering bewegen wilden, of den nauwen weg ten Hemel wesen, waren maar voor Praecifianen, Puriteynen, Phariseen, Neuswijse, te agten. Dog die voortreffelijken Engelsman, die *W. Perkins* Leerling geweest was, heeft met zijn onderwijs een groote vrugt gedaan in die Hooge School, en na hem de Godsalige *Meinardus Schotanus*, waar op in onse Academie *Gijsbertus Voetius* gevolgt is, die zijn *Professie* begon, met een *Oratie van de Godvrugt met de kennis te vervoegen*; en wat hy daar op geleerd en gevorderd heeft, is door de tijd ondervonden. De Jongelingen oeffenden sig in Godvrugtige onderwijsingen, en dewijl in Engeland deftige en daar in geoeffende Mannen waren, op de gronden van de kragtdadige genade des H. Geestes, (och waren de sulke als nog overgebleven!) gingense daar heenen, of leerden de Engelse Taal om in de *Practicale Godsgeleerdheyd*, en voor sig, en voor de Gemeynthe, door hare geleerde boeken, ervaren te werden. En seker die sulke schriften veragt, heeft lust om wat anders te doen, weynig bequaam tot sulken zedenkomst, die aan de ziele raakt omse geestelijk, gevoelig, en ervaren in het werk der saligheyd te leeren. Immers ik danke mijn God, dat ik van mijn jonkheyd aan op dien weg onderwesen ben.

Dit nu dagt ik tot waarschouwing in onse dagen te moeten aanmerken, terwijl onse Kerk door soo veel verschillen beroert werd. Want ik meyne dat men als te voren de regte oorsaaken daar van in het gebrek van de ware Godsvrugt, welke uyt de wederbarende genade spruyt, moet vinden. Want de *nature* verheft sig tegen de Schole van *Jesus* en

en zijn *genade*; zy vermengt sig boven haar staat en kragten met het geloof omtrent de verborgentheden des H. Evangeliums. Waar door het dan gebeurt, datmen menigmaal niet meer wil geloven als men met zijn natuurlijk verstand begrijpt, of de Geloofs-stukken soo verschikt, dat zy begrijpelijk zijn na de beginselen der natuur. Een regte weg tot een natuurlijk Geloof en Godsdienst, waar toe men geen wederbarende genade van nooden sal hebben. Boven dien wanneer men op geen Godvrugt geset is, vindmen ligt wat anders te bedenken, als het geene tot het wesen van het Christendom betreft, en waar in men waarlijk leven kan, dewijl daar *in het leven onses Geestes is*: en dan *uyt de overvloed des herten spreekt de mond*. Eyndelijk als men niet waarlijk Godvrugtig is, sal men aan het hert geen ondervinding van het gewigt der waarheden des Geloofs hebben. Ja men konse heel ligt begeven en verlaten, om vremde gevoelens over te nemen, en boven al sig vermaken in de bespiegeling van dingen, die niet veel sekerheyd of nuttigheyd hebben, als of daar in de ware wijsheyd gelegen was, en men daar door tot den Top van de Hemel-wijsheyd geraakte. Dat hier in gesondigt werd in onse dagen, kan niemand ontkennen, en ik wenschte dat God het op het hert liet vallen van alle de geene, welke een innige en teed're Godvrugtigheid lief hebben en zoeken te bekragten. Boven dien wilde ik van herten datmen op dese *Aanmerkingen* agt gaf, om van de ware Godsvrugt te oordeelen.

I. Merk ik aan, *dat'er heden een slag van een sonderling volk is, dat sig geern voor Mystike Christenen wilde uytgeven, om boven andere Godvrugtig*
te

te schijnen, dog die naam niet en verdiend. Daar is geen twijffel aan of het Christendom vereyscht een *Mystike*, inwendige, geestelijke *Godsdienst*. Hy was selfs in het O. T. geen *Jode* die in het openbaar was, of in besnydenisse na het vleesch, maar in het verborgen, door de besnijdenisse des herten in den *Geest*, wiens lof was niet uyt de menschen, maar uyt *God*, Rom. II: 28, 29. Veel min moest hy een *Christen* te agten zijn, die alleen uytwendig in zijn naam, of belijdenis een *Christen* was, maar hy die een *verborgen leven* leyde; die na den *inwendigen mensch* behagen in de *Goddelijke Wet* had; die *God* in den *Geest* diende en aanbad; die met en voor *God* wandelde. Die op de inwendige openbaringen en bezoeken Gods aan de ziel, de leydinge des Geestes in Christi binnenkameren, zijn *getuygenissen* en *verzegelingen* aan het hert, den *nieuwen Keur-steen*, het *eeten van het verborgen Manna*, de *antwoorden Gods* op ernstige gebeden aan het gemoed agt gaf.

Dog 't is al geen *Mystike Gods-dienst*, die men sig verbeeld. By de *Monniken* is'er een te vinden, door een drievoudige *Weg*, (*Via Purgativa*, *Contemplativa*, vel *Illuminativa*, & *Unitiva*) van *suyveringe*, *beschouwinge*, en *vereening in liefde*. Selfs vind ik dat'er een *Jesuit Michiel Cuvelier*, tot *Keulen* A. 1668. van geschreven heeft, en nogtans weetmen de *Leeringen* van dat *Pelagiaansche* geselschap. En derhalven moesten wy voorsigtig zijn om van de *Mystike Godvrugt* te oordeelen.

Want waar in bestaat dog de *Mystike zedenkonst* van de sulke die wy by sommige onder de *Lutersche* en *Gereformeerde* ook in *Nederland* bevinden? Het is de wereld wegens goddeloosheyd te veroordeelen,

V O O R R E D E N .

deelen , by zig selven te leven , een afgesonderd geselschap na eygensinnigheyd te maken , de ydelheyd van de wereld te veragten , self-verloochening en dooding van het vleesch voor te geven , de nederigheyd in schijn te prijzen , *Morale boekjes* te lesen , daar van als een *Moralist* te spreken , en onderwijlen de ingestelde middelen des Godsdienstes te verlaten , de eygenwillige oeffeningen te betragten , by sig selven wijs te zijn , op eygen verstand te steunen , sig selven tot een meester te werden , in de betragtingen van de deugt te berusten , en ondertuschen geen liefde voor de waarheyd te hebben : waar door het ook geschied , dat zy over al haar Broederen vinden . Dog dit alles kon een *Pithagoras* , wiens Les was , terwijl men leefde , het lichaam af te sterven , of een *Plato* , en een *Epictetus* voordoen , en misschien beter als'er de naam van *Christus* by was . Dog dat volk heeft de godvrugtige lessen van het Evangelium tot een enkele *Morale* gebragt , en zijn verheugt als zy yets diergelijks selfs by de Heyden vinden . Immers by de *Augustianen* en *Janse- nisten* in het Pausdom , die sig aan soo een *Mystike* zedenkonst in haar Kloosters gewennen konden : haar eensame boekjes hebben het doen sien . Trouwens haar schrifjes konden het meeste vermaak , playsier , en oeffeninge aan dese *Mystike* geven , terwijlse niet en verstaan wat'er voor een Godvrugt vloeyt uyt de innige gemeynschap Christi , en zijner gerechtigheyd door den gelove aangenomen . Ik hebber ondervinding van . En derhalven wat zy ook van een *Mystike zedenkonst* opgeven , ten is de regte Gereformeerde *Evangelische Godvrugt* niet die zy voorgeven ; zy verdienen ook dien naam van *Mystike* niet , welke zy sig selven nogtans met een op-

opgeblasentheyd zoeken aan te matigen. Sy beschouwen God, soo als zy meynen; maar 't is niet in *het aangesigte Jesu Christi*: veel eer de wijze der Monniken, welke eyndelijk soo verre haar *Morale* heen voeren, dat zy zig wel onmiddelijk sonder den Middelaar Jesus, soo wel als sonder de voorsprake der Heyligen, door beschouwinge en liefde met God, als het opper-goed, souden durven vereenigen.

II. Merk ik aan, *dat'er geen ware Godvrugt wesen kan, sonder de liefde van de Goddelijke waarheden*. Seker het geloof en de kennisse Gods zijn de wortels van alle saligheyd en godsaligheyd, of men diend een *onbekenden God*. Dat is, van de onse tegen de *Remonstranten Socinianen* en *Mennisten* getoont. En der halven heeftmen geen *ware Godvrugt*, wanneer de erkenenis en de liefde van de waarheyd des Evangeliums sou ontbreken. Ja ik meyne dat de *liefde der waarheyd het eerste en voornaamste deel* van de Godvrugt, dat is van de liefde Gods in Christo, is; soo deè Paulus, 2 Thess. II: 10. Sulks ik regt heb om de sulke verdagt te houden, die het geene als waarheyd, na de gronden en belijdenissen van onse Kerk geleerd moet werden, niet en wegen als het behoord, en sig niet eens versetten om die stukken des Geloofs, als zy last lijden mogten, te verdedigen. Men kon alles in ymand onder den naam van vroom te zijn verdragen, of uyt een seker eygen belang ontschuldigen, om dat men met ware Godvrugt geen regte prijs op de waarheyd gestelt heeft. *Sy hebben niet verstandelijk ayt gegeven op uwe waarheyd*, segt Daniel in zijn Belijdenis, cap. IX: 13. Misschien dat sulke, om die eygen reden, wel een *Remonstrant* of *Mennist* als

V O O R R E D E N .

als haar *Broeder* souden omhelsen, wat'er ook zy van de dwalingen, welken men weet dat hij geloofst. O Christen! dat betaamt de ware Godvrugt niet. Bedenkt of uw practijk deugen kon, als zy uyt de Evangelische gronden en waarheden niet vloeyt, of ook wel u de regte liefde Gods en Christi des Soons Gods ontbreekt. Ja hacchelijk wist gy niet wat reden dat gij hebt om in Godvrugtigheyd op een Evangelische wijze God te dienen. Het is wat anders hem als Schepper en Opperheer te eeren, en wat anders hem als Saligmaker in *geest en waarheyd* aan te bidden, en uyt *Evangelische redenen* en beginselen met liefde hem regt dankbaar te zijn. Ja denkt vry of onder sulken practijk niet wat werk heyligheyd schuyt, en deselve wel gerigtet zy door het Geloof na de Leere der Genade, welke in onse Gereformeerde Kerk soo kragtig geleerd is.

III. Ik merke aan, *dat de Godvrugt bestaat, 't zy in het regt prediken, 't zy in het betragten.* Het is wat te seggen, Sondaren tot God te brengen, en bekeerde zielen op den weg na den Hemel te geleyden. *De weg is nauw, en de poorte eng die ten Hemel leyd.* O salig te werden is een moeylijk werk! *de regtveerdige werd nauwelijks salig* segt *Petrus*, 1 Pet. IV:18. Het is hier, *werkt uwes selfs saligheyd uyt met vreese en met beven*, Phil. II:12. *strijd om in te gaan in de enge poorte*, Luc. XIII:24. *beneerstigt u te meer om uwe roeping en verkiesing vast te maken*, 2. Pet. I:12. *Saligheyd is een gantsch seer uytnemend gewigt van eeuwige heerlijkheyd*, 2 Cor. IV:18. *zy heeft de arbeyd van Christi ziel*, en zijn dierbaar bloed gekost, en sou men denken, dat het ligt voor ons was
zijn

zijn saligheyd te betragten? Voorwaar, voorwaar seg ik u, *het sou ligter zijn dat een Kemel ging door een ooge van een naalde*, als dat een mensch van sulke inbeeldingen *sou in gaan in het Rijke der Hemelen*. Waarlijk de practijk van een Christen is geen *bloote Morale*, waar toe hem de natuur, de reden of het tijd-geloof brengen kon. *Ik ken wel een natuurlijke zedenkonst, maar ik ken geen natuurlijke Christendom*. Het *Geloof* gaat boven de natuur in toestemming, soo ook de *Godvrugt* in betragting. Daar is een boven natuurlijke genade van nooden om het hert te veranderen en levendig te maken, en die moest wel sonderling in het hert van een Christen werken, indiense dat doen sal, waar toe zy verleend werd.

Dewijl nu de bediening des woords de *bedeeling des H. Geestes* is, diend een Leeraar het daar op toe te leggen dat hij het woord in dat oogmerk verkondige. En derhalven wat sou het hem baten, lang en breed tot vermoeying van de sin der H. Schriften te spreken, als of zy soo duyster waren datmen anders daar van nog geen verstand gemaakt had, en dan te eyndigen met een korte toepassing, die meer in herhaalde woorden, als in een welbedagte toeëygening bestaat, en misschien geen bedenkinge gekost heeft, even als of de practijk van selfs vloeyde, en men die sonder voorbereydinge over zijn tong mogt laten rollen. Dog soo een Leeraar doet sien wat hy is. Misschien geen fonteyne om een goede reden op te geven, daar toe geen hert hebbende, maar als een waterloose wolk of regenbak ledig en droog sonder water. En wat vrugt sal daar van te wagten zijn, by zielen, die *stroomen des levendigen waters* uyt het hert en mond

mond van haar Leeraren verwagten? Veel eer dat men sugtende uyt de Kerk gaat, en de meeste na huys keeren, soo onvrugtbaar en ongevoelig als zy daar gekomen waren. Ten besten genomen soumen sig verwonderen dat de Leeraar sig dapper als een Letter-Knegt uytgeslooft heeft met dingen, die geen nut deden om zielen te bekeeren, te verbeteren, en te vertroosten. O daar is hier een geestelijke konst en uytvinding van nooden, meer als of men een deugt op een *Philosophische wijze* behandelde. En soo men daar toe arbeyd deè, en daar by eygen ondervinding voegen kon, men sou het practijk prediken in geen veragting brennen, als het maar te veel tegenwoordig gebeurt. Waarom'er ook te vreesen is, dat onse Kerk als die van *Ephesen*, van *Sardis*, van *Laodicea* gelijk werde, waar in de geestelijke kennisse Gods en van sig selfs, volgens het Evangelium, ontbreken sal.

Men moest derhalven wel aanmerken, *datmen in het verkondigen of hooren van het saligmakend woord wel te letten, dat het een onvergankelijk zaad van de wedergeboorte was.* Soo noemt het *Petrus*. Dog de *wedergeboorte* was geen gemeyn werk, zy was geensints op zijn *Joods* en *Remonstrants*, bestaande in een veranderinge van daden, maar van het verdorven hert. Men moest daar door *als uyt den dooden levendig gemaakt, en een nieuw schepsel werden, en getrokken uyt het Rijke der duysternisse, en overgeset in het rijke des Soons Gods.* En daar toe moet een Leeraar wel sekerlyk arbeyden, dat hy sig selven voor al van de genade versekere, en dan andere als een *geestelijke Vader* en geen *Pædagoog* arbeyde te wederbaren op dat *Christus* een gestalte in hem kreeg,

na *Pauli* voorbeeld. Want *dog al wat uyt vleesch geboren is, is vleesch, ten zy ymand weder geboren werde kan hy in Gods Koningrijke niet in gaan.* Daar toe was nu van nooden, datmen sogt te prediken *in beloeninge van geest en kragt*, en elk een by zig selven ondervond wat weg dat God hield om zijn uytverkoorne kragtdadig tot zijn gemeenschap over te brengen.

b. Dat het een *Woord des Geloofs* was, Gal. III : 2. Rom. I : 17. om te leeren hoe het na het Evangelium omtrent God en Christus ter bekeering, ter gerechtigheyd en ter heyligmakinge moest geoeffent werden. Daar in is onse Kerk onderscheyden van alle die buyten ons zijn, en het is wel te weten, dat veele met een naam of inbeelding van geloof eeuwig verloren gaan. Want zy verstonden niet regt wat het ware in Christus te geloven, en aldus door het gelove in en door hem in God te geloven, Gal. II : 20. Phil. III : 8, 9.

c. Het is een *Woord des Koningrijks*, Matth. XIII : 19. en dat in verscheydene opsigten. Want het I. is de *Schepter van de Koningh Jesus* onder de werkinge des *H. Geestes*, om den sondaar door waaragtige bekeeringe en geloove aan God onderdanig te maken, *alle hoogte der gedagten in hem neder te werpen onder de gehoorsaamheyd van Christus, en de wederhoorige by God te doen wonen.* II. Het is de *Wet des Koningrijks*, en doet sien wat God van zijn *vrywillig volk* afvorderd, om hares Konings deugden gelijkvormig in *heylige cieragien* te zijn en te leven, als rechte Onderdanen van dat Koningrijk betaamt. III. Het is de *Sleutel van het Koningrijk der Hemelen*, om den Hemel den gelovigen te openen, en den ongelovigen

lovigen toe te sluyten, en bij gevolge een Woord *des toorns* tegen Godloose, en een Woord van *genade* en vertroosting voor des Heeren volk, dat salig sal werden, Jes. LXI : 1. iv. Het is een *Sweerd des H. Geestes*, om onder de geestelijke wapenen in de ure der versoeking tot heyligheyd en standvastigheyd tegen alle geestelijke vyanden gebruykt te werden. v. Het is een *werktuyg*, van den *Heyligmakenden Geest*, om den gelovigen Gods beeld gelijkformig te maken en *te doen wandelen als Christus gewandeld heeft*, en die deugden te betragten die den Apostel *vrugten des Geestes* noemd. Soo nu het woord te prediken is geen kleyn werk. *Wie is tot dese dingen bequaam?* riep Paulus uyt, en dat moeten veel meer Leeraren doen, die weten wat lot der bedieninge haer gegeven, en wat sorge over de zielen haer toebetrouwt is.

Immers sulken *practijk* te prediken, was seker geen ongeleerde *Zedenles* op te seggen, gelijk men bespottelijk hoord. Ik mogt wel denken dat zy sulks doen, die het op een gemeyne en ongeleerde toepassing laten allopen, en tot het innige van de *praktikale stoffen* niet door en dringen, even of de Godvrugt van een Christen in een *ligte Morale* bestond, bysonder onder de geestelijke dagen des N. T. En ik beken daar toe was niet veel geleerdheyd van nooden; daar in tegendeel groote en ervarenere wijsheyd vereyscht wierd in den geenen die prediken sou na den eysch van de *zedenkunst* van het Christendom, welke immers die van het Heydendom verre te boven gaan moet. Ja niemand sal het doen, als *die van God inwendig geleerd is*, en ontfangen heeft *de wijsheyd die van boven is*, dat is die door ervarentheyd, en
geestelijk

geestelijk oordeel het inwendig Christendom regt verstaat, en weet wat hy te prediken heeft, op dat hy sig selven sou behouden en de geene die hem hooren. O die soo zielen vangen kan die is wijs, geleyd zijnde in de binnenkameren des Konings! Hy is een wijs Bouwmeester, om op het fundament Christus, geen hoy en stoppelen, dat maar te veel gebeurd, maar goud en silver te bouwen. Hy is een wijs Schriftgeleerde, die uyt den goeden schat des herten weet voort te brengen oude ende nieuwe dingen, die zielen kunnen salig maken. Hy is een wijs Huys-versorger Gods, om het woord regt te snyden, elk een na gelegentheyd van tijd en staat het zijne te geven, en na den eysch uyt te deelen, op dat hy getrouw in zijn werk zijnde Gode reukenschap van zijn bediening en van zielen die zijn zorge toebetrouwt zijn, geven mogt. En ik wil my wel versekeren, dat indien sulks geschiede men wat anders te prediken sou vinden, als saken die een schijn wijsheyd hebben, en tot het wesen van de ware kennisse Gods en Godvrugt niet en behooren.

Sijn het ook geen tijden om op soo een ernstig preken geset te zijn? Onse dagen zijn boos, de ongerechtigheyd werd vermenigvuldigt, de liefde is in veele verkout, het volk blijft dood, ongevoelig en sorgeloos onder toorn, langmoedigheyd en genade. Het werd door de roepende stem van de Goddelijke roede geroepen tot rouwklage, geweent, en bekeering, en leeft als doof, en vernoegt zig met een gemeenen wandel, ten besten genomen. Daar was dan reden om soo oyt op de kragt van Godvrugt aan te dringen, datmen leere wat Israël doen moet, om de tijden der besoeking waar te nemen, te weten wat tot onsen vrede diend, en sig te laten met

V O O R R E D E N.

God versoenen. Was het soo , daar sou grooter ernst in de Kerk zijn, de Gemeente sou meer gestigt werden, de sondaren souden overtuygt zijnde, sig tot God bekeeren, en de gelovige meer ervarentheyd en voortgang in de genade deelagtig werden. Maar nu is het menigmaal soo de Leeraar soo het Volk! en wederom, *gelijk het volk alsoo is de Priester*, Hos. IV : 9. *terwijl 'er niet sonder smaatheden geroepen werd, propheteert gy lieden niet; laat zy propheteren; zy en propheteren niet als die.* Dog de Heere sou antwoorden, *o gy die Jacobs Huys geheeten werd, en doen mijn woorden geen goed meer voor den geenen, die opregtiglijk wandelen!* Mich. II : 6.

IV. Merke ik aan, *dat de practikale Gods geleerdheyd wel bysonder dese onderwijsinge vereyscht, dat een Christen sig selven leerd kennen, of sy regt ten eeuwigen leven in Christi gemeynschap hebbe.* Dat stuk is bewesen tegen het *Pausdom*, daar men den mensch altijd twijffelen doet van zijn staat, om hem in schrik en beven van het gesag der Priesters te doen afhangen. Maer in der daad, de werksame kragtdadige genadige brengt sulken veranderinge van staat en soodanige bewegingen in de ziel die niet onbekent kunnen blijven, 1 *Cor.* II : 12. Het is ook de H. Geest die den geloovigen een *zegel* en *onderpand* der saligheyd geworden is, en derhalven een Trooster en Getuyge van haar geestelijk erfgenaam en kindschap ten eeuwigen leven. Haar geloof moest ook altijd geen swak geloof blijven, maar sterk werden, en tot toepassing van de gemeynschap Christi en zijner beloften vorderen, *Psal* XXIII : 1. *Job* XIX : 25. *Gal.* II : 20. 2 *Tim.* I : 12. Derhalven heeft God in zijn woord

woord de teekenen der saligheyd wel duydelijk voorgesteld, op dat een Christen sig daar aan beproeve en leve in de *hoope der heerlijkheyd Gods*, waar toe hy wedergeboren en geregtveerdigt is, *Psal. XV: 1, 2. XXIV: 6. Matth. V: 2. Rom. V: 1, 2. 1 Pet. 1: 3, 4.* Waarom het ook een Christens pligt is, *sig selven ondersoeken en te beproeven of hy in het gelove zy, sig te beneerstigen dat hy zijn roeping en verkiesinge vast make, 2 Cor. XIII: 7. 2. Pet. I: 12.* Dus leerde hy sig selven kennen, als een Christen, na dat hy *sig selven bekent gemaakt* is in zijn eerste bekeeringe, met het boetveerdig *Ephraim*, *Jer. XXXI: 19.* Dat vereyschte *Paulus* van een Christen, op dat hij wiste of *Christus in hem was, ten zy hy eenigsints verwerpelijk ware, 2 Cor. XIII: 5.* En in der daad daar is groot gevaar in, dat een Christen sig onbekend blijft, wegens de *bedrieglijkheid, ja doodlijkheyd van zijn hert, Jer. XVII: 9.* Te meer, om dat een *Tijd-geloof* na by het saligmakende Geloof komen kan, en men de *gemeyne gaven des H. Geestes* voor saligmakende en onberouwelijke *genade-giften* ligt mogt op nemen, door eigen liefde sig bedriegende, dat maar al te veel gebeurd. 't Was dan van noode dat Leeraars om niet in 't wilde en over 't hoofd te prediken, of geen peerlen voor de Swijnen te werpen, en de Toehoorders sig daar op toeleyden, datse een nauw onderzoek deden van de Teekenen der genade, om sig in dit gewigtig stuk niet te bedriegen. Waarom het noodig was, dat men in de *Gevallen der conscientie* geoeffent ware, en het woord Gods, dat een *woord der beproevinge*, wel gebruykte om zijn staat te ontdekken, en te troosten en te versekeren. Dat

was de weg om een *vaste vertroosting* in leven en sterven te hebben. O waren *de kinderen Levi*, dat is, de Leeraars, dus *gereynigt* en als *goud gelou-tert* daar op geset, daar was een Hemel-stof in het prediken, om den mensch tot inkeer te doen komen, bekommert over zijn staat te maken, en zorgvuldig om den toekomenden toorn te ontvlieden, te doen vragen *wat sullen wy doen om salig te werden!* En dat sou een werksaam leven in de ziel verwekken, met ervarenheyd van Gods handelingen tot sig en tot de vroome Christenen te kunnen spreken, *wat God aan haar ziele gedaan heeft.* Hoe sou een Kerk bloeyen daar veele sulke gelovige leefden? daar nu de mensch op het losse daar heen loopt, en styf op zijn droessem blijft leggen, sonder van vat tot vat ontledigt te werden, sorgloos slaapt in den staat der sonde, en nauwlijks wakker kan werden wat men ook uyt de kele roept, *ontwaakt gy die slaapt, staat op uyt den dooden, en Christus sal over u lichten.*

De tijden die wy beleven, vereyschen ook sulken ondersoekenden en ernstigen bediening. Men vertrouwt op een *gedaante van Gods saligheyd*, *daar de kragt verloochent werd*; men rust op een uytwendige belijdenis en betragtinge van ingestelde Godsdiensten, hoewel flauw waargenomen, en op Burgerlijke eerlijkheyd en deugt, waar toe men sonder de wederbarende genade bequaam kan werden. Dat moest verbeterd zijn, indien onse Kerk Geestelijk sal werden, en een gedaante vertoonen, welke aan Christus onsen Bruydegom welgevallig en lieflijk zijn sal.

V. Ik merke aan, *dat de beste practijk van het Christendom na de gronden van de Gereformeerde Kerk*

V O O R R E D E N.

Kerk dan geleerd werd, als men voorzigtig Wet en Evangelium onderscheyd, en wederom die beyde in de bediening en betragting wel te samen voegt. Het is zeker een groot misverstand als men *Wet* en *Evangelium* onder een vermengt, de *Wet* in een Verbond der Genade veranderd, en wederom van het *Evangelium* een nieuwe *Wet* maakt. In der daad dat is gevaarlijk, in Theologische onderwijzingen, en wel bysonder in het stuk der regtveerdigmakinge des menschen voor God. In het Pausdom was'er soo een vermenging geschied, tot bederf van het Christendom: maar die wierd door de Leeraars der Protestanten weg genomen. Zy meynden, dat het regte Godgeleerde waren die *Wet* en *Evangelium* wel wisten te onderscheyden, soo seyde *Lutherus*. 't Was noodig om de Paapsche dwalingen te verbeteren; 't was ook dienstig in de practijk om te weten wat *pligten*, bewegingen, en oeffeningen een Christen uyt aanmerkingen van de *Wet* en het *Evangelium*, als verschillig in stoffe, eynde en gebruyk, omtrent *Christus*, en sig selven oeffenen moest, Rom. VII: 5, 9, 12, 28, VIII: 3, 7. X: 3, 5. Gal. II: 19, 20, 21. V: 4.

Maar het was wederom ten hoogsten gevaarlijk, datmen de *Wet* door het *Evangelium* afgeschafft wilde hebben, als of een Christen alleen door het *Evangelium* geleyd wesen moest. Die grove dwalinge heeft veel *Antinomianen* in Engeland bedorven, als welke meynden, dat de *Wet* tot het O. T. behoorde, en daarom onder het N. T. of *Evangelium* geen werkkring tot overtuiging, vernedering, en droefheyd over de sonde meer overig had; dat men derhalven den Sondaar niet door vrees, droefheyd, en diepe verootmoedinge voor God oeffenen moest,

moest, om hem met selfsverloochening tot Christus te leyden. Men moest maar hem regt toe regt aan tot Christus wijsen, en straks doen geloven dat hy voor hem gestorven ware. Ja even de Gelovige moesten de Wet niet beschouwen tot een Spiegel van haar verdorventheyd, en droefheyd over hare sondige swakheden, selfs niet als een regel van hare gehoorsaamheyd. Waarlijk een verkeerde weg in het Christendom om ware bekeering en Godvrugt te leeren. Hoe? is de Wet niet een Wet van eeuwigdurende zedelykheyd? Hebben wy geen Wet meer om daar na te leven? Heeft selfs de Wet der nature opgehouden? Is'er geen onderscheyd van deugt of ondeugt meer? Is het vry gelaten alles te doen even te sondigen? Ik weet wel, dat vroomme *Antinomiansche* Mannen (de rest is niet weerd, dat ik'er meê spreke) sig op een *inwendige Wet des Geestes* beroepen hebben, en sig beklagden, dat zy als *Goddelloose* en ongebondene beschuldigt wierden. Maar wat schaad' het, dat de inwendige genade des Geestes een uytwendige bedieninge der *Wet* hebbe, en te leeren datmen daar uyt te leeren heeft, soo wel als een uytwendige bedeeeling van het Evangelium tot het Geloof noodig is? Het moest genoeg zijn, dat men sig sorgvuldig wachte van door de *Wet* Christi genade te benadelen; waar aan veele schuldig wierden in Engeland, die op zyn *Arminiaans* het Evangelium in een Nieuwe Wet veranderden, verdienende dat zij *Neonomianen* genoemd wierden, terwijl zy den naam van *Antinomianen* hare partyen gaven. En my aangaande, ik kanse niet ontschuldigen van groote dwalingen, die het Evangelium tot een *nieuwe Wet* maken, want zy deden het om in plaats van de dadelijke

dadelijke gerechtigheyd Christi (zy waren met zijn voldoening tot vergeving der sonden te vreden) een eygen gerechtigheyd der werken na die nieuwe Wet op te regten. Dog dit is een schendig des-seyn tegen de gronden der hervorming. God beware onse Kerk van diergelijke dwalingen, die al begonnen hebben onder ons gehoord te werden, soo verre datmen de woorden van *doed dat en gy sult leven* in het O. T. tot het Verbond der Genade gebragt heeft, en toegestaan, dat de Vaderen in het O. T. door het Geloof en door de Werken van de Wet geregtveerdigt zijn. Seker die daar toe kan komen, kan meer doen, en de voldoeninge Christi by zijn eygene gerechtigheyd na de nieuwe Wet des Evangeliums tot regtveerdigmakingen samen voegen; en misschien wat meer. Dog ik wenschte datmen voorsigtig was, en bleef by onse *Geloofs-Formulieren*, waar wy in verpligt zijn te geloven, dat wy door de *lijdelijke* en *dadelijke* gehoorsaamheyd Christi voor God geregtveerdigt werden, sulks dat'er geen plaats voor onse werken, hoe gyse ook aanmerkt, overblijft. 't Ware alleen om een getuygenis te geven door een seker *Teeken* datmen door het Geloof in Christus geregtveerdigt was. Dus soude onse practijk en Godvrugt levendig, opregt, en kragtig blijven, volgende de redenen en regelen van het Evangelium Christi. Ik wilde dan wel datmen ter dege verstond en de Gemeeynte indrukte, wat onse Kerk altijd van het gebruyk der *Wet* omtrent een *Sondaar*, die noyt sal salig werden, of omtrent een *Sondaar*, die door de Genade bekeert wierd, ja ook omtrent den Geloovigen te gevoelen zy, en na die gronden altijd preekte, welke soo duydelijk in onse *Catechismus* werden

V O O R R E D E N.

werden voorgehouden. Men sou daar uyt leeren verstaan hoe men in de verkondiging des Evangeliums sig voorzigtig te dragen hebbe, om geen *Laodicense* Christenen te maken, en met een soetvoerig Evangelium den mensch na den Hemel te leyden, of van zijn saligheyd te versekeren.

VI. Indien men dit alles wel aanmerkte, wy *souden regt verstaan wat van de hedendaagsche Godvruchtigheyd te oordeelen zy.* 't Is seker al geen goud wat'er blinkt: daar is ook *klater-goud*, dat de oogen van verre bedriegt. O Christenen, daar is een geveysde Godvrugt, soo wel als een geveynst Geloof. En al was de Godvruchtigheyd van sommige niet geheel geveynst, zy kon groote fouten en mislagen hebben, die wel seker te verbeteren waren. Men moet op de beginselen van binnen, de voorgestelde eynden, en de maniere van werken na de Wet en het Evangelium wel agt geven, en toesien of men beyder gebruyk wel voorzigtig samen gevoegt hebbe. Dog het ware Geloof moest boven al in aanmerking komen, want al *dat uyt den Geloove niet en geschied is sonde*, al was het een deugt of Godsdienstige pligt in sig selven aangemerkt. Is het Geloof niet gezond, wat roemt gy op Godvruchtigheyd als ofse gezond was? 't Kan wel een *Morele Zedenkonst* zijn, waar toe U de reden door het Evangelium wat geholpen, onderwijs kon geven, en de natuur bequaam maken, als zy door gemeene gaven des Geestes wat geholpen was. Boven dien denkt ondertusschen niet dat de drift van uw natuur of yver om in een eygensinnige wijsheyd te vorderen, voor ware Godvrugt te agten zy. Siet of de *kennis u niet opgeblasen maakt*, en gy niet en versuymt het geene tot het wesen van de

ware

ware *wijsheyd*, die van *boven is*, en de inwendige Godvrugt behoord. Ik meyne seker dat daar bliken zijn, als men dit doet met versmadinge van Geleerde en Godsalige Leeraars, op welker onderwijs God te voren soo veel zegen in zijn Kerk gegeven heeft. Het is wat te seggen, dat die woorden *geen goed meer doen aan uw hert*, die van te voren den Gelovigen soo veel stigtinge gaven, datmen seggen kon, *dese en die is aldaar geboren*. Heel wel! *yvert na de beste gaven, en aldermeest, dat gy moogt propheteren*, hoewel het nu geen tijden zijn om buyten gewoone gaven des H. Geestes, als ten dage der Apostelen daar toe te wagten. Maar weet'er ook by, dat het vry wat te seggen is, als men vrymoedig dit zegel op eygen-sinnige uytleggingen set, *waar mede de H. Geest dit beduyde*, en wel op uytleggingen der *Propheten*, welke wat anders leeren, als Christus en de Apostelen daar in vonden. Doen egter sulke inbeeldingen U nut, verdenkt die Broederen niet, die van andere meyninge zijn, als of zy de *Propheten* bestonden te *veragten*. Dat doet geen mensch als die een boos gemoed heeft, en in Moses of de Propheten niet en wil vinden, om de Vaderen des O. T. te weygeren, dat zy in de genade Christi sig reeds toeëygenen konden.

Maar siet ook wel toe, dat gy uw Godvrugtigheid of bedieninge geschikt hebbende na uw trant van de Goddelijke huyshoudinge in de verbonden des O. en N. T. die niet en steld als een regelmaet, om alle zielen te behandelen of van haar staat te oordeelen. Zy hadden een andere leydinge, die haar met veel voorsigtigheid van getrouwe Herders geleerd is. Werden zy geoeffent
met

met meer vernedering, droefheyd over de sonde, en bekommring over haar saligheyd als gy, denkt vry, dat uw geneeskunst (noemtse Evangelisch soo het u beliest) voor alle zielen niet dienstig is, en dat gy de teere zielen mishandelende, wel vreemd kon spreken van het Geslagte der kinderen Gods, die haar voorbeeld in de Goddelijke Schriften hebben. Veroordeeld immers niet die God gezegent heeft, al hadden zy sulken *genereusen* Godvrugt niet, als gy u inbeeld te hebben, na de gronden van de bedeeelingen der Verbonden, welke gy aangeleerd hebt. Christus is een barmhertige Hoogepriester, Medecijn-meester, en Herder, die de swakke *Lammerkens in zijn armen vergaderen, in zijn schoot dragen, en sagtjes leyden zal*, Jes. XL: 11. *die het gekrenkte ried niet en sal verbreken, nog de rookende vlasch-wieke wil uytblusschen.* Hy heeft de *arme van geeste en treurige zielen* salig gesproken.

Dog op dat ik eyndige, ik versoek, geliefde Leser, dat gy dit Boek ontfangt als tot uwe stigting uytgegeven. De Man die het doet, heeft sig op Godvrugt toegelegd, en al lang bezig geweest, dat hy cenige *Praktikale Schriften* bysonder der Engelsche Godgeleerde, voor zijn Nederlanders sou vertalen. Dankt hem voor zijn Godvrugtigen arbeyd; hy heeft het verdiend. Bemind hem als een Liefhebber en Bevorderaar van ware Gods saligheyd door zijn taalkunde. Men kan immers niet ontkennen, dat 'er in Engeland en Schotland Mennen zijn geweest, die by uytmentheyd ervaren zijn geweest in de oeffeningen van het leven der genade. Haar Boeken hebben het doen sien, en het is my leed dat men daar heden niet meer agting voor heeft.

De tijden zijn veranderd, warentse maar beter! Voorts zijn de Mannen, die hy by een brengt beroemt geweest, wegens hare ervarenere Godvrugtigheyd in Christi Kerk, en daar by heeft hy Hr. Lodesteyn gevoegt, wel eer benaamt Leeraar binnen ons Utrecht. Een Man van een Edelmoedige geest, kragtig in het prediken; wijs in het beschouwen van Zion, voorsigtig om swakke zielen met de weegschaal van Gods Heyligdom te wegen, alle gelovige met zijn deltige *gezangen* op te wekken, vasthoudende aan het voorbeeld der Leere in geloove en liefde. Dat heeft hy doen sien in zijn Boek van den Sabbath tegen een geleerd Man geschreven, en seker hy had gelijk. Hy had ondervonden wat goed op der Christenen Sabbath, den dag des Heeren, in de bloeyende Kerk van Utrecht door zijn, en der Collegen (waaronder ik bysonder aan Do. van den Bogaart gedenken moet) bediening gewrogt was: het mogt zijn als een Zegel van de Leere. De Leser sal over dat stuk in dit Boek een Leer-reden van een Godvrugtig Engelsman vinden. My aangaande, ik heb altijd de saak soo begrepen.

I. Dat de Leere van de Schepping een altijd-durende waarheyd in de Christen Kerk blijven moet.

II. Dat die bestaat in te geloven, dat God in ses dagen de wereld geschapen, en op den seven-den dag van werken der Schepping gerust heeft.

III. Dat God dese zijne ruste tot een voorbeeld ter navolginge van het menschdom gesteld heeft, Genes. : II. 2, 3. Exod. XXXI : 19.

IV. Dat dit de grond is van het vierde Gebod, op dat Israël leerde dien Artikel van de Schepping met geloof en Godvrugtige daden te belijden in tegen-

VOORREDEN.

tegenstelling der Heydenen, die daar van niets en wisten.

V. Dat God geen reden des Sabbaths aangetrokken heeft van het toekomende in het N. T. maar van het voorleedene, en wel voor den val, van de Scheppinge, en van zijn ruste, als zijnde Schepper van alles.

VI. Dat dit geloof van de Schepping altijd blijven moet in het N. T., en derhalven de reden van Gods voorbeeld genomen, als nog duurt en ons ter navolging verbind, en daarom gantsch niet. strijdig is tegen de Christelijke vryheyd, dat men na Gods voorbeeld doet dat hy gedaan heeft.

VII. Dat men te meer als nu daar op diende aan te dringen, terwijl der weereld zijn Schepper of Maker vergeet, en veele sorgeloos met de Spotters, wel souden ontkennen, dat God in ses dagen de weereld gemaakt heeft, 2 *Pet.* III: 2, 3.

VIII. Dat men derhalven niet en behoorde soo driftig tegen den Sabbath der Christenen ook op Predikstoelen te disputeren, als of het haar onbetamelijk ware na Gods voorbeeld van hare ordinare werken tot een Godsdienst te rusten. 'T kan immers tot Godvrugt geen nut doen, maar wel na-deel, bysonder omtrent de By-een-komsten der Christenen, waar in de Band van de gemeynschap der Heyligen, en de Christelijke Borgerschap in de Stad Gods geoeffent werd, met tegenstellinge van ydele menschen, die de onderlinge by-een-komsten der gelovige geern verlaten, de middelen der genade versuymen, ja God den Schepper moedwillig vergeten.

IX. Dat de Sabbath des sevenden dags Israëls eygen was, om sig bysonder van de Heydenen te onder-

onderscheyden, waarom ook op dien dag de Ceremoniële Godsdiensten verdubbeld wierden, en daarom het dienstig geweest zy in het N. T. dien dag op den dag Christi te verstellen, soo om te gedenken aan den Schepper, als om het Christendom van het Jodendom te onderscheyden: blijvende altijd die verpligting dat men op Gods voorbeeld na ses dagen arbeyd, op den sevenden in ordre sal rusten.

Seker de Kerk van Utrecht was te voren een gantsche bloeyende Kerk, sulks'er een naam van haar uytging in geheel Nederland. O dat Utrecht der vorige dagen niet en vergeten! O dat de Borganen *der Voorgangeren gedenke*, welke in den Heere ontslapen zijn! Zij spreken als nog, na datse zijn gestorven. Daar zijn'er nog overig hier en daar, die van haar leere, yver, deftigheyd en Godvrugt kunnen getuygen, en God danken wegens het geene in haar zielen door haar bediening gewrogt is. Ik wensche van herten, dat God het leven der genade, dat doe bespeurt wierd, en waar van ik ook een getuyge eenige jaren geweest ben, door zijn levendigmaakenden Geest doe herleven onder ons. Dat sou Utrechts luyster en glantsch zijn als in voorgaande dagen, en men sou met vreugde seggen, *de Heere zegene u, gy Wooninge der geregtigheyd, gy Berg der Heytigheyd!*

Uwe dienaar in Christo,

M. LEYDEKKER.

DE KORTEN
I N H O U D

van dit noodig en *nuttig Boek*, volgens de
sinrijhe Texten, op rijm gesteld.

WEetgier'ge *Leeser*, siet hier weer by een ge-
voegt,
Wat tot ons *Vrede* diend, als in een *gulden keten*,
Den *Inhoud* van al 't geen men *doen* moet, en de
weten:
Leest dit *doorwrogte werk*, tot dat gy zijt vernoegt.

Jer. 2 : 31.

'T is hier *verkeert Geslagt*, aanmerkt des *Heeren*
woord,
Ben ik uw *Israël*, tot nare *wildernissen*,
Of *Land* der donkerheyd? Ach waarom wild gy
missen
Mijn *Gunst*, en *goedheids Bron*? Merkt met u
hert, en *hoort*.

Openb. 2 : 4. 5.

Nu gy uw *eerste liefd'*, o schandvlek! vast verlaat,
Bekeert u, roept uw God, en doet uw *eerste werken*:
Soo niet, ik sal u haast bykomen, en uw *Kerken*
Verplaatsen, soo gy voorts *verkeerde wegen* gaat.

Psalm. 50 : 16, 17.

Gy doet *Belijdenis* uytwendig met den mond,
Wild

Wild gy *Godloosen* mijn *Insettingen* vertellen?
U die 't *kastijden* haat, moet ik voor oogen stellen,
Mijn *Tugt-roe*, en u slaan, om 't schenden van
't *Verbond*.

Luce 1:17.

Johannes stapt voor uyt, voor *Christus*, in den *Geest*,
Om in *Elias* kracht de herten te bekeeren:
Hy sal de *kind'ren* en ook de *vaderen* leeren
De regte *wijsheid*, en hoe God moet zijn *gevreest*.

Luce 13. vers 1—5.

De *Galileers* wier bloed *Pilatus* heeft gestort,
Wanneer sy *Offerden*, geen grooter *sondaars* waren
Dan and're menschen, *neen*, God sal u ook niet
sparen,
Ten zy gy u *bekeert*, en gansch *herboren* word.

Jes. 58:5, 6.

'K verkies geen *vasten* als gy quelt u *ziel* een dag,
En laat uw *hoofd* gekromt gelijk een *biese* hangen:
O neen! maakt los de *knoop* der *sonden*, wild ont-
fangen
Mijn *Leering*, en doe goed, nu 't uw *gebeuren*
mag.

Jes. 58. vers 13, 14.

Soo gy u lust niet doet, op mijnen *heil'gen dag*,
Maar noemd den *Sabbath* een *verlustinge* des
Heeren:
Den *Rustdag* vierd, en mijn *gedugten Naam* wild
eeren,

Dan krijgt gij 't *hoogste goed*, dat nimmer oog
regt sag.

2 Chron. 15:12.

Israël in den *band* van *Gods Verbond* gebragt,
Verbeeld, en leerd ons hoe wy dat ook moeten
maken,
Met der *Heyrscharen Heer*, om in zijn *gunst* te
raken,
Alsmen zijn *goedheit* en *genade* steeds betragt.

Exod. 20.

't *Verbond* op *Zinai*, alwaar de *Heer* zijn *Wet*
Aan *Moses* gaf, en is 't *Verbond* niet der *genade*,
Maar 't *Voorschrift* dat *Gods volk* (gedurig) vroeg
en spaade,
Moest doen, en laten, na dien *Regel* haar gezet.

2 Cor. 3:6.

De *letter dood*, maar 't is *Gods Geest* die *levend*
maakt,
't *Natuurlijk licht* verdwijnt, het *geest'lijk* licht
moet schijnen,
Daar *Jesus* als een *Son*, de *Nevels* doet verdwijnen,
En soo zijn *Bruyd* vercierd, tot sij ten *Hemel*
raakt.

Coll. 3:3, 4.

Den *geestelijke mensch* steeds aan sig selven sterft,
Hij leeft nu *Gode*, en in *Christus* is 't verborgen,
Werd eens *geopenbaart*, met hem, en] vry van
sorgen, Als

Als hy in 't *Hemelrijk*, het *salig leven* erft.

Coll. 3 : 5.

Ik onreyn Schepsel werp my voor uwe voeten neer,
O alderhoogste Heer! schenkt my uw *geest en leven*,
Tot *dooding* van het *vleesch*: wild mij een *herte*
geven,
Dat *zijn* is, en *vernieuwt*, tot uws 's *Naams roem*
en *eer*.

De *Geest* strijd tegen 't *vleesch*, soo dat ik niet
en doe
Het *goede*, maar het *quaat*, dat my nabij komt
leggen:
Helaas 'k moet sugten, en mag waarelijk wel seg-
gen,
Dat ik de *wereld*, en het *sondig vleesch* ben moe.

O Heer! die niet begeert des armen *sondaars dood*,
Maar dat hy zig *bekeert* tot uw, gy wild zijn *le-*
ven:
Laat ik mijn *saligheid*, met vreesen, en in beven,
Uytwerken, door het bloed van *Jesus* blank en
rood.

Cant. 2 : 4.

De *Koning* brengt zijn *Bruyd* in 't binnenst' *Ca-*
binet,
Hy voerd haar in het *Huys* des *wijns*, daar hy
sijn *liefde*
Baniere, over haar *swaait*, die het *hert* doorgriefde,
Wanneer sy *dronken* was van *min*, op 't *liefde*
Bed.

Mijn *Bond-God* denkt aan het *Verbond* met uw
gemaakt,
Op *Jesus Offerhand'*, en aan zijn *bloedig lijdē*:
Geeft kragt, en heyligt my, ten bloede toe te
strijden,
Op dat ik laten mag 't geen daar mijn *vleesch* na
haakt.

Beschouw een goed getal *Kerk-Red'nen* in dit
werk,
Vol *woorden* op haar *pas*, gerigt na onse *Tijden*,
Nu men na *Vrede* wagt, om yder te verblijden:
Maar die sig nog verschuyt tot droefheyd van
Gods Kerk.

Dit werk dus opgemaakt door *Hofmans* goede
hand,
Mag wel gepaart gaan met zijn Boek de *Heyl Ba-
niere*:
Hier werd de *weg* gebaant, om meer te zegen-
vieren,
Wanneer de *Vree* ontluylt, tot *Heyl* van *Neder-
land*.

Ag dat *verlossing* uyt het *Hemels Zion* quam,
Voor *Gods verdrukte Kerk*, in al haar tegenheden!
O Heer! doet *Zion* wel, kroont ons met *Heyl* en
Vrede,
Tot wy geraaken op de *Bruyloft* van het *Lam*.

J. H.

Liefde en Vrede mijn *Rust en Lust-hof*.

PREDIKATIEN,

Van den saligen HEER,

JODOCUS van LODESTEYN,

soo als die meest geschreven, van hem zijn
nagelaten, en nu met meer andere deftige
Redenvoeringen, van beroemde *Engelsche*
Godgeleerden, zijn in 't licht
gebragt, &c.

DE sal'ge *Lodesteyn* spreekt in *gewyde schrif-*
ten,

Nog door deselve *Geest*, die levend hem be-
sat,

Die seer nauwkeurig wist het *goed* van 't *quaat*
te schiften,

Omhelst dan met vermaak zijn *schoone letter-*
schat.

Wanneer hy *Zions volk* vertoont, en doet be-
schouwen,

't *Cieraad* van 's *Heeren Huys*, de schoonheid
van *Gods Kerk*,

Om was het mooglijk hier een *Tempel Gods* te
bouwen,

Daar *God* in woond, als hy maakt *Zions Poor-*
ten sterk.

Siet in zijn *Weeg-schaal*, hoe der *Heyligen ge-*
breken,

Gewogen worden, en bevonden veel en swaar,
3* 't Fenijn

't Fenijn der sonden, en des Satans loose streken,
Om die te mijden, hier te sien, soo net en
klaar.

De *wijsheyd* van *Gods woord*, besluypen, ende
gangen,
Die d' *Alderhoogste God*, houd in sijn *Heylig-*
dom,
Sien wy in 't *schoonste Boek* vol *dank* en *Lof-ge-*
zangen,
Tot *Koning Jesus eer*, des *Hemels Bruydegom*.

Wie heeft met meerder ernst *gepredikt* en *geschre-*
ven,
Van *sel/s-versaking*, als dien *vroomen Lodesteyn*,
Die gantsch *herboren* was, wiens *Leer* eu *Heylig*
leven,
Een *ligt* tot kennis, en een *spoor* tot *Godvrugt*
zijn.

Sijn *Predik-stof* vertoont, o *onbekeerde menschen!*
Die by het *swijn-draf* leeft, u droef, en slegten
staat,
U te *vernieuwen* na *Gods beeld*, was al sijn *wen-*
schen,
En heeft u steeds verklaard des *Heeren wijzen*
raad.

Beschouw ook *Babels Hoer*, van *Martel-bloed* be-
schonken,
Seer naakt ten toon gesteld: sy singt haar *hoeren-*
lied,
Reyn af, ontblootse, tot zy van haar *Throon* ge-
klonken,
Ter *aarden* nederstort, daar elk haar naaktheyd
siet.

Wanneer

Wanneer men roepen sal 't *Groot Babel is ge-*
vallen,

Die *Moer der hoerderij*, en schandelijken *Throon*,
Dat *sevenhoofdig Beest*, siet *bluffen* in haar
wallen,

Ach was 't *versonken*, en *ontheven* van zijn
Kroon.

Maar 's *Hemels Geest* ons leerd, en *heyligt* door
gebeden.

Sijn *glans* de ziel bestraalt; *O opgang uyt der*
hoogt,

Besoekt ons met u *Heyl*, *Genade*, *Gunst*, en
Vrede,

Op dat soo werd vervuld, al 't geen dit *Boek*
betoogt.

Men geef de *Schrijvers dank*, voor 't goed en net
beschaven,

Van dit werk door mijn *pen* verbetert en vermeert,
Om door dees *Nectar-drank* het dorstig hert te
laven,

En soo *Gods treurig volk*, de *Heylbron* vinden
leerd.

Mijn vrienden wenscht en bid om Gods hulp,
gunst, en *zegen*,

O Heere! geeft nu *hey!* en *voorspoed*, op dit
werk,

Geleyd ons door uw *Geest*, en *Raad*, op al uw
wegen,

En laat dit noodig *Boek*, zijn dienstig voor
uw *Kerk*.

Send u *waarheyd* en *ligt*, een *leven*, uyt den
dooden,

O *Algenoegzaam Heer!* Verligt ons door u
Geest:

Schenkt ons het *leven* der *genade*: God der *Goden*
Heyligt geheel en al, die dit Boek *siet* en *leest*.

J. H.

Dordrecht den 19 November 1710.

VOORREDEN,

Aan de *Christelijke* en *bescheyden*

L E S E R S.

HEt *beste Werk*, inde *slegste Tyden*, van verval
en *sorgeloosheyd*; Is dat yder *goed Christen*,
den *dwalende*, en *tragen Sondaar*, uyt zijn *dood-*
slaap zoekt op te *wekken*, om als een *ervaren*
Stierman, in den *Storm op Zee*, wanneer het
Schip heen en weer *geslingert* word, den *slapen-*
den Jonas wakker te maken, door het *voorstellen*
van *Gods nakende Oordéelen*; dus zoekt in 't *by-*
sonder elk *getrouw Leeraar*, de *Godloose* te *waar-*
schouwen, en 't *aanstaande gevaar* aantoonende,
haar door den *schrik des Heeren* te bewegen tot
Gelove; en soo door 't *bekent maken* van den
Rijkdom van *Gods goedertierentheyd*, den *Sondaar*
kragtig aan te *spooren*, om daar door tot *bekee-*
ringe geleyd te worden, en voortaan *voorsigtig*
te wandelen, niet als *onwijsen*, maar als *wijsen*. de
Tijd uyt *koopende*, terwijl de *dagen boos* zijn,
om in desen *dag van genade*, waar in ons *Gods*
gunste en *liefde*, *genade* en *vrede*, *bermhertigheyd*
en

en *saligheyd* aangeboden word, te mogen weten, en bekennen wat tot onsen *Vrede* diend, wanneer haar soo klaar voor oogen gesteld werd, die regte *Vrede-Artikelen* van *Gelove* en *Bekeeringe*, om met *God* in *Christo* *versoent* te worden, zijn *sterkte* aan te grijpen, en soo *Vrede* te maken met een *Algenoegzaam God* van volkome *saligheyd*, die lust heeft tot *goedertierentheyd*, en wagt om *genadig* te zijn, dewijl hy *rijk* is in *bermhertigheyd*, en daarom met een *dieren Eed* *gesworen* heeft, dat Hy als den *eeuwiglevende Jehova*, geen lust heeft in de *dood* des *armen Sondaars*, maar dat hy sig *bekeert*, en *leve*, Ezech. 18.

Ten dien eynde send de Heere steeds zijn *Dienstknechten*, om ons uyt *Gods Naam* en van *Christi wegen* te bidden, om ons met soo lieven en *goedertieren God* te laten *versoenen*. Immers de *Heere God*, die zijn *Israël* goed is, geen dorre *Woestijne*, nog *Land* van *donkerheyd*, al is 't datse gedurig afkeeren, en sig van haar groote *Schepper* en onvermoeyde *Weldoender* ontrekken, en hun *eerste liefde* verlaten hebben; nogtans roept by haar toe, *keert weder* gy afkeerige kinderen, *wendet* u na my toe, en word behouden, *bekeert* u, en *levet*, doet u eerste werken, eer ik het *Ligt* van mijn *Kandelaar* weg neem, en het soo *duyster* maak, dat gy tast na de *Wand* als de *blinde*, en u stoot aan de schemerende *Bergen* en sit in de *schaduwe* des *doods*, daar u alle *occasie* sal benomen zijn, om mijn *Inzettingen* te vertellen, en 't *Verbond* in uwen monde te nemen.

Hier op word verder in dit *noodig* en *nuttig Boek* aangewesen, hoe men sig tot den Heere moet *bekeeren*, soo wel *Vaders* als *Kinderen*, en leeren de

de *wijsheyd* der *regtveerdigen*, bestaande in de *vrees* des *Heeren*, en van 't quade af te wijken, de *slegtigheyd* te verlaten, en te treden op de *paden* des *verstands*; terwijl den *Heere Jesus* aan onse *deure* staat en klopt, soo wel door zijn *Zegeningen* als *Oordeelen*: Waar toe ons voorgesteld worden eenige nadrukkelijke *Exempelen*, van andere *Sondaren* overgekome ne straffen, en *rampspoeden*, waar op gedreygt werd. *Indien gy u niet bekeert, gy sult alle desgelijks vergaan*. Weshalven het billijk is op *Vast* en *Biddagen*, ons te schikken om *God* te ontmoeten, hem te voet te vallen, onse boose wegen te verbeteren, onse handelingen regt aan te stellen, en los te maken de *knoopen* der *ongerechtigheyd*, *Jes. 58.* om geensints onsen *Lust* te doen op des *Heeren Heyligen dag*, waar op men rusten moet, en ons in *Jehova* die te eeren is, verlustigen; ons verplicht agtende het *Verbond* met *God* te maken op *Christus Offerhanden*, met ons gantsche herte en ziele, *God* te *lieven* en *dienen* als de *Heere* onse *sterkte*, om soo *Navolgers Gods* te zijn, als *geliefde kinderen*, die niet liegen willen, maar terwijl hun werk in *waarheyd* is, zoeken te wandelen, gelijk *Christus* *gewandelt heeft*, volgens de regte *Regel* van *Gods* *eeuwigdurende Wet* der *Zeden*, bestaande in *tien Geboden*, die niet soo seer behelsen 't *Genade Verbond*, als wel een *Voorschrift*, ons soo wel als *Israël* voorgesteld, om ons doen en laten naar te rigten, en soo te doen na 't *Gebod* van de *God* des *Hemels*.

Dese *Koninglijke Wet*, ons soo wel als *Israël* voorgesteld, diend niet om daar door *gerechtveerdigt* te worden, wanneer gesegt word; *doed dat, en*

V O O R R E D E N

gy sult leven, 't welk den Inhoud was van 't Verbond der werken, die letter dood, maar Gods Geest maakt levendig, wanneer 't Genade Verbond ons segt, gelooft, en gy sult salig worden. Siet dan hoe door de Wet is de kennisse der sonden, alswe door de Wet aan de Wet gedood zijn, om Gode te leven, want de Wet des Geestes des levens in Christo, heeft Gods kinderen vry gemaakt van de Wet der sonden, en des doods, soo dat wy aan deselve, soo wel als aan ons eygen vlees, en verdorventheden, moeten gestorven zijn, en dienvolgens wy dooden moeten de leden die op aarden zijn, kruycigende den Ouden Mensch met alle de begeerlijkheden des vleeschs, om verlost van dat lighaam der sonden en des doods met Paulus te kunnen seggen: Ik ben met Christus gekruyst, en ik leve door 'i Geloove in hem, die my heeft lief gehad, en door zijn dood het leven heeft verworven, soo dat elk gelovige sig troosten kan met die woorden. Indien gy door den Geest, de werkinge des lighaams dood, dan sult gy leven, want gy zijt gestorven, en u leven is met Christo verborgen in Gode, soo dat wanneer de Heere Jesus u Hoofd en Koning sal geopenbaart zijn, die ons leven is, dan sullen wy ook met hem geopenbaart worden in Heerlijkheyd, Col. 3:3. Waar van Hy zijn Bruyd reeds versekert, als hy haar voerd in het Wijnhuys, daar zijn liefde is de Baniere over haar, Cant. 2:4.

Mijn vrienden, dit alles is Bijbel-taal, die de Geestelijke menschen best verstaan, soo dat nu niet behoeft aangewesen te worden, waar het op yder Regel in den Bijbel staat: Siet van alles breeder in dit prijswaardig, kostelyk Boek, waar

in 't voorgemelde op sulken nadrukkelijken, *beminnelijke maniere* word voorgesteld, dat ik moet bekennen dat sulken *goede methode* van *prediken* en *schrijven* best bequaam is, om onder *Gods zegen*, de Hoorders en Lesers veel vrugt, stigting, en verquikking, te doen erlangen; en soo dienstig zijn tot inwinning en opbouwning, van veele zielen, die *dierbaar* en *onsterfelijk* zijnde, de gantsche *wereld* overtreffen, en daarom waardig, dat haar de weg der saligheyd werd aangewesen.

Immers die als een onpartijdig, *bescheyde Leser*, dit geleerd, ernstig, en *nadrukkelijk Boek*, gelieft te lezen, sal bevinden dat dese *twaalf deftige Redenvoeringen*, kragtig en zielroerende, met veel *wijsheyd* zijn voorgesteld, en tot *practyk* op yder staat worden *toegepast*. Siet daar in klaar en levendig u voor oogen gesteld, (by het *ligt* van *Gods woord*) den *zegen* en den *vloek*, de *dood* en het *leven*, op dat wy leeren 't *goede* verkiesen, en het *quade* verwerpen, om soo te ontvlieden den *toekomenden Toorn*, door het uytwerken van onse *saligheyd* met vreesen en beven, ons bebaarstgende om onse *Roeping* en *Verkiesing* vast te maken, door een *heyligen wandel*, en Christelijk leven, gelijk het den *Heyligen* betaamt, die geroepen zijn tot *Heerlijkheyd* en *Deugd*, wenschende om meer en meer der *Goddelijke natuur* deelagtig te worden, en een diep ingesigte te hebben in sulke *Goddelijke waarheden*, die ons konnen *wijs* maken tot *saligheyd*.

Weshalven het geensints te veragten is, maar grootelijks te waarden en prijsen, sulke verstandige, geestelijke, en practikale dingen, waar by de (*zielen leeft*) in 't *ligt* te brengen, om in dese groote

Spiegel

Spiegel die niet en *vleyd*, nog ons misleyd en bedriegt, klaar te sien de vuyle smetten en schandvlekken, waar mede *Nederlands volk* besootelt is, en selfs *Gods Kerk* soo bemorst en verontreynigt, dat wy ten hoogsten noodig hebben van onsen *drek gewasschen* te worden, door *verbetering* van ons *sondig leven*; en ons te reynigen van alle besmettinge des vleesch en des Geestes, om onse *Heylijmakinge* te volbrengen, in de *vreesse Gods*, die segt, *weest Heylig, want ik de Heere uwe God ben Heylig*. Dus is 't *Jehovahs wille* onse *Heylijmakinge*, sonder welke wy den *Heere* noyt kunnen sien: Wie sou dan niet staan en jagen na die *kostelijke gestalte* van de *reyne herten*, die *salig* worden gesproken, want zy sullen *God sien*, Matth. 5.

Waarde Leser, siet hier ook eenige nadrukkelijke *Reformatie Predikatien*, gelijk eenige *Jaren* in *Engeland* gebruykelijk was, in 't begin van *yder maand*, soo een ernstige *Leer-Reden* te doen; gelijk ik dikwils te *Londen* in *Bouw Church*, van de *Bisschoppale*, en in *Saltershal*, van de *Presbyteriaanse Leeraren* heb gehoord, met genoeg en stigtinge, soo dat ik van gedagte zijnde, dat wy hier in *Holland*, soo wel als in 't *Koningrijk* van *Engeland*, sulke ernstige stoffe noodig hebben, die uw uyt liefde mededeele: te meer om datse over een komen met de zielroerende *Redenvoeringen* van den saligen Do. *Jodocus van Lodestijn*, die ik in dit *Boek* heb 't zamengevoegt, en yder geplaatst daarse best voegde: De resterende, die ik nog van die *vermaarde Man* geschreven hebbe, wil ik (soo dese wel verkogt worden) ook geerne ten beste geven, en geen *brood* voor *vrienden* sparen, wenschende dat ik onwaardige en gebrekkelijke

kelijke dienstknegt, met mijn gering *Talent* mogt vrugt en winst doen, sonder eygen eer of voordeel te zoeken, maar als een regtsinnig *Man*, wiens *Hof* als van *Johannes* den geliefde *Discipel* van de *Heere Jesus*, ook liefelijk mogt wesen, en vol aangename *vrugten*, die de *Bekeeringe* waardig zijn. Ik heb altoos lust gehad goede *Predikatiën* te hooren, en lesen gelijk dese zijn, en ik twijffel niet, of daar zijn nog wel *oude Christenen* in den *Lande der levende*, en bysonder tot *Utrecht* nog in wesen, die den *Heer Lodestijn* gekent, en dikwils gehoort hebben, dewelke dese *Predikatiën* lesende, haast sullen bevinden datse van hem zijn, in welk groot *ligt* zy haar met regt *verblijden*; soo dat haar *Meester* weggenomen zijnde, dese *kostelijke Schriften*, als *Elias Mantel* zijn nage-laten, hopende dat wy alle veel *stigting* en *verquikking* door deselve sullen erlangen.

Men segt *verandering* van *spijs* doet *eten*, dies ik daar by gevoegt heb eenige kragtige en ernstige *Redenvoeringen* van den vermaarden Mr. *R. Macwair*, waarom hy *gebannen* was uyt *Schotland*, en in ons *Land* op het laatst geleeft en gestorven is; En daar zijn nog genoeg goede *Christenen* in leven, die hem als een vroom en *wijs Man* gekent hebben. De volgende *Predikatie* is van den beroemden *Letterheld* in de *Rabijnse Talen*, en *Joodse Oudheden*, de Heer *Johan Ligtfoot*, die by de meeste *Godgeleerde* soo wel in ons *Land* als in *Engeland* vermaart is, en genoeg bekend door zijn deftige *Latijnse Boeken*. Ik hebbe nog een *Predikatie*, over *Ps. 4. Spreekt tot u lieder herte*, van zijn *Eerw.* laten drukken in mijn Boek genaamt 't *Beste werk*, en regte *Plicht* der *Christenen*, waar
in

in de beste menschen veel lust en smaak hebbende, Gods zegen ondervinden.

Vervolgens siet in dit *Boek* 't gene soo nadrukkelijk gepredikt en beschreven is, in een *Tractaat* van den Beroemden Heer *Johan Owen*, genoeg bekend door zijn kostelijke *Engelse*, en daar uyt vertaalde *duytse Boeken*, dewelke ons aantoonen dat dese *grootte Man*, een van de *wijste* en voortreffelijkste *Godgeleerden* in *Engeland* was, soo dat die zijn *vier Boeken* over *Pauli Brief* aan den *Hebreen* gelesen hebben, met regt seggen datmen daarom alleen de moeyte mogt nemen, om de *Engelse Tael* te leeren, en ik wenschte dat vele daar van meer *gebruyk* konde maken. Maar wy agten het reets genoeg eenige *kleynder Papieren kinderen*, uyt hun *Engels gewaad* in *duytse kleederen* gestoken zijn, want de minste menschen daar *smaak* in hebben, en de meesten geen behagen in 't fatsoen van een *Rok* sonder *naat*, daarse geen *mouwen* aan stellen kunnen, alsoo die niet zyn na de nieuwste mode der wereldlingen, die van geen *inwoning der zonden*, nog die te *dooden*, weten, en als natuurlijke menschen, sonder *Geest*, geensints verstaan de *dingen* die des *Geestes Gods* zijn, want die zijn hem *dwaasheid*, zy kunnen die niet verstaan, om datse *geestelijk* moeten onderscheyden worden.

Immers vele *Aardelingen*, die haar *deel* in dit *leven* hebben, willen als de *Rijke Man* maar sagte kleederen van zijde, purper, en fluweele stoffe, vol *bloempjes* hebben, tot *cieraat*, om'er wat me te *pronken*, na de grootste swier der aldernieuwste *Autheuren*, die meer voortbrengen *dingen* die de *ooren* kittelen, als 't *herte* raken; maar sulc soort van *Volk* heb ik noyt zoeken te behagen nog *vol-*
doen;

doen; waar toe andere *Boeken* al genoeg zijn om hun lust te boeten, terwyl zy beter soort van *Tractaten*, die haar de *regte weg* na den *Hemel* wijzen, niet willen insien: nogtans willen wy niet anders spreken als de *woorden Gods* in suyvre *Bybel Taal*, na welke volmaakte *Regel* wy *wandelende*, sullen *Vrede* en *Barmhartigheyd* erlangen, met het *Israel Gods*, die tot *Gods Wet* en *getuygenisse* geweest worden, om de *Dageraad* te sien van *Jehovahs approbatie*, wanneer zijn vriendelijk *Aangesigt*, over haar *ziele* schijnsel geeft, en zijn *genade* haar genoeg is, als die goed en *goeddoende God*, zijn *Israel* goet is, terwijl zy een *leven* vinden in *Gods goedertierenheid*, die haar *beter* is dan het *leven*, al was 't van de grootste en *rijkste mensch* in de *Wereld*, die schoon hy in *waarde* is, als hy geen *verstand* heeft, is gelijk de *Beesten* die vergaan, Ps. 39. Maar die onder de bestraling en bedauwing van des *Heeren Geest* leven, hebben hope en verwagting, van eens dat *gezegend Aangezichte* in *gerechtigheid* te aanschouwen, Hem te sien als hy is, en te kennen, gelijk zy van den Heere *gekent* zijn.

Gunstige Leser, ik agte onnodig uw veel meer goeds te seggen van dit *prijswaardig werk*, dat ordentelijk is opgemaakt, door een beproefde hand, en vaardige penne, die de voorschreve *Engelsche Schrijvers* nu ook tot ons doet spreken, na datse al *gestorven* zijn; soo wel als de wijze en vrome *Leeraars* Mr. *T. Case*, en *W. Fenner*, wiens goede *namen* noyt sullen verrotten, maar altoos in *zegen* zijn, ter eeuwiger *gedagtenisse*: Sy hebben ook in hun *geleerde Boeken* wegens den *Joodschen Sabbath* over 't *vierde gebod*, en 't geen ook behoord tot onsen *Christelijken Rustdag* geschreven, 't geen ik ook waardig agte

agte te vertalen, en u doen sien hoe de *Engelsche Theologanten*, van onse meeste *Neerlandsche Godgeleerden* verschillen, schoon zij seggen en schrijven, dat het *Verbond* op *Zinai*, begrepen in 10 *Geboden*, het *Genade-Verbond* behelst, 't welk *geleerdelijk* werd tegengesproken en ontkent, alsoo eygentlijk in de nauwste sin, geen *Verbond* der *Genade* kan, of mag genoemd worden, volgens 't gevoelen van die hun geleerde gedagten, soo wel als andere onbeschroomt mogten te *Boek* stellen, gelijk ook de *Professor Leydekker*, over Rom. 3. p. 456 aldus schrijft. »t Ware te wenschen dat het *gegronde gevoelen* »van onse *Kerk*, wegens het *onderscheyd* van *Wet* »en *Evangelium* standvastig geleerd wierd, om het »gevaar te ontgaan, dat'er reeds in *opsigt* van de »Leere der *Regtveerdigmakinge* des *Sondaars* voor »God bespeurd werd. En waarlijk indien dese »woorden, *doed dat en gy sult leven*, tot het *Verbond* der *Genade* behooren, haast salmense tot »het N. T. overbrengen, en de mensche leeren »uyt de *werken* der *Wet* als een *Genade Verbond*, »gerechtveerdigt te worden, &c.

De *Geleerde Mannen* van dese *Kerk-redenen*, agten wy waardig voor en boven hun deftige *Redenvoeringen* te plaatsen, hare *namen*, terwijl zy ons als met de vinger aanwijzen, die *oude Paden* der heylige *Schriften*, dewelke ons *wijs* en *heylig* kunnen maken, door dese goede *Weg*, waar op wy moeten *wandelen*, sullen wy *ruste* vinden voor onse *kostelijke zielen*. Immers die den *Saligen Lodestijn* kennen uyt zijn *Schriften*, of wiens *Leere* zelfs nog in *oude Christenen* herten als met *Capitale Letteren* geschreven staan, getuygen zijn geestelijke wijsheid, deugd, en Godvrugt,

vrugt, zijnde een voorbeeld in leer en leven, vol heyligheid en zelfsverlochening, waarom zy wenschen na soo onderscheyde *Bedieninge* vol geest en kragt, om meer van zijn *Hemelsche Geest*, en *Tale Canaans* te sien en lesen, waar in nu hun versoek wert voldaan, en soo haar verwagtinge erlangen.

Mijn Vrienden hier uyt kunnen wy genoegsaam sien, hoe veel de Heere van ons *vereyscht* en *verwagt*, op dat wy de beste *Religie* en ware *Godsdienst* onse besigheyd soude maken, en soo ons selven be- toonen te zijn de opregte en *getrouwe dienstknechten* van onsen *Heere* en *Meester*, als wy de kennisse der *Goddelijke waarheden*, ons geschonken, regt komen te *beleven*, en soo geraken tot de *gemeyn- schap* met God in Christo, als wy na dat *Heerlijk Beeld* veranderd worden.

Een *regt Christen* is zorgvuldig om de gantsche *wil* van God te observeren, want hy werkt uyt de alderedelste en kragtigste grond-beginsels, van het *saligmakende Gelove* en *Goddelijke liefde*, tot het hoogste en *beste eynde*, tot bevordering van *Gods Heerlykheyd*, en tot uytbreyding van *Gods Koninkrijk* in de wereld: Dies hy dikwils zijn *vensteren* opent, en uyt siet na de *God* van *Jeru- salem*, schoon hy mogt vallen in 't grootste mis- noegen en ongenade van menschen. Want hy is niet alleen zorgvuldig om te bouwen op het ware en seker *fondament* des *Geloofs*, maar draagt ook zorg dat de *stoffs* die hy gebruykt, geen hoy nog stoppelen zijn, maar *goud* en *silver*, vaste en *bestendige dingen*, die het *vier* van vervolginge uyt- staan kunnen, en de grootste tegenstand verdragen, 1 Cor. 3: 11, 12. Wanneer hy komt tot het *ligt*, om te weten of zijn *daaden* uyt God gewerkt

zijn, Joh. 3 : 21. Soo draagt hy sig in alle dingen als een *sterffelijk Schepsel*, dat eens moet *sterven* en *rekenschap* geven, en dan *geoordeeld* worden, om eeuwig *ellendig* of *geluksalig* te wesen: Waarom hy sig verplicht vind te arbeiden, om in alle dingen zijn *God welbehaagelyk* te zijn, op dat hy in *leven* of in *sterven*, des Heeren mag zijn, en *gunste* vinden in *Gods oogen*, Rom. 14 : 8.

Christelyke Leser, bespiegelt nu u selven eens in dese dingen: siet hier een Godvrugtig *Man* beschreven, die waarlijk geregtigt is tot den Titel van een *Christen*: en daarom laat het zijn de grootste *studie* van u ziele soodanig te zijn, dat wy door *Gods genade* waardig wandelen sulken *God*, en *Saligmaker*, *Heere* en *Meester*, als wy belijden te *dienen*, en hopen te *genieten*, op dat wy *Gods genade* niet te vergeefs ontfangen hebbende, mogen leven als *Erfgenamen* van de aanstaande *Heerlykheyd*, die aan *Gods kinderen* sal geopenbaart worden.

Tot dien eynde, set u selven om God den Heere met eerbied te *vreesen*, en *dienen*: Want tot de mensche heeft hy gezegt, *dat de vreesse Gods zijn wijsheid is, en van 't quade af te wijken is zijn beste verstand*, Job 28 : 28. En op dat u vreesse en gehoorsaamheyd Gode mag aangenaam zijn, soo set u selven tot een gedurige en naarstige ondersoeking van de *Heylige Schifture*: Want dit is een *considerabel deel* van een *Godsalig mensch* zijn *Character*, dat hy des Heeren *Wel overdenkt dag ende nacht*, Ps. 1 : 2. En daarom is 't dat die van *Bereën* in de *H. Schrift* gepresen worden, datse die ondersogten, om met de grootste verzeketheyd tē mogen weten de *dingen* die den *Apostel predikten* Act. 17 : 11. Ontvangt het niet
als

als een *menschen woord*, maar gelijk het waarlijk is als *Gods woord*, 1 Thess. 2:13, Het eynde van desselfs bedieninge is de *volmakinge der Heyligen*, en tot *opbouwning van Christus Lighaam*, Eph. 4:11, 12,

Daarom zijt naarstig in 't *Gebed*, smeekt ernstig om den *Geest der wijsheyd*, en *verligte oogen des verstands*, Eph. 1:18. 't Welk is het grootste *middel* om tot de *Gemeynschap* met God de *Vader*, en zijn *Soone* Jesus Christus te geraken; want door dese *gesegenden weg* komt men met God te verkeerem, en dus werd men *Tempelen des Heyligen Geestes*, ja een *woonstede Gods* in den *Geest*. O hoe gelukkig soud ik my agten, dat ik iets mogt *contribueren* tot dit *geestelijk gebouw*, waarom ik dit nodig en *nuttig Boek* geschreven hebbende, u ernstig recommandere te lezen, om aangespoort te worden in *liefde* en *yver* voor *God* en zijn *waarheyd*, om die te onderzoeken als u grootste *besigheyd*: dan sult gy de *waarheyd* verstaan, en die sal u *vrymaken*.

Het is tijt dat ik eyndige, versoeck dat UE. dit *goede Boek*, soo wel als mijn twee laatste, de *Heyl-baniere* van *Gods Volk*, &c. En het *Beste Werk*, en regte *Plicht* der *Christenen*, &c. gelieft te verwaardigen te lezen, alsoo die in dese *Tyden*, UE. onder *Gods zegen*, kunnen *stigten* en *verquikken*: De drukfouten zijn meer den drukker als my te wijten, maar kunnen met u pen ligt verbeterd en met een gunstig oog oversien worden. De God der hope vervulle uwe zielen met alle blijdschap, en geve Uw *Vrede* in 't *geloove*, op dat gy overvloedig moogt zijn in de *hope*, door de kragt des *Heyligen Geestes*. Die U hier wil geleyden,

VOORREDEN AAN DEN LESER.

bestieren, regeren, en *Heyligen* in de *Waarheyd*, op den weg des *Hemels*, die den *Verstandigen* leyd na *boven*, op dat wy eens uyt *genaade* erlangen het eynde van ons *Geloove*, de *Zaligheyd* onder *Zielen*, en Wy soo onbestraffelijk voor God mogen gestelt worden in *Heerlijkheyd* en vreugde. 't Welk van herten wenscht UE. dienstwillige Vriend en Dienaar

JOH. HOFMAN.

Geschreven in *Utrecht*,
den 1 *December* 1710.

REGISTER der TEXTEN,

Van de volgende XII. kostelijke en *Zielroerende*
Predikatiën, soo als die voegsaam vervolgen.

I.

Jer. 2 : 31. O Geslagte! aanmerkt dog gy lieden
des Heeren woord. Ben ik Israël een Woestijne
geweest? Of een Land der uysterste donkerheyd?
Waarom segt dan mijn volk, wij zijn Heeren, wy
en sullen niet meer tot uw komen. Pag. 1.

II.

Openb. 2 : 4, 5. Maar ik hebbe tegen uw dat
gy uw eerste liefde hebt verlaten. Gedenkt dan
waar van gy uytgevallen zijt, ende bekeert u, ende
doed de eerste werken: ende so niet, ik sal u
haastelijk by komen, ende sal uwen Kandelaar
van sijne plaatse weren, indien gij u niet en
bekeert. Pag. 35.

III.

Psalm 50 : 16, 17. Maar tot den godloosen seyde
God: Wat hebt gy mijn Insettingen te vertellen?
ende neemt mijn Verbond in uwen monde: Dewijle
gy de kastijdinge hatet, ende mijne woorden agter
u heenen werpt. Pag. 84.

IV.

Lucas 1. vers 17. Ende hij sal voor hem heenen
gaan,

gaan, in den Geest ende kragt Elie, om te bekeeren de herten der Vaderen tot de kinderen, ende de ongehoorsamen tot de voorsigtigheyd der rechtveerdigen, om den Heeren te bereyden een toegerust volk. Pag. 118.

V.

Luce 13. vers 4—5. Ende daar waren te dien selver tyde eenige tegenwoordig, die hem boodschapten van de Galileers, welker bloed Pilatus, met hare Offerhanden gemengt hadde. Ende Jesus antwoorde en seyde tot haar, meynt gy dat dese Galileers, sondaars zijn geweest boven alle de Galileers, om dat zy sulks geleden hebben? Ik segge u neense: maar indien gy u niet en bekeert, soo sult gy alle desgelijks vergaan, &c. Pag. 166.

VI.

Jesaia 58 : 5, 6. Soude het sulck een vasten zijn, dat ik verkiesen soude, dat de mensche zijn ziele eenen dag quelle, dat hy zijn hoofd kromme gelijk een biese, ende eenen sak ende assche onder sig sprejde? Soud gy dat een vasten heeten, ende eenen dag den Heere aangenaam? Is niet dit het vasten dat ik verkiese? Dat gy los maket de knoopen der godloosheyd, dat gy ontdoed de banden des joks, ende dat gy vry los latet de verpletterde, ende alle iok verscheurt. Pag. 203.

VII.

Jes. 58 : 13, 14. Indien gy uwen voet van den Sabbath afkeert, van te doen uwen lust op mijnen heyligen dag: ende indien gy den Sabbath noemt eene

eene verlustiginge, op dat de Heere geheyligt worde die te eeren is, ende indien gy dien eeret, dat gy uwe wegen niet en doet, nog uwen eygenen last niet en vindet, nogte een woord daar van en spreekt, &c.

Pag. 236.

VIII.

2 Chron. 15 : 12. en Exod. 20. Ende zy traden in een Verbond, dat zy den Heere, den God harer Vaderen, soeken souden met haar gantsche herte, ende met haar gantsche ziele.

Pag. 302.

IX.

2 Cor. 3 : 6. Want de letter dood, maar de Geest maakt levendig.

Pag. 362.

X.

Coloss. 3. vers 3; 4. Want gy zijt gestorven, ende u leven is met Christo verborgen in Gode. Wanneer nu Christus sal geopenbaart zijn, die ons leven is, dan sult ook gy met hem geopenbaart worden in Heerlijkheyd.

Pag. 400.

XI.

Coll. 3 : 5. Doodet dan uwe leden die op de aarde zijn.

P. 424.

XII.

Hoogl. 2 : 4. Hy voerd my in het wijnhuys, ende de liefde is zijne Baniere over my.

Pag. 450.

GODS RECHTVEERDIGE

KLAGTE,

Over *Israëls* misdraginge en ondanksbaarheyd ;

door den Boetprediker *Jeremia* 2 : 31.

O Geslagte aanmerkt dog gy lieden des Heeren Woord. Ben ik *Israël* een Woestijne geweest, of een Land der uitterste donkerheid : Waarom segt dan mijn Volk, wy zijn Heeren, wij sullen niet meer tot u komen.

DEN grooten Apostel Paulus spreekt *Rom.* 2 : 4. van Godts goedertierentheyd en verdraagzaamheyd, om daar dooz geleyd te worden tot bekeeringe : Zoo is Gods goethend groot/ en de grond waar dooz God zijn Volk als dooz hoorzen van liefde aan hem bind/ op dat zy mogten smelten in wederliefde/ en seggen/ hier zijn wy, o Heere, om uwen Lof te vertellen, en uwen wille te doen : Maar als die goedheyd Gods veragt werd/ soo verklaard God volgens zijn eere/ by sulken Volk niet te konnen woonen/ en dreygtsse te willen verstoaten : Al zeggen zy/ wy sullen vrede hebben, God slaatsse dan met een Teken van zijn gramschap/ en dreygt het uysterste Wee over soo een Volk : Maar nog segt en zwoert

1 de

de Heere: Ik heb geen lust aan de dood des son-
daars, maar datse haar bekeeren en leven: Waarom
wild gy sterven ó Huys Israëls? Na de Heere
treed als in 't gerigte met zijn Volk/ en pleit
met haar/ seggende: Wat heb ik meer te doen
aan mijn Wijngaard, 't welk ik niet gedaan hebbe,
Jes. 5:4. Na de Heere heeft eenen twist met
zijn Volk/ als hy zegt: O mijn Volk wat heb ik
u gedaan, ende waar mede heb ik u vermoeyt,
betuygt tegen my, Mich. 6:3. En in onzen
Cext: O Geslagte! aanmerkt dog des Heeren
Woord; Ben ik Israël een Woestijne geweest, of
een Land van Duysternisse? Als of de Heere
zegge wilde/ gy verlaat my/ en gaat tot din-
gen die geen nut doen/ hoewel ik alles gedaan
heb 't geen tot uwen besten was.

Wy hebben hier een beschrijving van een af-
vallig Volk/ dat hare Daderen volgde/ en hulpe
sogten in Egypten. God verwijt hare boos-
heid/ en zegt/ dat zijne Ordeelen baardig
stonden/ en de Heere zeyd nog; o Geslagte,
aanmerkt dog gy lieden des Heeren Woord: Ben
ik Israël een Woestijne geweest, &c.? Als dagte
dat deese woorden tijdig waren in deese sozge-
loose dagen/ op dat het Volk nog luysteren
mocht/ eer Gods besluyt hare/ en vande datter
geen blussen aan zu. Wy sien hier

1. Een ernstige vermaninge tot aandagt en
opmerking/ o Geslagte, &c.

2. Een voozstel/ met een dubbeldde vrage:
Ben ik Israël een Woestijn, &c.

Aehova segt/ o Geslagte! En hy wil datse
sullen opmerken/ en Gods woorden hooren:

Som-

Sommigen meenen dat het is een spreekwijze/ en verfoeyinge. God hadde gesegt/ Hes. 1 : 4. dat het was een Volk van sware overtredinge/ en ongerechtigheid; een zaat der hoogdoenderen/ en verdervende kinderen/ dewijl zy den Heere hadden verlaten/ en den Heiligen Israels gelastert. En Deutr. 32. datse waren een verkeert Geslagte. Na de Heere verklaart Jer. 9. datse zijn Overspeelders, en een trouwloosen hoop: En getuygt Ps. 95 : 10. Dat hy 40 Jaren verbziet hadde aan dat Geslagte; En segt Ezech. 5 : 5. Dit is Jerusalem/ 't welk ik in 't midden der Heydenen geset hebbe/ dog zy hebben mijne regten verandert/ in Godloosheid/ meer dan de Heydenen/ en de Landen die rondom haar zijn/ want zy hebben mijne regten verwozpen/ en in mijne Ansettingen niet gewandeld.

Andere meenen dat Godt haar lokt en nodigt/ en segt/ o Geslagte wat onrecht hebben dog uwe Vaders aan my gevonden, aanmerkt het, let daar dog op, en zyl soo dom niet als uwe Vaders. Of denkt dat de Profet hier zijn medelijden toont/ en te kinnen geeft haar tijdelijk verloren gaan; en segt; Ik hebbe barens weën, o Landsgenoten; ik hebbe medelijden met u/ en het woord des Heeren aan u/ hoorzd dan dat woord/ 't welk van sulken kragt was/ soo dacter een Heydens Koning vooz op stond/ als van Eglon en Jehu staat: hoe veel meer past dat een Volk van sulken edelen wijnstok/ die de Heere geplant heeft op eenen vetten Heuvel, Hes. 5. en noemtse eenen groenen Olyfboom: Hoe billik was het dan dat zy dog opmerkten/ en hoorzden na Jehovahs woord.

Merkt hier 1. Dat de Heere spreekt. **2.** De woorden die Hy spreekt. **3.** Wat was 'er een Majesteit in God/ en hoe schrikkelijk het is daar niet na te lusteren/ dat het quaat en bitter is den Heere te verlaten, vers 19. God wil dat wy sullen hooren de Roede, Mich. 6:9. Daar is een ooge dat niet siet/ en een oore dat niet hoorde/ en een herte dat niet verstaat/ maar een hoorende oore/ en siende ooge/ heeft de Heere gemaakt/ Prov. 20. De Heere wil/ zy sullen het met verstand aanmerken: den natuurlijke Mensch verstaat het niet. **2.** Zegt aanmerken, dat het niet genoeg is dat men het met verstand opmerkt, maar het geest te kennen/ datmen het woord inwendig moet verstaan/ gelijk de waarheid in Christo Jesu is. **3.** Het segt datmen het met geloof moet vermengen/ soo het nut sal doen/ Heb. 4. En het met Jeremia als opeten/ 't welk toont datmen het woord lief heeft.

Gy lieden, hoord des Heeren woord, dewijl uwe Vaders niet gelustert hebben/ en het haar soo qualijk bekomen is/ daarom gy lieden/ aanmerkt dog/ gy lieden, die na mijne Name genoemd zijt; dat het Heydenen doen/ die wy niet en kennen/ en van my nog verbzemt zijn: Maar gy lieden/ die mijn Volk zijt/ hoozt dog/ aanmerkt gy lieden het woord van dien Jehova. Dus pleyt God met haar/ en Hy segt: Ben ik Israël tot een woestijne geweest, een plaats van dorheid/ huylen des doods/ wildernisse/ en een Land daarmen niet doozging/ vers 6. Neen, maer ik heb u gezagt in een vrugbaar Land, om de vrugten van dien/ en 't goede daar van te eten/ en u gesteld
in

in een vette weyde: Ik heb een goede Heere over u geweest: Ik heb my u bekend gemaakt/ niet als een harden Heere: Ik heb u niet op strand laten ploegen/ en vergeeffse moeyte laten doen/ betuygt tegen my of het niet soo en is; en zy moesten het bekennen/ en seggen/ ja Heere, gy hebt ons goed geweest/ en hebt ons gesteld tot een edele wijnstok, en getrouw zaat/ tot een vzeugde op aarden/ geset in een vette weyde: Gy hebt ons opgenomen als een boedster haar kind opneemt/ en gedzagen als een Arend zijn jongen dzaagt/ (Ec. Deut. 32. 2. Ik heb u zijt de Heere/ als gy wandelde in de Woestijne/ die veranderd in een Eden: een wolke des daags om u geweest/ en een vier Colom des nagts/ uwe kleederen zijn niet verouderd nog veranderd/ Deut. 8. 3. Ik hebbe u getoont mijn mildheyd/ dooz Josua en Caleb, die volharden my na te volgen/ en soo souden zy gekomen zijn in de eeuwige ruste, die nog dooz mijn Volk overblijft, hadde gy volhard my na te volgen.

2. Dzaagt de Heere verder: Ben ik u geweest tot een uysterste donkerheyd, vers. 6. Een Land daarmen niet konde wonen: Heb ik u geboerd in een plaats daar gebzek is/ en u schzikt overdekte? Ammerg neen/ maar ik ben u tot een ligt geweest/ en gy my siende/ kond daar dooz verskerd zijn van het eeuwige ligt/ dat u soude volgen; want het ligt is voor den Regtvaardigen gezaeyt, en blijdschap voor den Oprekten van herten, Ps. 97. De Heere segt/ ben ik niet u Troost geweest/ u uytjelper/ u sterkte/ en u Heerlykheyd? En zy moesten antwoorden/ ja Heere, gy zijt

zijt onse Son en Schild geweest/ ons Borg en Hoogvertrek, die ons soo hoog verheben hebt/ en ons aan u Verbonden dooz soo veel weldaden/ en hebt ons alles ten goede laten zijn/ terwilt gy zijt geweest/ om ons te zegenen/ en in alles te helpen/ dat moeten wy aan u voeten neerknielende bekennen.

Derder segt de Heere/ waarom segt dan mijn Volk, wy zijn Heeren, daar ik immers u Heere ben/ u Ligt/ en Al/ en daac niets in my is dat te verwenschen zy: Wel waarom segt dan mijn Volk/ wy zijn Heeren? Dus aanwijzende dat het is de grootste ondankbaarheyd/ soo een Heere te verlaten en af te wijken/ ja af te vallen tot andere Heeren: Wy zijn Heeren seggende/ wy sijn in staat dat wy Gods hulpe en gunste niet van nooden hebben/ Egipten sal ons wel helpen; maar die sou haar beschamen/ Jer. 2: 36.

2. Wy sullen niet letten op uwe stemme/ seggen sy/ wy sullen na u niet lusteren/ nog niet doen 't geen zy in Gods naam tot ons seggen/ Jer. 4: 42. dus valt men van Godt af/ en men werd sig zelfs tot een God/ en men leeft slaafs/ in meening van byzheyd/ en de mensch maakt zijn geld/ goud/ en goed tot Goden/ en doet 't geen met zijn hoog herte ober een komt/ en zy willen God niet; soo geeftse God dan ober aan haar selven/ het swaarste oordeel. Sommige zeyden/ wy willen niet komen/ wy hebben geweent in uwen dienst/ en zederd wy den Heere gediend hebben/ is het ons qualijk gegaan; maar doen wy den Melech des Hemels diende/ ging het ons wel/ wy zijn Heeren, wy willen niet meer
tot

tot u komen, daar tot God te komen/ dooz Christus/ het leven is/ want Hy de weg, de waarheyd, en 't leven is/ Joh. 14. dooz wien wy tot God komen dooz den geloove, en dat is ons Heyl.

Deze segt/ wy zijn Heeren, wy hebben u niet van doen/ wy zullen geen toeflugt meer tot u nemen/ wy kunnen het sonder u wel stellen/ daar klaagt de Heere over/ en segt/ mijn Volk heeft mijner vergeten dagen sonder getal. De Heere segt: Ik spzakh u aan in uwen grooten boozspoet/ maar gy seydet/ ik en sal niet hoo- ren, dit is uwen weg van uwe jeugt aan/ dat gy mijne stemme niet hebt gehoozsaamt/ Jer. 22 : 21. en 32 : 30. De kinderen Israels en Judaas/ hebben van hare jeugd aan alleen- lijk gedaan dat quaat was in mijne oogen/ en dat Gods Volk, dat aan hem soo verbonden was dooz soo veel weldaden/ van my ontvan- gen dooz soo veel belosten/ en die ik soo ge- dragen hebbe/ en aangenomen als des Heeren Bruyd/ de beminde mijner ziele, segt de Heere/ Jer. 12 : 7. Men spzeekt met de tonge/ of men toont het met sijn leven/ datmen den Heere verlaat/ en dat segt mijn Volk/ wiens cons- cientien selfs moeten getuygen van des Heeren goedheyd/ waarom verlaat gy my dan/ die de Springbron sien/ en houd u selfen gebzoken vastken uyt die geen water houden; zy moeten verstoppen en beschaamt staan van al Jeho- vaas wegen/ zijn regt/ en goedheid/ volgens Jer. 33 : 6. Onse vastigheid bestaat in God te kennen/ en wat God aan ons gedaan heeft:

Want

Want dus segt die Profeet/ ende het sal geschieden, dat de vastigheyd uwer tijden, de sterkte uwer behoudnisse sal wesen, wijsheyd en kennis; de vreesse des Heeren sal zijn schat zijn.

Wat was het nu te wenschen/ dat dit soo by ons gebonden wierd? O Nederland, ik vzaag u ynt Gods naam/ heeft de Heere u geweest als een Woestijne? en moet gy niet seggen neen Heere, maar gy hebt ons gebzagt in een Canaän, als in een Paradijs, en gy zijt de verwagtinge van onse Vaderen/ die gy verhoogt en verheben hebt boven soo veel Volkere. Als de Heere ons geweest tot uysterste dankerheid? Moet gy ook niet seggen/ neen Heere, gy zijt ons tot een ligt geweest/ en gy hebt het pad des levens ons bekent gemaakt; het kostelijk Euangelium in kragt en klaarheyd laten voozstellen/ soo als gy aan geen Volk op den gantschen Wardboden gedaan hebt; Wel waarom segt gy dan/ wy zijn Heeren/ en gy kiest de weerd te dienen/ en verlaat den Heere/ en verwerpt zijn Wetten, als ofse haar selven handen helpen: De Heere die smeekt nu nog/ en segt/ wend u na my toe, en word behouden; maar gy stopt uwe ooren/ en gy valt God af.

Mijn vrienden, soo gy dus vooztgaat te doen/ het quaat sal van uwen huysen niet afwijken: Wee ons/ als de Heere ons sal worden tot een wildernisse, en wee ons/ als de Heere weg is/ en van ons sal geweken zijn/ Jer. 30: 2. werd belast te teekenen in een Boek/ al de ween die over haar komen soude/ de Heere soude haar straffen/ om datse hem verlaten hadden/ en seggen/

seggen/ spreekt tot ons sagte dingen: **Ik** sal u verbijzelen segt de Heere/ dat daar niet een sal overblijven: En hy toont wat schrikken en weën haar souden overkomen/ daarom geeft eere den Heere uwen God, eer hy het duyster make: Denkt niet dat gy het God sult utharden/ de Heere sal het winnen: Heden hoorst des Heeren woord/ laat de stemme Gods u ter herten gaan en tot uwe ooren ingaan/ op dat gy niet langer uwe herte mogt verharden.

't **Ik** seker dat het altoos den Regtvaardigen sal welgaan/ maar wee den Godloosen, want het sal hem qualijk gaan. Immerx om de bannen van sonden/ die op het Land leggen/ zijn en blijven wy nog in soo verderfelijken Oorlog. 1. De Heere hesteld sulke dingen in het Land, waar door ons de goederen worden afgetapt/ want het Oorlogswaart is een onverschadelijk ding. 2. Door Verbonden met uythjeemse Natien: Van werd gesegt/ vreemde verteeren hare kragten, daar door het gemeene Land niet alleen werd verminderd/ maar de gemeene Liedden werden daar door uytgeput met schattingen. 3. De Heere stopt de Kanalen toe/ waar uyt den welstand van het Land sou komen/ en dat is de Negotie en Coopmanschap die houdt op/ de Handwerken staan stil/ daar uyt volgt dat den loon der werklieden wel werd verminderd/ en sy geen werk konnen krijgen. 4. En dat het Oordeel verstaat is/ datmen de plage niet bemerkt/ nog behoorlijk siet/ en weet: Men krijgt door de slage geen kleine herten/ de menschen werden uytwendig hobaardiger/ als te

te boren/ en besteden hun geld aan onnoodig-
heden/ daar dooz werd de Winkelier, die het
werd afgebozgt/ verarmt/ en het sou ten laats-
sten den armen doen sterben van gebzekt en
honger.

Hier in komt ook in aanmerking des Heeren
wijsheyd/ die ons niet alleen verminderd na 't
lighaam/ maar bysonder in het geestelijke/ nu
de Heere den stand der Kerke is tot een made
en motte/ daar send hy als een kanker in/ of
een uytterende kooztse en siekte. Willijk vzerfen
wy dat quaat na de ziele/ 't geen haar gedreygt
werd na het lighaam/ als deselve oorzak in ons
zijn/ waarom het haar oberquam/ als sy hare
handelingen niet recht aanstelden/ om haar tot den
Heere te bekeeren. Want den Geest der Hoere-
ryen was in 't midden van haar/ en den Heere
kenden zy niet, Hof. 5:4. Die dingen zijn ons
tot Voorbeelden segt den Apostel/ 1 Coz. 10. op
dat wy ons des quaatz niet souden laten gelusten.
Immers de Heere is wel gewoon uytterlijke
dingen tot voozbaden te senden/ van het gees-
telijke: Siet in Gods woord, en uyt onderbin-
dinge/ wat God is doende onder ons/ en wat
hy vooz heeft met de Kerck/ zijn Geslagte, want
hy dat Israël goed is; schoon nu als een Woest-
tijne, &c.

I. De Heere God heeft zijn volck/ datmen in
't gemeen daar vooz houd/ de goede uytgenomen/
sietmen dat Christendom jammerlijk leggen in de
handen van de vyanden/ haar wallen zijn inge-
nomen/ de vyand is gekomen in het herte der
Kerck/ waar in 't vleez en de weereld heerft: Zijn
veele

veele niet al dienstknechten van de weerd geworden? want een ygelijk die de sonde doet, is een dienstknecht der sonden, Joh. 8:34. En weet gy niet/ dat wien gy u steld tot dienstknechten ter gehoozsaamhend/ gy dienstknechten zift der geener die gy gehoozsaamt/ of der sonden tot de dood/ of der gehoozsaamhend ter gerechtigheid/ Rom. 6:16. En wie van ymand overwonnen is/ die is hy tot een dienstknecht gemaakt/ 2 Pet. 2:9. sien wy dat niet vooz ons oogen/ dat de Christenen in slaverny zift; en wat missen wy al/ als wy onse vyzhend quyt zift/ en het quade niet haten nog laten; en ebenwel segtmen/ wy zift Heeren, wy en sullen niet tot u komen.

2. Dese vyanden namen onse goederen weg.
 1. De lighamelijken/ die God ons gaf om hem te dienen/ en dat geschied als men daar dooz de Duivel/ de Weerd/ en 't Vlees diend/ en de Goederen den Baal opoffert/ aan de Pragt/ en Oberdaad/ en nemen de occasie soo weg om goede werken te doen. 2. Sy nemen de Geestelijken goederen weg/ want daar is ook een Rijkdom in Gode, Luc. 12:21. Den rijkdom der volle versekertheyd des verstands, tot kennisse der verborgentheden Gods des Vaders ende Chzisti/ Col. 2:2. Daar is een Rijk worden in alle reden en kennisse/ 1 Coz. 1:5. maar onse Geestelijken vyanden nemen het geloove/ en de goede werken weg/ anders souden wy rijk zift in goede werken/ en met Tabitha oberbloedig zift in deselve: Maar als den mensch soo besigt is in de weerd/ dan gaat alles weg: Waar zift de goede werken onder ons? wordense onder die van 't

Pausdom niet meer gebonden als onder ons? **Set** dog u herte hier op.

3. Dese vyanden nemen al ons cieraat weg/ gelijk de Franschen deden in 't uytterlijkste: want als zy den rijkdom weg nemen/ dan te gelijk ook het verciersel: Nu het cieraat der Chzistenen is pꝛactijk der deugden/ 1 Tim. 2:9. 10. Dat de Vrouwen in een eerbaar gewaad/ met schaamte en matigheyd haar verciere, het welk de Vrouwen betaamt die de Godvrugtigheyd be-lijden door goede werken/ 1 Petr. 3. Haar verciersel is den verborgen mensche des herten, in het onverderfelijk verciersel eens sagtmoedigen stillen geest, die kostelijk is voor God, Col. 3. Zy doen aan den nieuwen mensch, die verciert werd tot kennis/ na het Ebenbeeld des geenens die hem geschapen heeft/ vers 12. Zy doen tot verciersel aan de innerlijke beweginge der barmhertigheyd, goedertierentheyd, oodmoedigheyd, sagtmoedigheyd, en langmoedigheyd. Na Christus selve doense aan als een kleet/ Rom. 13. En God selfs is haar cierlijkheyd, Hes. 60. en 61. Van zijns aangedaan met den glans van de Goddelijke Majesteyt, en komen blinkende als Moses, doe hy met God op den Berg was geweest/ en schijnen soo in de oogen van Joden en Heydenen, soo datse moeten seggen/ waarlijk God is in 't midden van dit Geslagte, die Hy niet is als een Woestijne of duyster Land.

4. Dese Geestelijke vyanden werpen de Huisen om verre/ gelijk de Franschen, alse onder ons waren; daar zijn ware Chzistenen die gebouwt zijn tot woonsteden Gods in den Geest,
Eph.

Eph. 2 : 22. Sy worden gebouwt tot een Geestelyk Huys, **1 Petr. 2 : 5.** Tot Tempelen Gods, **1 Coz. 3.** daar de Heere in wil woonen. Maar waar zijn nu die Tempelen daar God in woont/ om daar alles te regeren/ gelijk een Stuurman in het Schip der Kerke, daar in Goddelijke antwoord werd gegeven/ daarmen Offerhanden offert/ en God vereert van ons goed/ &c.

5. De Heere had eenige vertrek-plaatsen booz zig selven/ en booz zijn kinderen in de Kerk/ en dat zijn de Previlegien van den Heere/ 't welke zijn de Sacramenten, en bysonder het Avondmaal, dat was de binne-kamer, daar haar de liefde wiert getoont/ waar in sy haar vermaakte met God/ en onder mallkanderen; maar dat is nu tot een Paarde-Stal gemaakt/ de onreynne dieren komen daar in/ en het stinkter van vuyligheyd/ soo dat Gods kinderen daar nauwelijks duren kunnen. En het was nog al wel/ bleven maar de soersen en kanalen open/ waar booz wy konden levendig gemaakt worden; Maar helaas/ wy hooren hierom dese klagte des Certes/ O Geslagte! aanmerkt dog gy-lieden des Heeren Woord: Ben ik Israël een Woestijne geweest, of een Land der uytterste donkerheyd, waarom segt dan mijn Volk wy zijn Heeren, wy sullen niet meer tot u komen.

Hoort dan nu verder hoe het met ons Land en Kerk in 't lighamelijke en geestelijke/ nu al gelegen is. O Geslagte, aanmerkt dog Gods Woord. O Land, Land, Land, hoort des Heeren Woord. Aanmerkt dan dit volgende/

1. Ons goed en rendeert niet/ wy hebben nog eenige

eenige goederen als het Woord Gods, dat wert gepredikt/ en aan der menschen huysen geleert als men haar bestraft en vermaant/ maar wat bezugten bezengt het dooxt; de menschen komen niet veel tot het gehooxt/ of zy komen maar uyt gewoonte/ en daar komt geen verandering dooxt/ men kan niemant daar dooxt winnen/ het staat al-te-maal stil/ predikt dat gy zweet/ ten helpt niet: onse rijkdommen/ de Sacramenten, wat nut doense? daar God nogtans gesegt had/ men sou roepen tot de Volken, en dan souden zy toebloejen tot den Berg Zion, en uyt het gehoor sou het Geloof komen. Rom. 10. Gelwig het hapert aan u of aan my; ik onschuldig my selven niet/ maar het hapert ook aan u geesteloosghed; Immerx 't is een rechtveerdig ooxdeel Gods. De kinderen in de Catechesatie bezderen niet/ maar worden daar door erger en heyllooser/ om dat veel Oudersx ongeregelt wandelen. Helaax men bespeurt onder groot en kleyn/ als men haar onderwijft van de zonden der waarheid in 't publijk of bysonder/ wat men haar implant/ als zy het sullen na seggen/ het komt daar soo kneupel en verdooyt uyt/ zy doender een woord by/ of af/ daar dooxt zy toonen datse de sin niet verstaan/ of die bezkeeren/ soo dat zulksx een blijk is dat men in u Hynse geen Tale Canaans spreekst.

2. Onse Commercie met den Hemel staat stil/ dat is een Landt daar men koopmanschay beziben moet. Den Hemel/ of liever den Heere Jesus, den Hemel van den Hemel, roept onsx toe/ O alle gy dorstige komt tot de Wateren,
koopt

koopt van mijn sonder prijs, beyde Wijn en Melk,
 Jes. 55. Christus de Heere van den Hemel roept/
 komt koopt van mijn ooge-salve/ op dat gy
 siende moogt worden; maar de menschen zijn
 niet Hemels/ zy brengen haar zugtinge niet na
 boven/ hoe souden zy dan rijk worden? Zy
 zijn niet famelbaar met den Hemel/ ja vele we-
 ten niet wat ik seggen wil/ om dat het Euan-
 gelium voor haar is bedekt/ schoonse van God
 en Christus/ en van de waarheyd altyt gehoozt
 hebben/ maar sonder aandagtige herte/ en eer-
 biedigheyd; de kinderen hooren het sonder hert/
 om datse het soo gewent zijn van de Ouders,
 want in hun Huysgesinnen bid men niet voor
 nog na den eten/ de Oude seggen tegens de
 Jonge als men bidden sal leest, en dan rammelt
 me soo stamerende wat heen/ en dat gaat soo
 oneerbiedig toe/ dat het schande en sonden is.
 En 's avonds mag men op het bed soo een
 Formulier al slapende en wakende bidden/ als
 ofse een Afgod aanriepen. Men dyaast genoech
 om de kinderen van Ilghamelijke goederen te
 versorgen/ maar dat eeuwigh noodige wort niet
 betragt. Dus siet men dat den mensch Gods
 Waarheyd en Woord niet hout voor zijn koste-
 lijken schat/ anders souden zy die haar kinderen
 soeken in te planten/ en na te laten: O gy
 hoop en verkeert Geslagte, aanmerkt dog gy-
 lieden des Heeren Woordt/ en hoe dat die goet
 en goet doende God, u is als een Woestijne, of
 een Land der uiterste donkerheyd.

3. Hebben wy de Heylige Waarheyd, en is
 die te aanmerken in des Heeren Woordt/ wel
 hoe

hoe moesten wy nu uytsteken in Heylige kennisse verre boven het Pausdom, want onse kennisse als voorszegt is/ moest soo overbloedig zijn als de Wateren der Zee, die den Aardbodem bedekken, door het ondersoeken van de Schriften, die van den Heere Jesus getuygen/ en daar in is het eeuwige leven te vinden/ volgens Joh. 17. Dit is het eeuwige leven datse u kennen/ den eenigen waaragtigen God/ en Jesum Christum die gy gesonden hebt/ en Jes. 53. Door zijn kennisse, sal mijn Knecht de regtveerdige, vele regtveerdig maken. Wy seggen niet op zijn Paaps/ dat de onwetenheden het beste Geloove is/ om ons zalig te maken/ maar dat het waaragtig Geloove bestaat in een Geheyligde kennisse en vertrouwen; Ja God te kennen/ in het aangezichte Jesu Christi, en daar in Jehova te sien/ als met ongedekte aangesigte; Immers die dit regt vat en verstaat/ die sziigt soodanige levendige kennisse van God/ als of hy alle dagen des Heeren aangesigte, in een spiegel klaer sag/ en ook daar in siende Gods oneyndige liefde tot sondaaren/ zijn regtvaardigheden/ barmhertigheden/ goedertierentheyden/ magt en oneyndige wijsheyden/ in alle Gods deugden en volmaaktheden. Wie is 'er nu onder ons die dese wijsheid en kennisse heeft/ en daar door veranderd is geworden van Heerlijkheid tot Heerlijkheid, als van des Heeren Geest. Waar zijn die verstandige Godgeleerden, die de partjen konnen de mont stoppen? Een blinde Papist weet meer woorden uyt te vinden/ om zijne valsheyden te defenderen/ als wy om des Heeren Woord regt te aanmerken en de waarheyden

hend te verdedigen. De eerste Reformateurs namen wel een Jongen uit de Catechesatie/ om de Papen de mondt te stoppen/ zijnde genoeg bequaam om onse waarheyd tegen haar valsheyd te defenderen: Maar nu vint men het slegt gestelt: en is 'er nog al eenige kennisse onder ons/ waar zijne die de waarheid geestelijk kennen/ soo alsse is in A. C. God schrijft ons voor de voortreffelijkheid van zijn Wet, maar die wert geacht als wat vzeemts/ daar is onder ons niet overgebleven als een Atheïstise gedaante van God te kennen/ hoe sou men Hem dan vzeesen en dienen; men eert nog vzeest God niet meer/ als of hy maar een blok of Afgod was. Men doet de sonden/ als het maar niemant siet/ men vzeest nog wel voor menschen/ maar men weet niet dat die de oogen gemaakt heeft/ het siet: en om dat God niet dadelijk straft/ soo vzeeken alle sonden door/ men ontheyligt Gods Naam, met svzeeken/ en valse eeden; men vzeert by God/ als of 't een Afgod was; men sit en slaapt/ of oneerbiedig en gaapt/ terwijl Gods Woord gepredikt wort; Helaas/ de Heere wert niet gesien/ nog gekent/ nog gehoozt/ om dat 'er geen vreesse Gods onder ons is/ en daarom tot ons seggen mag/ Het is mijn Volk niet meer, de schandvlekke is hare, het zijn verdervende Kinderen, een zaat der Boosdoenderen, en daarom ô Geslagte! aanmerkt dog des Heeren Woord, dewijl hy noyt zijn Israël was als een Woestijne, of als een Land van uysterste donkerheyd, waarom segt gy dan wy zijn Heeren, wy willen niet tot u komen.

4. Heeft de Heere ons zijn Heylige Waarheyd gegeven/ daar dooz most nu yber komen/ een teer gevoelen van ons gebzek/ en kennisse van onse sonden: Wy mosten onse herten doozgza-
 ven/ tot wy daar binnen quamen om alle dagen onse herten te ondersoeken vooz de oogen van dien al-doozsienden God/ die onse nieren beprzoest: nu is de Oor-biegt vooz de Paap afgeschast; en dit is by wat anders als vooz een mensch zijn herte open te leggen; kom je het nu na te laten uyt godloosheid/ en laat gy u conscientie verschzoegen/ om dat je het vooz geen mensch behoeft te doen/ wel weet dat het God u sal doen weten/ en eens seggen sal/ dat hy u 't ligt van zijn Woord schonk/ om d'onreynigheyd uwe herten te sien en te suyveren. Daar zinder die Gereformeerde heeten/ schoonse niemendal weten van hare herten; Een Papist weet nog wat/ terwijl hy tegens de Paap biegt, en die hem vzaagt/ is 't soo of soo niet? Soo weet hy nog wat/ en heeft eenige Comercie met zijn ziel/ maar een Gedesozmeerde/ is een Atheistise Godlose, die zig aan de Satan verkogt hebben om quaad te doen. Daar is sulken bedzog/ onse vyanden zijn loos/ maar wy zijn vzoos: soekt de mensch vzeugde/ de Duyvel steekt hem ydele vzeugde in de hand; soekt gy vercieringe/ sie daar segt de wereld/ daar zijn kostelijke kanten/ en hair om 't hooft/ kuzullen en strikken/ paarlen en diamanten om u hals/ soo dat men dooz die ydele dingen van den Heere afhoereert: waar zinder die van dat Verderf in de Wereld vlieden/ siende dat alles ydelheyd is/ en quel-
 linge

linge des Geestes: maar aan die onbedagtsame van herten/ geeft den Satan zijn valsche waren/ steekt haar de letter-kennis in de hand/ in plaats van ware geestelijke kennis/ daar gaat den mensch dan leeren/ en zoekt soo eenige woorden van de waarheid in zijn memorie te krijgen/ en daar mede meent hy kennis genoeg te hebben van de waarheid. Een Student gaat naarstig de Boeken door bladeren/ kijgt een groot verstant, weet te disputeren voor de waarheid, hy werd ten laatsen Proponent, en dan zwetst hy op den Predik-stoel, en dien Rabbi werd dan een Predikant, en maakt 'er dan veele gelijk hy is/ en 't is al-te-maal valsch/ soo lang de Heere selfs de waarheid niet leert in de ziele/ door zijn Woord te aanmerken; Hy is haar een dorre Woesteyn, en donker Land, maar zy heeren zijnde/ willen niet tot den hoogsten Heere komen/ en hebben geen lust aan de kennisse zijner wegen.

5. De Satan steekt haar een waan geloof in de hand/ in plaats van het ware zaligmakende geloove: **O** segt hy/ gy moet gelooven dat gy zult zalig worden/ dat Jesus u Zaligmaker is/ en dat bestaat in een vast betrouwen, dat niet alleen andere/ maar ook u vergevinge der sonden geschied is: En of de Predikant al anders send/ en u in twijffel wild brengen/ laat u niet afwenden. Dus word men bedrogen/ want het ware Geloof is de waaragtige toestemminge der waarheden/ die hem door Gods Geest geleerd worden/ daar door hy dan met God word vereenigt, en Jesus komt daar door wonen in zijn ziele. Een Gereformeert Christen, die de Heere God

zijn heylige waarheyd heeft gegeven/ die moest nu geheel dood aan al zijn eygen zijn/ wy moesten niet meer ons selven/ maar **J. C.** eygen zijn/ en wy met Paulus seggen; Ik leve niet meer, maar Christus leefd in my, en al het eygen ik, is dood; Ik ben met Christus gekruyst, en begraven. **Ja** nu een vooz alle gestorven is/ moeten wy alle gestorven zijn/ op dat wy niet meer ons selven souden leven/ maar hem die vooz ons gekruyst en gestorven is; dus moest men zijn gestorven/ en ons leven met **Chzistus** verbozen in Gode. Siet nu/ hoe gaat het onder ons Christenen toe? Sijn wy sulken dooden Volk? heestmen geen eygen, soektmen geen eygen eer/ nog profijt meer? **Is** 'er onder de **Chzisten** Overheden geen staatsugt/ soektmen geen voordeel/ en niet dat zijn eygen is/ maar 't geen eens anders is? **Ik** meen/ daar word wat geloopt en gedzaast/ om eere en hooge staaten/ elk leest maar soo als het voordeel hem best dienen kan: Siet eens de **Winkeliers** in haare/ mate/ en waren te verkoopen/ vol bedrog/ soo datmen hoorde tot schanden van het **Chzisten** Volk/ datter **Conscientieuser** **Papisten** zyn/ als onder ons/ die **Geresezmeerde** Christenen heeten: De groote onderdrukkten de kleyne/ verkozten haare loon/ verminderen hun regt/ laten haare dienen sonder datmen haare petz geeft als van 't gemeen.

6. Den Duyvel steekt haare een eerlijck leven in de hand/ in plaats van het ware Christelijck leven; neen/ gy moet devoot zijn/ bysonder als 'er een Predikant by is; en soo is zijne staat erger als der **Godloosen**/ want die kond gy nog aanspreken

ken en overtuygen/ maar van dese seyd de Zaligmaker/ dat Hoeren en Tollenaren, haar sullen boozgaan in 't Koningrijke der Hemelen. Waar zy niet gestorven zijn aan haar eygen gemak; yder neemt soo veel rust als hy krijgen kan; wat ongemak doet hy sig selven aan/ om den God des Hemels te dienen? Wie gaater des nagts ynt sijn gemakkelijk bedde om te bidden? Wie bzeekt van zyn slaap wat af/ om hem te moztificeren/ en sig onder dienstbaarheyd te bzingen/ om God beter te dienen: Wie lijd wat om den naam van Christus; neen/ men eet en dzinkt/ soo lekker als men het krijgen kan/ en men slaapt soo lang men wil/ en men gaat soo gemakkelijk op en neer; ook wel te Kerk, men bid en leeft als 't ons lust; maar daar is geen schijn van dood te zijn aan eygen vermaak en gemak/ en die meenen nog al goede Christenen te zijn/ ja van 't beste soort.

7. Daar komt dan by het oordeel van den Heere/ dat de mensch sig inbeeld dat hy rijk is/ en hy is arm na de ziele/ nochtans wil hy sig dragen als een rijke. Hy seyd ik ben een goed Christen, ik ga te Kerk, en ten Avondmaal, &c. maar 't goede werd hem ter dood/ en dan dzaagt hy sig als een rijke/ en dat is de weg tot de uysterste armoede/ tot welke de Zaligmaker segt: Och dat gy blind waard, maar nu gy segt dat gy siet, nu blyven uwe sonden. Nu gebruykt gy al de Previlegien van Gods Kinderen; gy dzingt u in de binne-kamer, daar niet als de Schapen mogen komen/ en wat dunkt u/ is daar niet een vloek te halen/ terwijl gy eet en dzinkt u selven

selven een oordeel? en soo gy daar langer in blyft/ soo sult gy hoe langer hoe erger worden. O Geslagte! aanmerkt en hoor de Heeren woord: of is hy een woestijne, een Land van uysterste duysternisse, waarom wild gy dan u eygen Heere zijn/ en niet meer tot God komen: Nu de Heere ons heeft gegeven de Leere der waarheyd/ en zijn genade/ om dooz 't geloove met Christus vereenigt te worden/ op dat Jezus zy ons Hoofd/ en wy zijn Ledematen/ en soo komt hy met zijne genade in onse ziele inbloejen/ en werd ons een lebendigmakenden Geest: nu Jezus in ons leeft/ en is een spijsse onser zielen/ Joh. 6. Die van 't Pausdom leeren dat zy Jezus waarlijk eten in 't Ouweltje/ en hem dooz de maage senden in 't herte/ 't welk niet waar is; Maar wy seggen/ hy woont in ons/ als een Meester en Koning/ en dat wy zijn Beeld dragen/ Gal. 4. Mijn Kinderkens die ik arbeide te wederbaren, op dat Christus een gestalte in u krijsse, en soo moeten wy nu het leven dat wy hebben/ leven dooz 't geloove des Soons Gods/ en zijn Beeld uyt-drukken

1. Onsen Saligmaker was seer sachtmoedig/ als hy gescholden wierd/ en schold hy niet weer/ maar siet eens onder ons Christenen, wat is 'er een nijd/ haat/ en twistgierigheyd/ onder de groote en kleijne? Wat is 'er een wraakgierigheyd/ en onversoenelijken haat; doet wat gy wild/ men kan de menschen aan geen versoenen krijgen/ al souden sy daarom verloren gaan/ soo dat ik wel bekennen wil/ dat 'er in mijn gantsche wijk weynig of geen weet/ die haar sachtmoedig dragen/

bragen/ en vreedsaem zijn uyt conscientie/ om Christus exempel na te volgen/ en daarom geen schelden met schelden vergelden.

2. Onse Saligmaker was seer liefhebbende, soo wel byanden als vrienden/ vooz wien hy zijn leven heeft gelaten; Maar waar is de liefde onder ons? wie betoont die pligt van broederlijke liefde? onder broome is soo wel als onvzoome/ boose nijdigheid/ twistgierigheid/ agterklap/ lasteren/ en spotten met malkanderen/ ja allen boosen handel. Ik heb menigmaal gebagt/ hoe de Chzistenen best aan een te verbinden/ maar ik sie daar geen raad toe/ daar klebender nauwelijg 2 of 3 aan een.

3. Onse Saligmaker was geheel Hemels, niet Weerelds/ Hy was gekleed met een rok sonder naat, van 't hoofd tot de voeten/ daar was maar een gat in daar hy 't hoofd dooz stak/ maar zijn rieraad was het schoone deugden-kleed; en als hy vooz ons leed/ was zijn hair met bloed beklad/ en dat was zijn friseerceel: Maar 't zijn onder ons nu alkemaal Juffers, elk gaat byna boven zijn staat/ in 't volgen der mode/ en haar optonen na de swier des werelds; de rijken weten niet meer te doen/ dat het gemeene volk niet wil na doen/ in 't lighaam boven te ontblooten/ en zijn soo dertel inde vercieringe van haar hoofd/ dat breeemt menschen-hair niet goed genoeg is/ maar nemen wel Geyten-hair, om daar mede haar pzagt te bedziyen/ in 't maaken der kleederen soo lang en wijd/ datse ober de straat slypen. Wat meenje grooten/ dat gy met het goed dat God de Heere u geeft/ moogt doen
wat

wat gy wild/ en dat God u om u groote goed ontsien sal/ en laten u hem uytarten/ en zijn Beeld met voeten betreden/ weet gy niet dat het God u eens sal vooz oogen stellen. Den Apostel wil dat de Vrouwen haar matig verciere- ren/ en dat met schaamte/ als het de Godsalige Vrouwen betaamt/ met een stillen en sagtmoedigen Geest, die kostelijk is voor God.

4. De Heylige waarheid aangemerkt in des Heeren woord/ die maakt en leerd den Chzisten Volke seer aandagtig in Gods huys, eerbiedig vooz God/ besig met zijn conscientie/ om zijn lieben Jesus/ de minnaar van zijn ziel weder te lieben en beminnen. O wie soude sulke schoonen/ lieben/ en lieftalligen bevalligen Minnaar niet lief hebben/ en nevens die sitten sonder hem liefde te betoonen/ dat soude onmogelijk zijn. Het konde nog wel zijn datmen nevens een lieftalligen sat/ sonder te lieben/ maar als men met deselve vereenigt is/ soumen dan niet dzonken worden van minnen/ met ons herte te toonen vooz t'samenspraken/ en dat hem overgeven; maar dat is onder ons weg/ men weet van geen aandagt/ eerbied/ nog conscientieus ondersoeken/ of bidden: Men weet van geen liefde-teekenen te toonen/ aan den Geliefden/ maar men is vzeemd van God en Chzistus/ nochtans men meent het is nog soo quaad niet/ men is nog goede eerlijke lieden/ en 't noodige werd niet gesien/ nog ter herten genomen/ dat Gods Geest over al onder ons uyt de Kerk is/ soo wel als uyt de Polici, soo wel uyt de Heeren, als uyt de Leeraars, 't is al vleesch/ wy doen
soo

foo als 't ons goed dunkt. En dat word onder ons soo vzeemd/ als men segt dat Gods Geest weg is/ datmen wel sou vzagten of 'er nog wel een H. Geest was, dat word niet gekent/ als een quaat; men agt maar 't verberf van Gods Volk/ die grove sonden van Hoerery/ dzonkenschap/ maar 't is niemendal of men aan 't herte verdozen is.

Hier van daan komt 1. dat wy niets en hebben/ maar sterben van kant af aan/ en wy komen onder de dooden/ wy gaan daar gungnende heenen/ hebben wel de gedaante der Godsaligheyd, maar de kragt is verlochend/ 2 Tim. 3. Na zy zijn als levende gestorven/ niet vzeemd/ want daar is geen levens middel/ hoe soude zy dan leven? Jesus word niet aangenomen. 2. Men kan geen schattinge geven aan den Heere, die wy schuldig zijn/ dooz hem te dienen/ vzeesen/ lieben/ en loben. Alles zijn wy schuldig aan den Heere op te offeren, ons selven moesten wy stellen tot een levende/ heilige/ en Gode welbehagelijke Offerhande; onse Goederen/ Huysen/ Kinderen/ het komt altemaal den Heere toe: maar hoe souden wy het opofferen/ daar is geen Hemels vier, daar komt die onrechtbeerdigheyd van daan/ dat wy het alles geven aan de wereld/ en vleeselyke wellusten/ die krijg voeren tegen de ziele.

Mijn vrienden, bent gy nu wel overtuigt dat het soo slegt staat met de Kerke? Immerz ik kan het wel sien/ als ik 'er maar om denke; waarlijk wy worden arm na de ziele/ en nog kanmen het nauwelijks merken. O leerden wy
nu

nu verstaan en opmerken/ dat wy de Goederen van soo goeden God, uyt soo vollen fonteyn niet wel hebben aangelegd/ nog gebzuikt tot eere van God/ die Bron van zegeningen, maar men heeft die vooz sig selven gebzuikt/ al ten schoonsten genomen om in den Hemel te komen/ en soo neemt de Heere van die ook weg/ 't geene hy meent te hebben.

Het verswaart de ellende van Gods Volk schizmatykelyk/ dat Gods Geslagte zijn kinderen/ ook in dat verders worden ingewikkelt/ zijnde geesteloose Formalisten/ andere sien 't verval/ en klagen daar over/ datmen Gods goedheyd misbzuikt/ en de Heere ons daarom straft en bezoekt. Ach wat is 'er een verval in den Geest der vertroostinge/ en der Heyligmakinge/ de belijdenisse van Gods Geest is onder ons weg/ de Geest der oertuygginge ontbreekt/ en dus legtmen open vooz alle sonden/ dooz welker gemeene stroom men word weg gevoert. Als 'er nog een goede gestalte in sommige/ die looptmen tegen/ en wil die niet hebben. Als 'er over eenige jaren sommige 't verval wilden reformeeren, die 't goede van Gods Volk sogten/ wat maaken men die hatelijck/ wat was 'er een geweld dooz 't gantsche Land? als 'er evenwel een met het werk dooz wilde/ wat woeld daar alle man tegen/ kleyn en groot/ al wat in dat sondige lighaam is/ dat staat er tegen op: Het is even eens als met een quade ongesonde maag/ wat goeds dat daar in komt/ al de quade humeuren zijnder tegen/ het moet 'er weer uyt. Soo staat het nu met Gods Volk/ wat goed daar in

in komt/ dat ongesonde korpuz/ en al die quade humeuren/ woelen daar tegen aan/ en het rust niet of 't goede is 'er weer uit/ soo dat blijkt dat Gods Geest onder ons weg is/ en dat wy aan 't herte verdozben zyn. Segt gy ik en sie dat niet/ wel dat is om dat gy soo weinig geest en ligt hebt/ anders soude gy dat sien: Leerd het nu nog sien en beklagen.

In de eerste Reformatie wierden wel honderd bekeert tegens nu een/ men woeld en vzoet nu in 't donker Land/ als in een schaduw des doods: het is of God de kerk met de vloek bedekte: Een oud Leeraar seyde eens/ dat daar hy te voren wel honderd bekeerd had, dooz eens te pzediken/ dat hy nu dooz honderd Predikatiën, nauwelyks een mensch bekeerd; en segt/ ik ben de selve Man/ pzedike met deselbe Geest/ maar ik geloove dat Gods vloek op Land en kerk rust; men wagt na licht, maar daar is niets als duysternis/ de kersozmatie neemt af/ Groote vallen af/ ja geheele koningryken verderben/ 't is of God de Spaansche Inquisitie gebrykte om zyn Volk te slaan/ en plaagt haar met ongemeene straffe/ en sent'er ten laasten zyn vloek onder/ alles gaat te rugge/ als het soo vooztgaet/ sal het met de Gereformeerde kerk haast uit zyn. O dat 'er eens een roere quam onder het Volk des Heeren, en die stille gerustheyd weg vlood/ om te beter de Godloosheyd uit ons herte en kerk te doen verhuysen.

Doed elk wat gy kond tot refozmeren. Overheden en Leeraren doed dog u best/ segt Gods Volk

Volk dat het soo slegt met haar staat/ kienb yder de ongestalte in u Hupsgefin/ belijd u sonden vooz den Heere/ soekt 't geen in Zion ontsteld is verbeterd te krijgen. Laat ons 't beste doen om Gods Geest in ons vermeerderd te krijgen en dat Zion mag een nieuw leven krijgen: Maar is 't nu soo/ datmen leeft als in een Babel vol verwarringen/ weest dog gewaarschout daarom niet te wanhopen/ want wy hebben een rijken magtigen God, die het te zijner tijd nog sal doen uytspuyten. De Heere waakt over Zion, en daar sullen nog eens komen die twee goude kruyken die Olie sullen uytgieten/ Zach. 4:12. Ten 1. Bekent dat gy arm zijt/ daarom wierd Johannes geboden aan de Kerke van Sardis te schryven/ gy hebt de naam dat gy leefd, en gy zijd dood: Och dat wy eens begonden te sien onse blindhend en armoede (my dunkt dat ist het eenigsints begint te sien): en dat wy dan eens begonden te klagen; O wat ben ik duyster/ en een armen bedelaar/ die blind en naakt ben: dit wenst den Engel vooz de Gemeente van Laodicea; Och dat gy koud of warm waart, daarom bid dat de Heere het aan u wil openbaren. 2. Gy moet al de andere Rijkdommen weg doen/ nu hebt gy u vermaakelijsheden/ Dzienden/ Hupsen/ en Hoben/ en die hebben u herten ingenomen: Neen/ al die sinlijsheden moeten weg: Ondertusschen segtmen ik mag dat ook wel leyden/ dog de vyand seyd/ ik heb u herte. 3. Leert u vyanden kennen/ de Duyvel en Weereld, maar u selven zijt gy de meeste vyand/ dooz u sondig vles/ schoon gy die soo niet vooz u vyanden houd:

Gy

Gy hebt de weereld lief/ en volgt die in alles na/ en dan wild gy nog de naam hebben van Christenen, die als Soldaten strijden, maar waar vecht gy tegen? tegens de Schaduwen, want de begeerlijkheden hebt gy lief/ maar gy moestse booz u byanden houden/ en die haten: maar nu verstaat men nog niet/ waar in het point van byandschap bestaat/ hoe sou men daar tegen strijden.

4. Gy moest Commercie met den Hemel houden/ wekt u op tot Gebeden en heylige Meditatie, Ph. 4 : 6. Laat u begeerte in alles dooz biddinge/ en smeekeinge/ met Danksegginge bekend worden by God, Eph. 6 : 18. Met alle biddinge en smeekingen/ booz alle de Heiligen. Gy moest inde morgenstond u herte aan den Hemel geven/ en dan boozt al wat wy doen booz den Heere doen/ met een Hemels herte/ en dat moet zyn by die Hemelsche schatten.

5. Als u gesegt werd/ dat gy van den Hemel moet waren kooplen/ soo verstaat dat gy God selfs moet hebben/ anders sult gy bedrogen uytkomen. Deele hebben andere dingen gesogt/ maar hoorde wat tot Abraham gesegt wierd; Ik ben u schild, en loon seer groot: Men hangt te veel aan de Gaven van God/ en de Heere kent men niet: alle andere dingen moeten aangenaam zyn om Gods wil, en dat soude u tot de ware rykdom brengen.

6. Dewyl God te vinden is dooz een geestelyke kennis/ soo moeten wy van den Hemel afhangen en het van die soeken daar het te krygen is. Daar toe laat ons herte zyn tsamen gevoegd/ in eenen Geest/ en roepen/ Heere Jesus toont

toont ons den Vader, en het is ons genoeg. **O** dat wy dog nu den waren God mogten gaan dienen.

Maar weet dat de Godsdienst niet alleen bestaat in de Kerk te gaan/ en desselfs oeffeninge waar te nemen/ maar 't is een waaragtige dienstknecht en dienstmaagt van God te zyn: Den Lijf-eugen mag geensints vooz sig selven zyn: soo moesten wy met al wat wy hebben/ zyn tot Gods Heerlijkheyd, en hem te pryzen/ onse hoogste bzeugde zyn/ Ps. 34. Dat is het grootste geluk van het redelyk Schepsel. Wy moesten lusteren na al wat God gebied: de Heere selfs moest ons deel zyn/ en wy moesten God laten Heerschen door sig selven; van God bezogt te zyn/ is God te dienen/ de Heere door zyn Geest in ons te laten werken. Wy moeten geheel zyn getransporeert en verloorchend/ seggende Heere leert gy my u welbehagen doen, en uwen goeden Geest geleyde my in een effen Land, Ps. 143: 10.

1. Cot beweging/ om nu den dienst van God te kieser/ wy zyn den Heere eugen/ om dat hy ons gemaakt heeft/ Rom. 11: 36. Uyt hem/ en dooz hem zyn alle dingen; Soo komen wy den Heere toe: Maar dan is 'er nog een ander eygendom/ daar van staat 1 Cor. 6: 20. En in dien eygendom bestaat ons geluk/ want den Heere te dienen is heerschen.

2. Deser dienst is niet soo swaar als van de Heerschers des Lands/ den dienst Gods is alleen goed/ de andere quaat: van alles dat gehoord is/ is 't eynde vande sake/ vreest God, en onderhoud

derhoud zijne Geboden, want dat betaamt alle menschen, Pred. 12:13. Welke dienst Gods met des menschen natuur/ wel over een komt.

3. Den dienst Gods is de waazagtige byzheid/ Joh. 8:34. Want die de sonden doet, is een dienstknecht der sonden: Soo lang wy zyn buyten den dienst van God/ zyn wy maar slaven/ een mode/ een moone swier/ of een lesteren beet/ kan men niet laten/ maar die den Soone byz gemaakt heeft/ die sal waarlyk byz zyn.

4. In desen dienst bestaat de ware blydschap en vergenoegen der zielen/ Rom. 14:17. Het Koningrijke Gods is vrede, en blydschap, door den H. Geest, welke hertelijke vreugde in God/ dooz Jesum Christum/ soo wel als hare vrede, alle verstand te boven gaat.

5. Den dienst Gods is 't leven van onse ziel/ anders zyn wy dood/ en levende gestozen/ 1 Tim. 5:6. Maar dooz desen dienst is men Gode levende, Rom. 6:11. 't Is het leven der Genade dat niet op en houdt/ tot dat het werd het leven van Heerlykheyd: Ja God te kennen is het eeuwige leven/ Joh. 17.

6. 't Is ook onse glorie en Heerlykheyd: Wat eer kan een redelyk Schepsel anders hebben/ als dat hy God diend? wat kander heerlijker zyn als Dienaren te zyn van die de Wysheyd/ goedheyd/ en Algenoevsaamheyd selver is: Wat is de glorie van Engelen/ en salige zielen/ anders/ als geduerig/ en sonder eynde te roepen/ eere zy Gode, en den Lamme, en dat in vernietiging van ons selven. De 24. Ouderlingen vielen neder voor hem die op den Troon

Troon sat/ ende aanbadden hem die leefd tot inder eeuwigheyd/ en wierpen hare Kroonen voor den Zoon/ seggende: Gy Heere zijt waardig te ontfangen de eere, ende Heerlijkheyd, ende kragt: Soo neder te sitten in zyn grondelooſ niet/ en daar de glorie Gods te aanschouwen/ en die uyt te roepen in alle eeuwigheyd.

7. Het is de geruſtjend en ſtilte vande ziel/ want dan is 't redelijk Schepſel eerst te vreden/ als het de waarheyd heeft: Leerd dan u eeuwig heyl en ſaligheyd verkiesen. De Heere leyd nu nog zyn roeden en zegeningen te koſten/ aan ons uyt enkele liefde: Wy liepen te poſt na ons verberſ/ maar de Heere komt met ſoo een roede/ die ſoo wonder beleyd is/ byſonder ontrent de Kerke/ want die houd nog ſtand: 't Is als of God ſeyde: Kom leerd nu nog het goede/ want gy hebt nu nog u byzheyd/ u ordze/ en alles; Andien wy ons nu nog niet beteren/ wat hebben wy te wagten/ als dat de Heere ons ſal handelen als een verwozpelijk ſilber.

Nu de middelen Chriſtenen/ om tot deſen dienſt Gods te raken.

1. Heft u herte na boven/ op dat gy God moogt kennen/ ſonder 't welke gy den Heere niet dienen kond: maar weet dat het uytterlyk waarnemen van al die oeffeningen/ en daar door eenig verſtand te krijgen/ dat en is die kennis niet/ daar moet een hand van boven komen/ de Heere moet hem ſelven openbaren/ niemand kend den Vader dan den Soone/ en die het den Soon gelieft te openbaren/ dat zal u ſeer doen afhangen vanden Hemel, indien gy een
 plante

plante zijt die onsen Hemelschen Vader geplant heeft.

2. Zy dat ligt moeten wy sien dat wy den Heere niet hebben gediend; daar komt ons 't quaat van daan/ dat wy meenen 't is al wel/ o kent uwen weg in het Dal/ gy ligte en snelle hemelinne/ die uwe wegen verdzant/ Jer. 2. Doen Jesaias den Heere gesien hadde/ riep hy uit; O wee my, ik ben een Man van onreynne lippen. Job meende dat hy al heel wel den Heere diende/ maar doe hy hem eens sag, kreeg hy berouw, en versoepte sig in stof en assche, Job 42. Daar komt al het quaat van daan/ dat men meent/ en segt/ ik doe mijn best, wat soud' ik meer doen?

3. Dat wy leeren sien hoe wy ons selven dienen/ als of wy Heeren waren: Wie diend gy dog! Soekt gy niet dooz u beroep u eygen kost/ vermaakt/ en lekkerheyd? Als gy te sterk gaat/ wat soekt gy/ is 't niet maar u eygen zaligheyd; Als gy bid/ is 't niet vooz u? en 't moest altemaal vooz God zijn/ tot eeten en dzinken toe: Stelt dog u herte op uwe wegen.

4. Schast al dien vorigen dienst af/ want soo lang hebt gy nog de Duyvel/ Weereld/ en 't Vlees gediend; doet dat altemaal eens swijgen/ dooz 't opvolgen van de Les onses Saligmakers. Verlochent u selven, dat is u Heyl/ en oock u zaligheyd te soeken/ want dan sal de Heere in de plaats komen: Hy heeft nog gedagten des vredes ober ons: waarom soud' hy anders zijn zegeninge en roede aan ons te koste leggen?

5. Geest u ober ter geleyde van Godt/ en segt Heere ik heb gedwaald als een verloren Schaap,

soekt uwen knecht, Ps. 119 : 176. Komt gy tot my/ en uwen goeden Geest geleyde my in een effen Land, Ps. 143.

6. Laat ons gewillig zyn in 't lyden; maar daar wil men niet aan/ men wil alles wel doen/ soo lang het lyden niet komt/ maar dan gaat men te rug/ de Overheden/ Leeraren/ en Ledematen/ hebben het alsoo gesteld/ dat men sonder lyden is/ en wy moesten het gewillig aannemen: daarom is den name Gods over ons aangeroepen: op datmen zyn kruys mogt opnemen/ en vrolyk dragen/ dan souden wy meer den Heere dienen, en hertelyk lieben/ en booz zijn Aangesigt wandelen in de Lande der Lebendigen.

7. Dank God dat het nog met ons niet ynt is/ en dat God nog met ons is/ en ons nog met overwinninge kroont: Laat ons den Heere roemen/ en seggen/ andere Heeren hebben over ons geheerscht, maar by u alleen is ons Heyl. Hekt Gods woord van herten lief/ ondersoekt het naarstig/ eet het op/ en doed na Gods bevel, die ons Land dan sou maken als een Hof-Eden, en hare wildernis als den Hof des Heeren: Ja vreugde en blydschap sou daar gevonden worden/ Hes. 51 : 3. Wy souden onse gangen wassen in hater/ en de Heere sou met ons zyn/ soo dat'er niemand tegen ons sal kunnen zyn/ Rom. 8. Dan souden wy allerley Heyl en vrede vinden/ kalnte en vrolyke maaltijden/ en dooz de dood/ die Koning der verschrikkinge/ overgebzagt worden in de salige eeuwigheid/ en wy soo dooz die poorte des doods, geraken in 't eeuwig leven, daar versadinge van vreugde is/ en lieflijkheden booz Gods aangesigte. Amen.

EEN ZIELROERENDE
PREDIKATIE,

VAN

LODESTEYN,

over Openb. 2 : 4. 5.

Maar ik hebbe tegen u, dat gy u eerste liefde verlaten hebt: Gedenk dan van waar gy uytgevallen zijt, ende bekeert u, ende doet de eerste werken: Ende soo niet, ik sal u haastelijk by komen, ende sal uwen kandelaar van zijne plaatse weren, indien gy u niet en bekeert.

DE grootste weldaden/ bereytschen de grootste erkentnissen. Als God een Volk in de weerd zegend/ met alle Geestelijke en Hemelsche zegeningen in Christo, als hy haar laat bekent maken zijn waarheyd/ ende wijsheyd Gods, bestaande in verhoorzgheden/ en het licht doet opgaan in de duysternisse/ en dat hy haar laat noemen zijn Volk, zijn Kerk, en Gunstgenoten, soo wil hy dat beantwoord hebben met een opregten en volstandigen yver/ voor de Heerlijckheyd van zijn naam. En die dat niet beantwoorden/ maar zijn Genade misgrypen tot

3

ontug-

ontugtigheid/ en niet volstandig zijn/ maar te rug gaan in haar betragtinge/ zyn schuldig aan hem/ dooz haar versuymen en verwaarloosen: Gods toorn sal ontsteken/ Hy sal haar beroben van zyn zegeningen/ soo het niet met een spoedige Bekeeringe werd boozgekomen.

Wat Volk was meer gezegent als de Nakomelingen van Abraham, geen Volk beneden de Son/ en onder den gantschen Hemel/ dat God soo naby was/ onder welke hy woonde/ en zyn Tabernakel hadde/ en welker was de aanneming tot Kinderen en Verbonden, &c. Rom. 9:4. die daarom te recht verschuldigt waren om dat hy haar als op Arends vleugelen gedzagen/ en tot hem gebzagt hadde/ en haar gemaakt tot zyn Eygendom, uut alle Volkeren, om zyn stemme naarstelyk te gehoozsamen/ en zyn Verbond te houden/ en hem een Priesterlijk Koninkryke, ende een Heylig Volk te zyn. Maar zy hebben dat niet beantwoozd/ zy hebben het ligt in het Heyligdom utgedaan/ den sleutel van de kennisse verboozgen/ de zeeden en gehoozsaamheid aan God/ van tray tot tray laten vervallen/ tot dat God eyndelyk/ na datse selfs de Rotsteen hares Heyls hadden verwozpen/ zyn Soon beragt/ en zyn Geest bespot; haar heeft utgeroept en verdelgt/ zyn Waarheid en Genade aan een ander Volk/ en haar aan de verhardinge heeft overgegeven.

Het Volk van de latere tijden/ en die leven onder het Nieuwe Testament, gelyk die met grooter zegeningen zyn bekroont/ zynse tot geen minder schuld verplicht/ en hebben immers soo
 sware

zware oordeelen als zy te verwagten. Als onder de dagen des N. T. het Koninkrijke Gods tot een Volk komt/ en God zijn Kerk daar plaatst/ soo moeten die haar staat waardig/ ten eynde toe/ dzagen en bewandelen/ en jagen na de volmaaktheyd/ en vergaderen soo een schat van genade; of God vergaderd om desselfs misbruyk/ toorn als een schat/ soo zy niet verbeterd worden/ God sal haar beroven van zijn tegenwoozdigheyd en weldaden/ en geveuse aan die het beter beantwoozden. Siet dit eens middagklaar bevestigt in den Text.

Hy hadde die van Ephesen in het midden van het benevelde en verduysterde Heydendom/ het licht van zijne saligmakende kennisse laten opgaan. Hy had haar benoemt met de naam van zijn Gemeente en Volk: dit moestense en haddense ook eenigfing beantwoozd/ maar zy verslauwden/ en waren niet volhardende; hier over twist hy met haar/ want ik hebbe tegen u dat gy u eerste liefde verlaten hebt, daarom bekeert u, en doet u eerste werken, en bedreygt haar soo sy het niet verbeterde/ hy soude haastelijk komen, en de kandelaar weg nemen. Hy hadde het goede van haar gemeld/ ende de deugden daar de Primitive Kerk mede vertiert was/ vertoont. Ik weet uwe werken, &c. daar na in desen Text spreekt hy van het verval/ daar zy in waren gekomen. Ter hy haar bestrafte/ neemt hy kennis van 't geen prijswaardig in de Kerk was/ en roemt haar van hun liefde/ tot de waarheyd/ leydszaamheyd onder de verdrukkinge/ over vooz zijn Heerlijckheyd/ vers 2 en 3. Maar helaas! die gezegende toestand

toestand was veranderd/ hun over verflaut/ hun liefde verkout/ en daarom segt hy: Maar ik hebbe tegen u, dat gy u eerste liefde verlaten hebt, daarom gedenkt van waar gy uytgevallen zijt, bekeert u, &c.

Woorden die soo hoog noodig zijn/ en vooz ons als goude Appelen in silver gebeelde schalen. De Kerk soo vervallen van haar eerste liefde/ sal ons verbeelden wat wy zijn/ Ec. Hadden wy maar ooren om te hooren/ wat de Geest tot de Gemeente spreek: en konden wy desen bries maar aanmerken/ als uyt den Hemel ons toegesonden van Jesus/ waar in onse ongestalte word ontdekt/ en ons onheyl/ soo het niet haast werd vooz gekomen/ gedrengt. Hier komt in aanmerking.

1. De ernstige bestraffinge/ omtrent haar verval.
 1. Wie bestrafst; Ik.
 2. Over wie; Tegen u.
 3. Waar over; dat gy u eerste liefde verlaten hebt.
 2. Een getrouwe aanmaninge van haar pligt/
 - (a) sy moeten nēt bedenken: Gedenkt van waar gy uyt gevallen zijt.
 - (b) Nēt doen/ 1. Bekeert u.
 2. En doet de eerste werken.
 3. Een schizikkelijke bedzenginge/ soo sy dese vermaninge niet en behertigden.
 - (a) Christus soude tot haar komen.
 - (b) Tot dat Oordeel om haar kandelaar te weren van zijn plaatse.
 - (c) En wanneer/ haastelijk.
 - (d) En dat/ indien gy u niet en bekeert.
- 't Is wel aan te merken/ dat in de 7 brieven/

de 7 Staten der Kerke onderscheydentlijk in 't N. C. vertoont worden/ en dooz dese Kerk van Ephesus, verbeeld worden de eerste/ en Apostolische toestand der Kerke, en de staat der selve/ hozt na der Apostelen tijd. 't Is jeker dat de primitive Kerk, was vierig inde liefde/ taay in leydszaamheyd/ kloekmoedig in 't bewaren der waarheyd, sagtmoedig in 't dragen van verdrukkinge/ getrouw in 't ontdekken der valschen Apostelen/ die de Wet en 't Euangelium samen wilden paven: Maar hozt na der Apostelen tijd/ geraakte de Kerke al in verval/ dwaling in de Leer/ en verhouwing in de liefde: 't welk hier Christus bestrast/ en doet als een ervaren wijs medecijnmeester/ die de natuur vande siekten van zijn sieken bekent maakt/ die haar midelen voorschijft van genesinge/ die haar versuim van dien aantoot/ en 't gebaar waar in sy steken.

I. Ik: Die hier spreekt is de Soone Gods, 't is Jesus, die Johannes op 't Eyland van Pathmos in dat heerlijk Gesigte sag/ Openb. 1 : 10—18. Ende ik was op den dag des Heeren in den Geest, &c. die hier aan Johannes bebeeld/ dat hy schrijven soude aan den Engel der Gemeente van Ephesus: Dit segt hy die de seven Sterren in zijn regterhand heeft, die als een Heere zijn Gemeente heeft uytverkoren/ en gekogt dooz zijn Krugbloed/ die hy geheyligt en opperegert heeft dooz zijn Geest, aan wie het staat haar Herders en Leeraars uyt te stooten/ en in al de tijden vande Kerke mede te deelen. Hy houdt de Sterren de Leeraars, aan 't Firmament der Kerke/ om datse blinken

blincken en voozigten in kennisse en Godbzugt/
in zijn hand, tot een bewijs van zijn Genade, en
Magt, haar houdende in zijn regterhand, die hy
bestiert en mededeeld/ dat haar kan bequaam
maken/ om te zijn Dienaars des N. T. die wandeld
in 't midden van die kandelaars de Kerke, tot een
vertoog van zijn tegenwoozdigheyd by haar/
zijn sozge over haar/ en zijn liefde tot haar/
zijnde tegenwoozdig om op alles te letten/ hoe
dat het in de Kerke en Gemeenten^z toegaat.

En is niet ebenbeel/ wie over de Kerke
klaagt/ en haar verval berispt/ haar gebzeken
aanwijst en bestrast/ want 1. veele klagen/ dog
niet alles na waarheyd/ als of al wat in de Kerke
was/ enkel straf/ en geen kroon was/ of het
alle waren vaten van oneere, en geen van eere,
of het alle vissen waren/ die moesten weg ge-
wozpen wozden/ of al wat op dien Akker wast/
maar onkruyt was/ dat met onuytblusselijk vier
sal verbzand wozden/ of in de Kerk geen Zion,
maar een geheel Babel te vinden was/ of Chris-
tus daar niet woonde/ maar dat Belial alleen op
den Throon sit; of al het ligt was uytgedooft/
en de duysternisse alleen daar gebleven. Daar
God nogtans eenige weynige namen over heeft
gelaten/ die haar kleederen niet beblekt en heb-
ben/ en die de quade niet konnen dzagen/ die
om zijn Naams wille arbeiden/ en niet moede
en wozden.

En als men meent datmen alleen is overgeble-
ven/ soo segt wel de Goddelijke antwoozd; Ik
hebbe mijn selven nog seven duizend Mannen over-
gelaten, die de knien voor het beeld Baals niet
gebogen

gebogen hebben, alsoo is 'er dan ook in dese tegenwoordigen tijd/ een overblijfsel geworden/ na de verkiezinge der Genade, Rom. 11:4. 5.

2. Deele klagen/ maar doen niets tot verbetering/ die de bezuik van Jerusalems muuren wel aanwijzen/ maar niet verbeteren/ die met de voortreffelijke van Thekoa, haar hals niet brengen tot joch en dienst harez Heeren. In plaats van een vervalle kerk te helpen opregten/ die laten leggen/ en daar van wijken.

3. Maar Jesus klaagt na waarheid, en hem komt by uitnemenheid toe/ de ellende/ en 't verval van zijn kerk te toonen/ zijn Oordeel is na Waarheid/ hij weet onze werken, vers 2. 't goede en 't quade kent hy/ hebbende vierblammende oogen/ die door alles heen sien/ die tot het binnenste doordringen; Want alle dingen zijn naakt en geopend, voor de oogen des geenens met welke wij te doen hebben, Heb. 4:13. Alle de Gemeentens moeten weten/ dat hy het is die de herten en nieren bezoeft/ en dat hy de minste en grootste ongestalte in de kerk siet/ en opmerkt; Hy kan en moet dat doen/ de kerk is aan hem gegeven/ om die Gode sonder rimpel en vlek voor te stellen. Hy neemt soo wel kennis van 't quade als van 't goede in zijn kerk/ het goede maakt niet dat hy 't quade/ en het verval geheel over siet/ maar Hy kan by zijn klage een heylsaame remedie voegen/ hebbende veel ontfermingen met de swakken/ het sogende wil hij sagtkens leyden, en in zijn armen vergaderen; ja het gekrookte riet wil hy niet verbreken: **Eenmaal soo kan**

Kan hy het quade in de zijne niet dulden/ gelijk hy hier aan den Engel van de Gemeente toont.

Ik hebbe tegens u. Hier word gesproken in het singuliere getal/ u, daar dan bysonder dooz verstaan word/ de Leeraars of Leeraren der Gemeente, die den Engel werd genaamt/ en hier Sterren of Engelen, (a) om datse verbuld zijn met een Hemels licht en kennisse: zu alle met ongedekte aangesigte sien de Heerlijkheyd des Heeren, &c. 3 Coz. 3:18. (b) Sterren, om datse dat licht van hare kennisse, dooz haar onderwijfinge op andere doen stralen/ zu wijsen ons wat weg dat wy moeten wandelen/ dooz dese donkere Dalene van de Weereld/ na de eeuwige Heerlijkheyd. (c) Ligten van wegen haar Heyligen onbesproken wandel, soo dat haar leven een afdrukfel is van haar leeren, en konnen met Paulus seggen/ weest mijne Navolgers, gelijk ik Christi ben, 1 Cor. 11:1. en Phil. 3:17. Weest mijne Navolgers Broeders.

Maar hier worden zu genaamt Engelen, en dat om hare bedieninge/ zu zijn Gezanten des Heeren, Mal. 2:7. De lippen des Priesters, sulen de wetenschap bewaren/ want hy is een Engel des Heeren der Heerscharen, Hag. 1:13. doe sprak Haggai, den Engel des Heeren. 't Is dan om datse Gods Boden zijn/ en Gesanten van Christi wegen, die bidden als of God dooz haar haade/ zu wilde haar met God laten versoenen, 2 Coz. 5:20. Aan Gods Gesanten nu in dese Gemeente, spreekt hier Jezus.

Maar ook word hier verstaan de gantsche Gemeente, want soo had Jesus belast/ Cap. 1:11. Het geene gy siet. Gelijk

Gelijc hier ook selfs unt desen Bzief blijkt/ vers 7. die ooren heeft die hoore, daar de stijl van spzeeken/ en het getal werd veranderd/ dat eerst in het enkel getal van den Leeraar was gesegt/ werd hier op de gantsche Gemeente gepast.

Maar ebenwel was 'er reden/ waarom den Leeraar soo bysonder aangesproken word. 1. Om dat hy ook in verval was/ en dat die klagte ook tegens hem waar was/ daarom u. 2. Om dat het opschzift van den Bzief aan hem was/ en datse aan hem wierd behandigt. 3. Om dat de verbetering van hem moest beginnen/ en de Gemeente soude dan wel volgen/ was hy maar getrouw in zijn stantplaats.

Soo datmen hier fiet/ (a) hoe dat het oog van Jesus bysonder is op de Leeraars, en de Engelen der Gemeente, op hare gedzaginge/ wakkerheyd/ en werksaamheyd/ op haar deugden/ genade/ of haar nalatigheyd en verval. Hoe moesten wy dan toefien/ in alle onse gedzagingen/ alleß doende als onder het oog van Jesus/ die soo nauw op ons let. (b) Na dat de Leeraars meenigmaal gesteld zijn/ met veel of weynig genade/ daar na is ook de gestaltens van de Gemeentens: want zy zijn Doorbeelden der Kudde, Exempelen van nabolginge. Zijn zy weerelds/ de Gemeente volgd haar na/ op 't selve pad. Zijn sy onverloochent/ de Gemeente sal niet denken om het vlees te kruycigen, met de bewegingen en begeerlijkheden. Slapen de Leeraars/ de Gemeente sullen verbzanken leggen in de grootste sorgeloosheyd. Gelukkig Volk

Volks dien Leeraren werd vergunt van den He-
mel/ wiens zielen overgegeven zijn aan den
Heere. Gelijk dit ook een getrouw Leeraar
doed waken/ en yberig zijn/ als die rekenschap
sal moeten geven van zijn Kudde/ Ezech. 33:8.
Heb. 13:17. Act. 20:26.

Gelijk nu hier ook de klagte was over de
Leeraaren en Gemeenten die te gelijk haar
besondigt hadden/ soo werd dit aangetoont; Ik
heb tegen u, dat gy u eerste liefde verlaten hebt.
De Heere segt niet/ datse al haar liefde verla-
ten hadden/ want het is onmogelijk/ dat de
geene die Jesum eens bemind heeft/ dat hy die
geen liefde sou toedragen/ ten eynde toe/ tot
in eeuwigheid. Het saad Gods dat blijft altoos
in haar. Jesus bid soo wel voor haar/ dat
haar liefde, als haar Geloove niet sou ophouden.
Maar daar kan een verslauwing en verslappinge
komen in de liefde, en een veragteren van de
Gnade, hoewel daar nog veel goeds in was/
en haar liefde nog niet geheel verkout was/
siet vers 2 en 3. de werken der Nicoaliten haten
zy/ die hy ook haatede. Gelijk als dit haar
ongestalte was/ haar eerste liefde verlatende/
soo wel de gantsche Kerk in 't gemeen/ als de
Gemeente van Ephesen, in 't bysonder/ afbeel-
dende de Kerke Christi in die tijd der Apostelen,
en die had haar liefde verlaten.

1. De liefde in de primitive Kerk, van de Lee-
raren en de Engelen der Gemeente was groot:
de liefde Christi drong haar, 2 Cor. 5:14. de be-
geerte van de zaligheid der zielen/ maakten haar
vzandende/ Rom. 10:1. Leest van haar liefde
in

in de Handelingen der Apostelen, wat arbeid/ moeyte/ naarstigheid/ wat reysen om het Euan- geliums wille/ daar vind gy de yver en liefde van een onvermoeyden Petrus onder de Joden/ waar mede hy toonde dat het waar was 't geene hy tot Jesus gesegt hadde/ dat hy hem lief hadde/ waarom Jesus hem ook belastede/ om zijn Kudde te weyden: Daar siet gy de onvermoeyde naar- stigheid van Paulus onder de Heydenen/ 2 Cor. 11 : 2. want ik ben yverig over u, met een yver Gods, want ik hebbe u een Manne J. C. toebereid, vers 23—30. haald hy een heel Register op van zijn arbeid/ moeyten/ en lijden. Siet eens in 't bysonder/ hoe dat Paulus, drie jaren lang in dese Gemeente van Ephesen/ gearbeyd hadde/ Act. 20 : 31. daarom waakt en gedenkt hoe ik met tranen, &c. en dien heerlijken Brief haar toe- gesonden.

Haar liefde was soo groot/ dat geen wateren van verdzukkinge/ geen swaarte van lijden/ die liefde konde uytbluffchen/ Act. 5 : 41. Sy dan gin- gen heenen van het aangesigte des Raads, verblijd zijnde datse waren waardig geacht, om Christus naams wille smaatheyd te lijden, al betungde den H. Geest van Stad tot Stad aan Paulus, seg- gende dat hem vanden en verdzukkinge aan- staande waren/ soo was ook dit zijn tale; maar ik agte op geen ding, Act. 20 : 23. 24. Na hy was vaardig/ niet alleen om gebonden te worden/ maar ook te sterben vooz den naam van Jesus/ en dooz geen dreygementen konden zy van haar pligt afgebzagt worden/ Act. 4 : 18. 19. 20. 5 : 42. Ende sy hielden niet op alle dagen in den Tempel en

en by de Hupsen te leeren/ ende Iesum Chzistum te verkondigen/ en gaben haar over tot de alderwreedste Martelaarschap. Soo deden ook al de andere Apostelen, Evangelisten, en Leeraars van de Kerke/ gelijk dit de Handelingen der Apostelen/ en de Kerkelijke Historien ons overbloedig leeren.

2. Soo was ook de eerste liefde, van de Gemeente en primitive Kerke. 1. By haar was een groote liefde tot het Evangelium/ dat namen sy aan met alle toegenegentheyd des herten/ de prediking van een gekruiste Messias, was de Joden een ergenis, de Grieken een dwaasheyd, maar die geroepen waren de wijsheyd en kragt Gods, tot saligheyd, en omhelsden dat als een woord aller aanneminge waardig/ en dat met verloochening aan alles/ en aan alle de boozegten van dit leven.

2. De liefde tot de Gesanten Chzisti/ was groot/ men ontfing doen Paulus als een Engel Gods; ja als Iesus selfs/ en zy waren bereyd om selfs haar oogen uyt te graben/ en hem te geven/ Gal. 4:15. Siet de liefde van dese selfde Gemeente van Chzistus/ Act. 20:37. 38. Ende daar wierd een groot geween van haar allen/ en Act. 21:13. Paulus seyde/ wat doet gy dat gy weend, &c. soo waren de Leeraars weez tegen haar/ niet soekende 't hare/ maar haar/ niet heerschende over het erfdeel des Heeren, 1 Petr. 5:3. maar wesende vol van liefde/ en vziendelijsheyd onder haar/ gelijk een Doedster die haar kinderen hoesterd/ 1 Thessa. 2:7. 8. maar wy zijn vriendelijk geweest.

3. Doen bloeyde de liefde tot den Naasten/
Paulus

Paulus schrijft en zegt van dese selfde Ephesiërs, **Eph. 1:15.** dat was haar roem/ ik hebbe gehoord het Geloove in den Heere Jesus, dat onder u is, en de liefde tot alle de Heyligen; hier van sprakt men geduurig/ **Col. 1:4.** alsoo wy van u geloove, en 2 **Thess. 1:3.** wy moeten ook God altijd danken, de broederlijke liefde bleef doen/ ja de meenigte der geene die geloofden, was een herte en ziele, **Act. 4:32.**

4. Bysonder was de liefde tot Jesum, in die tijd groot/ en dat byzeggement wierd in de Kerke gehoord/ die den Heere Jesum Christum niet lief heeft, die zy een vervloeking, **Maranatha, 1 Cor. 16:22.** dat Gebed wierd uytgestoot/ **Eph. 3:13. 18. 19.** doen hadden de Maagden, en opregten Christum lief, en zy vermelden de uytnemende liefde, meer dan den wijn, van haar verheerlijkte Bruydegom, doe was de Kerck krank van liefde, en al de overstromende wateren, van verdrukkingen, konden die niet uytblussen.

5. Daar uyt ontstond toe/ dat de Kerke overbloeypende was inde betragtinge van alle deugden/ liefde/ godbzugtighend/ **Act. 9:31** De Gemeente dan door geheel Judeam, Galileam, ende Samariam hadde vrede, en wierden gestigt, en wandelde inde vreese des Heeren, en de vertroosting des Heyligen Geest was overvloedig over haar, nacht en dag volhardende in den gebede/ en in de leere der Apostelen/ en in de gemeenschap/ en in de byzkinge des bzoeds/ en in den gebeden/ **Act. 2:42.** En siet eens van de bysondere Gemeenteng/ hoe spreekt Paulus van die van Romem, **Cap. 1:5. 6. 15:14.** van die van Philippus, **Ph. 1:5. 6. 4:1.**
en

en die van Thessalonica, 1 **Thess.** 1: 4. 5. 6.
2 **Thess.** 1: 3. waardig dat dese groote getugge-
nissen werden opgesogt/ en nagelezen/

Maar dese eerste liefde hadde niet lang ge-
duurt/ of was haast verslauwt/ 't ging al na
't eynde van de eerste Eeuw, als Johannes desen
Brief aan haar schreef/ doe de Apostelen meest
dooz de dood waren weg gerukt/ en Johannes
maar alleen was over gebleven. De geene die
de Apostelen volgden/ hadden die liefde/ en over/
en ernst niet/ zy wierden sozgelooz/ en vielen
in slaap. Men begon Heerschappye te voeren
over het erfdeel des Heeren, men verhef sig
hoben de Gemeente Gods, en soo wierden de
gronden van het Antichristendom gelegd/ Paulus
hadt dit voozegt/ en haar daar tegen gewaar-
schouwt/ **Act.** 20: 29. Want ik weet dat na mijn
vertrek, sware wolven tot u komen sullen, die de
kudde niet en sparen, maar die haar souden laten
drijven/ dat stierve dat sterft/ dat om quame dat
quam om.

Dit verhaal was niet alleen onder de Engelen
der Gemeente/ maar onder de Gemeente selfs.
1. De liefde tot het Evangelium die verslauwde
wel haast/ men wierd kittelagtig van gehoort.
2. De liefde tot de Dienaren Christi verslauw-
den/ selfs al ten tijden der Apostelen/ de eene
seyde/ ik ben Paulus, d'ander/ ik ben Apollo,
1 **Coz.** 3: 4. Paulus selfs wierd de byand der
Galaters, haar de waarheyd seggende/ de liefde
tot de Broederen, nam niet minder af/ 1 **Coz.** 3: 3.
want daar was onder haar rijd/ en twist/ en
tweedzagt. 4. De liefde van Jesus wierd by
veele

veele uitgedooft. Demas krijgt de tegenwoordige weerd wederom lief/ 2 Tim. 4 : 10. Ten 5. de Godsaligheyd verflauwde/ veel misbruyken van de Heyligste dingen, kroyen in: Siet 1. Cor. 11. van het Avondmaal, en by de Galaters vind gy'er die wel met den Geest begonnen/ maar eyndigde in het vlees. By de Hebreën vindmen trage handen, en slappe knien.

En dit was het daar Jesus nu over klaagt/ dit heb ik tegens u, dat gy u eerste liefde verlaten hebt, dit is de saak waar over ik u beschuldig/ en beklag u verval in desen.

Ammer is het met de strydende Kerk, als met de Maan, alderhande veranderingen/ en wisselvalligheden/ is zy onderwozpen; dan sult gy de Kerk vinden in een gezegende voorspoet, dan in een droevige tegenspoet/ dan in een blinkende Heyligheyd, dan weer in verdonkering/ en dat de glans van Heyligheyd, door veel doorzoekende verdorventheden beswaakt is; dan in een brandenden yver/ dan in veragteringe van die liefde. Soo ging het in dese/ en ook in de volgende Eeuwe, van trap tot trap quam de Kerk in een ellendigen staat.

Mocht sal de Kerk van Jesus hier tot die volmaaktheyd geraken op aarden/ die sy boven in den Hemel sal hebben/ zy sal altijd hier met vlekken en rimpelen zijn/ en mag daarom te recht vergeleken worden by de Maan/ die al haar licht van de Son ontfangt; soo ook de Kerk/ Mal. 4 : 2. Sy heeft haar op en afgang/ haar vlekken en Eclipsen/ en verduysteringen/ als de aarde tusschen de Son en Mane komt.

Jesus kan dese onvolmaakthend niet ongemerkt voorby gaan/ hy bestrafte en bedreygt haar/ roeyd sommige Kerken uyt/ dog waarschoont eerst/ en wijst de plicht aan na zijn gewoontelijke bedeeeling/ soo de eerste wereld, Zodoma, Ninive, Jerusalem, &c.

2. Sels gaet het met een particulier Christen wel soo/ dat hy dan yberig/ dan lauw is/ dan eens met de Bruyd sels 's nagts Jesus soekende/ op haar leger/ en aan een yder vragende/ hebt gy niet gesien die mijn ziele lief heeft? dan eens wederom voor zijn stem en kloppinge doof zijnde/ gevallen in een diepen slaap; dan eens opbarende met vleugelen der Arenden/ loopende en niet moede wordende/ wandelende en niet mat worde; dan kleefstmen wederom aan het stof/ en is doodig/ ledig/ en ongeboelig.

3. Hoe behoorden wy te verlangen na de eeuwigheid/ en te hygen na de volmaakthend/ wanneer al dat veranderlijke sal ophouden/ wanneer de liefde niet sal verminderen/ maar blijven/ wanneer wy niet meer als rietjes gints en weer van den wind sullen bewogen worden/ maar blijven staan/ als Eyke Boomen der Geregtheid, in het Huyg onses Gods.

Maar laat het Jesus nu daar by/ dat hy haar quaat ontdekt/ neen/ maar hy schryft haar een heylsame remedie voor/ tot haar genesing; Gedenkt dan waar uyt gy gevallen zijt. De kennisse van de siekte, is de eerste trap tot de genesing. Soo is het ook in het Geestelijke, de Heere wil datse kennisse souden krygen van haar krankheden/ gedenkt waar uyt gy gevallen zijt.

zigt. Onsen val komt allenſkenskens/ en by trappen/ als van ſtap tot ſtap/ de ſtroom dzijft ons ongevoelig heen. Maar als men eens met aandacht te rug ſiet/ en op den top van den Berg gaat ſtaan/ en ſien in de leegte/ daar in wy gevallen zijn/ 't ſal een afgrijsen baren/ en men met verwondering ſien/ dat daaz gy ſoo hoog ſtond/ dat gy nu ſoo laag zigt neder gedaald/ dat gy ſoo verre waart gekomen/ en nu ſoo laag afgeſakt/ hoe brandende eerst/ en hoe lauw nu; hoe yverig/ en nu ſoo kout.

1. Dit iſ het regte middel/ om tot bekeeringe te komen/ met ernst te gedenken aan zijn ſtaat/ 't herte te ſtellen op zijn wegen/ ſoo dikwils bereyſcht in Gods woord, en beſaſt/ Hag. 1 : 5. Steld u herte op uwe wegen. En dat waſ het daar Paulus de Hebreën toe aanſetten/ Cap. 10 : 32. Dog gedenkt der voorige dagen, in dewelke na dat gy verligt zigt geweest, gy veel ſtrijd des lijdens hebt gedragen. Soo quam den verloren Soon tot bekeering/ Luc. 15 : 17. Hy quam tot ſig ſelven; Hy overdoegt wat hy had gehad en nu miſte/ en dat ſelfs de Huurlingen zijnes Vaders/ overbloed van brood hadden/ en ik verga van honger; Ik ſal opstaan, en tot mijn Vader gaan. Dit iſ met Ephraim, aan ſig ſelven bekend worden, en by verſum van deſe nodigen plicht/ gaander duysenden verloren, die nouw aan haar ſelven gedenken/ nog nouw in opregtigheyd doozogt hebben de binnekameren des buyks, nouw ſagen waar uyt zy gevallen zijn.

2. Het iſ ook vooz een gantsche kerk/ een middel tot bekeeringe/ te gedenken watſe eerst waſ/

watse heeft verlaten/ hoe verergert/ dat sig dikwils vertegenwoordigen sal doeshyend/ haat/ wraake/ bekeeringe/ en het doen van de eerste werken in haar verwekken/ als Jesus hier enycht. Sy moesten het niet by denken laten/ maar daar moesten daden by komen/ daarom segt hy.

1. Bekeert u. Wy sullen nu niet breed spreken van de Bekeeringe/ en dat' er is een eerste en tweede Bekeeringe, een eerste/ waar doo? men overgaat uyt de Natuur in de Genade/ uyt de Dunsternisse in het Licht/ uyt de Wereld tot God/ uyt het Koninkryke des Satans/ tot het Koninkryke van Gods Soon: Soo wierden bekeert de Joden, Act. 2. en Paulus, Act. 9. daar toe was hy gesonden tot de Heydenen, om hare oogen te openen, &c. Act. 26: 18.

Daar is ook een tweede of volgende Bekeering van onse dagelyksche struykelingen/ die wy in veele doen/ want daar is niemand die zijn herte heeft volkomen gesubvert/ en by is van sonden. Soo een Bekeeringe siet men in David na zijn val. Ps. 51. Petrus bekeert zijnde van de verlocheninge van zijn Meester, wierd van Jesus belast/ ook zijn Broeder te versterken, Luc. 22: 32. en van soo een bekeeringe werd ook hier gesproken. Daar was ook wel eenige liefde/ maar die was soo kragtig niet/ als van te voren/ welke Bekeering de oude Kettens de Novatianen booz onnut en onpozijtelijk agtede/ en dat het onmogelijk was dat die eens verligt was geweest/ en de Hemelsche gave gesmaakt hadde/ en afvallig geworden zijnde/ die wederom te vernieuwen of bekeeringe/ 't welk strijd tegens de gesonde

sande leere des Geloofs/ en de pꝛactijk van Christus/ en zijn Apostelen/ en zijn bevel hier/ dat de Gemeente van Ephesus haar souden Bekeeren, bestaande/

1. In haar val met Petrus, en David, bitterlijk te beweenen/ haar herte te scheuren/ en niet haar klederen/ Hoel 2. en droefheyd te hebben die na God is, en in haar sou uytwerken, een onberouwelijke bekeeringe tot saligheyd, 2 Coz. 7:10. 't konde niet anders wesen/ als siende dat zy soo naby God waren geweest/ maar nu soo verre van hem afgedwaald/ dit moest haar herte verbzeken/ en haar oogen van tranen doen neder blieten.

2. Sy konde niet anders doen als een haat tegens haar selven/ en haar misdꝛaginge hier uyt voeden. Hoe dwaas zy haar hadden aangesteld/ datse de liefde Gods, met geen meer liefde hadden beantwoord/ zy moesten haar daar over verfoeyen, en berouw hebben in stof en asche, Job 42:6. Gen 3. Het moest haar herte ontsteken in een booznemen dat te verbeteren/ 't geene boozheen qualijk gedaan was/ en die groote naarstigheyd teld Paulus op onder de ware bekeeringe, 2 Coz. 7:11. 4. Na de dadelijke vernieuwinge van alle hare daden/ gelijk Christus dit haar bekeeld.

2. En doet de eerste werken, op dat het met 'er daad bliken mogt dat zy bekeert waren/ zy moesten afdaten van het quade en leeren goed doen: Haar eerste liefde en over wederom hervatten/ met de boozgaande over loopen in de loopbane der Godsaligheyd: zy moesten versterken het

het overige dat sterben soude: 't Was hier daerom regt weder op de trage handen en slappe knien, en maakt rechte paden voor uwe voeten, op dat het geene kreupel is, niet verdraayt en worde, maar genesen, Heb. 12: 12. 13. **Sy moesten wederom de werken doen/ die de Apostolische Kerken deden/ na dat voorbeeld moest haar Reformatie beginnen. En op dat het klem op haar herte soude hebben/ voegt hy'er een dzeugement by/ en soo niet, ik sal u haastelijk by komen, (a) Christus soude tot haar komen. Daar word van verscheyde komste Jesu gesproken/ en in 't vlees, en ten oordeel; maar hoe kan Jesus hier gesegt werden te komen? hy was immers daer/ hy wandelde onder de goude Kandelaren, evenwel soude hy nog op een andere wijze tot haar komen. Jesus komt tot zijn Kerk. 1. Om haar te zegenen/ verlossen/ redden/ te troosten/ met zijn Genade/ en Gemeenschap. Openb. 3: 20. Siet ik staa aan de deure, en kloppe, &c. Joh. 14: 25. Soo ymand my lief heeft, die sal mijn woord bewaren, en mijn Vader sal hem lief hebben, ende wy sullen tot hem komen, en de wooninge by hem maken.**

2. Of hy komt om te straffen/ als Regter, die vergramt en vertoont is/ soo sou hy komen tot die van Pergamus/ Openb. 2: 16. Bekeert u, en soo niet, ik sal u haastelijk by komen, en ik sal tegen haar krijg voeren met het zwaart mijnes monds, soo komt hy als een dief in de nagt. En dus soude hy ook hier doen/ haar niet meer zijn troostelijke tegenwoozdigheyd gunnende/ maar met zijn oordeelen komen. Nu onderrigte hy

hy haar/ en was by haar met het zwaard van zijn mond; maar hy soude komen met de roede van zijn hand. Nu sagen ziju vierblammende oogen haar aan/ met ontstekinge van liesde/ dan soude hy haar aansien met yber en wazake. Sulken komen is een weg gaan/ een verlaten/ en verberging van zijn aangesigte.

(b) Ik sal uwen Kandelaar van zijn plaatse weren, soo gy u niet bekeert. 't Is bekent dat'er een Kandelaar in den Tabernakel was/ met seven pijpen, of lampen, die steeds branden. De Kandelaar was een afschaduwing van de Evangelische Kerke, en de Lampe van 't Evangelium, dat daar in is. De Olie en de Lampen, de Genade, en gaven des Geestes, tot bewaring en vooztsetting des Evangelims. Die 7 Kandelaren betekende de 7 gemeentens, soo ook de 7 Pijpen, maar daar het bysonder op aankomt/ was 't ligt van die Kandelaar, gelijk de Tabernakel duyster was/ sonder dit ligt, soo ook de Kerk, sonder 't Euangelium, en 't ligt des Geestes. De Kandelaar, is hier de Kerke/ de Gemeente Christi, en het Evangelium dat onder haar werd gepredikt/ Openb. 1: 20. De seve Kandelaren die gy gesien hebt, zijn de 7 Gemeentens. De goude Kandelaar moet de gantsche nacht branden/ de Kerke des N. C. komt ons ook vooz onder de gedaante van een Kandelaar, Zacharia 4: 2. gelijk een Kandelaar het licht draagt/ soo is 't de betragting van de Kerke/ dooz het licht der waarheid/ en de glanz van de Heyligheud des lebens/ andere vooz te lichten/ haar voorhoudende het woord des Levens, Joh. 2: 16. want zy zijn het licht des weerlds,
Matth.

Matth. 5: 14. Phil. 2: 11. schijnende als ligten, in 't midden van een krom en verkeert geslagte.

Deze Kandelaar die wil hy nu van zijne plaatsse weren/ of uyt zijne plaatsse bewegen. Hy sou haar van 't licht des Evangeliums beroben/ en soo doen ophouden een Kerk te zijn: wy moeten hier vooz af wel aanmerken/ dat 't Evangelium soo lang de weerd sal duren/ nout sal utgeroeyt worden. Zion de algemeene Kerk, heeft belofte van standvastigheyd/ en dat de poozten der Helle/ haar niet sal oberweldigen. De Poort van Ezechiels Tempel, sou gesloten zijn/ om dat Jehova der Heyscharen door de selve was ingegaan, Ezech. 44: 2. dat sommige verklaren van de eeuwige wooning van Jehova/ in de Kerk van 't N. C. en daar nout van scheidend/ gelijk wel eer van Jerusalems Tempel, Christus is met haar/ tot het eynde der weerd, Matth. 28: 20 de leere der Apostelen sou stand grijpen/ als zy al gestozven waren/ &c.

Bysondere Kerken konnen wel weg genomen/ geweert/ en utgeroeyt worden/ want geen particuliere Kerk heeft sulken belofte/ van altijd te blijen. De Kerk werd hy een Kandelaar vergeleken/ die kan bewogen en verplaatst worden/ meenige Kerk had haar dag van Genade, die ook eens ophield. Jerusalem had een tijd waar in zy konde weeten 't geen tot haar vrede diende, Luce 19: 42. dat haar daar na niet gegunt is. Daar is wel een tijd dat Gods Geest kragtig werkt onder een Volk/ dooz 't Evangelium, maar ook wel een tijd dat hy niet meer met haar wil twisten/ die ondankbaar zijn/

zijn/ de Genade misgzyngen tot ontugtigheid/ soo sou hy hier dan de Kandelaar van zijn plaatse weren, en dit geschied.

1. Als God haar soude doen ophouden een Kerk te zijn/ dat de geloovige daar soude uyt sterben/ en de waarheyd in geen meer herten soude worden boozt geplant/ maar dat de Dwalingen/ en Ketterijen/ daar boozt souden in de plaats komen/ dat het licht op den Kandelaar soude uitgeblust worden/ en sou ophouden een Kandelaar te zijn/ Efsaia 6 : 9. 10. gelijk als sy ophielden Gods Volk te zijn/ verbielen tot alle dwalingen/ en duysternisse/ wanneer het Koninkrijke Gods wierd weg genomen/ en een ander Volk gegeven/ dat zijne bygten booztbyggt/ Matthj. 21. soo soude God hier ook doen. Sy waren eerst van het Heydendom tot het licht bekeert/ maar God sou de duysternis van Ketterye en Dwalingen toelaten/ en daar na zijn Kerke swavelijk besoeken/ wanneer de Arriaanse Ketteryen doozbzaken/ in veel Kerken/ die doen ophielden Kandelaars, Gemeenteng van Christus te zyn.

2. Het segt ook/ dat God die Kerke soude van die plaatse weren, haar soude doen blugten/ verstroyen/ en doen ophouden/ daar sal wel altijd een Kerke zijn op aarden: Soo de opdening van Son en Maane kan ophouden/ soo sal de Kerk ook niet op de weereld gebonden worden/ Jer. 31. de magt van de Hel salse niet overwinnen. De Kerke is nu niet gebonden aan een Palestina, aan het Joodsche Land, of Jerusalem. 't Is waar/ wy hebben wel een onbe-

onbeweeglijk Koningrijk, maar evenwel particuliere Kerken/ worden meenigmaal bewogen/ na een ander plaats. Soo is de Kerk door de vervolginge gevlugt in de Woestijne der Heydenen, Openb. 12. Julianus heeft veel Kerken uytgeroent/ en dit soude ook omtrent dese Kerk geschieden/ en wel

1. Haastelijk, in korten tijd/ hy stond al gereed om te komen/ de schielijke bedreyginge behoorde haar te meer opgewekt te hebben/ om dit te gemoed te gaan door berouw en bekeeringe/ want de hoop van uytstel, en traagheyd in het straffen, maakt dat het herte van de kinderen der menschen, in haar vol is om quaat te doen. Ecl. 8: 11. Soo dat zy haar niet bekeerende/ Gods oordeel over haar is uytgeboerd/ door dwalinge en verwoestinge over haar te brengen. Dus is de Fransche en andere Kerken uytgeroent/ om datse haar eerste liefde verlaten hebben, van de Apostolische Kerke en de eerste Reformatie, afwijkende/ en verbzeemende/ &c.

De Joodsche Kerke, had het Evangelium onder schaduwen, zy sonder dekfel/ als een Volk dat sulke groote Eer-titels hadde/ zy waren na Gods naam genoemd/ aan den Heere ondertrouwt, en Heylig/ als de eersteling zijner Inkomsten, Jer. 2: 2. 3. zy waren zijn bysondere schat/ zijn eerst-geboorne/ en deel/ zijn essenig/ en vermaakt. Maar hy had zijn schat verwoezen/ zijn eerst-geboorne ontorst/ zijn kinderen uyt zijn Huis gestooten/ en ballingen over de geheele aarde gemaakt; zijn Bruyd en Wif, een Scheydbrief gegeven, en zijn erffenis woest gelaten/ Stad en Tempel verwoest.

2. Siet de Voorregten van dat Volk, hy kosterde haar als in zyn Boesem, bemuurde haar met mirakelen/ ging als haar Generaal, voor haar heen/ Exod. 13: 21. was haa? Wetgever/ schreef Rijkswetten met zyn vinger, spzakt tot haar van den Hemel dat noyt met een Volk geschied was/ gaf haar Manna uyt den Hemel, Water uyt de Steenrotse/ vertrouwde haar zyn Godspzake toe/ Ps. 147: 19. 20. Rom. 3: 2. Hy gaf haar zyn Verbond, Tabernakel, Priesters, &c. verhoog haar uyt alle Natien, waar dooz zy waren 't vermaak van den Hemel, en de verwondering van de geheele Weereld. Beloofde de Messias aan haar/ en uyt haar/ al de Profeten onder haar/ de beloften waren byzonder aan haar verknogt/ het Evangelium dooz Christus/ en na d'uytgestozten Geest/ aan haar eerst verkondigt. Maar na dat zy eerst God hadden laten baren/ en versmaat de Rotsteen hare? Heyls, haar selfs des eeuwigen levens onwaardig oozdzelende/ gaf hy haar over aan de wzeetheyd van 't Romeynsche Leger/ die den Tempel verwoeste; God spooogse uyt zyn mond/ verstroogde haar over de geheele weereld/ maakte haar tot een gedenkteeken van zyn wzaake/ 't welk ook sal zyn het geval van al die onwaardig het Evangelium beleven en bewandelen.

3. Gods wonderlijke voorsienigheid, soo beelzing over haar/ een gelukkig Volk van God/ die vooz haar meer wonderwerken deed/ als vooz al de Volken der weereld. God dekete haar een Tafel inde Woestijne, daar Hy haar spzude/ en dzenkte. Sy hadden geen gebzek van eenig ding/

ding/ de Son stond voor haar stil/ de Sterren streeden voor haar/ zijn inwooning was onder haar/ bragt haar uit Babel, vermeenigbuldigde haar boven hunne Vaders. Maar al hadden zy dit alles genoten/ waren trouweloos aan hem/ God verwierp haar eynedlyk geheel. Geen Geestelijken dauw viel meer op de Zorghen van Gilboa, laat haar naam een verbloeking zijn/ stoot haar uit zijn Huys, neemt de Heydenen aan/ en verlaat de Beminde zijner ziele. Waarlijk/ schizikelijker oordeel als dit/ dat God de Kandelaar van zijn plaats wil weren/ kander niet gebonden worden/ als Gods woord en Profeten weg zijn/ dan word het Volk woest, Ezechj. 7:26. leest de bittere klage van de Kerk/ Ps. 74:9. Als de Heerlijkheid uit den Tempel vertrok/ was het schizikelyk. Wanneer de Apostelen het stof van haar voeten schudden/ en vertrekkende niet meer onder Gods Volk gesien worden/ dan siet het 'er naar uit. Dat 's een grooten toorn van een Vader, als hy zijn Soon niet alleen ontorst/ maar tot hem niet meer wil spreken/ nog de minste kennisse geven van zijn wil. Dat was het oordeel van de eerste weerd/ mijn Geest en sal niet altoos twisten, Gen. 6:3. daar op volgde den Sondvloed, want

1. Het Evangelium is de grootste zegen; als een Son die ons verlicht/ een Regen die ons verquilt; sonder dit is men onwetend en Goddeloos/ sonder hoop of verwagting van de toekomstige weerd. Sonder 't Evangelium is 'er geen vrede, troost, nog saligheyd. Al wat in de weerd is/

rijkdom/

rijkdom/ wellust/ en eere/ kan niets baten/ son-
der die kostelijke Paarl, die ziele-schat, en spijs
die blijft tot in het eeuwige leven. Hier uyt word
ons aangewesen/ hoe met God versoent en zalig
te worden.

2. Geen oordeel soo swaar/ nog Pest, Honger,
Oorlog, &c. als God dat op een Volk send/ 't
is tot verbetering; maar dan gaat hy heel weg/
dan is men Loammi geen Volk meer/ Hof. 1 : 9.
wat is 'er grooter quaat als hongersnood/ dan
eet een mensch daar hy anders van walgt/ maar
wat is dit/ Hof. 8 : 11. Wee haar als God wijkt
met zijn Geest en Genade; een doogte hoe el-
lendig/ maar hier is een honger van Gods woord,
en een dorst na levend water, dat de ziel dorst
en onbzugtbaar maakt.

3. Als God 't Euangelium weg neemt/ dan
neemt hy ook alle zegeningen weg/ als de Heer-
lijkheid van Jehova weg gaat/ Ezech. 9 : 3. dan
krijgen de Mannen met verdervende wapenen be-
vel/ Cap. 4 : 5. dan gaat de Gieraat, en eer van
een Natie weg/ met al wat van de Opperste wijs-
heid is/ Prov. 3 : 16. de kragt van een Volk
verswakkt. De Tempel en Arke was als een Wol-
werk van Israel, David nam daarom de Arke
mede/ maar als hy daar voor vlugte/ was het
hem bange. Als God 't Evangelium weg neemt/
dan beschermt hy dat Volk niet meer. Als een
kruisiger zijn Waren opgepakt heeft/ en weg
getrokken is dan bekommert hy sig niet hoe
het met dat Huys gaat. Als de Arke genomen
is/ 30000. Man blijft dood/ Eli breekt den hals/
zijn Soonen vallen in den Strijd, ja de Magt en
Heer-

Heerlijkheyd van Israël is geweken. 1 Sam. 4.

4. Het eynde van die wegneming strekt om dat God soo een Volk wil untroeyen/ geheel en al verderben. Andere oordeelen dienen tot genesinge/ maar deze is doodelijck. In andere oordeelen handelt God als een Vader/ hier als een verwoester. Andere oordeelen zijn maar vooz een tijd/ dit vooz altijd/ en verstroyt de Kerke.

5. Gaat vergeselschapt met een Geestelijck oordeel/ en aan sig sels gelaten te worden/ tot blindheyd/ wellust/ verhardinge/ en overgegeven te zijn aan een verstokt herte/ 't welck is het droebigste oordeel/ wanneer men van Gods wegen afdwaald. O naer en schizkkelijck oordeel over de Kerke/ en een Volk in 't bysonder/ daar de Kandelaar wijkt/ Sodom en Gomora sal het verdragelijck zijn/ in den dag van Christus komste ten oordeel/ Ec.

A P P L I C A T I E.

Maar laten wy het eens tot ons brengen; is onse Kerke beter/ sunderder/ is die by haar eerste liefde gebleven; dat is verre/ Jesus segt tegens de Kerke van Nederland ook: Maar ik hebbe tegens u, dat gy u eerste liefde verlaten hebt, daarom gedenkt van waar uyt gy gevallen zijt, bekeert u, ende doet de eerste werken? Soo wy ons in 't gemeen eens gaan vergelijken by de Apostolische Kerk, by de eerste Reformatie in 't gemeen/ en in 't bysonder de beste Christenen.

1. In 't gemeen: vergelijkt het hedendaagsche

sche Christendom eens by de primitive Kerke. **O** hoe zijn wy daar van ontaard/ en verbastert/ waar is die liefde gebleven.

1. Waar is die liefde van het Euangelium, en de waarheyd Gods, 't werd meer bedisputeert als aangenomen/ meer besnibbeld als betragt: worden een Belijder, 't is niet uyt liefde tot Jesus/ maar uyt gewoonte/ 't is om uyerlijke voordeelen/ 't is niet met verloochening van sig selfs/ en al 't eygen/ met opneming van zijn kruys/ en navelging van Christus. Hoe veel sullen als verdrukkinge komt/ om des woords wille geergert wordende afballen.

2. Waar is die liefde onder maskanderen/ van een hert en ziel te wesen: Daar twist/ en haat/ en nijt soo regeren/ daar de afgunstigheyd plaats heeft/ en de Christelijke liefde onbekent is.

3. Waar vind men liefde tot Jesus/ hoe onbekent is 't/ dat de liefde de Baniere over ons is/ dat zijn liefde ons dzingt? men lieft alles/ maar Jesus niet/ die al de liefde van Engelen en menschen waardig is.

4. Waar vind men die doorgezochten en overgegeven Godsaligheyd. De saligmakende Genade, die aan ons verscheenen is? Waar word dit beantwoord? Soo verbastert is onse Eeuw, dat een schande en veragtinge geworden is/ professie van Godvrugtigheyd te doen. Waar is dat aanhouden in den Gebeden, ende allesintse Godsdienstigheyd? selfs de gedaante van de Godsaligheyd hebben de meeste Belijders verloren. Waar is die afgesondertheyd van de weereld/ dat uytgaan uyt de weereld/ en die niet gelijksoz-
mig

mig te wesen? **O** mogten de Apostelen eens opstaan/ en sien dit genaamde Christendom eens/ soude zy haar niet verwonderen/ dat de sulken beleden Discipulen van Jesus te zijn? Daar is een weerelds Christendom in de Kerk in gekomen/ die de naam hebben datse leven, maar zy zijn dood, zy zijn kout en lauw. **Sy** zijn alleen dooz geboorte, en opvoedinge/ of belijdenisse/ en niet dooz geloove, wedergeboozte/ en salvinge vereenigde **Chzistenen**.

Vergelijkt ons Christendom en liefde eens by de eerste Reformatie, doemen de waarheyd omhelsde en beled/ met gebaar van lijf en goed: doen by groot en kleyn alle eygen interessen/ om dat van Jesus/ wierd agter gesteld/ doeder ontsag waar vooz al dat Goddelijk was/ doen belijdenisse en wandel over een quam/ doemen liever zijn bloed wilde verliezen/ als zijn Conscientie quetsen/ doen ons Land soo een groot getal Martelaren uytleverde/ doe de eenvoudigheyd/ oprechtigheyd/ verloochening/ allesints uytblonk: maar siet nu/ hoe hebben wy onse eerste liefde verlaten? gelijken wy na onse Doozouders/ die men niet kan berispen van openbare sonden. Nu is het spel gewozden de grootste grouwelen te doen/ nu is het een vermaak/ zijn sonden als Zodom vzy uyt te spreken/ nu sietmen het genaamde Gereformeerde Christendom verballen tot de Geest des diepen slaaps/ verdzonken in de wellusten/ overgegeven tot de grootsheid deses levens/ vol van waan/ ydelheyd/ opgeklastheyd/ lasteringen/ leugentaal/ bloeken/ en pzoфанeren van al wat Goddelijk is.

is. 't Is of de vreesse Gods niet meer te binden is. **O** hoe is de eerste liefde verlaten! **O** hoe is de Gereformeerde Kerke gedefozmeert!

2. In 't bysonder; daar zijn nog onder ons die een Heylig zaat zijn/ dat nog het eenige steunsel heeft. Maar Jesus heeft ook dat tegen haar/ datse hun eerste liefde verlaten hebben. Bedenkt het selfs/ en laat u Conscientie oordeelen/ was u liefde voozheen niet grooter? Hoe lief was u de Wet van God, zy was u vermaalinge/ en dierbaarder dan goud, en soeter als honig, maar siet nu is sy onsmakelijck. Wat was u liefde tot God en Jesus groot? nu hoe contrarie. Wat was u yver omtrent de saligheyt van u Naasten/ en in 't loopen van de loopbane der Godsaligheyt? maar hoe herteloos nu; soo dat Jesus u Hoofd, en Man, en Heere/ tegens u mag getuygen/ Jer. 2 : 2. Soo seyde de Heere, ik gedenke der weldaadigheyt uwer jeugd.

Om dat wy met Ieschurim zijn vel geworden/ om dat onse voozspoet soo groot geweest is/ als een Lamp daar te veel Olie in geweest is/ uitgeblust/ als een Schip dat door te stercken voozwind word omgeslagen; te veel toegeven in de weereidsche dingen/ het indzingen van de losse belijderen/ schoon onwetend en genadeloos/ onheylig en Gaddeloos. Is dit nu die Kerke? daar soo veel van voozegt was/ Ps. 87. Seer Heerlijke dingen, worden van u gesproken, o gy Stad Gods, Ps. 110. U Volk sal seer gewillig zijn, op den dag uwer Heyrkragt, in Heylige Ciragie. Is dat het regtveerdige Volk, dat de getrouwigheyt bewaard? Jes. 26. die Dughe/ die volmaakte/

maakte/ en schone van Jesus/ Ec. O hoe is haar glans verduystert? hoe is de schoone en getrouwe Stad, tot een Hoere geworden.

Is dat beantwoord de eeuwige liefde van God/ de liefde van Jesus/ en zijn waarheid/ van zijn roeping/ om te verkondigen de deugden des geene, die ons riep uyt de duysternis tot zijn wonderbaar licht. O gy dwaas en onwijs Volk/ sult gy dit den Heere vergelden.

Wat hebben wy te verwagten soo wy ons niet bekeeren?

1. Jesus sal tot ons komen/ maar wie sal zijn toekomstige konnen verdragen/ Mal. 3:2. 5.

2. Hy sal zijn Kandelaar weg nemen/ het Evangelium mag nog klaar onder ons schijnen/ dog sal haast konnen verduysteren/ onse versmagte ondankbaarheid wil hy niet langer verdragen. Wat is 'er meer aan desen wijngaard te doen? Jes. 5. Hebben wy meer beloften als de Joodsche Kerk, en dese Kerk van Ephesen, en van Asia? Is 'er wel een Kerk vrygegaan/ Bohemen, Piemont nu Vrankrijk. Waarom soude God zijn gewoone handelingen veranderen/ zijn wy soo veel beter? is 'er soo veel meer deugt in ons overgebleven? 't Is waar/ daar is nog wel yetz goeds/ de liefde aan de verdrukte/ Ec. maar daar moet meer by komen/ want al gaf gy al u goed aan den Armen/ en gy hebt de liefde niet/ tot God in Christo/ soo zijt gy maar als een klinkende belle. Ik mag hier seggen als Jesus/ meent gy dat dese grooter sondaren waren, neense, maar indien gy u niet bekeert, gy sult alle d. sgelijks vergaan, en Jer. 7:12. 13. want gaat nu

nu heenen/ en roept daarom niet den Tempel des Heeren.

3. Haastelijk sal hy komen. Ja siet hem nabere-
ren/ hy staat al gereed/ hy heeft de Wan al
in zijn hand genomen/ en de Bissl aan de wortel
van den Boom gelegd/ en wy hebben een
benauwde tijd te wagten/ en daarom reden
om ons spoedig te bekeeren/ eer den dzinkbeker
tot ons komt/ en wy genoodsnakt zijn den dzoe-
sem uyt te dzinken. O hoe swaar sou dat Oor-
deel u dan vallen.

Gedenkt waar uyt wy zijn gevallen/ verge-
lijkt u by de eerste Kerck/ betreurt u ongereg-
tigheden/ doet u eerste werken/ yder in zijn
stantplaats/ betracht refozmatie/ na 't voorbeeld
van de Apostolische Kerke; daar is geen ver-
maak in 't Evangelium, 't is een last/ houden
wy het niet meer in eer/ God sal het weg
nemen. Ja zijnder niet al blijken dat God wil
vertrekken/ de predikdienst werd niet gezegend/
Gods kinderen zijn Geesteloos/ God neemt zijn
Dienaren al weg/ wy worden mager na ziel
en lichaam: Wat sal nog van ons worden/
dankt God dat gy het Evangelium soo lang ge-
had hebt/ boven soo veel andere/ doet voor-
deel met al de genade middelen nu gy die hebt/
dan sal Jesus niet komen met zijn Oordeelen/
maar zegeninge en genade/ en daar hy al weg
gaat/ wederom komen; hy sal zijn Kandelaar
niet weg nemen/ maar laten blijben/ dan sal 't
ligt te grooter worden/ Esai. 60: 1. 2. 3. Siet u
ligt komt, &c. Joden en Heydenen bekeert/ de
beterstaat van de Kerke komen/ en God met
zijn

zijn Oordeelen tot Babel. Maar dese Standelaar de Kerke sal eens gebragt worden daar God het licht is/ en het Lam de keerse, &c.

A P P E N D I X.

MYn waarde en lieve vrienden: Wy hebben voorsz. gesien/ 1. Het dreygement dat de Heere Jesus laat doen aan den Engel, of den Dienaar, en met een aan de gantsche Gemeente van Ephesen, nebeng alle de Gemeeyntens die in soodanigen staat zijn. 2. Een Conditie die daar by gedaan word/ indien gy u niet en bekeert; Soo dat Volk dat ik het licht van mijn waarheyd geef/ nog blijft in duysternis/ en my daar dooz niet komen te sien/ nog haar selven kennen/ dat zy dooz de waarheyd niet sien datse verloochend moeten zijn/ en vooz God leven/ dooz sig te bekeeren. Wanneer de mensch soo word verlicht/ en siet dat de Heere alles weerdig is/ en verstaat dat het billijk is/ dat hy sig verloochent/ en dat dan ook doet/ en het daar vooz houd/ dewijl God weerdig is dat hy gehoozsaamt en gelieft werd/ en dat alle schepselen zijn by dat eenige/ beminnelijke goed/ en daarom bekeert hy sig selven tot God/ en word soo een mensche Gods.

Maar hier is een dreygement: Indien gy u, op dat woord, dan niet bekeert, ik sal u haastelyk by komen; schielijk en onverwagt/ gelijk het wee van een barenden Vrouwe, 1 Thess. 5. Het sal haastig komen/ ten aansien van de tijd/ of in opsigt van de onsigthaarheyd van de werkinge

kinge des Heeren/ om dat den mensch blind is/ gelijk tegenwoordig de werking van den Kandelaar onder ons soo duyster en blind is/ schoon dat niet gesien word/ om datmen meent/ wy hebben een Triumphante Kerk, die nogt beter heeft geweest/ als nu.

Het drengement selfs is/ ik zal de Kandelaar van zijn plaatse weren, verstaat door de Kandelaar de Gemeente, als Openb. 1: 20. In welkers midden Jehova wandeld/ en word soo genoemd om dat het woord van den levendigen God/ den mensch verligt/ om ligter te zijn tot eere van den Heere/ alsoe hun licht laten schijnen voor de menschen, Math. 5. en tot winninge van haar naasten/ dat die sonder woord mogten gewonnen worden, 1 Petr. 3.

Die Kandelaar nu werd geweert. 1. Als de Heere het gantsche gestel van de Kerk weerd/ als hy die laat overrompelt worden door de Opanden/ of hy verbaertse/ laatse in Gebanknisse gaan/ neemt de waarheyd en belijdenis altemaal weg. 2. Of als God het Volk wel laat blijven in vrede/ laat het woerd en de belijdenis daar/ alsoe blijft een fatsoen der Kerke/ gelijk in 't Pausdom: 't Is waar/ dat was wel een verrotte Kerke/ maar het bleef evenwel nog den Tempel. Soo laat de Heere ook ons de waarheyd houden/ en eeniger maate blijven de sozm van een Kerke/ laat daar dan by komen menschelijke insettingen/ om die Kerk te bevestigen/ en ondertusschen de Heere neemt zijn Geest weg/ dan is 't Icoboth, de Heerlijkheyd Gods uyt Israël. **O** dat is een deerlijk verplanten

ten van de Kandelaar, dat is de ziel soo wel als 't licht wegnemen/ en dat oordeel is te schrikkelijker/ om datmen daar soo weynig agt op geest/ en men vergaapt sig aan dat ynterlijke/ en men kan nog denken en seggen in soo een staat/ daar is noyt beter gestalte van een Kerk geweest/ als dese. Siet dit oordeel in de Joodsche Kerk/ ten tijden van den Saligmaker, doe was het licht immers uyt haar/ zy waren soo duyster/ dat Jesus moest seggen; Och dat gy blind waard. En hoorde haar evenwel eens spreken/ Joh. 8. wy zijn Abrahams zaat, en hebben noyt ymand gediend, hoe segt gy dan, gy sult vry worden. Wy zijn niet geboren uyt hoerderye/ wy hebben God tot een Vader: Maar Jesus sende tot haar: Gy zijt uyt den Vader den Duyvel, want die uyt God is, hoord de woorden Gods, daarom hoord gy lieden niet, omdat gy uyt God niet en zijt. O dat licht was uitgeblust onder haar/ en zy roemden nog in haren staat.

De bysonderste groote swarigheid/ en eygen dreygement aan de Kerk des Nieuwen Testament, is het weren van den Kandelaar. In het Oude Testament was het soo niet/ maar egter tot een schaduw. Hier van versiet de Heere het Huis Josephs/ Ps. 78. maar andersints de Heere had zig meer ynterlijk verbonden aan dat Volk/ als nu aan ons/ 't blijkt in den Cert/ en 2 Chess. 2. In het dreygement van dien asfal/ dat de mensche der sonden geopenbaart sal worden, als dien Sone des verderfs, die hem tegen stelt en verheft boven al dat God genaamt word/ of als God ge-eert word/ alsoo dat hy in den Tempel Gods.

als

alſ een God ſal ſitten/ en ſoo hem ſelven ver-
toonen/ want de verhoꝝgentheꝝd der ongereꝝ-
tigheꝝd woꝝd alreede gewoꝝgt/ om datſe de liefde
der waarheꝝd niet aangenomen hebben/ om
zalig te woꝝden/ dooꝝ die waarheꝝd niet bekeert
zijnde/ van zig ſelven tot God/ die haat daarom
ſend een kragt der dwalingen/ dat zy de leu-
gen gelooven.

Niet dat God het Volk t'eenmaal ſal uytroe-
yen/ en verdoen/ de Heere ſal haat veel ligt
ſtaande houden in haren ſtand/ ſoo datſe ſal
ſeggen/ Ik ſitte als Koninginne, ik ſal geen quaat
ſien, en dat iſ het ooꝝdeel/ wat mag men ſoo
pꝝaten van uytterlijke ſlagen/ alſ of in die
uytwendige ruwiene het zwaarſte ooꝝdeel waꝝ;
Neen/ de Heere ſal ons ligt in vooꝝpoet laten
komen/ gelijk de Kerke van Romē veelſintꝝ iſ.
O dat wy in eenvoudigheꝝd konden uytbinden/
wat de Heere onder ons doet; wy moeten op-
merkende zijn/ en hooren de ſtemme des Heeren,
wat hy ſeggen wil met het omwerpen van die
groote gebouwen deꝝ Tempelꝝ/ wanneer wy
den Heere ſullen hooren roepen. Indien gy u
niet bekeert, ik ſal u haastelijk by komen, en den
Kandelaar van zijn plaatſe weeren; 't welk de
Heere nu doet/ maar 't iſ kleyn dat wy met
ons uytterlijke oogen ſien/ de verwoeſting van
onſe Dom-Kerk, by 't gene wy dooꝝ het geeſte-
lijke ooge ſien; daar ſien wy wat God doet/
aan dat koſtelijk Huis Zion, waar van den
Tempel in het O. T. maar een vooꝝbeeld waꝝ.
Wie hoort nu niet de Heere ſeggen/ het zijt
maar uytterlijke Tempelen die gy my gebout
hebt/

hebt/ en ik wil levende Tempelen hebben. Wie siet nu niet Zions val/ in den val van onse Kerk/ dooz' de stemme des donders/ slaande in dat groot Gebouw/ dat nu als een puynhoop ter aarde legt/ en verbeest dat God zijn Kandelaar van ons wil wegnemen. Want

1. De Kandelaar is een licht, want wy verstaan hier dooz' het licht dat op den Kandelaar is/ anders is 't maar een Babel vol verwarringen/ dooz' dat licht siet de mensch Gods Heerlijkheyd, en van Zion: maa' waar is dat licht tegenwoordig/ men segt 't is Zion, niemand vzaagt daar na; wie agt Zion wat? wie heeft alles vooz' God en zijn Kerke? kom segt my/ hebt gy u goederen daar vooz'? Wat word 'er gedaan tot voortplanting van de waarheyd, tot bekeering van Joden en Heydenen/ en 't blinde Pausdom. Heeft God geen middelen genoeg gegeven om dat werk te bevoederen/ waar wordt den dienst na behooren versozgt? en siet dat is 't licht dat wy hebben van Gods Heerlijkheyd, en des Kerkes waardigheyd; bekent dan dog dat dit licht weg is. Ammer' ik moet het vooz' my bekennen/ en denken. Wat soud ik niet lijden en doen/ indien ik God sag? soo beschaamt het duyster Pausdom ons/ die soo veel kosten doen om hare dwaling voort te setten/ senden zy niet scharen van Priesters uyt/ en wat geschiet van onse Leeraren?

2. Is niet het licht der waarheyd bezwaakt/ en byna geheel weg? maar neen/ het staat daar nog in woorden/ maar waar is dat licht in 't herte? wat moest soo een herstelde Leer niet voort-

voortbrengen/ een uitstekende verlofthentheid/ men moest het sien aan de menschen/ haar woorden/ en daden/ haar kleding/ en spijs/ overal moest men het aansien/ dat het een deugtsaam mensch is; maar die is ver te zoeken: de Menisten, Papisten, en Socinianen, steken somtijds boven ons uit: Als dat ligt dan niet bezwalkt? nochtans segt men wy zijn immers beter als die dwaalende/ wy hebben de waarheyd nog in onse Catechismus, en belijdenis. Na dat is waar/ maar laat die u zaligen: 't Is waar/ 't is een kostelijk schryft/ daar voor zouden wy des noots zijnde/ willen sterben; maar segt daarom niet als de Joden, den Tempel des Heeren is desen; Ik segge u/ gy sult erger zijn als het Pausdom, wee u Chorasim, wee u Bethsaida, het sal Tirus en Sidon verdragelijker zijn als u-lieden.

3. De Kerk die is werelds/ de grooten toonen het met een vollen zwier/ en d'ander volgen: sou ymand daar aan twijffelen/ die onse Vergaderinge in de Kerk maar aansiet/ of de Wereld kuypter in: Gaat maar in de Kerk/ daar siet gy de Wereld/ en zoud gy nog twijffelen of God zijn Kandelaar weert/ want daar moest een licht van Heyligheyd en van lijden zijn onder de Christenen/ maar ter contrarie de duystere Wereld en het vleesch is ingekzopen: Heeft niet de lust zijn vollen zwier in overdaat/ leekerny/ elk neemt soo als hy 't kzygen kan. Ik weet wel God heeft de zijne nog onder ons/ en die zijn nog het steunsel. Het is aanmerkelijk dat het Choor van de Kerk is blijven staan/ ja de beste sullen blijven; en dan is den Throon bli-
ven

ven staan/ dat is den naam van de Kerk, wiens Klokken-geluyt te gronde legt/ en letter op/ daar sal met'er tijd ook een ruwiene tusschen beyde komen.

4. Siet eens hoe God werkt ontrent zijn Kerk/ nu hy de zijne weg-neemt; bedenkt u eens/ siet eens agterom/ wat zijnder niet al geestelijke menschen van ons weg-genomen/ onlangs nog een Hemels Man/ die enkel Geest was/ o hoe stigtelijk/ wat had hy eerbiedige uytduykingen/ als men hem maar sag Prediken/ men wierd gestigt. Helaas/ sulke Ligten waren de Heeren Bogaard, Schotanus, en andere/ dooz de wreede dood ons ontruikt/ ontschaakt/ ontvremt/ en als of dat niet genoeg waar/ daar komt een werbel wind/ daar zijn een deel Dromen/ die scheidten zig af/ en loopen weg; maar dit is niet wel gedaan/ want zy hadden met my/ en andere meer/ het huyg aan hand gestoken/ soo moesten zy het mede helpen blussen/ en soeken het ontstelde herstelt te krijgen. Andere daar de Heere groote gaven en genade ingeleyt heeft/ worden dooz siekte en zwakheden onbruikbaar/ en is dat niet Gods bestellinge onder ons? hoe vele hebben ergernis gegeven dooz Leer en Leben? Is 't niet of de Heere in dit alles seyde/ Ik pak mijn spullen vast op, en dat al-te-maal om dat ik het ligt wil laten vervallen onder u.

5. Is het niet wonder/ dat God sulke wonderen onder ons gedaan heeft/ van 't Jaar 1672. brengende den Dyand onder ons/ en hoe miraculeus daar wederom uyt doen gaan: Wat
zijnder

zijnder storm-winden/ en donderen onder ons geweest/ en wat goet gevolg heeft men daar van gezien/ en wat verandering is 'er in eenige staten der menschen gekomen? En byzonder moest de Kerk gesuyvert zijn/ want die is wonder bewaart in haar byzheyd/ in het midden der vyanden was men onberhindert in alle Oeffeningen/ en wat is 'er geschied/ Zion moest gesuyvert zijn/ maar wat beterschap komt 'er? Sal den Smelter smelten/ en sal men het schuym niet afdoen? Ja soo onverbeterlijk zijn wy/ dat men niet mag hooren dat 'er van gesproken word/ en wy zijn alle als te vooren/ soo dat men klaar siet dat God booz heeft/ zijn Kandelaar te weeren. De Predikanten beteren niet of weynig: Ik sie de duysternis in de Kerk, soo wel als in mijn selven: Och dat wy eens sagen hoe geesteloos wy Leeraars zijn: Wy roepen al van Reformeren, en daar komt niet van.

6. Daar komt by dat 'er geen gevoelen is onder de wel meenende/ de een loopt Zuyden, den andere Noorden, of verschillen soo veel als Oost en West, daar is niet dat een herte en ziele/ die in de eerste Kerk waren/ de een vat het verderf hier/ de andere daar: wilt gy my de schult geven/ ik mag het lijden/ ik wil andere niet beschuldigen/ maar ik sie daar in dat Gods Geest weg is/ en dat de Kandelaar geweert word/ elk loopt uyt zijn eygen eynde/ Jesus is niet dat eenhoudig oogwit.

7. Daar staat een Stal-licht op den Kandelaar in plaats van het Ware licht, en daar van daan komt een vals leven/ daar komt staan wat hersen-

hersen-kennis/ in plaats van de Ware kennis. Wy hooren dikwils seggen/ daar is kennis genoeg, was 'er maar Godzaligheyd en practyk genoeg, maar dat is mis gebat/ want een kennis sonder Heyligheyd is een valsche licht/ en dat staat tegenwoozdig op den Throon: de kennis van de woozden der Waarheyd, is de ware kennis niet; die meynen wel iets te weten/ 1 Cor. 8:2. maar de letter dood, 2 Cor. 3.

8. Daar van is 't gekomen datmen een eerlijk burgezlijk leven heeft aangenomen/ vooz een Christelijk leven, en die hebben wy dan ook aangenomen tot Ledematen van de Kerk/ dat be- dziegt ons/ en dat maakt dat de weerd so onder ons is/ en het vles so op den Chroon staat. Maar een waar Christen, dat is een mensch daar Jesus in leeft/ die de aansprake Gods in zijn ziel heeft/ die God de Psalmen geeft in den nacht, die segt/ ik lebe nu niet meer/ maar Christus leeft in my. Die mensch doet als vooz God; maar by die Stal-kaars is een eerlijk mensch/ een degelijk Chzisten/ om datmen het onderscheyd niet kent.

9. Daar van daan komt dat de mensch ook so blind is/ want neemt de gronden van de Christenen zijn dus of so/ en hy doet heel anders; wy seggen/ het is beter quaat te lijden/ als quaat te doen. Bestrafen is een werk van liefde/ maar dan segtmen wel Predikant, waarom by my meer/ als by mijn Buurman? gy moet op d'een niet meer vallen als op d'andere: even of 't werk van bestrafen een quaat wag; maar als dat ligt op de Handelaar schein/ souden wy
de

de waarheyd sien soo alsse in Christo is. Dit seg ik niet om maar te klagen/ maar op dat wy souden sien hoe het staat onder ons: niet om dan te wanhopen/ maar op dat wy souden wagten op de beloften des Heeren, dat hy haast komen sal, en de Kandelaaar weren van zijn plaatse; **O** laat het dog diep in sinken in uwe ziele.

10. Siet hoe weynig gesigt en kennis daar is van God/ want wat soumen anders niet meer besig zijn in de verlochening zijns selfs/ en in de verheerlijking van die Majesteit? Hoe soumen daar van singen en spreken in de byeenkomsten der menschen/ als ofmen wat wonders gesien had? maar nu is 'er een diep stilswijgen: Zijt dan met my overtuygt dat men God niet siet/ want de Heere het voor den wijsen en verstandigen veelsints verbergt/ en openbaart het den Kinderkens/ Matth. 11. Weest versekerd/ indien het licht daar stond op den Kandelaaar/ het sou wel lichten; dan soumen God bzeesen/ al wisten het geen menschen: Maar nu is 't quaat om dat het de menschen weten/ al om dat de Jehova niet gesien word. Soumen anders de weereld nog soo lieven/ en Gods beminnelikeyd niet meer beminnen/ en op hem wagten/ om ons genadig te zijn? Belijd dan met my dat wy God niet en sien.

11. Het licht van den Geest des onderscheyds gaat weg/ om de waarheyd van de leugen/ het snoode van het kostelijke te onderscheyden/ en daar gaat die dommen Christen alsoo heen. Segtmen gy moet de Papisten soo veel vryheyd niet laten; wel dan sullen zy de onsen ook tegenstaan/

staan/ daarom soo wy willen datse ons doen/
moeten wy haar doen; maar zy doen ons alle
quaat/ beletten ons waar zy kunnen/ schoon wy
de waarhedy hebben/ en zy de leugen; maar
selfs werd geen eerlyk Burger onderscheyden
van een waar Chzisten. Hoe grijpt den mensch
het een vooz 't ander aan/ het sienlyke vooz
het on sienelyke/ het tydelijke vooz het eeuwige.
Maar zyn nu die Evangelische Coopliden/ die
alles veragten by die kostelyke Paarl, A. C.
Matth. 13.

12. Het ligt van Gods woord gaat weg/ en
dat moest zyn een licht vooz onse voeten/ en een
lanteern op onse paden: Wie word nu gedreven
vooz liefde tot dat licht? wie mediteert dat woord
dag en nacht? Leest niet een yder na zyn sin?
Heeft niet yder huys/ en elk mensch/ een Bijbel
op sijn selven.

13. Het ligt van de Castijdinge gaat weg/ de
Schoole des kruycs, moest een Schoole des ligts
zyn: wanneer de Gerigten des Heeren op aarden
zyn, dan leren de Inwoonders der weerd geregtigheyd,
Esai. 26. En de kastijdinge geven een
vreedsame vzugt der geregtigheyd/ Heb. 12.
Maar wat licht is'er nu vooz al die kastijdinge
gekomen/ heeft wel ymand 't geen geschied is/
den Heere sien doen/ zyn sin verstaan/ en alles
gevat/ terwijl het was op dat wy den Jehova
soude leeren kennen?

14. Soo wy nu vooztgingen in de Kerken/
Schoolen/ en Huysen/ wy souden ober al bebin-
den dat het ligt weg gaat. Siet de Huysen
eens aan: Gods woord segt juist niet die en die
Huys-

Huysoeffeniugen sult gy doen/ maar wy bebinden 't aan de kinderen/ die uit de huysen komen/ zijnde nu tot haar jaren; wel dan is 't de manier datse ten Avondmaal gaan; als wy haar dan onderbzagen/ zy weten nergens van/ nog van 't een/ nog van 't ander. Gy Vaders en Moeders bzaagt maar u selven/ wat oeffeninge hebt gy dagelijks in uwe Huysen? Bekent dan dog met my/ dat het licht weg gaat. En wee ons als God van ons met zijn woord en genade/ geest en leven/ sal geweken zijn/ Hos. 9.

Ik soude nu dit quaat wel meer verbzenden; maar laat ons liever eens sien/ waar al dit quaat van daan gekomen is/ want wy leeren immers de waarheyd, en hebben de woorden der waarheyd in onse Belijdenis, en God heeft geseyd dat hy daar by wil zijn/ hoe is 't dan dat het licht nu soo weg gaat?

1. Men heeft de woorden der waarheid gehouden vooz het licht/ en de Leere der verbeteringe vooz de heele Reformatie: maar wy moesten weten dat de leer is tot het leven/ om den mensch weder te stellen in den dienst Gods; maar men houd nu al vooz een goed Heresozmeerd mensch/ die de waarheid beleyd/ en men is gerust als men een Papist bzingt uit het Pausdom tot onse Leere: Maar wy moesten den mensch leeren dat 'er een inwendige verandering moet zijn/ en die gepaart met Gods waarheyd, vooz den Heyligen Geest.

2. Men legt niet af de eygen liesde/ en men houd niet daar vooz dat de zaligheyd bestaat in God te kennen/ en zijn Soon J. C. waar in

in het eeuwige leven is/ Joh. 17. Dat is den Hemel dag en nacht te roepen/ Heylig is de Heere der Heerscharen. Maar den mensch houd gedurig wat anders vooz den Hemel/ als die hertelijke vzeugd in God dooz Christus. Weet gy wel wat dat is? hebt gy meer blydschap in den Jehova/ als in u rijkdommen/ en vermaekelijsheden/ en sondige geselschappen?

3. Wy hebben gemeent dat de saligmakende Leere der waarheid/ al wel was verdedigt/ als wy die sonden vzy houden van die laster/ datse geen sorgeloose menschen maakt/ daarmen weten moest dat die Leer is de eenige fonteyne van alle Heylighend/ leerende ons hoe wy heylig en matig moeten leven/ Cit. 2. dooz de prediking des geloofs, krijtmen den Geest/ Gal. 3. en ook vergevinge der sonden/ en ruste der Conscientie/ Ec. Maar 't is ook op dat wy Gods eygendom zijnde/ vooz hem leven.

4. Men heeft het uysterlijck gestel van de Kerk gehouden vooz 't geheele gestel/ en men heeft alles aangewend om dat te bewaren: Loopt daar dan wat anders onder/ dat andersints quaat is/ dat word goed/ om dat het is tot behoudenis van dat uysterlijcke: dus sondigtmen/ en spreekt andere na de mond/ en doet hun sin. 't Is waar/ men moet wel sorze dragen vooz dien uysterlijcken stand/ maar meest vooz het mystike verhozgen lichaam Christi.

5. Men heeft verhozpen de Heerschappu des Pausdoms, maar men is niet voozsigtig geweest om de Kerk te bewaren vooz allerley heerschappu: O wat slozdige/ ergerlijcke/ en onden-

gende Ouderlingen en Diakenen setmen in 't eerste gestoelte/ daarse niets weten nog doen 't geen tot hun swaarwichtig Ambt behoort: gewisselijk dit doet al den zegen verdwijnen/ die uit Christus het ware Hoofd/ in de Kerk sou komen/ Euh. 4. Daar zijn Leeraars gesteld/ en dat zijn geen Heerschers/ maar Dienaars/ die den Schat dragen in aarde vaten, op dat de uytneementheid der kragt Godes zy/ 2 Coz. 4. die plant en nat maakt is niets/ maar God die den wijsdom geeft/ 1 Coz. 3.

6. Men heeft weerd en vrees willen doen bestaan met de belydenis der waarheid/ wat doense dan in de Kerk? sy waren geerne in den Hemel/ maar zy verstaan niet wat in den Hemel is; en daarom de belydenis gedaan/ en als die mensch sterft/ dan getroost/ want gebzeken gaan mede/ en van kan weerd en vrees daar mede bestaan/ ja Christus en de weerd tsamen gaan/ soo wel als vrees en bloed in 't Koninkrijk Godes: daar den Zaligmaker vzaagt/ wat gemeenschap heeft het licht met de duysternisse, en Christus met Belial? Ammers die een vziend des weerd wil zijn/ werd een vband Godes gesteld/ Jac. 4:4. En dat word gesien/ sonder dat men rond uit tegen dien mensch segt/ gy zijt geen Christen, en soumen die menschen/ daar men dat aansiet/ dan nog versegelen van Godes genade; gewis zy souden verhard worden/ en ons eeuwigh bloeken/ om dat men haar oordeel verswaarden. Maar men segt/ het word haar genoeg geseyd, men predikt daar tegen/ ja wat sal ik seggen/ dat is een Protest tegen de dood,

want preekt datje sweet/ en u half te barsten/
 gy sult die gedoopte Avondmaal-gangers niet kon-
 nen wijs maken/ datse geen Chzistenen zijn/ waar
 door Gods toorn komt over de Gemeynthe.

Dit staat ons nu te betragten/ 1. Wy moe-
 sten dit Oordeel meer agten als al de uiterlijke
 swarigheden: Maar wat gebeurter/ komt eens
 de vyand aan onse Landpalen, daar roept en
 raastmen/ en 't is al in roeren wat'er is: maar
 schoon 't verderf vast in de kerk komt/ men
 merkt niet dat het onkruid Jesus Hof bederft/
 waar over wy moesten weenen. Volgt eens
 den raadt van Moses/ Exod. 33. Rukt uwe
 vercierselen af, en siet dan wat ik doen sal/ segt
 de Heere; gy moest u als elendige dzagen.

2. Steld u tot bekeeringe en berouw/ laat
 het quade/ en doed het goede/ in een geheel
 overgeving aan God/ in verlochening van u
 selven. Dertoont u als Godbzugtige/ afgeschey-
 den te zijn van andere: Wil Israël sondigen, dat
 nimmer Juda schuldig werde: scheid u van haar
 af: O wy moesten als teekenen en wonderen
 zijn in Israel: zy moesten malkanderen beter
 kennen/ en meer by een komen.

3. Leerd dog liiden voor J. Chzistus: de
 Chzistenen moesten liiden/ zijn smaatheyd en
 lastering uytstaan/ haar naasten bestraffen/ dog
 met vriendelikhed: Men moest het de Leeraars
 by moedig seggen/ en ook voor haar bidden/
 datse God mogen sien/ en het woord spreken in
 opening des mondts/ met bymoedighed. Had-
 den verligten Apostel Paulus dit noodig/ hoe
 veel meer wy/ die in duysternisse wandelende/
 ande

anderen niet kunnen voor ligten. Bid eerst u Leeraar in den Hemel/ op dat die u brenge in den Hemel; bid daarom met sterke sugtinge tot den Heere.

4. Bid voor de verdrukte Kerke/ soo wel als voor u selven/ en voor ons. Smeekt God dat hy zijn Israël verlosse uit al haar benauwtheden/ als de lasten verdubbeld wierden in Egypten/ doe quam Mozes: Babel sal eens vallen/ den Engel vliegt vast voor 't midden des Hemels/ met het eeuwig Evangelium. O word dog behouden van dit verkeert Geslagte/ zoekt dan te zijn een uytstekent Christen. Denkt dat de Heere zijn licht op Neerland's Handelaar wil uytblussen/ om dat wy de liefde der waarheid niet aangenomen hebben/ om salig te worden. Cragt dan het quade in 't goede te veranderen. 't Is waar/ alles te beteren is u werk niet/ maar 't moet een licht van den Hemel zijn/ dat na geen mensch en wagt; laat ons dan daarom te samen tot den Heere bidden. O gy die des Heeren doet gedenken, laat geen stilswijgen by u zijn, tot dat hy Jerusalem bevestige, en Zion stelle tot een lof op aarden.

EEN WOORD OP SYN PAS

Gerigt na gelegentheid des tijds, begrepen in
een nadrukkelijke

REFORMATIE PREDIKATIE,

van den Godsaligen, Geleerden, en vermaarden

Mr. ROBERT MACWAIR,

Getrouw Leeraar in Schotland.

Over Psalm 50 : 16. 17. Maar tot den Godloosen segt God; wat hebt gy mijne Insettingen te vertellen, ende neemt mijn Verbond in uwen monde? dewijl gy de kastijdinge haat, ende mijne woorden agter u heenen werpt.

Bysonder nadrukkelijk is het/ 't geen wy den Man Gods Jeremias 5 : 3. hooren getuygende dooz God uytroepen/ tot beschaming van het Godloose en trouwloose Israëel. O Heere en sien uwe oogen niet na waarheyd, &c. In welke woorden de Profeet aanwijst/ dat alleen sulken Godsdienst den Heere behagen kan/ die den Heere in waarheyd en opregtigheyd, dienen en bzeesen. 1. Gods oogen is zijn over al tegenwoozdigheyd/ en alwetenheyd/ waar dooz de Heere bysonderlijk let en agt geest op de menschen/

ſchen/ op alle hare wegen en handelingen/ en wel voornamelyk op hare Godsdienst pligten, waar door zy tot den Heere naderen/ Ps. 32:16. 2. Die oogen ſien na waarheyd, om dat de Heere daar in alleen heeft genoegen en welgevallen; ja toont zyn behagen aan ſulke menſchen/ die in opregtigheyd toonen datſe het ſoo meenen/ geliĳk zy zeggen/ en betuygen/ met haren monde/ 1 Sam. 16:7. 3. Jehova iſt daar op ſoo geſet/ dat die anders doen/ hem niet alleen niet behagen/ maar in tegendeel/ in plaats van zegen/ met ſtraffen en oordeelen bedreygt worden/ ſiet Job. 28:9 Immerſ zy waren geſlagen, maar handen geen pijn gevoeld, nog de tugt aangenomen/ maar hun herte verhard als een Keyſteen, en haar geweygerd te bekeeren. Om nu dit niet lang om te halen/ duydelyk ſpreken dit de woorden onſerſ Certeſ/ aangemerkt in haar gantsche tſamenhang en verband/ en behelſt een kragtige en ſeer ernſtige overtuyginge van allerley huggelaarſ en geveynſden/ waar in haar betuygt werd dat zy met ſoo te doen God niet alleen te vergeeſſ dienen/ maar ſelfſ ook ſeer vertoornen: Maar tot den Godloosen ſeyd God, wat hebt gy mijn Inſettingen te vertellen, &c. Alwaar wy met aanbegt moeten letten/ 1. Op de koſten tuſſchen-reden/ maar tot den Godloosen ſeyt God. 2. En dan op de betuyging ſelve/ die in des Heeren Name gedaan werd/ wat hebt gy mijn Inſettinge te vertellen, en neemt mijn Verbond in uwen monde?

Inde Voorreden ontmoet ons Hy, die hier ſprekende ingeboerd word/ God ſelve/ die ons
 voor

voorzkomt vers 1 en 2 als de El, Elohim, de God der Goden, en als de Jehova, met betrekking op zijn Volk en Kerke/ als haar God/ onse God/ vers 6. Als die Verbonds God, die selve Rigter was/ vers 7. Als die op een bysondere wijze de Verbonds God, van Israël was/ vers 9 en 14. Als die God die de Alderhoogste was. Het sal nu evenveel zijn ofmen hier in 't gemeen God drieenig dooz verstaat/ dan ofmen het in 't bysonder neemt dooz God de Soone, die reedg uyt Zion, de volkomentheyd der schoonheyd, verscheenen zijnde/ ten andere malen soude verschijnen/ om zijn Volk te rigten. Immerg hy komt ons dooz onder de Naam van Elohim, welke voorzkomt van 't Hebzeug woztel-wozde Eedswereen; soo dat dan Elohim sulken God segt, die een Verbonds God is/ niet alleen by wien/ en in wiens Naam alleen/ van alle zijne Schepselen/ mag en moet geswooren worden/ als alleen de overal tegenwozdzige/ Almagtige/ en Kragtveerdige/ Alwetende Rigter/ maar ook die God aan wien het Schepsel sig met alle ernst/ als met Eede verbinden moet/ om hem alleen trouwe te sweeren/ en gelosten te doen. Na die Verbonds God/ in wiens Eed en Verbond alleen volkomentlijk alle heyl/ zegen/ en wel zijn/ tijdelijk en eeuwig afhangt/ en op een goede grond te wagten is.

Nu dese gzoote God die spreekt/ en betuygt tot den Godloosen/ welke in de Heylige Bladeren bestempelt worden/ en sulken soort van menschen heeft afgemaalt/ als die los van God zijn/ eu sonder God in de Wereld leven/ als van hem

verbzeemd/ en vzeindelingen van zijn Verbond/
volgens Prov. 15 : 8. Het Offer des Godloosen is
den Heere een grouwel.

Tot sulke Godloosen spreekt nu God/ dat is
de Heere laat haar in zijnen Name betuygen/
door zijne Dienstknechten en Profeten/ in zijn
Heylig Woord/ 't welk soo veel is als of God
selfs tot haar sprak. Of soo als het ons passie
by de Profeten voorkomt/ Jer. 7 : 13. En nu
om dat gy-lieden alle die werken doet, spreekt de
Heere, en ik tot u gesproken heb, vroeg op zijnde,
en sprekende, maar gy niet gehoord hebt, en ik u
geroepen, maar gy niet geantwoord hebt. Soo
spreekt dan God tot den Godloosen/ Hy laat
haar betuygen en opentlijk aanseggen zijn Oor-
deelen/ om haar te waarschauwen.

Welk was nu de betuyginge/ die de Heere
aan haar liet doen? dit was het/ wat hebt gy
mijn Insettingen te vertellen, &c. De gansche in-
gestelde Godsdienst/ welke de Heere eertijds aan
zijn Volk Israëls bevolen heeft/ werd gemeen-
lijk uytgedrukt door dese twee dingen/ Insettin-
gen, en Regten, Lev. 18 : 5. somtijds word daar
Geboden bygevoegt/ Deut. 5 : 3. en 7 : 11. of
schoon sommige onderscheid maken tusschen dese
drie/ als zy by malkanderen gevoegt worden/ soo
dat de Geboden souden betekenen de Wet der
Zeeden; de Insettingen, de Wet der Ceremonien/
ende Regten, de Wet der Policie/ soo meynen
wy ebenwel als een van de selve alleen staat/
dat dan dit onderscheyt soo seer geen plaats
heeft/ waarom wy hier door Insettingen niet al-
leen verstaan de Wetten der Ceremonien, rakende
den

den ſchaduwagtige Godsdienst/ maar in 't gemeen alle Geboden/ en Inſettingen/ welke de Heere aan Iſraël gegeven hadde/ om te onderhouden/ ſoo wel die van de Wet der Zeeben/ als der Ceremonien.

Nevens deſe Inſettingen, maakt God de Heere gewag van zijn Verbond: daar dooz moet men hier na de letter verſtaan/ dat genadige verdrag, 't welk de Heere als God de Algenoegſaame heeft believeen aan te gaan, en op te regten in zijn Soon den Meſſias, met den uytverkoren ſondaar: welk Verbond der Genade de Heere op een byſondere wiſe gemaakt had met Abrahām en zijn Zaad/ en aan Iſraël bevestigt had op Zinai, Gen. 17. Exod. 19. De naam Verbond moet niet ſoo ſeer gehaalt worden van een woord dat doorsnijding beteekent/ om datſe ſoo eertijds beeltijds Verbonden aangingen met het doozhouden van een Offer-Dier. Maar deſe Naam werd beter t' huyſ gebzagt tot het woord verkieſen/ en uytkieſen/ om dat een Verbond daar in aan alle kanten beſtaat. Verkiesinge geſchied'er over en weder van partyen, met wien men een Verbond wil oprechten; en ook van de zaken, waar over men wil een Verbond maken; en ook van de conſideratien en boozwaarden/ die men over en weder bzingen wil. Na Verkiesinge geſchied'er ook in een Verbond, wegens de manier en wiſe hoe alleſ in het Verbond ſal toegaan/ hoe het Verbond ſal bevestigt worden/ en hoe lang het duren ſal/ welk alleſ ook plaats heeft in 't Verbond der Genade, tuſſchen God de Heere/ en den armen Sondaar.

De Inhoud en Hoofst-somme van het Verbond Gods, met den gevallen mensch bestaat korttelijk hier in/ aan de eene kant dat de Heere belooft te sullen zijn de God des Verbonds/ of Verbonds God van den mensch/ Gen. 17 : 7. aan de andere kant/ soo bedreygt de Heere God/ dat zy die van hem tot dit Verbond verwaardigt en verkoren zijn/ hem te sullen houden vooz God/ datse sullen toonen zijn gehoozsaam Verbonds Volk te zijn/ dooz hem lief te hebben/ in hem alleen te gelooven, en hem haar selven en alles/ geheel en alleen toe te vertrouwen/ Gen. 17 : 1.

Au dese Insettingen en dit Verbond Gods, hoe- wel zy vooz de Godloosen niet waren/ en haar niet raakten/ soo klaagt de Heere evenwel/ datse zig de selve nogtans toengenden. Zy stelden Gods Insettingen, dat is volgens de kragt van 't Heezeeus woord **700**. Zy verteldense met de selve uyerlijk te lesen/ en te ondersoeken/ en met die als Leeraars/ en Pziesters/ en Wetgeleerden/ aan het Volk bekent te maken/ en te onderwijzen: Ma met daar van quansups te spzeken/ onder malkanderen die te verhalen/ en te roemen dat zy dat Volk waren van God en zijn Verbond/ en ook uyerlijk zig daar aan te onderwerpen/ en uytwendig te gehoozsamen in het Gehod der Besnijdenisse. Ma zy verteldense soo meenigmaal als zy die Insettingen scheenen te gehoozsamen/ in de uyerlijkke plegtigheden van den Ceremoniele Godsdienst, komende dage- lijk om Offerhanden te offeren/ en den Tempel des Heeren te betreden.

Daar benevens namense Gods Verbond in haren monde/ zu roemden datse Gods Volk waren/ het Zaad Abrahams Joh. 8. zu durfden God haar God noemen. Zu pzonkten met het Zegel des Verbonds, 't welk zu in haar Lichamen droegen/ door de Besnijdenisse. Zu roemden op de uiterlijke Godsdiens in den Tempel, die onder haar te Jerusalem alleen was/ Jer. 7:4. Den Tempel des Heeren, den Tempel des Heeren, zijn desen. Ja zu roemden seer op uitterlijke voordeelen, en voorregten na den vleesche/ Joh. 6. 1 Cor. 10.

Maar of schoon de Godloosen dit deden/ en op dese wijze Gods Insettingen vertelden, en Gods Verbond in haren mond namen/ nochtans was het den Heere gansch niet aangenaam: maar wy hooren God den Heere zijn billik misnoegen daar over toonen/ als hy segt/ Wat hebt gy dat te doen? Wat hebt gy mijn Insettingen te vertellen, en neemt mijn Verbond in uwen monde?

Welke woorden ons vooz eerst doen sien een billik misnoegen/ en mishagen/ dat de Heere daar in had/ dat sulke Godloosen zijnen Heyligen Name soo schandelijk misbzuykten: ook siet men in dese woorden een ernstige en scherpe bestrafsing/ over hare godloose onbeschaamtheid/ en stoutigheid/ datse godloose zijnde/ evenwel soo stout waren/ om als Gods Volk zijn Insettingen te vertellen/ en zijn Verbond in haar boosen mond te nemen/ siet Jer. 7:9. 11. Het is een ernstige waarschouwinge en afmaninge/ datse dog niet souden hebben voozt te gaan met sulks te doen/ maar dat souden nalaten. Ja het is een scherpe bedzeuging/ dat soo zu egter met sulken

sulken godloosen handel voortgingen/ dat Gods oordeel haar zwaarlijk straffen soude/ vers 21. 22.

En om te toonen de billikheid van dit misnoegen/ soo wist God aan de redenen die zy den Heere daar toe gaven: Dewijl gy de kastijdinge haat. Dese kastijdinge zyn ten deele de bestraffinge/ waarschouwinge/ en dreygementen van oordeelen/ en besoekingen/ die de Heere haar liet doen. Of ten deelen de Oordeelen Gods selve/ die de Heere over haar nu en dan/ op allerhande wysen liet komen/ in zyn rechtvaardighend/ om haar te tuchtigen.

Nevens dese kastijdingen/ spreekt God van zyn Woorden. Verstaat daar dooz/ behalven het gansche Woord/ en Wet Gods/ de meenigvuldige vermaningen/ dooz de mond der Profeten. Het gebzag nu van dese Godloosen, omtrent dese kastijdingen, en de Woorden des Heeren, was nu seer godloos/ want siet de Heere beschuldigt haar/ datse de kastijdingen haten; zy mogten de bestraffingen niet hooren/ die verbeelden haar/ en 't was haar te veel dat Gods Dienstknegten en Profeten haar waarschouwden/ zy noemden dat talmeryen en beusel pzaat. Zy haten de kastijdingen/ en wilden haar niet beteren/ nog bekeeren dooz Gods oordeelen/ nog laten tuchtigen/ maar verharden zig daar tegens aan/ als een stalen voozhoofst hebbende/ dat niet en wist van schaamroot te worden.

Wangaande des Heeren woorden/ die wierpen zy agter haar heenen/ zy veragten en versmaden deselve/ denkende dat'er soo veel niet aangelegen was. Zy beschimpten de Leerars en
Pro-

Profeten des Heeren/ die in Gods Name, de Woorden Gods aan haar verkondigden. In plaats van te gehoorzamen/ gingen zy eben godloos boozt in hare sonden.

Wat dunkt u? had dan de Heere God geen groote redenen van klagen over haar/ en om haar soo scherpelyk te bestraffen/ wat hebt gy mijne Insettingen te vertellen, en neemt mijn Verbond in uwen monde, daar gy de kastijdinge hatet, ende mijne woorden agter u heenen werpt. Dus verre sagen wy de letterlyke sin der woorden; nu sullen wy die wat nader op ons selven thuyt brengen/ en daar uyt eenige Leeringen trekken tot onse onderrigtinge/ bestraffinge/ en vermaninge/ &c.

Mijne Broederen; het heeft altoos een hoog point van volmaaktheyd geweest/ te weten/ de ware oorzak van de saken/ en dan die kennisse gevoegelyk te gebuyken. En waarlyk de Schryft rekent het een stuk van diepe wijsheyd/ de oorzak van de zwaarigheyd en ellende te verstaan/ om die booz te komen/ als zy over het hooft hangt/ en die te weeren/ als die op ons legt. Wie is de wijse Man die dit verstaat, en tot wien heeft de mond des Heeren gesproken? dat hy het verkondige, waarom het Land vergaat, Jer. 9: 12. Dit recht te weten/ ware te gelyk Godsaligheyd, en daar benevens de beste Policie, met ware Wijsheyd en Godsdienst, maar wie weet het/ en wie merket op? Hy mag sulken mensch lang soeken/ eer hy die vind. Het is een ongemene saak soo een mensch te ontmoeten/ vleesch en bloed die openbaart dit niet. Het is waarlyk
een

een Goddelijke kunst/ alle de ellenden die wy bevinden ofte weten/ ofte halen van haar eerste oorzpzyngsfonteyn/ en die te bzyngen tot de eygene oorzaken van Gods twyften met een Volk.

Maarlijk soo wy onse oogen niet sluyten/ wy komen in ons eygen ongerechtigheid en boosheid/ als in de Fonteyn en spzyng-ader beschouwen/ alle onse verledene/ tegenwoozdige/ en toekomstende ellenden. Wy bidden u dan/ siet 'er na/ en merkt 'er op: siet wat gy gedaan hebt/ laat ons onse wegen onderzoeken, tut dat wy de fonteyn oorzsaakt van alle zwaarigheden in ons selven vinden. Laat ons vlytig doorzoeken/ en dan kan 't niet missen/ of wy sullen sulken spring-ader vinden/ die genoegzaam is om sulke stroomen van elende en wee uyt te senden/ die het heele Land met een Zundvloed van toorn sullen verdzynken. Als God ons dzyngt te straffen over alle onse ongerechtigheden/ soo is 't meer dan tijd vooz ons te onderbzygen/ wat hebben wy gedaan?

't Is seker dat onvergelykelyke genade/ en goedheid in God/ bejegend van onvergelykelyke schult en ondankbaarheid in menschen/ Jehovah hooglyk tergen/ en agtervolgt worden met droevige oordeelen/ en zware verbolghenheid/ volgens Amos 3: 2. Uyt alle Geslagten segt de Heere, heb ik uw alleen gekent, daarom sal ik alle uwe ongeregheden over u-lieden besoecken. Nu moesten wy een bysonder ondersoek doen van die ongerechtigheden/ om welken wy met reden bzyesen de straffe/ hier gedreygt. Maar helaas wie kan ten volle verklaren de zaak

zaak soo als zy is? Indien wy die wilden op-
 halen/ en daar van spreken/ zy zijn meerder
 dan getelt kunnen worden/ want wy zijn een
 verdozven Geslagte/ en hebben grouwelijke on-
 gerechtigheid begaan. Daar zijn weynige of
 geene die goed doen: Alle vleesch onder ons heeft
 zijn weg bedorven, en God siet hoewel wy het
 niet merken/ dat onse boosheid groot is op der
 aarden. Mag hy niet tot ons seggen/ gelijk
 eertijds van Israëel/ Deutr. 32:5. Zy hebben
 haar selven verdorven, haar schandvlecke is niet
 de schandvlecke van zijn Kinderen, zy zijn een
 verkeert, en krom Geslagte.

»Daar werd verhaald van een der oude Phi-
 losophen, dat hy een kaars ontstak op den
 »middag/ en ging door een meenigte Volkis op
 »de markt, als of hy ging soeken na iets dat
 »hy verlooren had: en als ymand hem vzaagde/
 »wat dat soeken te seggen was, soo antwoorde
 »hy; dat hy sogt te sien of hy onder die mee-
 »nigte/ een mensch konde vinden: daar door te
 »kennen gevende/ hoe seldsamen saak het is
 »eenen te vinden onder veele/ wiens practijk
 »bewijst dat hy een mensch is." Maar wy vzee-
 sen op een rechtveerdige grond/ dat het niet min
 seldsaam sal sijn/ onder de meenigte van de be-
 lijvende Chzistenen/ eenen te vinden die een
 Christen is inder daad/ en die Naam verdiend.
 Te vinden eenen die met God wandeld, en het
 zijn spijs en dzank maakt Gods wil te doen.

Diergelijken ondersoek hebben wy Jer. 5:1.
 Gaat om door de wijken van Jerusalem: waarom/
 tot wat eynde? Siet nu toe, segt de Heere, ende
 ver-

verneemt, en zoekt op hare straten, of gy een mensch kond vinden die regt doet, en die waarheyd zoekt. **Helaas!** waar sal een mensch gebonden worden/ een volkomen en oprecht mensch/ een die God vreeft/ en afwijkt van het quade; indien niet in Jerusalem, de heylige Stad; **Helaas!** nauwelijks was daar een Godsalig man te vinden onder haar; zy hadden haren weg verkeert, en des Heeren hares Gods vergeten, **Cap. 3 : 24.** Hooge en lage/ rijke en armen te samen/ hadden de Wet des Heeren verlaten/ zy hadden hare aangesigten harder gemaakt als een Steenrotse, zy weygerden sig te bekeeren. **Maar** misschien waren dese van de armste slag van 't Volk/ die soo schuldig en dwaas waren: maar waren niet de Grooten/ hun leydslieden, en haar heerschers, **Godsalige?** Neen/ want als de **Profeet** geen mensch kan vinden onder de geringe slag van menschen/ die de Wet des Heeren, en het **Kregt** zijnes **Gods** wisten: **Soo** doet hy ondersoek na de Godsdienstigheyd, en gerechtigheyd, onder de Grooten, vers 5. als die hebben de beteekenis van de wil en wegen **Gods**; maar hy is verder van te vinden wat hy sogt onder haar/ dan onder de armer slag/ want daar de gemeene hoop moesten geoozdeeld worden **Godlooslijk** gedaan te hebben/ uyt onwetenheyd/ daar sondigden de Grooten met een hooge en opgeheven hand/ en daarom segt hy in 't besluit des vers. **Maar** dese welker practijk soude een **Patroon** hebben geweest voor het Volk, waardig de nablooging van die voor **God** souden geheerscht hebben/ en andere de heyligheyd aangeprefen/

prezen/ dese waren soo verre van beter te zijn/ en de Leere Gods in alles te verciereu met een Godsdienstige wandel/ datse veel Godlooster en wederspanniger waren dan de slimste/ terwijl zy t' samen het Volk verbzoken hadden/ en de banden bezscheurt; zy wilde niet dat God over haar heerschen soude/ als de Opperste. En dese hare boogshyud was geen daad van eenvoudighyud/ ofte een sonde van onwetenhyud/ maar een opgemaakte en beradenen conspiratie tegen God/ verscheurende zijn banden, en werpende zijn touwen van haar. Gy sult buyten twijffel op het eerste hooren hiervan/ sonder dubbing sulken Geslagt veroorzdeelen/ en God regtveerdigen/ in quaat over haar te brengen.

Maar wy bidden u/ laat ons niet bedziegelijkt met God en onse zielen handelen. Laat ons bemerken of wy in vonnis over haar te strijken/ ons selven niet veroorzdeelen/ en vonnis over ons selven vellen. Laat ons eens denken of dit Volk niet leeft in onse Persoonen/ en of wy niet zijn deselve/ als nu levendig gemaakt. Siet of dit niet alsoo wel met regt van dese Natie kan gesegt worden/ 't geen gy hebt vers 23. 24. 25. 26. gelijk het van haar gesegt wierd; Maar dit Volk heeft een afvallig herte, zy zijn afgevallen en heenen gegaan, en zy seggen niet in haar herte, laat ons nu den Heere onsen God vreesen. &c. Is niet den wandel van de meesten in de lusten van het vleesch/ en soodanig als getuygenis geest in ons aangesigt/ dat'er geen vreesse Gods vooz onse oogen is? En wy volgen het quade niet in de eenvoudighyud van ons

onſe hert/ niet wetende yetſ/ maar wy ſetten onſe op een weg die niet goed iſ/ en zijn verre van een grouwel te hebben van het quade/ dat wy in het herte booſheyd werken/ en quaat doen met beyde de handen/ alſ of wy onſe verhogt hadden om alle deſe grouwelen te doen.

Wat iſ de wandel van de meeſte van onſe/ dan een wentelen in de ſlijk van de luſten en ydelheyd der Heydenen; ſoo dat de Heere mag tot onſe zeggen/ geliĳk hy tot zijn Volk zeyde/ Amoſ 9:7. Zijt gy lieden my niet als de kinderen der Moren? Wat vrugt iſ'er onder onſe te binden/ bequaam voor Hem/ voor wien wy zijn gebouwt geweest? En iſ niet onſe wijnſtok alſ van Sodom, en van de Velden van Gomorra? Zijn niet onſe dzyvten alſ van Gal/ en bittere dzyvtruffen. Daar zijn ſoo veel grave godlooſheden en onreynigheden onder onſe/ datſe mogten maken/ dat zijn ziele een grouwel van onſe hadde. Die ſnoode en beestelijke ſonde van dzonſchapp/ iſ nu een algemeene Epidemise ſiekte geworden/ byna onder alderley menſchen/ en ozdenſe/ en geſlagten. Het word geagt een point van Gallanterye en goed' geſelſchap te volgen/ in de uytgieting der overbadigheid/ te ſitten by de glazen/ tot dat de wijn u ontſteekt/ en u volkomentliĳk ontmenſt heeft/ en u volmaakte-liĳk in beesten veranderd. Weele konnen nouwtijd binden om te bidden/ en alleen te zijn om u hert voor God uyt te ſtozen: en nochtanſe wild gy niet miſſen u vierurens t' ſamenkomsten/ de moeder en voedster van veel goddeloosheyd en boosheyd in deſe Stad: Gy wild ſitten in de Her-

berg of Kroeg, tot dat gy uwe reden, en ook u beenen verzonken hebt/ want sommige moeten thuyſ gedzagen worden/ als een vat biers, ofte geleud worden als een beest, en gy merkt niet op/ dat 'er een beker is in de hand des Heeren/ welkers wijn rood is/ en vol mengeling/ dien hy wil toebzengen sulke pzoſane menschen/ op datse het grondsoep daar uyt syngen en dzinken. O kregen die 't gevoelen van haar sonden/ en 't beseffen van haar verschijning vooz God/ om te ontfangen 't geen zy in 't lighaam gedaan hebben.

Hoe overbloedig is ook de onreynigheud in dese Natie en Plaats: En wat aangaat 't zweeren/ en lasteren van de gezegende name Gods: De menschen gebzyken die soo ordinair/ als of zy nouw gehoord hadden/ dat God haar niet onschuldig sal houden, die zynen Naam ydelyk gebruyken. Sabbath-schending word aangesien als een kleyne/ geringe/ en vergebelijke sonde. De menschen agten den dag des Heeren hare verlustiging/ niet op dat de Heere geheyligt werde, die te eeren is, maar in plaats van dien te gedenken, om dien te heyligen, binden zy haar eygen lust, doende haar eygen wegen, en sprekende haar eygen woorden: daar is geen heyling na dien niets dat vlijkt kan geven/ bespeurt word/ dat de menschen op des Heeren dag in den Geest zijn. Sommige nemen nauwelijks de publyke Instellingen waar; ofte indien de gewoonte haar dus verre brengt/ nochtans nemen zy geen agt hoe/ ofte wat zy hooren: Sy verslapen den morgenstond/ ende doen in 't heymelyk geen moeyte om sig te bereyden tot den publyken Gods-

Godsdienst, naar de reynigheyt des Heyligdoms : en soo komen zy sonder eenige honger of dorst tot des Heeren woord/ haar hert en vlees roepen niet uyt na den levendigen God/ en daarom gaan zy ledig weg : En gelijck zy geen agt geven op 't geene gesproken word/ in den tijd van den Godsdienst, soo is 't/ dat wanneer zy weg gaan/ in plaats van die dingen te overdenken/ tot dat haar herte een indrukt na deselve krijgen/ en zy daar dooz veranderd worden in het selve beeld/ haar tijd werd doozgebragt in 't loopen langs de straten/ ofte in onheylig en ybel klappen binnen/ en buytens huys/ waar dooz groeyt te meer Godloosheyd. Soo dat 'er onder Gods Volk veele Godloose gevonden worden/ tot welken hy segt/ wat hebt gy mijn insettingen te vertellen, &c.

Hoe veel bitter bespotten/ en smaden is 'er van malkanderen onder ons/ 't welck toont dat der menschen tongen/ met 't helsche vier aangesteken zijn? hoe veel liegen en bedziegen? wat getwist en tweedragt is 'er/ en dat tusschen Persoonen die malkanderen soo na bestaan/ als Ouders en Kinderen, Mannen en Vrouwen; Of indien de Lieden dese groote besmetting ontblieden/ soo blijven zy tog dienstknegten van verschende begeerlijkheden en wellusten/ indien die geest van hatelijke yzosaanheyd zy uytgegaan/ soo is 't derhalven by wegen van Contract/ en soo komt hy daar na wederom met 7 Duyvelen, erger dan hy selfs is/ terwylse steeds blijven in een galle van bitterheyd/ en in een band van ongerechtigheyd harer begeerlijkheden/ als daar zijn hoogmoed/

7*

passie/

passie/ weerdig gesintheid/ en diergelijken sonden heerschen over haar/ en kennen geen hoven haar.

Mijn vrienden is dit wel een betamelijke vergelding aan God/ voor dat hy ons kend/ en bziendelijk is? Ag dwaas en onwijs Volk, vergelden wy dus den Heere, Deut. 32. om welke van zijn goede daden steenigen wy hem? Helaas wat een swaarte van sonden/ en ongerechtigheden/ bedekt de breedte van het Land/ en is voor het aangesigte van de vergaderinge: Wy zijn soo los en ongebonden/ dat het ligter is een mensche te binden/ in welke is een samenbinding van veele boossheden/ dan te binden een die sig tragt te reynigen van alle besmettingen des vlees en des geestes; voleyndigende zijn heyligmaking in de vreese Gods, 2 Cor. 7:1. Wy begaan de sonden met gretigheyt/ en dzinken de ongerechtigheyt in als den Os het water. Wy staan toe dat gy u selven belijdt te zijn Gods Volk, maar het is al eens wat gy belijdt/ terwijl u pzoactijft soo goddeloos en pzoosan is. Daarom is het/ meent gy/ dat de Heere soo meenigmaal/ en soo ordinaar klaagt/ over zijn belijdent Volk/ datse na hem niet en lusterden nog hoorzen; was het om datse hun ooren stopten/ en selfs niet hoorzen de woorden die de Profeten spraken? Neen/ 't is seker datse 't geluyd van Gods woord dikwils hoorzen/ 't welk hun ooren verbulden; maar 't is om dat wanneer zijn woord geen vzugt/ nog goed effect heeft/ als het zijn eygen eynde niet bekومت/ ende niet voozspoedig is in 't geene waar toe het

het gesonden is/ soo is het al ebeneens in de agting God/ als of zy haar ooren hadden gestopt/ en gantsch niet gehoord hadden 't geen tot haar gesegt was: Na het is slimmer/ waarom God segt Ezech. 33 : 31. Sy hooren uwe woorden, maar zy en doense niet. Het ware haar veel beter geweest/ die woorden nouw gehoozt te hebben/ want indien hy tot haar niet gekomen ware, en tot haar gesproken hadde, zy en hadden geen sonden, niet sullie jonden gelyk zy nu hebben: Maar nu wanneer hy gekomen/ en tot haar gesproken heeft/ en hebben zy geen boozwendjel van verschooning/ haar sonde kan niet oversien worden uyt eenige verkleyning: Na het is een soo klaar en tastelijke rebellie/ datse niet kan vatten eenige verder vermaning/ nog de tugt aannemen.

Eben soo mogen wy tot u lieden seggen/ gy belijdt Godsdienst en Godvrugt; maar helaas/ 't waar beter dat gy die nouw beleden had/ wanneer 't geen men spreekt om welstandes wil/ overroept u belijdenis, de klank daar van is ysselijker/ om datse meer beteekent: De woorden gaan boozby en verdwijnen/ maar der menschen daden geben een klaar en eenvoudig getuigenis over haar/ en zy zijn het herte des menschen bukten gekeert/ en agtbaar gemaakt; maar weet dat gy hier na sult geoozdeeld worden; indien gy een andere regel neemt om u selven daar by te oozdeelen/ soo moet gy elendig bedrogen worden/ en gy selfs uwe zielen bedziagen: want als gy wegens een ledige en bzugteloose belijdenis/ u selven hebt by gesproken/

ken/ soo sal de rechtveerdige Rigtter van de gantsche weereld/ van wegen dat u practijk niet over een komt met u belijdenis, de Persoonen veroordeelen/ die gy by spreekt/ en waar zijn wy dan? en wat sal van u worden?

Laat de saak gebzagt worden tot u eygen vonnis/ en gy wild geen sententie vellen over u selven: Gy belijdt dat gy Gods Volk zijt/ dat gy in hem geloofd, ende hem lief hebt; dat gy hem kent te zijn de eenige ware God, en zijn Soon, Christus Jesus; en gy hebt mischien daaren-boven een gedaante van Gods saligheyd. Nu volgens die regel onschuldigt gy u/ en spreekt u selven by in Gods gesigt/ en gerigt/ daarom segt gy te zijn onschuldig/ en dat zijn toorn gewis van u sal afkeeren: Maar gy weet datmen wel segt/ die sonder de waard reket, sal wel ligt tweemaal rekenen moeten, en wy mogen het te desen propoosten gebzuyken; In de rechte agting van u selven op te nemen/ soo doet gy u rekening sonder God/ en dat sal een doevige narekening maken. Neemt hy staat u toe/ dat gy belijders zijt/ en hy beschrijft u volgens 't geen gy vind/ Citum 1: 16. Sy belijden datse God kennen, maar zy verloochenen hem in hun werken, zijnde grouwelijk, en ongehoorsaam, en tot alle goede werken ondeugend.

Weet dat de Heere u kan omringen met een wolke van getuygen, om u belijdenis vals/ en los te maken: Neemt dat hy kan bewijzen door veele/ niet verdagte getuygen/ die boven alle suspicie en expection zijn/ dat terwijl gy dus spreekt/ gy lieget, en de waarheyd niet en doet, soo zijt

gy dan zekerlijk in een quaden staat: en gewis
 het is hem seer ligt dit te doen: laat hem maar
 introyen u werken, en ophalen u practijk, en
 ondersoeken u wandel: laat hem u ongerechtig-
 heyd uytsoeken/ en stellen u verborgen sonden in
 het ligt van ziju aangesigt; en die sullen buyten
 twijffel u heymelijke/ of openbare bewijsen/ haast
 doen verdwijnen/ dooz tegenspreken van 't geene
 gy bymoedelijk segt/ nopende u selven; zy sul-
 len onseylbaar tegen u bewijsen/ dat gy God,
 en de Godsaligheyd in uwen geheelen wandel
 verlochend; u overtredingen sullen seggen/ dat
 'er geen vrees Gods booz uwe oogen is/ en dat
 gy Hem niet booz u gesteld hebt.

Laat de vermeenigvuldigde Eeden/ en groote
 hoerereyen/ de sware dronkenschappen en twis-
 tingen/ de gedurige ontheyliging van den Sab-
 bath/ soo wel als Gods naam, dooz vloeken en
 lasteren/ tegens u getuygen: als ook 't versuy-
 van 't Gebed/ mediteren/ en lesen in 't heyme-
 lijk/ en in u Huysgesin: voegt daar by de
 groeynde gierigheyd/ en aardsgesindheyd/ van
 dit Geslagt: de eygen waan/ en hoogmoed des
 herten/ het ydel stoffen/ en onsmakelijk klappen/
 het liegen/ spotten/ en beynsen/ de onderzukkinge
 en berobinge/ die onder ons is: Laat dese seggen
 wy/ en veele sulke die te vinden zijn/ dooz se-
 crete ondersoeking iugeroepen worden/ om een
 uytspreek over u te doen/ en zy sullen met
 overeenstemminge besluyten/ dat gy lieden zijt
 verlochenaars van God/ sulke die niet en staat
 na Heyligmakinge, en soo niet kond de verdoe-
 menisse ontgaan.

Want

Want aangesien des Heeren goedertierentheyd, nog vreesse, niet vooz uwe oogen is/ en gy niet wandeld in zijne waarheden/ hoe kond gy u selven zijn Volk noemen/ pretenderen hem te kennen/ die u in veele opsigten anders gekent heeft/ dan andere Geslagten van de aarde, nademaal gy zijn Geboden niet onderhoud. **O** laat dat dzingende en doozsnijdende getugenis van God/ in u herte sinken/ 1 Joh. 2 : 4. Die segt ik kenne hem, en onderhoud zijne Geboden niet, die is een leugenaar, en de waarheyd is in hem niet. Wy zijn verskerkt dat hoewel gy hem belijd te kennen/ gy niet onwetende hier van kond zijn/ dat gy'er niet na staat/ om soo te wandelen gelijk als hy gewandeld heeft/ en dat'er maar weynig Reformatie onder de meeste van ons is/ sebert het Evangelium quam; maar eer een deformatie, dewijl de boose quader en slimmer worden. **A** verborventheden zijn opgewekt/ en groot geworden/ maar niet gedood dooz het woord en gy niet genesen. Die vuyl was/ die is nog vuyl; tot wat eynde belijden wy dan dat wy die God kennen/ die ons dus gekent en vooz ons gesozgt heeft/ nademaal wy zijn Geboden niet en houden/ soo is de waarheyd in ons niet/ terwijl wy dus belijden en spzeken soo uytet onse mond onse ongerechtigheyd/ en wy verkiesen de tongen der arglistigheyd: want als wy de waarheyd alleen seggen/ en die niet doen/ soo is hy in ons niet. **A**mmers daar de waarheyd heeft een dabelijk wesen/ daar woर्डse gedaan/ dat doen geeft aan deselbe inder daad een wesen in de ziele; maar als men daar alleen van spzeekt/

en

en uytcrlyk belijb/ daar heeft se niet meer dan een phantastijk en ingebeeld wesen/ en Jehova mag te recht tot ons seggen/ volgens de Cext/ wat hebt gy mijn Inzettingen te vertellen, ende neemt mijn Verbond in uwen monde? **O** dat sulken Godloosen, selfs bedziende/ en selfs verdervende Geslagte als wy zijn/ eens konde overredet worden/ om te denken dat God dit ook tot ons spreekt; dewijl gy de kastijdinge haat, ende mijne woorden agter u heenen werpt; maar ik sal u om u ongeregtigheden straffen, en u sonden ordentlijk voor oogen stellen. **O** dat alle God-vergetene Godloosen dit verstonden/ en wijs wierden/ en op haar eynde merkten/ ja om eens te vzeesen dat het mogte soo gebeuren/ en over ons volbzagt worden.

Maar nademaal wy zijn op dit ondersoek/ wat wy en de Natie gedaan hebben/ soo wilden wy wel wat bysonderlijk aanraken eenige saken/ die wy niet konnen/ nog mogen voozby gaan/ om datse van soo hoogen en snooden natuur zijn/ dat wanneer zy Nationaal worden/ zy over een Volk roepen om spoedige wzaak: weshalven wy sullen aanmerken/ in de eerste plaatse/ ons afvallen van den Heere en zijn Verbond. **O** dit sal een beschaamtmakende aanmerking zijn/ indien wy ernstig daar op denken. Helaas 't is monstreus en wonderlijk: God mogt twisten met dit Land/ en die'er in zijn/ hooge en laage/ rijke en armen/ gelijk hy twistede met het Joodsche Volk/ en vzaagde/ Waarom is dit Volk afkeerende met een gedurige afkeeringe? Wat ongeregtigheyd hebt gy in my gevonden dat gy verre van

van my zijt gegaan. **I**sraël had Gods soet/ en verdzagelijck jock/ sonder eenige bzeese vooz Hem/ (de welke verdoet alle die van hem af-hoereeren) verbroken. **W**y keeren ook te rugge/ terwyl wy ons selven Overtreders maken/ dooz wederom op te bouwen/ 't geen wy wettelijck/ en pzijselijck/ hadden verniest en vernietigt. **S**oo slaan wy in de wind alle dzeugementen van God/ om alle overtredingen te straffen; **E**n indien ymand bestaat een ernstig woord in matigheyd te sprekken/ tegens sulken cours/ die verliest zijn reputatie, en moet gaan onder de naam van een heethoofdig Persoon, en een oproerige Geest, hy veele in dese Eeuwe: **H**oewel ons meenigmaal is geseyd/ (en wy bzeesen het sal op ons eyndelijck tot een exempel goet gemaakt worden/ om dat wy het niet willen gelooven) dat soo ymand zig onttrekt, Gods ziele sal in hem geen welgevallen hebben: **H**y sal een Heylig vergengegeu in hem selven hebben/ in sulke te straffen. **H**y sal zijn grimmigheyd op haar doen rusten/ en soo getroost worden. **H**y sal sulken Volk/ of Persoon/ doen eten de vrugt van hun eygen handelingen, en vernielen den afkeeringen van herten/ met zijn eygen wegen.

Hoewel dit meenigmaal is ingestamppt/ soo zijn wy nochtans soo genegen tot afwijking/ dat wy onse Boelen willen agter na-gaan. **H**u wie in het Land/ hoog of laag? wie in de Vergadering/ rijk of arm/ kan sig byu pleyten/ ofte denken dat hy niet op de een of d'andere wijze schuldig bevonden word/ vooz God/ wanneer van des Lands sonden en afwijkinge gesproken word:

wozd: **H**y heeft zijn gesigt en sinnen verloren/ die niet merkt dat desen zuurdesem, 't heele deeg versuurt heeft. 't **I**s veele gegaan na het spreekwozd/ de hond is weergekeert tot zijn uytspouwsel, en de seuge, die gewassen was, tot de wenteling in den slijk.

Belaag/ het kan uytgestrekt worden in 't gemeen/ tot alle/ selsz de vrome Predikanten/ en Chzistenen/ die haar gronden behouden/ en goed keuren de dingen die vooztreffelijker zijn; hoe zijns te rugge gekeert in p'actijk en p'ber? hoe zijns vervallen van hun eersten p'ber en liefde? hoe zijn die boomen der gerechtigheyd/ die plantingen des Heeren/ doz en onbzuigtbaar geworden/ en hoe heeft de vadsigheyd/ en lauwigheyd/ die fleur en ongevoelighheyd/ de heyligen overgroeyd? Het heylige vlesz is van haar geweken/ en van dese is de fleur/ en sozgeloozghheyd in de Godsdienst, uytgegaan tot het geheele Land. Schrijft vzu op dese beklagelijke sake/ ja schrijftse in u herte.

En wat belangt de meenigte van het lighaam desez Lands/ die deszelfsz afkeeringe soude willen verbergen/ die verbergt de Olie van zijn regterhand/ die sig selven bekennt maakt. **W**y zijn afgekeert na eenige wel belovende begint-selen: wy hebben een bedzoefden en schandelijken afval gedaan: Daar was eens yets dat scheen na een yuterlijke Reformatie, maar hoe los en ongebonden zijn wy nu geworden? onse goedheyd is verbweenen/ en heenen gegaan als de morgen wolke/ en vzoeg-komende dauw/ de beste van ons is een doozne heg: de Heerlijkhheyd van

van een begonne Reformatie/ in opzigt van de zeeden/ is verduystert: De fondamenten die ons scheenen gelegd te zijn/ die zijn weg bespoeld door den bloed van profaniteit: Gy kond niet bukten/ of in de Stad gaan/ of gy sult de Godloosen vinden rondomme dzaben/ en den ellendigen die op God vertrouwt/ schijnd onder haar te sullen opgegeten worden; en dus sietmen bewaarheid Aes. 29: 10. 11. 12. 13. en 21. Die een mensch schuldig maakt om een woord, ende leggen dien strikken, die haar bestraft, in de poorten, en die den regtveerdigen verdrijven in het woeste. Want de Heere heeft over u uytgogoten, eenen geest des diepen slaaps, ende hy heeft u oogen toeloten: De Profeten, en uwe Hoofden, en Sienders, heeft hy verblindet, &c. Aldus is ons Land na eenige wel-belovende beginsels geworden een goote van allerley godloosheid. Als de Godlose veele worden, soo worden de Overtredingen veel, segt de wijze Salomon/ Spruik. 29: 16. Maar tot soodanige Godloosen, segt Godt/ wat hebt gy mijne Insettingen te vertellen, ende neemt mijn Verbond in uwen monde? &c.

Eyschen niet veele menschen als het ware/ een byhijnd voor haar selven/ om te doen na haar sin/ en te spreken na haar lusten? Veele die eens seyden Hosanna, seggen nu/ kruycigt hem; zy die eens riepen genade, genade zy het gebouw, seggen nu/ verbreekt het, verbreekt het tot den grond toe. De Mannen die als Moses en Pinias yberden/ waren eens vermaard in 't Land/ na dien zy de Bilsen en Hamers opheften/ op dikke en digte boomen; maar nu zijn die alleen in
agting

agting by veele/ die het graveer-werk met Houweelen en Veeft hamers in stukken slaan. Veele geven sig over tot alle godloosheyd tegen God/ en ongerechtigheyd/ tegen den mensch/ als of de hegge van de discipline, of Kerken-tugt/ waar door de Kerk schrikkelijk moest zijn/ als Slag-ordens met Banieren, heel uytgerukt was. Veele der geener met welke wy soetelijk tsamen raadpleegden/ en met welk geselschap wy ten huuse Gods wandelden/ beginnen 't werk Gods te veragten/ en te smaden/ en sig groot te maken tegens de geene die begeeren vast te staan/ en getrouw bevonden te worden. Veele die gaazne wijt gingen onder den dekmantel van godsaligheyd/ vervolgen die/ en de lang begraven naam van schijnheylige Puriteynen is nu in gebruyk gekomen/ en geworpen als een smaat op de welmeenende/ die God soeken; Sommige die een gedaante van godsaligheyd hadden/ hebben dese gedaante soo wel afgeleyd/ als zy de kragt van dien verlochent hebben; ja sy spotten met deugd en Godvrugt, als of er een vryheyd was uytgeroepen voor de Godloosheyd, om haar mond te openen; en als of de Godsaligheyd verloren of veroordeeld was/ om uyt onse Landpalen uytgebannen/ en gantsch versonden te worden uyt dit geheele Koningrijk.

De getrouwe Dienstknechten Jesu Christi (ontrent welke sommige sig soo droegen/ als of zy haar oogen wilden uytgraven/ en aan haar gegeven hebben)/ die goede getuychenis hebben in de consciëntien van veele die haar nu tegenstaan/ zijn nu haar tot vyanden geworden/ om
dat

dat zy haar de waarheyd seggen. De opregte soekers van God in het Land, zijn die niet het merk en doelwit van der menschen boosheyd/ waar na zy schieten? Hoe veeler monden zijn'er over haar geopent/ als of zy niet anders hadden als haar levendig in te slokken? Hoe knarssen de menschen tegen haar op de tanden? Hoe veele ontfangen/ en onderhouden/ en smeeden hoon en smadinge tegen haar? Hoe wagten zy op haar hinken/ en maken haar schuldig om een woord? En in dese generalen afval en afwijking/ is't dat die nu afwijkt van ongeregtheyd, sig maakt tot een prooy voor de smaet en geessel der tonge/ een prooy voor de wzeede boosheyd/ en haat der godloosen. En ag dat sulke niet mogten een prooy worden voor de Raadsvergaderingen, als ten roof voor de Synagogen, op dat het nouw gesegt werde/ aangaande Christi dienstknechten, 't geen de Joden seyden omtrent Christus selfs; wy hebben een Wet, en door onse Wet moeten zy sterven.

Och tot wat een hoogte is onse afwijkinge gekomen: Indien dese melaatsheyd opkomt in 't hoofd/ en verderft de Fonteynen/ wat suiverheyd kan'er dan verwacht worden door het Land? Gaat niet alreeds dese boosheyd voort in het Land van sommige der Profeten, en ag dat'er niet een Conspiratie was van veele onser Sienders, in het midden van ons; Dat Giliad, de Stad der priesteren, niet worde een Stad vol van bloed/ terkijl men wil ontsteken en verwekken de Bozgerlijke Magistraat/ tegen Mannen, regtveerdiger dan zy selfs zijn/ nu men

voor

boozwend te eyschen/ en aan te dzingen/ om een onpartijdige uytvoering van Justitie, over de Overtreders: **O** wat een verbaast-makende bzeemde saak in onsen afval/ en hoe onberge-lijkelyk is onse schuld/ om onsen boosen weg te veranderen. 't Heele Hoofd is krank van dese siekte/ en 't heele Hert is swak; niets is 'er by- na te vinden dan wonden/ striemen/ etterbun- len/ en byle sweeren. **O** dat is dzoebig! Wat onregt hebben wy in God gevonden, dat wy soo verre van hem gegaan zijn? en reden geven om te seggen; Wat hebt gy mijn Insettingen te ver- tellen, &c.

Helaas/ indien wy selfs in de Overtredinge niet waren weg gevoerd/ met den bloed en ge- woonte van den tijd/ wy mogten verwonderd staan in wat tijden en eeuwen wy verballen zijn; een tijd waar in heele van Jesus Discipulen schijnen te sullen agterwaarts gaan/ om niet meer met hem te wandelen. Het soude ymand versetten/ die het zijn werk maakt sig onbesmet te houden van de weereld/ en die den rok haat/ die van 't vlees besmet is; te sien op den Staat van de meenigte des Lands/ onder welke niet soo veel is als de schaduw van Religie, en ook niet sugten nog klagen/ terwijl zy agterwaarts keeren/ Gods kastijdingen haten, en zijn woorden agter hun heenen werpen.

Wat souden wel onse waarde Booz-ouders seggen/ die op der aarde kloekmoedig waren/ booz de waarheyd, en ernstelyk streeden booz 't Geloove eenmaal den Heyilgen overgeleverd, datse ons sagen beswijken/ en agterwaarts keeren/
tot

tot vallens toe. Zoo dikmaals als wy maar begripen en bzeesen/ daar is een Leeuw op den weg. Wat souden de Oudvaders wel denken/ die de grond gelegd hebben van onse Reformatie; indien zy onse staat en Kerkzeden konden sien/ na veele jaren/ van het gezegende Evangelium? Het soude haar buyten twijffel een wonder zijn/ hoe wy soo ras konden ontaarden; souden zy niet by haar selven denken/ kan dit Gods Kerke zijn/ die eens schein te bzanden in liefde tot God, en tot zijn Instellingen? Sy souden sekerlijk dat geklagh ober ons opheffen/ Helaas hoe zift gy agterwaarts gekeert? Hoe zift gy gevallen, van u eerste liefde? Hoe hebt gy den Keydsman uwer jeugt verlaten? Hoe is het goud soo duyster gewozden/ en 't sijne goud veranderd. Laat de Heyligen die eenige jaren herwaarts ontflapen zijn/ en sulken grond van heerlijke Reformatie, geleyd in de Kerk en 't Koningrijk gesien hebben/ en daar toe sulken hoope van personele verbeteringe hadden/ nu eens weder opstaan/ en sien hoe de fondamenten zijn omber gewozpen; zy souden niet weten waarse waren/ nog denken dat dit was deselve weerd of natie, veel min het selve geslagte? Sy souden buyten twijffel denken/ datse veele jaren in het stof geslapen hadden/ en seggen/ kan dit de Gerefomezde Kerk/ en 't Koningrijk van Schotland zijn/ welk soo onlangt geplant was/ eenen edelen wijnstok, een geheel getrouw zaat, die dus veranderd is in een Plante van een bzeemde Wijnstok/ dragende geen bzugt van sulken Wijngaard, die maar vierig Drakensenijn is/ en een wzeed Adderen vergift.

Helaas/

Helaas/ hoe is dat schoone en statelijk Gebouw,
 't welk wy eens sagen/ neergevallen/ en in het
 stof geworpen/ als in een oogeblik/ en tot de
 grond toe neergeveld/ door de handen van veele
 die mede werkten/ om dit te leggen/ en dat
 op te bouwen. Na zy mogten met recht soo
 denken/ en spreken/ kan dit dat Volk zijn/ met
 welke wy ons vereenigden/ in sulke plegtelijke
 Verbonden tot Reformatie, en Geregtheyd? Is
 dit het Geslagte 't welk met soo veel vzeugden
 des herten/ en opgeheven handen/ tot den Al-
 derhoogsten/ sig overgaf aan den Heere/ en
 swoer hem te dienen/ en zijn Volk te zijn? Zijn
 dit de Herders, en zijn dit de Heerschers, en is
 dit het Volk die weenden/ voor den Heere/
 soo solemneel/ als kennende hare sonden en
 groote Overtredingen/ alsse sig verbonden natio-
 neel in 't openbaar/ datse soo niet meer doen
 souden/ maar datse godsalig/ rechtveerdig/ en
 matig leven souden in dese weereld? Kan het
 mogelijk zijn/ dat dit het selfde Geslagte is/ 't
 welk dit dede/ of is het een ander Volk, 't welk
 de werken des Heeren, niet gesien heeft?

Helaas/ wat salder gesegt worden/ van de
 getrouwe Stad, datse dus de Hoere speelt? An-
 dien het lighaam Jesu Christi/ zijn sigtbare
 Kerk/ met sulken melaatsheyd overspreyend is/ van
 lauwheyd/ en afkeerigheyd; wat beduyd dit
 grooten toorn/ en booslegt verders/ want de
 eygen naam van sulken geslagt/ is het Volk zijner
 verbolgentheyd, 't welk de Heere verworpen heeft,
 Jer. 7: 29. Als een Kerke die des Heeren wijn-
 gaart behoord te zijn/ en een besloten Hof, byna

niets anders in sig heeft dan onkzuid; als van niet alleen eenige handvossen/ ofte nalesingen van onrechtigheid zijn/ maar heele handen vol/ dan is dit een Volk dat besogt sal worden/ dan is de zikkel van wraak gereed/ om dit veld af te maeyen; want de aarde daar veel moeytens aan te kost gelegd is/ in die te bereyden/ en niets voortbrenghet dan distelen en doornen, soo een Land is nabij de vervloeking, wesker eynde is de verbrandinge, Heb. 10.

O gy die dit hoorde of leest/ merker op/ en hebet in 't denken wat het eynde van dese cours sal zijn: Wy mogen wel elk een van ons opnemen/ het geklag van den Profheet Mich. 7: 1. 2. Ay my de goedertieren is vergaan uyt den Lande, ende daar is niemand opregt onder de menschen! Wee inderdaad dit Land vol godloosheid: Het is in een arme verloozne staat/ als de sonden zijn algemeen/ en nationeel geworden/ 't zy door gebod of practijk, of die heyde. Het is een sekere voorlooper van een schielijk/ droevig/ en seker verderf/ als de sonde nationeel veroorzdeeld/ worden nationeel door Gebod, en soo een Volk eygen gemaakt/ als het quaat goed, genoemd word/ en 't goede quaat: Als duysternisse tot licht gesteld word/ en licht tot duysternis: Als de ongerechtigheid bevestigd word door een Wet, en geboden aan het gantsche Geslacht/ en als zy ook nationaal word in de practijk: Wanneer alle menschen byna gewillig wandelen agter het Gebod, en daar is zelfs een party die voor God en zijn Antrest verschijnt/ ofte die aanbied haar tegenstemming:

De algemeene terging hzengt boozt verholgent-
 heyd/ en een Sondvloed van toozn/ om het Land
 te overloopen in groote gerechtigheyd van straffen.

Maar wy behoeven niet lange hier op te
 staan/ nog een blijtig ondersoek te doen om dese
 ongerechtigheyd uyt te vinden/ want wy spzeken
 het uyt als Sodom, ja wy regtveerdigen het.
 Wy verhalen dese dingen niet expres om te
 reflecteren op eenige personen/ of om my te
 ontrekken dat bllijk respekt/ 't welk men haar
 schuldig is/ maar wy doen het/ op dat wy alle
 onse herten booz God open leggen als schuldig/
 en beschaamt zijn veele dagen/ op dat gy mogt
 treuren wegens dese groote misdaad/ de nationale
 verbzekinghe van onse solemnele statelijke geloften
 en verbonden, op dat gy niet en treuret/ wan-
 neer gy de nationale oordeelen sult deelagtig
 wesen/ die op dese misdaad/ indien zy niet be-
 weent word/ sullen volgen. Want siet/ en merkt
 onse dzoebe en moedwilligen afval/ en afwijking
 van God/ zy is geschzeben in groote levendige
 letteren: Gy kond de afmalinge/ en het swarte
 gesigte van onse klagelijken afval sien/ in een
 Acte, en gefozmeert tot een Wet: Nu siet het/
 en zijd'er dzoebig ober: wy bidden u merker
 op/ om te blijven staan/ en niet verder te gaan:
 Na op dat gy moogt keeren van het quade uwer
 wegen tot den levendigen God, van welken wy
 zijn afgehoereert/ en welke wy vergeten hebben
 dagen sonder getal. O merkt dog op/ eer des
 Heeren verholgentheyd het Land ober loopt/
 en kerk en Staat weg spoelt/ en onsen naam
 en gedagtenis doed ophouden van onder den

Hemel/ of anders mogt de Heere ons tot geen ander eynde levendig bewaren/ dan om ons te doen verquijnen in onse ongerechtigheid/ om een schizik te zijn vooz ons selven/ en levendige gedenkteekenen van zijn regtveerdige gramschap/ wegens ons trouweloos handelen.

Dit roept ons alle luyd toe/ dat wy ons herte als water vooz het aangesigt van den Alderhoogsten souden uytstozten. Laat onse zielen weenen in verhozen plaats/ ober u verbal/ geest u selven geen rust/ laat den appel uwer oogen neer dzuppen sonder ophouden/ tot dat de Heere van den Hemel neder sie/ en beschouwe en geneze onse afkeerigen; 't welk indien gy sulks consciensieus doet/ hy sal'er op sien als u tegenstemming van 't geene gedaan is/ tot na deel van dit werk en intrest: ja teekenen u onder de treurigen Zions, die ik heden als Gods Volk tot getuygen neme/ dat ik een arm Lidmaat, en onwaardig Dienaar, nu ootmoedelijk aanbiede/ mijn toestemming en tegenspreken van alle actien die gepasseert zijn/ ofte gepasseert sullen worden/ tot na deel van 't Verbond, en 't werk der Reformatie, en protestere dat ik begeere uzu te zijn/ van die schuld/ en bidde dat God dit stelle ter gedagtenis in den Hemel, en van daar sal hooren ons Gebed, dat wy nu sullen uytstozten; en ook volbzengen zijn genadige beloften/ aan zijn oude Volk gedaan/ 2 Chzon. 7: 14. Indien mijn Volk, dat na mijn Name genoemt is, haar verootmoedigen, en bidden, en mijn Aangesigte zoeken, en sig bekeeren van haar boose wegen: Soo sal ik uyt den Hemel hooren, ende hare sonden vergeven,
ende

ende haar Land genesen. 't Welk ons uyt vrye
genade wil gunnen/ den drie-eenigen saligen, al-
genoegsam God, (die rijk is in barmhertigheyd)
en daarom toekomt alle lof/ prijs/ eer/ dank-
segginge/ en aanbiddinge/ tot in eeuwigheyd/
Amen.

ELIAS REDIVIVUS,
EEN
KERKREDE,
OF
PREDIKATIE,

gedaan door den Beroemden *Letterheld*, inde
Rabbinische Taale en Outheden,

DE HEER

JOHN LIGTFEET,

Gepredikt in *Westmunster Kerk* voor het *Parlament*, het *Eerwaardig Huys* der *Gemeente*.

Over Lucas 1:17. Ende hy sal voor hem heenen gaan, in den Geest ende kragt Elie, om te bekeeren de herten der vaderen tot de Kinderen, en de ongehoorsame tot de Wijsheyd der Regtvaardige.

DE woorden van de Text, zijn ook de laatste van het oude Testament, daar utgesproken door een Profet, hier verklaart door eenen Engel: daar besluytende de Wet, en hier beginnende het Evangelie: Siet segt Malachias 4:5. Ik sende u den Profete Eliam. En Hy, segt de Engel/ sal voor hem heenen gaan in den Geest en kragt

kragt Elie: En Hy sal 't herte der Vaderen tot de Kinderen wederbrengen, segt de eene: En om te bekeeren de herten der Vaderen tot de Kinderen, segt de ander. Dus liefelijk zouden de twee Testamenten malkanderen na by komen en kussen. Hoe gelukkig zijn de dagen daar Israëls Zangmeester van gewaagt/ Ps. 85:11. Wanneer goedertierentheyd en waarheyd malkanderen ontmoeten, en gerechtigheyd en vrede malkanderen kussen. Gelijk eertijds de twee Cherubims van louter goud in den Tempel der oude Godspzaken/ met hunne vleugelen de beyde eynden van het versoendeksel dat op de verbondkist was/ aanraakten; soo zouden de twee Testamenten niet alleen met haar unterlijke vleugelen/ beyde de zijden van het Huis aanraaken/ van in den beginne af/ tot die woorden toe/ Openb. 22:20. Komt Heere Jesu; maar ook met hunne innerlijke vleugelen malkanderen aandoen/ te weten het eynde der Wet, en 't begin van 't Evangelium. Waren maar niet de bedroefde Apocryphe of verborgene Boeken tusschen beyde ingedzongen/ die eenigsints de beyden Testamenten smadelijk zijn.

Het is te verwonderen hoe die Apocryphe Boeken, sulst een aansienelijke zitplaats hebben konnen krijgen in de herten en Bijbels der eerste tijden/ als daar is te sitten in het middelpunt van die beyde: maar wy konnen hier omtrent eenige vergenoeging geven/ dewijl de Boeken van de Joden tot hen overquamen/ soo wel als het Oude en Nieuwe Testament. En om dat de Joden alleen/ soo lang de kennisse van de Godgeleerdheyd

heyd en Godsdienst onder hen gehad hebben/ soo konden de bekeerde Heydenen niet als een ongemeene hoogachting booz hunne schriften hebben. En dewijle de Thalmud nog niet beschreven was/ soo was de ydelheyd en aard der Joodsche Geleerdheyd aan de weerd nog soo niet bekent/ en daar van daan dat die tijden welke sonder agterdenken waren/ die Apocryphe Boeken te ligter dooz swelgden/ hebbende nog niet geproeft hoe onsmakelijk en vol van onwaarheden en ongerijmtheden die waren. Na selfs als den Thalmud al beschreven was/ begon de bygelobighend dagelijks meerder in de Kerk toe te nemen/ en het wierd een stuk van Godsdienst te doen als hunne Voorvaders te voren gedaan hebben/ en by die verouderde treyn en gewoonte te verblyven/ hoe ongerijmd en ongegrond die ook mogte zijn.

Men kan sig ook niet genoeg verwonderen/ hoe Kerken van gesuyverde waarheyd, met veter Godsdienst overleud/ die het jock der bygelobighend hadden afgeschud/ en van de vorige gewoonten/ gebzuiken/ en aanwendselen/ hunner Doozouderen/ sig los gemaakt hebben; hoe sulke Kerken in dese saak van soo grooten gewigt/ hebben kunnen doen als booz hen de onwetendheyd/ en daar na het bygeloof gedaan hebben. Wel is waar dat zy die Boeken uyt het getal der regelmatige hebben uytgesloten/ maar evenwel in den Bybel behouden: Even als of God Adam uyt den staat der geluksaligheyd gewoopen had/ en hem evenwel in de plaats der geluksaligheyd had laten blyven. Maar om niet te lang

lang te staan op 't geen genoegzaam een buytentred is geweest/ men weet den raad van Sara aangaande Ismaël, waar in zy Abraham in den Geest der Profeten te hoven ging/ drijft dese Dienstmaagd, en haren Soone uyt: want die sal met mijnen Soone Isaak niet erven, Gen. 21: 10.

In de woorden van de Text kond gy sien u eygen werk/ een taak/ daar wy om gearbeid en verlangt hebben/ de versoening en hervorming. De versoening in de woorden om te bekeeren de herten der Vaderen tot de Kinderen. En de Reformatie in dese woorden/ en de ongehoorsame tot de wijsheyd der regtvaardigen. Dese sijn onse twee handen van onse Meester die in den Hemel is/ of liever de twee goede dingen die in zijn handen verusten/ na welke zijn Dienstknechten soo lang geykhalst hebben/ en niet rusten sullen vooz dat hy ons die heeft verleent. Dese zijn de handen van beyde Huysen des Parlaments, of liever de twee groote giften die wy verwagten/ dat God u eerewaardigheden sal ter hand stellen/ om die tot ons over te brengen. Dese zijn de twee Pylaren Jachin en Boaz, 1 Kon. 7: 21. Vastigheyd en kragt, die wy verlangen opgerecht te sien aan de deure van dien Tempel daar gy nu aan bouwt.

Om onse Text-woorden af te deelen/ en haar regte opening te geven/ soo sullen wy hier 4 Hoofden in Aanmerkinge nemen:

1. De Persoon die het groote werk soude doen. Hy.

2. Het werk selve/ Hy soude voor hem heenen gaan.

3. Zijne

3. **Sijne bequaamheden tot dat werk** in den Geest en kragt Elie.

4. **Het eynde waar toe:** Om te bekeeren de herten der Vaders tot de Kinderen, en de ongehoorsame tot de wijsheyd der regtvaardigen.

1. **De Persoon die dit groote werk soude doen.** Hy en Hem kan het duysterste oog/ op de eerste lesing wel sien/ en dat wy daar dooz verstaan moeten Johannes den Dooper, en onsen Saligmaker Jesus Christus. Twee die een nieuwe betrekking hadden op malkander/ zijnde ook vermaagtschapt na den vleesche/ en ten aansien van hunne bediening hadden zy nog een nader en hooger opsigt op malkanderen/ want zy waren die het Evangelie begonnen/ of d'een begon/ en d'ander volmaakt het; en zy waren de 2 groote Profeten des Nieuwen Testaments; of de een was meer dan een Profeet, en de ander meer dan een Mensch. Ik kan hier niet overslaan 't geen van geen Uytlegger mag voozby gegaan worden/ over het woordje Hem; te weten/ dat Hy die in het vorige Vers genaamd werd de God van Israël, die hy sou bekeeren tot den Heere haren God; in dit vers/ en in 't gantsche verhaal getoond werd/ de Heere Jesus te zijn/ van wien gesproken is/ 't welk ons een kragtig en onweersprekelyk bewijs is van Christus Godheyd, tegens den Ongodbrugtigen Arius, dien hem alleen hield vooz een Schepsel. De eerste die ons hier voozkomt is Johannes de Dooper. Wie hy zy geweest/ is ons bekend/ een groote Personagie, wiens komst de Profeten lang te voren voozsegd hadden/ en welke God Almagtig

magtig wonderbaar uit een onbzugtbare en oude Moeder heeft laten geboren worden/ en in de wereld gesonden; niet enkelijk om een Boet-Bazuyn onder Israël te zijn/ maar ook om een doozlugtigen Heraut en Uytroeper van de komste des grooten Vrede-Vorstes te verstreken/ en den Messias getuigenis te geven. 't Was dese Johannes die de herten der Vaderen wederbzagt tot de Kinderen; die als een getrouwe en deugdelijke Verkondiger/ Gods heyligste waarheden verkondigde; die dagelijks van Christus komste en d'algemeene bekeering predikte/ en zijn gantsche leven aan den dienst zijns Heeren te last leude. Het was die brave Boetgezant, die uit goeder deugd Herodes Antipas, op 't regte spoor sogt te bzenen; die om dat hy seer verschilde van Luyden die gewoon zijn niet anders te spreken/ dan 't gene den Vorst wel in 't ooz klinkt/ jammerlijk mishandelt wierd. Na het was die Heylige Persoon, die namaals tot zijn onschuld in de Kerker wierd gewoopen/ en eyndelijk aan de wzaak-lust van Herodes wellustige Boelinne opgeoffert, en in het gebangen-huis tot een levenloose romp gemaakt is.

2. Het werk selve/ Hy soude voor hem henen gaan. De Dooper is voor onsen Zaligmaker henen gegaan in verscheyde dingen; in zijn ontfankenisse en geboorte, in zijn Prediking en dood. Want de wonderbare ontfankenis en geboorte van Johannes ging voor de meer wonderbaarlijke ontfankenis en geboorte van Christus; zijn kragtbadige Prediking, voor de veel kragtiger van zijn Heere en Meester; en zijn vermaarde dood

dood vooz de soo veel vermaarder dood van de Heere Jesus. Maar dese woorden geven niet soo seer te kennen zun henen gaan voor Christus in tijd/ als wel zijn henen gaan vooz Christus in Bediening; ook niet zijn verschijning vooz Christus in de Wereld/ als wel zijn verschijnen vooz hem/ om hem dienst te doen/ gelijk een Knecht vooz zyn Meester henen gaat/ om de nodige dingen tot zijn onthaal te bereyden/ en dus verklaren het de volgende woorden/ Ily sal voor hem henen gaan, om den Heere te bereyden een toegerust Volk. En in dese sin werden de 70. Discipelen gesegt vooz onsen Zaligmakers aangesigte gesonden te zijn/ om de menschen te bereyden, om hem behoorlijk te ontfangen/ tegen dat Hy selfs soude komen/ Luce 10: 1.

Alle de Profeten gingen vooz onsen Zaligmaker, in hunne Bediening en verscheyde Geslagten; maar Joannes ging vooz hem henen/ op een bysondere wijze/ meer dan zu allen. Zy sagen hem gelijk Bileam maar van verre, Num. 24. Zy sagen hem niet naby/ maar hy sag Hem aangesigte aan aangesigte, en sprak van hem/ als van een die'ez by stond; waarom onsen Zaligmaker hem noemde meer dan een Profeet, Matt. 11: 9. Na soo veel/ of meer/ dan eenig bloot mensch/ natuurlijker wijze van een Vrouw geboren: meer dan een Profeet, om dat hy vooz Christus ging als zijn Voorloper, en soo groot als een die out geboren was/ als zijnde de beginner des Euangeliums. De Bediening van Joannes de Dooper en de verkondiging van 't Euangelium begonnen t'evens/ gelijk de tijd
en

en beweging der Hemelen op een en 't selve ogenblik/ **Marc. 1:1.** Het begin des Evangeliums Christi Jesu/ gelijk geschreven is in de Profeten/ Ziet ik sende mijnen Engel voor u aangesigte. Zoo van gelijken **Hand. 1:21. 22.** daar Petrus voorstellende een Discipel te verkiezen in de plaats van Judas, segt: dat van de Mannen die met hem omgegaan hadden/ al den tijd dat de Heere Jesus met hen in en uytgegaan was/ datse begonnen hadden van den Doop Johannes. En **Cap. 10:37.** Gy-lieden weet de sake die geschied is door geheel Judeam, na den Doop, welke Johannes gepredikt heeft. En **Matthj. 11:13.** Alle de Profeten en de Wet, hebben tot Johannem toe geprofiteert, en van hem begon het Evangelie. Zoo dat 't geen sommige Vaders van Malachias seyden/ dat hy was de scheidings-paal die het Jodendom en Christendom van een scheidende/ dat kan men ook gevoeglijk van Johannes den Dooper seggen/ dat hy ook soo veel was als een scheidings-paal/ welke afpaalde waar de Wet en de Profeten eyndigden/ en het Evangely en 't Koninkrijk der Hemelen begonnen.

Nu gelijk Joannes Bediening bestant uyt twee onderscheyde en aanmerkelijke deelen/ in 't Prediken en Doopen (gelijk de gave der Profecy voorheen bestond uyt een tweederley geest/ of kragt van een en de selve geest/ toekomstige dingen te voorsseggen/ en wonderwerken te doen;) soo begon hy ook met die twee het Evangely en Doope, en in die twee ging hy voor onsen Zaligmaker henen. Met dese handen leyde hy de grond

grond en het gebouw van den Evangelischen Tempel, waar op hy begon te timmeren. Zoo was Johannes doopende in de Woestijne, en Predikende den Doop der bekeeringe. *Marc. 1:4.*

Door die heude begon het Evangelium, en eerst door zijn Doop. Wat den Doop belangt/ wel is waar dat die al bedient wierd door en onder de Wet: maar het was om de Jodegenooten tot de Godsdienst der Joden toe te laten/ dat is sulke menschen/ die zig van de Heydensche Godsdienst tot de Joodsche begaven/ en den Joodschen Volke ingelijst wierden. Van geschieden verscheyde plegtigheden/ en dan was men gewoon onder het water te dompelen/ en Doopen, tot een teeken datse van de Heydensche Afgodery en bygeloobigheid gesuyverd waren. Maar de Dooper quam nu met een Doop om de Joden tot een andere Godsdienst, benessens de hare/ toe te laten. Veel kan ten bewijse hier van worden bygebragt. Aanmerkelijk is het geen wy lesen *Genes. 35.* wanneer Jacob het overblijffel van Sichem, dat het zwaart ontkomen was/ tot zijn Huysgesin en Godsdienst soude toelaten/ hy dee het door den Doop: doet weg sende hy/ de vreemde Goden die in 't midden van u zijn/ en reynigt u/ en verandert uwe klederen vers. 2. de Spaansche Rabijn Aben Ezra, heeft wel aangemerkt dat door die reyniging/ de wassing hunner lichamen in het water verstaan wierd/ 't welk niet anders was dan een dooping. En soo verhaald *Moses Maymons Soon/* de hoogbewetenschaps Rabijn Ramban, dat ten tijden van David en Salomon, wanneer de Heydenen by duysenden

senden tot de Godsdienst der Joden overquamen/
 1 Kon. 5 : 15. 16. (want honderd drie en vijftig
 duysend hielpen den Tempel bouwen) sy in die
 gemeenschap ingelaten wierden door den Doop,
 of door een wassing, en niet door de Besnijdenis.
 Dus wierd de Doop in die oude tijden gebruikt/
 om de Heydenen in de Kerk en Godsdienst der
 Joden in te leyden. Maar nu quam Johannes,
 met den Doop, tot een ander eynde/ om door
 de oeffening dier plegtigheid/ de Joden over te
 brengen tot een andere Kerk en Godsdienst, dan
 hun eygen/ en soo begon hy door zijn Doop het
 Evangelium.

2. Johannes begon het Evangelium ook door
 zijn prediking: want daar de Wet riep tot een
 volstrekte en doorwagte gehoorsaamheid, sprekende
 een vloek uit over hem/ die de woorden deser Wet
 niet sou bevestigen, doende de selve, Deutr.
 27 : 26. daar quam Johannes op een sagter wijze/
 gelijk God in het zuysen van een sagte stilte,
 1 Kon. 19 : 12. En in plaats van de nauwe
 gesette betragting der werken af te worden/
 soo predikte hy de sachtmoedige leeringe der be-
 keeringe; dat daar sy niet konden doen dat de
 Wet vereyschte/ zy sig over hun overtreden van
 de Wet soudeu bekeeren/ en dus wierd de straffe
 en schrikkelijken inhoud der Wet, veranderd in
 een soete en troostelyke Leere der bekeering; dus
 begon Johannes het Evangelium door zijn Doop,
 en door zijn prediking.

En in beyde deze opsigten ging hy voor onsen
 Saligmaker heenen. Door den Doop om de men-
 schen Christus in te lijven/ tegen dat hy soude
 komen;

komen; en dooz zijn prediking, om de menschen tot Christus te brengen/ wanneer hy quam; Dooz zijn Doop berijde hy den weg van Christus komste onder de menschen; en dooz zijn prediking den weg dooz de komste der menschen tot Christus/ om soo den Heere te bereyden een toegerust volk.

Hier uyt kanmen aanmerken dat Christus, wanneer hy quam onder de menschen, om hem selven in de weereld te vertoonen, een kragtige en begenadigde Voorlooper van nooden had. Hy was de verwagting der Heydenen, Gen. 49: 10. Hy was de verwagtinge der Samaritanen, Joan. 4: 25. Hy was de verwagting der Joden, Luc. 19: 11. Hy was de verwagtinge van alle Volkeren, Hagg. 2: 7. En nochtang wanneer hy quam/ die soo lang was verwagt/ soo had hy een Bestelmeester van nooden om voor hem heenen te gaan, en een stercken Voorlooper om zijn weg te berijden; en dat alles mogt nog niet helpen; want hy quam tot het zijne, en de zijne hebben hem niet aangenomen.

De Joden beuselen omtrent de Wolk der Heerlijkheyd, die de Israëliten, dooz de huyfende/ sandige/ en onbzugtbare Woestijne van Arabien geleude/ datse hem niet alleen den weg wees, maar die ook veressende; hen niet alleen geleude op het pad daar zy op moesten gaan/ maar dat ook dooz hen bequaam maakte om te gebruiken: Na dat de vuer en wolkzuyl, alle steyle Bergen gelijk maakte/ alle Steenrotzen effen/ alle Bosschen uyt den weg ruynde/ en alle pynhoopen weg deed. Geen minder doozbereydselen
wer

werdender bereyſcht tot de komſte van onſen Saligmaker, om den weg voor hem te bereyden/ in het onthalen der menſchen/ of om voor haar de weg te bereyden/ in het wel ontfangen van de Heere Chriſtus/ volgens Iſa. 40 : 4. Luc. 3. verſ 4. 5. alle dalen ſullen verhoogt worden, en alle bergen en heuvelen ſullen vernederd worden, en wat krom is dat ſal regt, en wat hobbelagtig is, dat ſal tot een vallye gemaakt worden.

Daar waren twee voornaame dingen/ welke tuffchen de Joden en Chriſtus/ op zijn komſte/ en verſchijning/ in den weg lagen/ die na alle waarschijnlijkheid ſcheenen hen van mallkanderen te houden/ en de wederzijdsche toegang te verhinderen; gelijk ook geſchiede. En deſe waren de bedorventheid der Joden in zeden en gedrag/ en hunne bedorventheid in de Leer, en in Godsdiens. Ten aanzien van het eerſte/ waren zy als rouwe wegen die geëffent/ en omtrent andere als kromme wegen, die regt gemaakt moeſten worden; en in beyde die opzigten waren zy ſoobanig geſteld/ datſe moeſten geholpen worden ſou'er hoope zijn van tot Chriſtus te komen.

1. Mopende hunne verdoorventheid in zeden; al hadden wy hier van geen blijk genoeg in de Schriftuur, hunne eygen ſchriſten ſouden ons bewijs genoeg aan de hand geven. Sy waren een gebroedsel van Adderen, gelijk Johannes haar noemt/ Matth. 3 : 7. Wy hooren onſen Heyland ſomtids hevig uytvaren tegens 't ſondig Jodendom, en byſonder hun Schriftgeleerden, dewelke hy noemt Kinderen van den Satan, die een Moor-

denaar is van den beginne, **Johan. 8:44.** dan eens wit geplaisterde graven, **Matth. 23:27.** Een boos en overspelig geslagt, **Matth. 12:39.** In dese woorden schijnt Hy te inspelen op de spreekwijs van **Hosea 1:2.** de Kinderen der hoererye. **Sy waren een Volk hardnekkig/ en onbesneden van herten en ooren/ gelijk Stefanus de Martelaar hen noemt/ wien een steene hagelbuy op de borst slonk/ Hand. 7:51.** Na onsen Saligmaker maakt hen als tot een algemeene strant van alle verbolgentheyd/ en hy gevolg tot een dzekgote van alle ongerechtigheyd: Op dat over u kome al het regtvaardige bloed dat vergoten is op der aarden van des regtvaardigen Abels af, tot op het bloed Zacharie, **Matth. 23:35.**

By dese Beschrijving die de Schriftuur geeft van hun zeden, kanmen ook voegen de belijdenisse van hunne eygen Schrijveren die der waarheyd deser sake/ in hunne schriften getuygenis dzagen. De Talmud in **Sanhedzin Cap. 11.** segt. Ten tijden wanneer Davids Soon sal komen, sal 't Huys der vergadering zijn als een Hoerhuys: de wijsheyd der Schriftgeleerden sal ontbreken, zy die de sonden vreesen sullen veragt worden, en het aangesigte van dat geslagte sal zijn gelijk de honden. De Heylige Paulus geeft hen hun rechte benaminge/ wagt u voor de honden, en de versnijdinge, **Phil. 3:2.** En soo schijnt Johannes ook te doen/ als hy segt/ buyten sullen zijn de honden, **Openb. 22:15.** Meer is dat te sien in een ander getuygenis dat Rabbi David Kimchi (een Man onder de besnede Leeraars veele andere in een gezond oordeel overtreffende) ons geeft

geeft uit de Rabbijnen over Jesai 59 : 16. Davids Soon komt niet dan in een tijd t'eenemaal heylig, gelijk geschreven is/ u Volk sullen al t'samen regtvaardige zijn, en in eeuwigheyd de aarde erfelijk besitten; of in een tijd t'eenemaal godloos/ gelijk geschreven is Jes. 59 : 16. Hy sag dat'er niemand en was, en ontsettede sig, dat'er geen Voorbidder en was. De doevbe ervarenis/ de Meestresse der dwasen, toonde maar al te veel dat het laatste alleen waaragtig was/ en hun eygen gedrag ten tijden van onsen Saligmakers komste, bevestigde de waarheyd van hun uytlegging/ die zy over de Profecy gemaakt hadden/ dat hunne zeden als dan seer bedorven souden zijn.

2. Aangaande hun Leere, hier in warenseniet minder bedorven. In opzigt van het geboelen dat zy hadden omtrent de Kerk gebruyken der Wet, die te vooren onder hen geweest waren: 2. Omtrent hun geboelen aangaande Christus/ die nu stont te komen.

1. Zy waren soo vast gelijmt aan de uytterlijke plegtigheden van Moses, en op de overleveringen der Vaderen, soo vernikkert/ dat het een onmogelijke saak scheen hen daar van af te brengen.

Paulus sprekende van zijn eygen verslingert- heyd op deselve/ spreekt met eenen van de toegenijgtheyd van zijn gantsche volk/ in dat stuk/ Gal. 1 : 14. Ik was overvloedelijk yverig voor mijne Vaderlijke Insettingen. En dat Stefanus slegtz sprak van 't vernietigen van de gewoontens van Moses, dat koste hem zijn leven/

ſchoon hy niet ſpzaak dan 't geen Moſes te voren/ en na Moſes' een Engel geſpzoeken had/ en ſchoon zijn aengesichte, wanneer hy zich vooz den Raad zou verantwoorden/ blonck als Moſes aangesichte, en dat van eens Engels gelijk was, Handel. 6: 14. 15. doozgaang zullen wy in dat Boeck ſien/ waar het Euangelium quam onder de Joden, dat deſſelfs byne loop wiert verhindert dooz de geſetheyt des Volchs op hunne Kerk-gebaarten en overleveringen/ gelijk Hand. 21. 27. 28. De Joden van Aſien sloegen de handen aan de Apostelen. &c.

De Predikatie des Euangeliums waſ tegenſ hun hart/ om datze aenliep tegenſ hunne gewoontens; en hy die ſpzaak tegenſ dat Volk, wet, en plaetse, moest weten dat hy zeeckerlijk tegenſ zich zelven ſpzaak/ want zy waren zoo vaſt gehecht aan de Dienſtplegingen van die drie, dat 'er niet de minſte gedachte moest zijn van die weg te doen. En duſ waren zy zeer bedooven in gevoelen/ aangaande de Kerk-gebaarten der Wet, en ſeer verſlaaft aan de gewoontens, dieſe van hunne Vaderen ingeſogen hadden.

2. Soo komt het ook by de Joden aangaande de komſte van de Meſſias: Zy waren in verwagting dat hy in de wereld soude komen als een Aards Overwinnaar, gelijk Naaman de Syrier, verwagtede dat de Profeet Elizaëus tot hem soude komen met een upterlijk aansienlijk gedaante: Hy seyde by hem ſelven, hy ſal ſekerlijk uytkomen, en ſtaande den Name des Heeren zijnes Gods aanroepen, en zijn hand over de plaatse strijken, en de Melaatsen ontledigen. Maar Elisa ſond hem

hem alleen die bloote en eenvoudige booschajp/
 Gaat henen, en wascht uw in de Jordaan, en word
 reyn. 2 Kon. 5 : 10. 11. Dus ging het met de
 vleeschelijke Joden, zu hadden zig eenen Messias
 verbeeld die sekerlijk sou komen als een wereldsch
 Prins, en lusterrijk Monarch, en als een die de
 mijnen sou maken van een dapper Oorlogs-Held,
 die met het zwaard in de buyst hunne lighame-
 lijke vyanden verstaan/ en den Joodschen staat
 in top van aards geluk sou voeren; die zijn
 Volk in 't werelds Canaan met meer voozspoed/
 praal/ en eer-stacie/ dan oyt/ weder sou neer-
 setten/ en soo vooz klem van wereldse magt/
 en vooz berwinningen/ een onsterffelijke eer in-
 leggen/ maar dit ontschoot haar geweldig: zu
 sagen in hem niets dat na een wereld-Koning en
 voorspoedig Vorst geleek: Hy quam in het te-
 gendeel in de gestalte van een Dienstknecht: Hy
 hadde geen gedaante of Heerlijkheyd in de oogen
 der menschen dat zy hem soudent begeert hebben.
 Hes. 53 : 2. Men sag hem weynig dagen vooz
 zijn dood de Stad Jerusalem inrijden/ niet op
 een Zege-koets met witte Paarden, niet op een
 moedig Oorlogs-paard, of Koninglijke Muyl, maar
 in een gestalte van nedzighend en geringhend/
 rijdende op een Veulen eener Ezellinne die geleent
 was/ een Dier dat ongesien en ongeagt is.
 Matt. 21. En daar van daan dat hy in de
 oogen der ongeloofigen soo beragt scheen/ als
 het Veulen daar hy op reed. En hoe verre wa-
 ren zu om soo eenen armen Christus te onthalen/
 daar zu soo een Messias verwagten/ die in eer
 en aansien/ oneyndiglijk daar van verschilden?
 Die

Wie soude hebben geloofd dat het Opschrift boven 't hoofd van onsen Zaligmaker aan 't Kruys, een Steen des aanstoots vooz de Joden soude geweest zijn? En eventwel was het soo/ als het daar aan gelijgt wierd/ en is zedert die tijd soo geweest/ en is nog soo op desen hundertigen dag/ Jesus de Nazerener, de Koning der Joden. Zy sagen een Messias te gemoet die uut Bethlehem sou komen/ en hielden hem: nochtang alleen vooz Jesus van Nazareth, Johan. 7:42. En zy verwagten een pragtigen Koning der Joden, een tweeden David, Salomon, Josaphat, of een Oorlogz-Held als Judas Machabeus, maar hoe verre was hy van sulck een Koning. En dus kenden zy hem niet/ wanneer hy quam uut Galilea, nog de stemme der Profeten, wat zy verstanden vooz zijn Koningrijk, Hand. 13:27. en soo was 'er weynig hoop datse hem op zijn komste souden aannemen.

Dus zien wy hoe verre het Joodsche Volk in Leven en Leer afgeweken was/ hoe seer in Zeden bedorven/ hoe hertnekig op hun oude gewoontens geset/ en hoe verkeert in hunne begripen omtrent de Christus/ soo dat het niet is te verwonderen/ dat hy die ter herstelling van alle dese dingen quam/ een geestelijke en kragtige voozlooper nodig hadde/ om hem den weg te bereyden tegen dat hy quam.

3. Deel. Joannes bequaamheden tot het werk: Hy sal voor hem henen gaan in den Geest en kragt Elie.

Wy ontmoeten in dit deel twee verscheyde Personen/ Elias en Joannes, Mannen seer vermaart

maart in hunne Geslagten, en seer gzoote Hervormers in hunne tijden. Elias onder de Wet, en Joannes in 't begin des Evangeliums. Aangaande dese twee Wet en Evangelium, sullen wy maar dingen te berde brengen die wesentlijk zijn/ en met onse tijden over-een komen.

I. Wy sullen dit als een vaste stelling ter neer stellen/ en de Text sal het ook toestemmen/ dat Ellas noyt sal weder komen/ om hier op aarde te leven en te verblijven. De Profeet Malachias stelt het wel in sulke termen vooz/ als of hy eens soude weerkomen/ Cap 4 : 5. Siet ik sende u den Profeet Eliam. En de 70 Oversetters schijnen dat ook wel te kennen te geven/ daar hy voegende/ siet ik sende u Elias den Thisbiter: nochtans segt ons den Engel Gabriel in de Text/ dat Elias selfs niet sou komen in zijn eygen ziel, maar een ander in zijn geest; dat hy selfs in eygen Persoon niet sou komen/ maar dat het Joannes de Dooper was/ die in zijn kragt sou komen. En soo verklaart het onsen Zaligmaker, Matt. 11 : 14. En soo gy het ook wilt aannemen/ hy is Elias die komen souden: en soo legt hy het ook uit/ Matth. 17 : 12. Maar ik segge u dat Elias nu gekomen is. 't Welk de Discipelen ook soo van Joannes den Dooper verstonden. Gelyk de Joden het verkeerdelijk daar vooz houden/ dat de Messias nog niet is gekomen: maar houden staande dat Elias vooz Christus komste/ in eygen persoon sal komen; zijnde in die dwaling/ om datse de woorden van Malachias averegts opvatten. Jansenius, Maldonatus, veel Jesuiten en Papisten meenen datmen dese woorden moet passen op
Elias

Elias tweede komste; en dat gelijk Joannes vooz Christus sou heenen gaan/ in zijn eerste komste/ dat Elias soo vooz Christus sal gaan in zijn tweede komste. Maar het is niet seer te verwonderen/ dat die menschen uut 't Roomsche nest, zijnde van een verdozven oordeel en gemoed/ met de Joden in 't selve gevoelen zijn/ dewijl selfs veele Oudvaders met hen in dit stuk op eene hoogte zeylen. En by Elias voegen zy nog Henoeh, seggende dat die beyde nog voor Christus komste moeten komen als de twee getuygen; volgens Johannez Openbaringe II.

't Is waar dat vooz het eynde der wereld/ sommige sullen komen in den Geest Elias Openb. II: 3. Maar daar is geen verwagting van Elias selfs/ ook gantsch geen beschrijving van Enoeh. De twee getuygen daar gemeent/ woerden ons klaar en naakt ontdekt en verklaart vers 6. en afgeschilderd vooz de zinnebeelden van Moses en Elias. Dese hebben magt den Hemel te sluyten, op dat geen regen en regene/ daar is een duydelijke te kennegeving van Elias: En zy hebben magt over de wateren om die in bloed te verkeeren/ daar is alsoo een klare aanwijssing van Moses. Dese twee menschen werden meermaals in de Schriftuur t' samen gevoegt/ als Malachia 4. Gedenkt der Wet Mose mijnes knechts, en vers 5. Siet ik sende u lieden den profete Eliam. Sy verscheenen te samen/ en passen onsen Saligmaker op in zijn verheerlijkinge/ Matth. 17: 3. De een was de gever van de Wet in den eersten aanbang/ de ander de wederopregter desselfs/ wanneer die in verval was geraakt: De een was de groote Profet

Profeet der Joden, en d'ander van de Heydenen, daarom wanneer Joden en Heydenen tot een Kerk sullen gebzagt zijn/ en de bekeering der Joden sal zijn geschied/ dan sal God hen nu soo ver-eenigd, een kragtige bedieninge verwekken/ als in den Geest van Moses en Elias.

Somtijds draagt de betekende saak ook des-selve naam/ als Hosea 3 : 5. Daar na sullen sig de kinderen Israëls bekeeren, en zoeken den Heere haren God, en David haren Koning, dat is/ Christus, welke als haren Koning, door David was afgebeeld: Soo noemt de Profheet Malachias, onsen Johannes de Dooper, Elias, om dat hy door hem soo nauwkeurig voorgehouden en afgebeeld was.

Van sulke die geloven dat Elias in eygen persoon nog sal weder komen/ magmen met regt dese vragen voorzstellen. 1. Hoe sal een ver-heerlijkt lighaam kunnen verkeerren met lighamen beladen met verderfennisse, en sterflijkheyd? Merkt in Christus verheerlijking op den Berg Tabor, buypen Jerusalem, wanneer de verheerlijkte lighamen van Moses en Elias, twee doorlugtige Profeten aan hem verscheenen/ om met hem op dien Berg te sprekken/ de Discipulen waren door dit glorieus schouwspel soo verblijstert/ datse nergens om dagten/ en soo onbequaam om met die Personagien te verkeerren/ dat soodanige niet wisten watse seyden, Luce 9 : 33. Bedenkt ook eens de groote ongelijkmatigheyd die'er is tus-schen Engelen en Menschen/ in opsigt van ver-keering/ geene Geesten zijnde/ dese lighamen; hoe kunnen sulke twee te samen gemeenszaam
zijn/

zijn/ indien een Engel ook niet een sigtbare gedaante aanneemt? 't Is waat/ daar is sulkt een groote tusschen-wijdte niet in sterfelijke en verheerlijkte lighamen, nochtan is'er genoeg onderscheyd om de onderlinge ommevang te stooren.

2. Wat soude Elias op aarden doen in eygen persoon? Sou het zijn om te prediken? Onsen Saligmaker heeft ons gesegt/ dat indien de menschen Mosem ende Profeten niet aannamen/ dat het vergeefs sou zijn/ en ook niet hooren willen/ alwaar 't dat'er yemand uyt den dooden opstond, Luce 16:31. En magmen hier uyt niet besluyten? indien de menschen niet willen hooren na Moses, de Profeten, Evangelisten, en Apostelen, zu sullen ook niet gelooven schoon Elias uyt den Hemel quam om het Evangelium te verkondigen. Of souden zu komen om een ander Evangelium te prediken buyten 't geene Christus en zijn Apostelen gepredikt hebben? Van moest hy vervloekt worden/ al was het schoon Elias, Gal. 1:8. Of soude hy komen het selve Evangelium verkondigen/ waarom sou dit zijn? die Schat word gedragen in aarde Vaten, en niet in Vaten, reeds verheerlijkt, 2 Coz. 4:7. Of soude Elias komen om den Antichrist te verdelgen? Dit is wel het gemeene gevoelen, maar Paulus heeft ons gesegt/ dat de Heere hem verdoen sal door den Geest zijnsmonds, en te niete maken door de verschijning zijner toekomst, 2 Thess. 2:8. Dese vrage soumen ook mogen booz stellen aan die gelooven/ dat Christus in eygen persoon duysent jaren op der aarden sal komen. Maar
wat

wat sou Christus, die in den Hemel is/ gezegend
 vooz eeuwig/ duysent jaren doen op d'aarde die
 verbloekt is? De eerste lesse die God Adam
 leerde/ na dat hy hem aangaande Christus had
 onderwesen, was dat hy Jesus Koningrijk niet
 had te verwagten op 't Aardrijk, dat om zjient
 wille vervloekt was/ Gen. 3 : 17.

Dooz Elias Geest moetmen niet verstaan Elias
 eygen Geest/ maar de Geest des Heeren, of der
 Profecy die op hem was: en die Geest van Elias
 werd gesegt in Johannes te zijn/ gelijk de Geest
 van Moses ruste op de Oudste, Num. 9 : 25. En
 de Geest van Elias op Eliza, 2 Kon. 2 : 15.

Dooz de kragt van Elias op Johannes de Doo-
 per, moet gy niet verstaan een kragt van won-
 derwerken, want Johannes deed geen Teken of
 Wonderdaad, daar Elias der veele deed/ als soo
 veele geloofs brieven, die hy als een Hemels
 Ambassadeur mede bzagt. Maar dooz de kragt
 Elie op Johannes, moet gy verstaan zijn kragtig
 preken tot bekeering van veele tot God. Soo
 dat gelijk de oude Profeten onder de Wet, en
 onder die Elias een dubbeler kragt des Geestes
 hadden/ om toekomstige dingen te voozseggen/
 en wonderwerken te doen; soo had Johannes de
 eerste Profeet van 't Evangelie een dubbeler kragt/
 maar die van een andere en betere natuur was.
 Hy voozsjde wel geen toekomstige dingen, maar
 verklaarde de Voorseggingen die op zijn Persoon
 sloegen; hy wozgt wel geen wonderwerken
 omtrent de lighamen, maar was van een won-
 derdadige kragt omtrent de zielen.

Wilden wy nu Elias en de Dooper met mal-
 kan-

kanderen vergelijken; wy zouden bevinden datse in veele dingen elkander gelijk waren: als datse beyde quamen in seer bedorven tijden/ om de Godsdienst weder op te regten/ en datse daarom beyde seer vervolgt zijn/ Elias dooz Achab en Jesabel, en Johannes dooz Herodes en Herodias: En veele andere overeenkomsten zouden wy kunnen bybrengen/ daar wy nu niet op sullen staan/ om dat die yderg oog voozkomen.

4. En soo ga ik over tot het vierde deel van de Text, het werk van de Dooper/ om te bekeeren de herten der Vaderen tot de Kinderen, en de ongehoorsame tot de voorsigtigheyd der regtvaardigen. Het was een droevig voozval wanneer Vader en Soon een Versoener noodig hadden/ om hen tot vrienden te maken/ en nogtanq was hun staat soodanig.

Het moet waarlijk een harde saak vooz Johannes zijn geweest/ te bekeeren de herten der Vaderen tot de Kinderen, want ik vinde het een moepelijke en harde sake vooz de Uytleggeren te zijn/ uyt te binden en op te lossen/ wie dese Vaders en Kinders waren? Sommige verstaan dooz de Vaders de Joden, en dooz de Kinders Christus en zijn Apostelen, als Luce 9:19. en dat Johannes dat werk verrigte wanneer hy de Joden bzagt tot het omhelsen van hare Leere, maar hoe kan het ander deel goed gemaakt worden/ dooz sulken verklaring/ dat hy het herte van Christus en zijne Apostelen bekeerde tot de Joden? Sommige verklaren het; Hy sal bekeeren de herten der Vaderen, tot de Kinderen, door het regte verstant van de Schriften: En de
gehoor-

gehoorsame tot de voorsigtigheyd der regtvaardige, te weten/ dooz de gehoorsaamheyd des Geloofs. Een uytlegging die ons soo wijs laat, als wy te voren waren.

Andere komen wat nader aan de letter, en verklaren het van de verschillige gevoelens/ die'er in die tijd onder de Joden waren: Het kan zijn dat de Vader een Fariseer was/ en zijn eene Soon een Sadduceer, en zijn andere een Esseer; en dat Johannes dooz hen alle te brengen tot het aannemen des Evangeliums, die verdeeltheit dooz de verscheyde gevoelens veroorzaakt/ heeft te niete gedaan. Wel is waar daar die drie gevoelens onder de Joden in swang gingen/ omtrent de tijden van Johannes de Doo-per, zijnde die de drie Herders die in eene maand souden afgesneden worden, Zach. 11:8. Maar dat'er juist in die tijd soo een verdeelde gesint-heyd tusschen Vader en Soonen is geweest/ is maar een raadsel en onseker.

De aldernaturelijkste en ware meening deser woorden/ is mijns oordeels/ dat wy dooz de Vaderen de Joden, en dooz de Kinderen de Heydenen moeten verstaan; en dooz de bekeering die Johannes wrogt/ omtrent die beyde/ dat hy hen eendzagtelijk wan tot de kennisse en belijdenis van Christus en het Evangelie, en soo dooz die band tot een onderlinge gemeenschap bragt.

Ik durf my vastelijk en stoutmoedig beloven/ dat die uytlegging, de regte meening van dese plaats verbat/ en dat om dese redenen.

I. Om dat de Kerke der Heydenen doozgaans en stantvastelijk in de Profecyen genaamt word/
met

met de naam van de Kinderen der Joden: als Aes. 54: 13. Alle uwe Kinderen sullen van den Heere geleerd zijn, en 60: 4. Uwe Soonen sullen van verre komen, en uwe Dogters sullen aan uwe zijden gevoestert worden, en 62: 5. Gelijk een Jongeling eene Jongvrouwe trouwt, alsoo sullen uwe Kinderen u trouwen, &c.

2. Om dat het was het bysonder werk en bediening van 't Evangelie de Joden en Heydenen te vereenigen/ volgens Paulus seggen Eph. 2: 14. Christus is onse vrede, die dese beyde een gemaakt heeft. En het Evangelie was het middel daar toe. En by gevolg moest het ook het werk en de bediening van Johannes de Dooper zijn/ die het Evangelie aanving.

3. De Histori en ervarenis bevestigt dese uytlegging: want gelijk het Evangelie in zijn eygen natuur en verkondiging/ soo wel tot de Heydenen als tot de Joden behoorden; en gelijk Johannes quam tot een getuygenis om van 't ligt te getuygen, opdat zy alle door hem geloven souden, Johan. 1: 17. het een Volk soo wel als het ander/ soo doopte en bekeerde hy ook soo wel sommige van d'een als van andere/ soo wel Roomsche Soldaten, als Joodsche Fariseuwen, en maakte soo dat die beyde (volgens 't seggen van Josefus) in zijn Doop over een quamen/ of aan een ghegt wierden.

4. Dese verklaring doet Johannes ook veel klaarder gelijken naar Elias, die soo wel een Prediker en Profeet van de Heydenen was/ als van Israël, ja de eerste Profeet der Heydenen. Onse Saligmaker roerd dit aan/ Luc 4: 25. 26.

Daar

Daar waren veele Weduwen in Israël, in de dagen Elie, maar tot geene van haar wierd Elias gesonden, dan naar Sarepta Sidonis, tot een Vrouwe die Weduwe was: en hoe slegt/ boersch/ en eenboudig ook de Mannen van Nazareth waren/ soo konden zy nogtans wel haast verstaan dat dit op de prediking aan de Heydenen sag/ 't welk hen tot toorn bragt/ en onsen Saligmaker in gevaar. Het is ook niet te denken dat die heylige en yverige Profeet, verblijvende in die Heydensche Stad, 2 a 3 Jaren, daar ledig/ en sonder nētē te doen sou geweest hebben; maar wel dat hy daar predikte gelijk hy aan Israël gedaan had/ terwijl hy onder hun was/ want hy was over al yverig voor den Heere der Heyscharen.

Dit dan zijnde de meening der woorden/ dat Johannes door zijn prediking de herten van de Joden souden bekeeren tot de Heydenen, en die van de Heydenen tot die van de Joden; en dat hy door zijn Doop die beyde aan malstanderen soude hegten/ soo kunnen wy aanmerken dat de ware bekeering is de allerwaaragtigste Versoener: Daar is geen grooter Vredemaker dan het Evangelij, maar alleen onder sulke die ware belijders van 't selve zijn. Het Evangelij is ook wel een groote Twistmaker, gelijk onsen Saligmaker genoegsaam te kennen geeft/ Luce 12 : 51. Meent niet dat ik gekomen ben om vrede te geven op der aarde, neen, maar verdeeltheyd; 't welk hy wat klaarder uytspreekt/ Matthj. 10 : 34. Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het swaart. Maar dat siet op de twee zaden, tusschen welke God vyandschap geset heeft/ gelijk

lijkt wy sien inde Moeder-belofte, Gen 3:15. Daar kan geen versoening zijn tusschen het zaat der Vrouwen, en dat van het Serpent; maar aan de Kinderen van een en deselve Vader, God, en van een en de selve Moeder, de Kerk, is het Evangeli een soete Boodschapper, en een liefelijke Vredemaker.

Daar kan geen doodelijker haat zijn tusschen Man en Man/ als'er was tusschen Joden en Heydenen. De Joden agten de Heydenen niet meer als honden, gelijk Christus hunne gemeene spreekwijze gebzunkte/ wanneer hy seyde; Het is niet betamelijk het brood der kinderen te nemen, en den hondkens voor te werpen, Matthj. 15:26. Sy hielden hun niet beter als Swijnen, waarom zy Ps. 80:14. dus verklaren; Het Swijn uyt den woude heeft hem uytgewroet: en het wild des velds heeft hem afgewijdet. Sy hadden een afschrift van hunne gemeynschap, ja selfs van de melding harer bekeering, als te sien is Luc. 4:28. en Hand 22:22. Gelijk de Joden als nog een doodelijken haat dzagen tegens de verschildenden/ waar van men nog in hun gebeden tegen het Christendom bliken siet/ en vind in hun schriften. Nogtans wanneer de ware Godsdienst ingquam/ en dat kreeg op de Joden en Heydenen, de haat wierd vergeten/ te vyandschap ging weg/ en de doodelijke vyanden wierden de beste vrienden, Hand 11:18. Niet ongelijk 't geen verhaald word van Kairo in Egypten. dat »laat de »verderfelijke Pestilentie over nact nog soo woeden/ soo dat'er hy duysenden dooz het Pest-vuur »verslonden worden/ nogtans soo haast sal de »vloed van de Revier de Nyl niet in komen/ »daags

»daags daar aan/ of de sterfte houd op/ en
 »verslint geen een mensch meer door de Pest:
 't Is eben soo met de Godsdienst, later nog sul-
 ken bitterhejd en brandenden haat zijn tusschen
 menschen? later nog soo veel krakeel zijn tusschen
 nabuuren, soo haast sal de Reiligie niet inbloeyen/
 en vat op hen kriegen/ of de Plage sal ophou-
 den/ en de quaatwillighejd weg gaan.

Dit is het dat de verdeeling-muur van alle ver-
 deeltheden omverre werpt: Dit is de groote
 band van de hertstogten der menschen/ ja het
 huwelijk der zielen, makende twee menschen tot
 eenen Geest, gelijk het ander huwelijk, Man en
 Vrouw maakt tot een vleesch. Christus is de
 waaragtige oorzak/ dat beledigde personen we-
 der bebedigd worden in een goeden sin/ gelijk
 hy de gelegenthejd was dat Herodes en Pilatus
 vrienden wierden/ in een quaden sin/ Luc. 23:12.
 Met wat een heymelijke haat/ blaedige
 booznemens/ en dzift van dullen yber/ settede
 het Saulus met zijn geselschap aan op Damascus,
 de Hoofdstad van Syrien, daar de Christenen uit
 Jeruslem gejaagd/ hun schuilplaats sogten/ om
 daar de Belijders van Jesus naam te binden/
 om naar Jerusalem gevangen te brengen/ en
 aldaar ten spiegel van andere op een moort-
 schavot gesteld te worden/ Hand. 9. Maar soo
 haast verscheen Christus niet aan dien Saulus,
 en sprak hem aan uit 'shemels Throon, daar
 hy op sat; soo haast omringde hy hem niet
 met den glans zijner Heerlijkheid, wanneer hy
 met Hemels ligt wierd bestraalt/ tot ontsteking
 van de kennisse Christi, als de lang beloofde

Messias, of strak hoozdemem hem seggen; Heere wat wild gy dat ik doen sal? Geen grooter vriend hadden de verholgde Chzistenen dan Paulus, wanneer hy binnen Damascus quam. Want

1. De Godsdienst is het bysonderste en opperste middel om de uytsporigste hartstogten/ en uytbondige zijdigheden te stillen/ te temmen/ en ter neer te setten/ die anders veele verbeestheden soude uytzoeden en hoesteren. De Profeet Jesaias op het heylsame oogmerk van Christus komst siende/ heeft de kragt des Evangeliums in de Christen Kerk, en een gulden Eeuw voorspelt, waar in de Wolf met het Lam sou verkeerem, en de Luypaart by den Geytenbok nederleggen; en het Kalf met de jonge Leeuw t'samen voeden: en dat de Koe en de Beyrinne t'samen souden weyden, Aes. II: 6. 7. De Profeet sinspeelt daar op het gebzag der Dieren in de Arke van Noach, eer se in dat wonderlijke gevaarte quamen/ welker gelijke men tot nog toe niet gesien hadde/ soo waren zy heel anders geaard als daar na. De Leeuw was roofagtig/ het Lam was zijn proy; De Luypaart en de Beer waren verblindende/ het Geytken en het Lam, schzoomden haar nabij te komen: Maar als zy binnen de Arke gekomen waren/ was dat soo niet/ alle bloeddorstigheid en roof wierd aan een zijde geset/ het Lam en de Leeuw lagen t'samen neder/ en de Leeuw was alsoo schadeloos als het Lam. Soo is het in de Kerk, en soo gaat het door de kragt van de Godsdienst. Wanneer de kragtige werking der Religie onder de menschen komt/ en zy van een begrip worden/ dan is het dat de

de ingenomentheden en bziſten der menſchen/ die te voren bloeddoſtig/ wreed/ hovaardig/ eugensinnig/ oneenig/ en wederspannig waren/ van aart veranderen: De uytſporigheden en oploopentheden houden op/ de menſchen worden ſtil en gedwee/ gelijk de beſetene in het Evangeli, na dat de boose Geest uyt hen gedreven waſ.

2. De Godsdienst kneet de genegentheden der menſchen t'samen/ in het middelpunt der vereeniging, dat God ſelfs iſ/ en in de dingen die God aangaan/ ſoo datſe niet van malkanderen kunnen geſcheyden worden: De dingen die over een komen in een derde, komen over een ander malkanderen. Nu hoe veele dingen zijn'er niet/ in welke de ware Christenen malkanderen ontmoeten/ alſ lijnen in een middelpunt, welke hun by een houden/ en doen overeekomen? Den Apostel Paulus teld die op Eph. 4:4. 5. 6. **zy ontmoeten malkanderen in een Lighaam, in eenen Geest, en hoop tot welken zy geroepen zijn, in een Heere, een Geloove, eenen Doop, een God en Vader van alle.**

3. De Godsdienst maakt conſcientie van in oneenigheyd te leven/ en ergenis te geven. **Sy durſt haar gaven niet offeren op den Altaar, vooz dat zy/ en de heledigde/ verſoent zijn: Sy durſt de Sonne niet laten ondergaan over hare toornigheyd; en wil niet eeten van de ſpijſe daar haar ſwakke Broeder ſig aan ſou ergeren: Na zy houd het ſoo gebaarlijk in boosheyd te gaan ſlapen, alſ te bedde te gaan in een kuyl der Leeuwen. Soo dat liefde en vrede, iſ haar rust en luthof.**

Maar ik moet overgaan tot het tweede Deel van Johannes werk in zijn Bediening: Om te bekeeren de ongehoorsame tot de wijsheid der regtvaardige. Dese woorden geven ons niet veel swarigheyt in onse Engelsche Oversetting, maar in d'oorspronkelijke Taale ondersogt zijnde/ hebben wat meer moeyten in/ dewijl de Engel in 't byzengen van den Profeet, nu soo ver van desselfs Text afwijkt. In het vorige Deel volgt hy hem bestiptelijck van woord tot woord: Hy sal bekeeren de herten der Vaderen tot de Kinderen. Maar nu hy het ander deel sal opbatten in dese woorden/ en de herten der Kinderen tot de Vaderen, soo veranderd hy die in dit byvoegsel/ ende ongehoorsame tot de wijsheid der regtvaardige. Maar hier op kan men antwoorden.

1. Dat den Engel in het byzengen van de Profecy, niet soo seer let op de letter als wel op de zin. En dat is het Nieuwe Testament wel gewoon te doen in zijne aantrekkingen uyt het Oude. En dat hy deselve zin geeft/ of een ware uytlegging van den Profeet, sal in 't ver-
volg blijken.

2. Het was niet lang na het doopen en prediken van Johannes, dat de Joden ophielden een Kerk en Volk te zijn; ja den meesten hoop toonde al in zijn tijd/ datse vyanden waren van 't Evangelii en desselfs Belijders; en daarom segt hy niet/ dat de herten der Kinderen, dat is der Heydenen, soude bekeert worden tot hunne Vaderen de Joden, welke souden ophouden Vaders te zijn/ en een Volk te zijn; maar hy segt liever datse souden bekeert worden tot de wijsheyd der regt-
vaar-

vaardigen, nalatende hun Vaders te noemen/ daar mede roerd hy aan de vyandschap en het quade hert dat de andere Joden het Evangelii, en de Heydenen die het omhelsst hadden/ souden toedzagen. Laat ons nu eens de verschillige woorden opnemen/ elk affonderlijk/ soo alle in ordre, d'een na d'ander/ volgen.

I. Ongehoorsame, welk woord in zijn eygenste en natuurlijke betekenis zijn betrekking heeft op halstarrige Kinderen die hunne Ouderen ongehoorzaam zijn. Want schoon de ongehoorsaamheid plaats heeft omtrent allerley Opperhoofden, als Koningen, Overheden, en Meesters, nogtans is de ongehoorzaamheid der Kinderen omtrent de Ouders, waar na alle ongehoorzaamheid benaamt word/ gelijk genoegsaam daar in te sien is/ dat de Overheden de naam van Vaders dzagen. En daarom gelijk den Engel nalatende de Joden Vaders te noemen/ daar mede te kennen geeft hunne tegenstellinge tegen het Evangelii, soo toont hy ook met de Heydenen ongehoorsame te noemen in plaats van Kinderen, wat zy te voren waren/ eer se het Evangelium omhelsden.

De gemeene Latijnsche Oversetting leest in plaats van ongehoorsame Ongeloovige: schoon het Grieksch woord dat somtijds betekent/ soo is het nogtans hier ter plaatse niet van die betekenis; 1. sprak is hier van Kinderen en Vaders tusschen welke beter past die term van ongehoorsaamheid. 2. Hy segt niet/ hy salse bekeeren tot het geloove, maar tot de wijsheid der regtvaardige. 3. Johannes Prediking en Doop was tot
bekee-

bekeeringe; maar de Prediking van Christus was een Leere des Geloofs. Johannes zeyde alleen bekeert u, Matth. 3:2. Maar onsen Saligmaaker/ bekeert u, en geloof den Evangelio.

Du ynt de dubbeldde betekenis van het oorspronkelijke woord, en ook ynt de eyge oorzak van de ongehoorzaamheyt der Heydenen, kanmen aanmerken: dat het ongeloof de voornaamste oorsak is van de ongehoorsaamheyt.

De Joden seggen in hunne Calmud/ dat de 613 geboden die God gaf aan Moses op den Berg Sinai, bekort zijn tot dat eene by Habakuk, 2:4. de rechtvaardigen sal door zijn geloove leven. Men mag niet diergelijks van de sonden seggen/ dat soo veel honderden en duysenden van overtredingen als'er in de weereld begaan worden/ en alle de verscheydene en verbuldige oorzaken en gelegentheden/ waar ynt die voortkomen/ dat die alle in 't laatste konnen gebzagt worden tot die eene oorzpang de ongeloovigheyt. Waar van is het dat de menschen de geboden van de Wet schenden? om dat zy de drygementen aan de Overtreders gedaan/ niet geloven. En waar van daan is het dat de menschen de beloften des Evangeliums afflaan? om dat zy aan de sekerheyt en voortreffelijkhed der selver beloften geen geloof geven.

2. Het woord wijsheyt betekend in dese plaatse soo veel als Godsdienst, gelijk ook Deut. 4:6. Behoudse dan, en doed de Insettinge en Regten des Heeren; want dat sal uwe wijsheyt zijn, dat is u Godsdienst. En soo ook Ps. III:10. De vrees des Heeren is het beginsel der wijsheyt,
of

of de ingang tot de Godsdienst. En in die betekenis is het woord dikwils te vinden in de Spreuken. En in die zin dunktmen dat Eliphaz den Godsdienstigen Job beschimpt/ seggende/ is niet uwe vrees, of uwe Godsdienst geworden u dwaasheyd, Job 4 : 6. ? Wat wilde Eliphaz (die ellendige vertrooster) anders seggen als dit ? Wat is nu van u Godsdienstige wijsheyd geworden ? Gy waard soo nauw gefet/ soo Godsdienstig, Godvrugtig, en aandagtig; wat hebt gy nu aan al u groote Godsdienstigheyd/ als een jammerlijke verdrukking ? Is niet u Godsdienst geworden u dwaasheyd ? En dat het woord wijsheyd in de Text soo veel betekent als Godsdienst, daar uyt kanmen sien dat de Godsdienst is de eenige wijsheyd, en dat waarlijk wijs te zijn, is waarlijk Godsdienstig te zijn. Immerg/ daar kan geen ware bekeering tot God zijn/ als in de ware Godsdienst, of in de wijsheyd der regtvaardige.

Het is niet sonder Goddelijke reden, dat de herten der Heydenen niet gesegt worden/ bekeert te zijn tot de Joden, gelijk in het tegendeel gesegt word/ dat de herten der Joden bekeert souden worden tot de Heydenen, maar dat de herten der Heydenen, bekeert worden in de wijsheyd der regtvaardigen. Want de vyandschap en haat/ de versoeying en afkeer/ die'er was tusschen Joden en Heydenen, spraat niet uyt een en deselve oorzaak. De Jood had een afschikt van de Heydenen, niet uyt onkunde/ maar uyt veragting en jaloesheyd/ ten deelen om datse stonden op hun Voorregt dat zy Gods Volk waren/ en de andere niet; en ten deele om datse
tot

tot toozn verwekt wierden/ uyt agterdocht/ dat de andere Gods Volk mogten woꝝden/ wanneer zy het niet souden zijn. En daarom wanneer de versoening tusschen hen sou uytgewoꝝt woꝝden/ soo woꝝd'er gesegt dat hunne herten of genegentheden souden bekeert woꝝden tot de Heydenen, want zy waren te voren rerelregt tegens deselve geweest. Maar de Heyden had een afschizik van den Jood uyt onwetenhed/ om zijn Godsdiensts wil/ hatende hem als een mensch afgescheyden van/ en strijdig met alle andere menschen in de weereld/ houdende hunne Godsdienst vooz een sonderlinge en zinneloose bygelovighed/ welke nochtans was van een Goddelijke Instellinge en wijsheyd, waar dooz hy dat Volk als zijn eygen afscheyde van alle andere Volkeren op aarden. Soo dat een Heyden niet soo seer de Persoon van een Jood versoende/ om zijn selfs wille/ als wel om zijn Godsdienst en Belijdenisse, die van de onwetende Heydenen niet verstaan wierd/ daarom souden de Heydenen met de Joden vereenigt woꝝden/ het moest zijn in de wijsheyd der regtvaardigen, of in de aanneming van die Godsdienst, welken de Regtvaardige onder de Joden beleden/ en die van de Heydenen, soo lang zy die niet verstonden/ vooz enkele afgesonderthed/ ydelheyd/ en dwaasheyd gehouden wierd.

Het oorspronkelijk woord, geeft niet alleen de wijsheyd en Godsdienst der Joden te kennen/ maar ook het komen der Heydenen tot de kennisse en bevattinge van die Godsdienst en wijsheyd daar in verbat. Niet alleen de beschouwing en oefening

fening van het Joodsche Volk in hunne Godsdienstige belijdenis, maar ook dat de Heydenen souden geraaken tot het verstand van die verborgentheden, opgesloten in de Godsdienst die zy te voren vooz ydel en verstandeloos hielden. Zoo dat dit woord aandachtelijk overwogen zijnde/ ons dese aanmerking ter hand steld. Het is niet genoeg de ware Godsdienst, door uysterlijke belijdenisse te omhelsen, maar men moet die tragten wel te verstaan, en grondig kondschap te hebben van de Leere, en eerste beginselen van die Godsdienst. Want de Heydenen te bekeerren tot de wijsheyd der regtvaardigheden, alleen dooz uysterlijke belijdenisse/ en onwetende Godsdienstigheyd/ was een arme bekeering/ en soo goed als geen/ en een werk dat den arheyd des Doopers niet waardig was: Maar hunne ware bekeering/ en Johannes kragtadige werking bestond dat zy gebzagt wierden tot het omhelsen van die Godsdienst, en het regte verstand van desselfs verborgentheden. De onwetentheyd was nouw de moeder van eenige aandacht/ dan van de Roomschen, welke is als goed/ of als quaat/ als geene.

De meening van den Engel omtrent het laatste woord, in dese/ dat gelijk de Joden als de Vaders in het omhelsen van het Evangeli, tot God bekeert, en met de Heydenen versoent souden worden; dat soo de Heydenen als de Kinderen, in de wijsheyd der regtvaardigen, en in den Godsdienst der regtvaardigen, onder de Joden te omhelsen en te verstaan/ souden bekeert worden tot God/ en in toegenegentheyd tot de Joden. En hier uyt kanmen aanmerken: Dat het geloove der

der heylige Joden, onder de Wet, ende der heylige Heydenen onder het Evangelium, een en het selve was. **Sy die dooz Christus gingen in het eene/ en zy die Christus volgden in het ander/ riefen beyde Hosanna, de Soone Davids, zy gesegend, zy wierden beyde salig dooz een en deselve Salig-maker, en op deselve wijze.**

A P P L I C A T I E.

Hadden out de herten der Vaderen, van na- den bekeert te worden tot de Kinderen, soo is 't nu/ en was het out nodig de ongehoorsame weder te brengen tot de wijsheyd der regtvaer- digen, soo is het te deser tijd: **Maar waar is de Geest en kragt? Waar is Elias of een Dooper, om het werk te doen? Want soo out de dooz- snuffelende en krakkeelige tijden/ daar onsen Salig-maker soo lang van te voren van gesproken heeft/ Luce 12: 52. 53. Matth. 10: 36. Soo zijn het dese tijden/ waar in verbuld is Aes. 3: 5. geweest zijn. 't Volk sal gedrongen worden, d'een tegen den ander, en een ygelijk tegen zijn naasten, de jongeling sal stout zijn tegen den ouden, en den veragten tegens den eerlijken. Dese zijn onse droeffnissen, maar waar is onse hulpmiddel? Dese zijn onse on- heylen, maar waar is onse herstelling? **Wat zijnder al verdeeltheden in de Kerk, in den Staat, in de Huysgesinnen, in geboelen/ en in genegent- heyd; maar wie kan die heelen? Gelijk de Waard te Nola in de Historie, wanneer hem dooz den Roomschen Tugtmeester belast wierd alle goede Mannen van de Stad te roepen/ om dooz hem**
te**

te komen/ naar het Kerkhof ging/ en daar riep aan de Graven der dooden: O gy goede Mannen van Nola, komt voor den dag, de Roomsche Redemeester wil dat gy voor hem sult verschijnen; want hy wist niet waar hy een levendig goed Man soude vinden. Het soude niet veel beter gaan in onse verwarde en verdeelde tijden: Wildemen ergens een vereniger van herten, een overeenzenger van verdeelde gemoederen/ en een hersteller van het wanstaltig gebzag der menschen zoeken/ men mogt wel gaan na de plaats daar Elias zijn verblijf heeft/ of gaan kloppen aan het Graf van Johannes den Dooper, en hen roepen om ons te heelen, want zy hebben eens soo grooten genesing gewogt; maar wie van de levendige kan dit nu doen? O hoe gelukkig waren wy daar aan indien Elias Geest en kragt in beyde Huysen gebonden wierden/ gelijk zy eertijds in Johannes den Dooper te vinden waren; volgens de woorden van de Text die wy verhandeld hebben.

Mogt eens die geluksaligen dag en morgenstond komen/ dat goedertierentheyd en waarheyd malkanderen ontmoeten, en gerechtigheyd en vrede malkanderen kussen, Ps. 85: 11. Sulke dagen en dingen mogten wy met recht in ons Land te gemoed sien/ indien wy die twee malkanderen weder sien ontmoeten, die nu soo ongelukkiglijk van een zijn geweken. Al wat wy nu kunnen doen is de weder vereeniging van die twee door onse Gebeden te zoeken; gelijk Moses dat moet doen door de Urim en Thummim, de vermaarde Orakel steenen onder de Leviten: **Soo sullen wy niet**

niet naarslaten vooz dese vrede en eenigheyd te bidden in 't openbaar en bysonder/ soo wel alle onse dagen/ als op dese dag van vernedering, dat gelijk de Heere Elias Geest in utwe herten gegeven heeft/ soo ook de magt wil geven/ om de herten der Vaderen te bekeeren tot de Kinderen, ende ongehoorsame tot de wijsheyd der regtvaardigen.

Maar gelijk wy getoont hebben/ dat het slegt ging met de komste van onsen Saligmaker in den vleesche, so gaat het nu nog met zijn komste in den Geest: Noyt werd Christus gebzagt onder een bedozven en ongeschikt Volk in de kragt en suyverheyd van zijn Woord en Evangelium, of daar doen sig groote beletselen op/ om de weg daar toe toe te stoppen, soo dat'er groote Voorloopers noodig zijn om die van kant te helpen. Jerusalems straten en grasten, worden noyt gebouwt, of het zijn beroerde tijden, Dan. 9:25. 26. de herbouwing van een bedozven staat/ gaat noyt als met veel tegenstand dooz. En het zijn als nog deselve dingen/ die de wegen rouw en onbzuykbaar maken/ van Christus komste in zijn werk en magt, die het in den eersten aanvang beede/ wanneer Christus eerst in den vleesche verscheen.

De menschen werden verschizikt op het gerugt van een Reformatie, om datse vzeesen daar dooz uytgeschut te worden van hunne vleeschelijke aard en bedozventheyd. Het gaat in desen als met een bloote lijder die een ineevende en bytende quaal heeft/ soo lang de Wond-heelmeester niet anders doet als zijn pijn te versagten/ dat staat hem

hem heel wel aan/ maar indien hy hem het ge-
 vaarlijke en bedorven vlees wil afsnijden/ dat wil
 hy niet dulden: even soo was het met ons. Soo
 lang als gy ons van pijn en perſingen ontlaſte/
 die ons ſeer nepen/ en het jock van onſen halse
 afnam/ ſoo lang was het van ons behagen:
 maar ingetoomt te moeten worden van zijn vo-
 rige en beminde welluſtigheden, in de uytſporig-
 heden van zijn vorige wegen beſnoeyt te worden/
 doo? het snoey-mes van de Reformatie, die harde
 taal/ kan/ nog wilmen niet hooren. Onſen Sa-
 ligmaker heeft ons al over lang geſegt/ dat een
 verouderde en aangewende boesem-sonde van ſig
 weg te doen/ ſoo veel iſ als zijn vleesch en bloed
 een neep te geben/ als een ooge uyt te trekken,
 en een hand af te houwen, en van ſig te werpen,
 Matth. 5 : 29. 30. de doerbe ervarenis hier van
 ſien wy in de menſchen die van hunne sondige
 vermaken niet zijn af te ſcheyden/ maar die blij-
 ven aanhangen/ tot hun verderf. De Wijſtſtok,
 de Olijfboom, en de Vygeboom, in Jothams ge-
 likenis, wilde hunne Wijn, vettigheijd, en soetig-
 heyd niet verlaten/ om een Koningdom te winnen;
 nog Herodes zijn Herodias, nog menſchen van be-
 do?ve manieren, hunne bedorven zeden om een
 gezegende Reformatie.

2. De tweede tegenſtrever, iſ als een tweeling
 van deſelbe baarmoeder, 't welk iſ de bedo?vent-
 heyd in geboelen/ nopende oude gewoontens, en
 dat de menſchen ſoo ſeer geſet zijn op 't geen
 onder hunne Voorvaders te voren in gebruyk ge-
 weeft iſ. De gewoonte is de tweede natuur, en
 't iſ wonder quaat om te laten/ 't welk men
 ſelfs

selfs lang geoeffend heeft/ en af te staan van 't
 geen men weet en gesien heeft/ dat onse Voor-
 saten gedaan hebben. De Ephramiten Kigteren
 12:6. die hun gantsche leven dooz opgebzagt
 waren om te seggen Sibboleth, konden niet seg-
 gen Schibboleth, om hun leven te behouden/
 maar wierden aan de Jordaan verslagen tot
 42000 toe, om datse den Hebreewschen naam
 SCHIBBOLETH, welk een Revier betekent/ niet
 konden seggen/ nog te recht uytspzeken. Dez-
 maard en vzeeselijk is de Historie van Rabodus,
 Koning der Friesen, die dooz een der Bisschoppen
 overreed wierd om uyt het Heydendom tot het
 Christendom over te gaan/ en sig te laten doo-
 pen. Maar wanneer hy reeds met de eene voet
 in 't water stond om gedoopt te worden/ soo
 vzaagde hy den Bisschop, waar zijne Vooroude-
 ren, die geen Christenen waren/ ook niet gedoopt,
 gegaan waren/ en als hy verstand datse in de
 Helle waren/ soo trok hy zijn voet uyt de doop-
 plaats/ seggende/ dat hy wilde gaan daar sijne
 Voorsaten gegaan waren, en dat hy liever met
 deselve, die dappere Mannen waren geweest, in de
 Helle wilde zijn, als met het ellendige Christen
 Volk in den Hemel; en soo besloot hy te zijn/ wat
 zijn Voorsaten geweest waren. Dit/ dat te
 bedzoeben is/ is hedengdaags de ULTIMA ANALYSIS,
 de laatste ontleding van de Godsdienst veeler
 duysenden in dit Land. Mannen en Vrou-
 wen zijn in 't gemeen in gevoelen en oeffening
 van Godsdienstige dingen/ aan de gewoonte/ en
 gemeente treyn der oude tijden soo verknogt/ dat
 zu'er niet af te krijgen zijn. De Vrouwe van Si-
 char

char was soo yberig vooz den Tempel op den Berg Garizim, en de beste reden die zy vooz haren yver konde byzengen/ was alleen dese. Onse vaders hebben op desen Berg aangebeden, Joh. 4 : 20. Sy koos de party harer Voorouderen, en scheen een bysondere eerbiedigheyd dien Berg toe te dzagen. Laban wilde liever in het Huwelyk van zijn Dogter Lea volgen de gewoonte, dan zijn gewisse gedane belofte, en houden zijn gemaakt verdrag: Hy was met Jacob over een gekomen om aan hem zijn Dogter Rachel te geven/ om welke hy 7 Jaren had gediend/ maar als het op 't stuk van nakomen aanquam/ soo boegde hy hem bedzielijck Lea toe/ seggende: Men doet alsoo niet te deser onser plaatse, datmen de kleynste uytgeve voor de eerstgeboorne, Gen. 29 : 26. En hoe die overheerschende eygen aard in het kranke lighaam der Kerke ons het gesonde geneesmiddel der Reformatie weder doet uytgeven/ dat is bekent: Wy hebben gesondigt met onse Voorvaderen; Ja wy hebben voozgenomen soo te blijven doen/ de dwalingen/ misbyzinken/ en quade gewoontens/ die de onwetenheyd en bottigheyd der vorige tijden/ in den dienst van God, en de belijdenisse der Religie heeft ingelaten/ wilmen behouden/ enkel om dat het van oudsher soo de gewoonte is geweest.

3. Een voozname hinderpaal in den weg van Christus kragtige komste onder het Volk/ en van u werk ten dien eynde gericht/ is het bedooven geboelen dat de menschen hebben aangaande Christus of de Godsdienst selfs. De Religie moet vooz vleeschelijcke menschen fraay toegetaekelt zijn/

zijn/ en kostelijk uitgestreken voor den dag komen/ of kan hen anders niet behagen: De Maagt Maria moet als een groote Vrouw op 't rierlijkst opgepronkt zijn/ of anders is sy onbeguaam een Santin te zijn. De eenvoudigheid en slegtigheid des Evangeliums, doet haar slegt onthaal van dien by vleeschelijke menschen. Wie weet niet hoe den Antichrist met zijn Godsdienst in kostelijke en wilweyige kleederen te steken/ en die met een reeks van Ceremonien op te toopen/ het oog der wereld heeft weten te verblinden/ en veeler herten door de oogen te stelen? 't Is waar/ God quam eens naar zijn wijsheyd, de grove bottigheid der Joden te gemoed/ doen zy nog uttermaten kinds waren; en bewijle zy door sigtbare tot onsigtbare dingen wilden gezagt worden/ en in de Godsdienst niet verder wilden gaan/ als zy door de oogen geleyd wierden/ soo schikten hy sig naar den aard van dat Kinderlijke Volk, en gaf hen een Godsdienst die hen boegden/ en om dat het soo eens was/ willen de vleeschelijke menschen dat het altijd soo sal zijn.

Dese zijn de drie Reusen van Anak, met welke gy soo lang hebt moeten worstelen/ en nog hebt te strijden/ eer gy ons Israël in 't begeerde Canaän sult brengen. 't Is geen wonder dat dit sware werk der Reformatie soo langzaam/ door uwe handen voort gaat/ daar drie sulke Reusen het zoeken te besetten. Gy hebt den strijd niet tegen vlees en bloed, maar tegen de Overheden, en Magten, tegen de geweldhebbers des Satans in de herten der menschen. **Ⓢ** datmen sulke kragtige

tige Voorloopers kon uytbinden/ die uooz u gingen/ en u den weg bereyden tot een gemakkelijker doozgang? Waar binden wy sulken ervaren Maatsanger, die dese boose Geesten die alles verstoren/ weet te stillen? Soo uwe handen als die van Moses, in 't midden van dese groote besigheden, dooz het gedurig opheffen moede worden/ daar sullender zijn die als Aaron en Hus, deselve sullen ondersteunen/ datse niet nedergelaten worden. My dunkt wy sien op alle uwe gewigtige besigheden geschreven/ 't geen Paulus in veele zijner Brieven invoegt/ Broeders biddet voor ons. Ik wil alles opsluyten in de woorden van Israëls Psalmdigter, Ps. 137: 6. Mijn tonge kleve aan mijn gehemelte, indien wy het Parlement in onse beste aandagtigheden vergeten: En ik twijffel niet of gy sult op onse bede, met al het Volk seggen Amen.

Elias moet sijn/ en is waarlyk een kragtig en uooztreffelyk exempel/ uooz alle Reformateurs of Hervormers. Wanneer Moses den Tabernakel, dat eerwaardig zinnebeeld van Gods tegenwoordigheyd, met al zijn toestel en omslag soude maken/ Exod. 27. vers 30 en 40. soo belaste God hem dikwils/ alles te maken naar de wijze die hem op den Berg getoont was, Exod. 27: 8. en Heb. 8: 4. 5. Soo in dit werk dat gy tegenwoozdig onderhanden hebt/ gy kond geen Reformatie ontwerpen naar een beter voorbeeld dan dat van Elias; detwijle gy het niet doen wild als naar eenig uoozbeeld van den Berg. De Man in de Text Elias, die een Voorschrift was van Johannes de Dooper in zijn herwozmen: Een Man die in zijn tijd alles

weder opregte, gelijk onse Saligmaker van hem sende/ Matth. 17: 11. Is soo een ook niet een bequaam Voorschrift voor dese onse tijden?

Hij regtede weder op de vergane Godsdienst, en verballe Wet: Hij vernieuwde de vergete Profecy, en gelijk de Joden willen ook de verlate besnijdenis als de kinderen Israëls Gods Verbond hadden verlaten/ 1 Kon. 19: 4. En op Elias de hersteller der besnijdenis passen zy verkeerdelijk/ de woorden van den Profet Malach. 3: 1. De Engel of Boodschapper des Verbonds. 't komt van dese plaats niet te pag/ dat ik hier als een Ontleder het geraamte van Elias sou gaan ontleden, en daar over lessen van verbetering doen/ dat soude tegens de goede zeden, en ook buyten myn kennis zijn. Ik heb getoont dat door den Geest van Elias moet verstaan worden Gods Geest, die op hem was: Nu de Geest van God was maar een/ dog de gaven waren verscheiden/ gelijk Paulus segt 1 Kor. 12: 4. Wy sien dat na het bidden der Apostelen, de plaats wierd bewogen/ en dat zy allen vervuld wierden met den Heiligen Geest, Hand. 4: 31. En daar mede waren zy ook sommige dagen te boren vervuld, op den Pinxterdag, Hand. 2: 4. Zy die te boren verbuld waren/ wierden andermaal verbuld: te boren met de gaven der Talen, nu met de gaven der heylige vrymoedigheid, waarom zy gebeden hadden/ Hand. 4: 29.

Onder de verscheude gaven des II. Geestes die Elias had/ was niet de minste die hem vermaard deed zijn/ en op de tongen der menschen zweeven/ zijn ongemeenen blakenden yver voor den

den Heere den God der Heyscharen. En waarlijst hy was de groote yveraar, die dooz Gods eere streed/ en tegens de schenne van Jehovaas glori waakte: wiens vuerigheyd en pber eyndelijst beloond wierd met de vuerige wagen, die hem ten Hemel voerde. Elias getungde van hem selven/ als Achab en Jesabel hem na 't leven stonden: Heere ik hebbe geyverd voor u de God der Heyscharen, want de Kinderen Israëls hebben u Verbond verlaten, uw Altaren afgebroken, en uwe Profeten met den zwaarde gedood, en ik ben alleen overgebleven, en zij staande na mijn leven, zoeken mijne ziele, Rom. 19: 10. 14. Dus veel schynt onsen Saligmaker te beoogen; in antwoord aan zijn Discipelen, welke wilden doen vuur opt den Hemel nederdalen, gelyk Elias gedaan had: seggende/ gij en weet niet van hoedanigen Geest gij zijt, Luc. 9: 55.

1. Wy moeten van dese sake kondschap nemen/ want daar kan geen ware Reformatie verwacht worden/ die niet aangevoerd word met een Geest van yver. Gods werken moeten dooz zijn Geest gewogt worden/ en zy die zijn eer soeken te bevoerden/ moeten het doen met een heylige voortvarentheyd. 't Was de eere van Levi, dat hy in de saak van God soo pberig was/ dat hy alle Burgerlijke betrekkingen vergat/ en tot zijn Vader en Moeder seyde, ik sie hem niet, en dat hy zijne Broederen niet en kende, en zijne Soonen niet en agtede, Deut. 33: 9. Het ging ook soo met onsen Saligmaker, waar van wild lesen/ Marc. 3. wanneer zijn Moeder en bloed-
 zuienden hem wilden afhouden van te prediken,

want zy zeyden/ hy sal beswijken, of hy is kuy-
ten zijne sinnen/ vers 21. Hy was soo overig
in den Predikdienst, dat hy se niet wilde ken-
nen/ die hem daar in quamen hinderen. Want
hy antwoorde haar: Wie is mijne Moeder, ofte
mijne Broeders, &c. Marc. 3:33.

2. De kragt van Elias in 't hervormen was
seer groot/ en hy wozt wonderlijke dingen in
hetgeen hy deed/ maar hy liet nochtang veel
ongedaan/ dat hy niet konde helpen; daar bleef
nog een overbloed van bedozventheyd over/
die hy niet konde weren. Hy nam weg de
valsche Goden, Baalims gheheten/ die onder den
naam van Bel, of Baal, geëert waren; maar
hy konde de goude Kalveren niet weg doen;
hy roopde uyt de Profeten van de een/ maar
kon d'ander niet utroyen. Vier honderd en
vijftig Profeten quamen dooz dat middel om
't leven/ op den Berg Karmel, 1 Kon. 18:19. 40.
En nochtang bleven daar vier honderd valsche
Profeten over, die den Koning Achab rieden op
te trekken naar Ramoth in Geliad. Soo on-
mogelyk is de uysterste utroying van alle be-
dozventheyd/ uyt een Staat' en Kerk die bedoz-
ven is.

Leert ook in 't verkiesen van een vriend, wil-
men'er een hebben/ die ons trouw is/ laat wy'er
soo een affien/ die trouw is aan God. Wild gy
een vriend hebben die trouw is in de kleinste
besigheden? soekt een die getrouw is in dat
grootste stuk van Godsdienst. Laat het zijn
onze heylige gawighyde een Bondgenoodschap
van vziendschap te maken met sulke die Gods-
dienstig

dienstig zijn: **En** gelijk Jehu seyde tot Jonadab, is u herte regt? 2 Kon. 10 : 15. Laat ons soo sien op menschen in welke geen bedrog is/ welke herten regt zijn/ en aan die alleen de regterhand van broederschap geven. Dan sult gy zijn een zierelijke Kroone en Koninglijken hoed in de hand uweß Gods/ die in u zijn lust en welgevallen sal hebben; wanneer u Drijvers regtveerdige/ en u Opsienders vreedzaam zijnde/ Jehova onder ons sal wonen en wandelen. AMEN.

EEN NEDERIGE
GETUYGENIS,

omtrent de *goedheyd* en *strengheyd* van God, in
zijn handeling met sondige *Kerken* en *Natien*.

Of de eenige weg, om een sondig *Land*, en *Volk*,
te bevryden, van de uysterste ondergang, door
nakende oordeelen.

Begrepen in een ernstige en deftige *Redenvoering*, gepredikt door
den *Godsaligen*, *Geleerden*, en vermaarden Heer, *Johan Owen*,
uyt 't *Engelsch* vertaald.

Luce 13 : 1. 2. 3. Ende daar waren te dier selver
tijd, eenige tegenwoordig, die hem boodschap-
ten van de Galileers, welker bloed Pilatus met
hare Offerhande gemengt hadden. Ende Jesus
antwoorde, ende seyde tot haar, meynt gy dat
dese Galileers sondaars zijn geweest boven
andere, om dat zy sulks geleden hebben? Ik
segge u neense: maar indien gy u niet en be-
keert, soo sult gy alle desgelijks vergaan,
vers 4. 5.

Het is een gedeelte van de pligt der geeste-
lijke wijsheyd; als ook een blijk van een be-
hoorzlijke eerbiedigheyd voor God/ agt te geven
op de bysondere voorvallen, in de beedeeling/
en uytvoeringe van zijn Voorsienigheyd: Want

zu zijn leersame waarschouwingen, en van groot belang in Gods regeering van de wereld: Amers/ de stemme des Heeren roept tot de stad, en de Man van wijsheid/ Gods naam siende met opmerking/ hoord de roede, en diese besteld heeft. De regtveerdige vreesen voor Gods oordeelen/ maar daar is een teeken gelaten op ongebonde Godloose menschen/ die niet sien willen wanneer Gods hand soo opgeheven is; maar die het quaat van verre siet en vrees/ wil als den regveerdigen Prediker van Gods gerechtigheid Noach, vermaand zijnde door Goddelijke aanspraken/ schoon de gebreygde dingen nog niet gesien wierden/ nogtans door 't geloove de Arke toebeyden/ tot zijns Huysgesins behoudenis/ Heb. 11:7. Dus is hy wel gelukkig die geduriglijk vrees/ maar die zijn herte verhard/ die sal in 't quade vallen/ terwyl andere dat van verre siende/ sig verbergen/ en voor geen quaat gerugt vreesen, hun herte is vaste, vertrouwende op den Heere, Ps. 112.

Een voorbeeld van dese wijsheid/ werd ons hier gegeven in onsen gesegenden Heyland Jesus Christus/ welke op 't gerugt/ en slegte tijding/ als hem aangesezt wierd eenige strenge toeballen in Gods voorzienigheid/ doen nieuwlijks gebeurd/ geeft een verklaring van Gods meening en oogmerk daar in/ met een toepassing van de tegenwoordige pligt van haar die hem hoorde; en dese dingen/ zijn ook geschreven tot een voorbeeld voor ons/ op welke de eynden der Eeuwen gekomen zijn.

Sommige dingen mogen aangemerkt worden in

in 't algemeen/ om licht te geven aan den t'samenhang/ ende het oogmerk van onsen Saligmaker/ in dese heylige Nedenboering. 1. De tijd wanneer de dingen vermeld gebeurden/ ende waar in onse Saligmaker dit oordeel op haar toepasten/ want het was een tijd van groote overvloeying van allerley soort van sonden in de Natie; en haar liegeerders/ in de regeering der Kerk/ en desselfs Dienaars/ hun Order en Godsdiens: want de grootsten hoop des Volks in hare persoonen/ waren overstelpt met tergende sonden/ geveynstheyd/ wreedheyd/ bygeloobigheyd/ onreynigheyd/ vervolging/ onboetvaardigheyd/ ende sozgeloozheyd/ alles voortkomende van 't ongeloof; dese had het Land vervuld en berontreynigt. Wy hebben een genoegsaam verhael in de Historien van de 4 Evangelisten, en de Handelingen der Apostelen, soo dat het geen ander bevestiging noodig heeft. Ja soo Goddeloos was het Volk, en soo bedorven den Staat der Kerke, en soo onboetvaardig den grootsten hoop des Lands/ dat het wel paste de gerechtigheyd/ en de Heyligheyd van Hejova God/ sig te wreeken aan dat geslacht/ niet alleen om haar eygen sonden/ maar insgelijks de sonden van alle godloose vervolgers/ van den beginne des werelds af: Een saak welke God niet doet als op hooge tergingen/ Luce 11:50. 51. Op dat van dit Geslagte afgeëyscht werde, het bloed van alle de Profeten, dat vergoten is van de grondlegginge der wereld af van 't bloed Abels af, tot het bloed Zacharie, die gedood is tusschen den Altaar, ende het Huys Gods: Ja segge ik u, het sal van dit Geslacht geëyscht worden. **Daar**

Daar is in dese Bedzeuging een schijn van strengheid/ boven de vastgestelde regel/ Exod. 20: 5. Daar God verklaart/ dat hy is een yverig God, welke Cytel Jehova aanneemt/ met opsigt der hoogste tergingen/ en daarom sou besoecken de misdaad der Vaderen aan de Kinderen, tot het derde en vierde Gelid, der geener die hem haten. Maar hier werd gedzeugt de wzaak en straffe/ verschuld aan de sonden van wel honderd Geslagten, hier gedzeugd om opgeleyd te worden/ die ondeugende menschen welke tegenwoordig waren; 't welk mag gesproken worden tot verbediging van Gods regtbeerdigheid/ hier in/ aangesien die Goddelijke bedzeuging ons meer aangaat/ dan de meeste weten/ en nog niet gewaar worden.

1. Het geval dat ons hier voorkomt is particulier/ en heeft opsigt tot de gemeene staat van alle valsche aanbidders/ ende haar nakomelingen/ in dat Gebod bysonder gedzeugt; maar dit heeft opsigt tot de vervolging ten bloede/ en de ter dood van de aanbidders Gods/ die hem dienden in geest en in waarheid. Hoewel God seer veel geterget word door de sonden van valsche aanbidders/ nochtans kan hy haar verdragen/ of hun sonden voorsz gaan met kleynere straffen/ voorsz een kleynen of langen tijd; maar in zijn bestemden tijd sal hy haar sparen/ maar hun eygen sonden ende ongerechtigheden/ soo wel als van hare Doorszaten/ sal op hun gewroken worden/ als het eynde sal zijn van de Antichristische Kerk-staat, na al haar Triumphe en Overwinninge.

2. Alle die van het begin der wereld af/ ten bloede toe geleden hebben/ ten opsigte van Religie in de sake Chzisti voor haar Geloof in hem/ en de Belijdenis van hem: duſ getuygde Abel doo? zijn geloof/ in de bloedige Offerhande/ die hy opofferde aan hem die aan de Kerke beloofd was/ die eens als Priester dat ampt sou bedien. Soo werd geseqd dat Moses in gebaar zijnde/ om het dooden van den Egiptenaar, dzoeg de smaatheyd Christi, om dat hy het deed in geloove van het beloofde Vrouwen zaat, welke was Chzistus. Sy waren daarom alle gedood in de sake Chzisti: ende nademaal dit Geslagte soude Chzistus dooden; en soo slegt gedaan hebbende/ stemde daar in toe/ ende rechtvaardigde al het bloed dat gestoxt was in de selfde saak van de grondlegging der wereld af; ende hebben haar selven rechtveerdelyk onderwoopen aan de straffe daar op gevolgd. Daarom segt de Heere Jesus Matth. 23: 35. Dat de menschen van dat geslagte hadden Zacharias gedood, schoon veel honderd jaren te voren dien doo? hun Voorvaders gedood en vermoord was.

3. Onse gesevende Zaligmaker maakt gewag van Abel en Zacharias in 't bysonder: Dese Zacharias was de Soon van Barachias/ en werd van hem gewag gemaakt/ 2 Cron. 24: 20. 21. 22. omtrent dese twee/ Abel en Zacharias is aanmerkelijk/ dat de een gestorven zijnde/ en de andere sterbende/ roepen om wraak, 't welk God getuygde van Abels bloed, Gen 4: 10. Ende Zacharias sterbende/ sende/ de Heere, sal het sien, en zoeken. Den Apostel Paulus getuygt/

tuygt/ Hebz. 11:4. dat Abel nog spreekt, na dat hy gestorven is; zijn bloed sprak/ en riep doen om wrake; het deed soo te horen/ en tot den tijd van Jerusalems verwoesting. Want in de verwerping/ en volkome verwoesting van die afgevalle Kerk/ en Volk/ het bloed van alle die geleden hebben onder het Oude Testament was verzoend; Abels bloed roept niet meer/ dewijl Chzistus bloed beter dingen spreekt; nog God siet niet meer op het bloed van Zacharias, om het te eyschen/ en straf te oeffenen. Maar de selve stem ende geroep is nu vervolgt door een ander slag van menschen/ die geleden hebben in de sake Chzisti/ t'zedert zijn komste/ volgens de Belofte/ Openb. 6:9. 10. En dit geroep sal niet ophouden/ voor dat de bestemde tijd komt van de verwoesting des Antichrists afgeballen Kerk-staat.

4. Wanneer een sondige Kerk of Volk, hebben overtreden de uiterste palen van de Goddelijke lijdsaamheyd en verdraagsaamheyd/ dan sullen zy vallen in zulke gruwelijke sonden en tergingen/ als sullen opmaken de uiterste wraakstraffe/ volgens haar verdiensten/ soo als Josephus getuygt van dit Geslagt, na dat zy de Heere Jesus verwoezen en gedood hadden; soo datse vielen in sulken Hel van tergende gruwelen/ dat indien de Romeynen niet gekomen hadden/ ende haar verdelgt/ God soude Duur en Zwavel van den Hemel op haar gesonden hebben/ gelijk als op Sodoma, en haar omgekeert als Gomorra.

Hier uyt mogen wy aanmerken dat het is
een

een gebaarlijke faak te leven in de tijden van afwijkende Kerken/ wanneer zy ſig haasten tot hare doodelijke Perioden van Gods oordeelen, die haar alle in 't gemeen/ en yder in 't byzonder/ onvermijdelijk ſullen overkomen. En het is ſoo om deſe 3 Redenen.

1. Om dat ſulke tijden zijn gebaarlijk door verſoekingen en temptatien/ van wegen den overbloed van der menſchen begeerlijkheden/ en alle onreynigheyd/ ende godlooſheyd/ gelijk het den Apostel ter neer ſteld/ 2 Cim. 3: 1. 2. 3. 4. 5. Denkt ymand by te zijn van gebaar/ om datſe nog geen quaat voelen/ terwyl de meeste menſchen/ die de Chriſtelijke Religie beſijden/ opentlijk en ſigtbaar overbloeyen in ongerechtigheyd te doen/ en leven na hun quade luſten/ na de mode deſer werelds: maar zy ſullen haar eens bedrogen binden.

2. Hoewel de verwoeſting haar niet terſtond overkomt/ nochtanſ wanneer zy gekomen zijn ten eynde harer overtredinge/ en tijd der Goddelijke lijdſaamheyd/ terwyl God haar verbetering beoogde/ maar door de rijkdom van zijn genade/ goedheyd/ en verbaagſaamheyd/ niet ter bekeering geleyd zijnde/ ſullen zy haar ſelven plotſeling neerwerpen in bloedige grouwelen/ gelijk de Joodsche Kerk wiens Stad en Tempel, en koſtelijke Gebouwen/ ſoo verwoeſt zijn/ dat den eenen ſteen niet op den anderen gelaten is.

3. Gods oordeelen ſullen haar overkomen/ als de mate harer sonden vol is/ en wreeken hun tergingen/ en vervolgingen/ en het bloed van die haar boozgingen/ en leyden in hun afval:

afval: soo wanneer hy komen sal om 't verhoogen Babel/ en de Antichristische Kerk-staat te verwoesten: want daar werd gesegt/ Openb. 18: 24. Dat in haar gebonden was het bloed der Proleten, en der Heyligen, en van alle die gedood waren op der aarden. Selfs het bloed der Heyligen, dat te Rom en vergoten was/ dooz Heydensche Keysers, sal gezocht worden op de Antichristische Roomsche Kerk/ na dien zy haar saak heeft aangetrokken/ en in haar weg gewandeld hebbende/ toestemden 't geene zy gedaan hadde/ en daarom de plage van die hoere moet deelagtig worden/ en als een molensteen in de zee geworpen.

4. Het was een tijd waar in Gods oordeelen naby zijnde/ nu genaakten/ gelijk onsen Saligmaker getuygt/ Luc. 19: 42. 43. 44. Och of gy ook bekendet, in desen uwen dag, wat tot uwen vrede diend. Sy hadden nu maar een dag, en die was nu byna ten eynde/ schoon zy het niet sagen nog geloofden. Maar den dag van haar verwoesting naderde geduriglijk/ gelijk Paulus schreef/ Heb. 10: 25. Gy siet dat de dag naderd. En wy mogen hier uyt leeren.

1. Dat in aannadering van verwoestende oordeelen/ op een sondige tergende Kerk of Natie/ God behaagt te geven boozgaande bekentmakinge van zijn misnoegen/ soo wel in de werken van zijn voorsienigheyd, als dooz den regel van zijn woord. Dusdanigen waarschouwing bindmen hier verklaart dooz onsen Saligmaker, als zijnde in sulken tijd verbuld. Ammerg is dit het gewoonlijk Proceß van de Goddelijke

lijke booztenighyde; ende mogelyk een Chzisten Natie/ of Heydens Volk/ is out t'eenemaal ver- gaan/ sonder Goddelijke waarschouwinge booz hun nakende verwoestinge. Sommige schijnen te zijn weg genomen met een schielijken overval/ gelijk als God dreygde/ Ps. 58. Hy sal haar levendig als in heeten thoorn weg stormen; als men seggen sal/ immers is 'er een God die op aarden rigtet. Maar dit schielijk verders is van wegen hun eygen sozgeloozheyde/ ende niet uit gebzeft van waarschouwinge. De oude wereld booz de Zondbloed/ was genoegzaam gewaazschouwt van haar verwoestinge/ booz Noachs prediking, en het Gebouw van de Arke, booz welke hy de wereld veroordeeld heeft, Heb. 11: 7. En haar onverschoonlijk gelaten aan de Goddelijke wzaake/ nochtanx zy gaben geen agt op dese dingen/ maar wierden overvallen met de Zondvloed, als of sy nout gehoord of gesien hadden eenig ding dat haar daar booz waarschouwde/ gelijk onsen Heyland verklaart/ Matthj. 24: 38. 39. En wanneer de tijd komt der verwoestinge van het geestelijke verbozgen Babylon, sy sal seggen in dien selfden dag/ waar in haar oozdeelen op haar komen; Ik sitte als een Koninginne, ende en sal geen rouwe sien; niet tegenstaande al de waarschouwingen aan haar gebaan/ in de uytstozting van de Phiolen van boozgaande oordeelen, Openb. 18: 7. 8.

2. Het is de hoogste sozgeloozheyde/ in sulken tijd te versuymen/ de overweging van bysondere booztenigheden Gods/ of die te misdunnen/ en geen agt te geven op de teekenen van naderende oozdeelen/

oorzdeelen/ soo datse niet voorgekomen worden. Die kan hier aan twijffelen/ sonder een dagvaarding van de Goddelijke wijsheid/ van onse Heere Jesus Christus/ in de verklaring en de toepassing/ die hy maakt van dese toeballen. Zynten twijffel warense versuymt/ en veragt door de meeste/ als gemeene dingen: Veel agt te slaan op sulke voorzvallen/ werd nu geagt als kleynmoedighend/ of bygelobighend/ schoon alle dingen verbuld zijn met teekenen van de Goddelijken toorn/ maar die gewigtige dingen sullen in 't kortte tot meerder agting komen: Ondertusschen is 't beyligst dit Goddelijk exempel te volgen/ en als geheyligde waarschouwingen ynt te binden/ in soodanige voorszienige voorzvallen.

Dese toeballen/ daar hier van gesproken word/ zijn twee/ en van tweederley soort. 1. De eerste was/ daar de bloedige wreedheid van menschen/ een hand in hadden: De Galileers, welker bloed Pilatus met hare Offerhanden gemengt hadden: Wanneer dit geschiede/ op wat vooz een voozval/ en hoe veel Persoonen gedood waren/ daar van maakt de Schriftuur geen gewag: nochtans is 't seker dat het geschiede te Jerusalem, want de Offerhanden mogten nergens anders geoffert worden: Verwaarts quamen de Galileers met hare Offerhanden, als zy de beesten bragten tot de Priesteren, om die vooz haar te offeren/ want zy selven mogten geen Offerhanden offeren/ als het Paaschlam, 't welk zy zelver mogten dooden. Terwijl zy nu besig waren in dit werk/ Pilatus, de bloedige Romeynsche Gouverneur,

neur, op wat voozval of aanpozring is onbekent/ quam aanballen/ en doode haar op een wzebe manier/ soo dat hy hun bloed vermengde met hun Offerhanden. Dese voozſienigheyd is te meer aanmerkenswaardig/ in dat het gebeurde/ terwyl zy beſig waren in haar geheyligde Godsdienst, 't weſt behelſt een aanwijſing van de Goddelyke strengheyd. Hier toe mogt yder dag gelegentheyd zyn genomen/ wegens het verders van 't menſchelijk geſlagt, alſ ook van 't verſchil dat'er was tuffchen twee Godloofe Gouverneurs/ Pilatus en Herodes, onder wiens Jurisdicte dſe Galileers behoorden/ in wiens bloed Pilatus dagt ſig ſelven te wzeeken/ op zynen vyand. Niet te min zy beyde ſpanden naderhand 't ſamen/ in Chriſtus te dooden/ en ſoo maakten zy weer vziendſchap; latende hun exempel tot haar Naſaten/ en andere die ſulkſ nog zyn gewoon te doen in de wereld.

2. Het ander dzoebig voozval was/ een enkel uytwerkſel van de Godlyke Doozſienigheyd/ de dood van achtien Menſchen, dooz de val van een Toren in Siloam, zijnde een plaats van Wateren, en een loopende Stroom in Jeruſalem. De Heere Jeſus verklaart hier niet alleenlijk dat alle ſoodanige toeballen zyn geſchikt en geſchied dooz Gods Doozſienigheyd/ maar dat hy ook daar in ſpreekt tot onſe onderwijſinge en waarschouwinge; hoewel zy ook afbeelſelen waren van de naderende verwoeſting der Stad Jeruſalem, en het Volk die daar in woonden; want dat haar ondergang hier in beoogt werd/ is klaar te ſien in de volgende gelijkenis, waar
in

in de Joodse Kerk-staat, werd vergeleken by een doore Vijgen-Boom, welke soude afgehoutwen worden/ verdelgt/ en uytgeroeyd. Immerx die verwoesting gebeurde ook dooz de bloedige wreethend der Romeynen, en ten deele dooz de val en verwoesting van den Tempel/ Co-rens/ en Muuren/ en daarom staat'er gy sult insgelyks vergaan; of op een gelijke wijze. Maar schoon zy mogten boozwenden/ dat het een slegt boozval was/ en geschied dooz de Cirannische raserny van Pilatus; en het andere was een ongewoon toeval/ nochtanx vind Christus in beyde uyt de hand ende raad van God/ om dooz dese dubbelde gelijkenisse te toonen desselfx sekerheyd; gelijk Pharoos droom, die daar van de waarheyd onderbond.

Wy mogen hier uyt aanmerken. I. Dat alle soozten van ongewone toevallen/ of uytwerkse-
len der Boozsienigheyd/ zijn/ in een sondige
tijd/ en naderende oordeelen, van de selfde aan-
wijsing op ons/ en behoorde te hebben de selfde
uytlegging. Immerx van beyde verschillende
teekenen en waerschouwingen, werd gemaakt de
selfde Toepassing, dooz onsen Zaligmaker/ die
segt datse de selfde Taal en beteekenix hebben:
Daar was te deser tijd niets dat de Joden
meer verharden/ tot haar uysterste verderf/ dan
de valsche Coepassing van Gods Teekenen, en
waerschouwingen/ die onder haar menigvuldig
waren/ en aanwezen hun nakende verderf/ om
dat soodanige dingen verworpen zijnde/ niet op-
gemerkt wierden als waerschouwingen/ roepende
tot berouw ende verbetering: dog zy wierden

niet aangemerkt als sekere Doozloopers van grooter Oordeelen/ en onseylbare Teekenen van verwoesting/ gelijk zy waren; en soo sullen zy ook nog zijn/ vooz dese desgelijks veragten.

2. Het behaagt den Heere somtijds te geven waarschouwingen van naderende Oordeelen/ niet alleen omtrent desselfs stoffe/ en datse sullen met strengheid vergeselschapt gaan; maar insgelijks behoorende als tot de bysondere natuur/ ende manier van dien. Soo was het met dese twee Teekenen/ van bloed dooz 't zwaard/ ende dood dooz den val des Corens; Vertonende als in een spiegel die gemeene ellende/ welke de Stad en 't Volk overkomen soude. God geve dat de wonderbaarlijke verschijning van vuurige Teekenen in de Lugt/ gelijk Zwaarden/ Heer-Legers/ Wapenen/ en andere dingen van straf oeffening/ niet mogen gesonden worden/ om uyt te wysen de soozt en natuur van Gods Oordeelen/ die op ons komen sullen/ indien dese quade vooztekene niet afgewent worden: Niet alleen de Schzistuur/ maar selfs de Heidense Historien/ zijn verbult met die te verhalen/ vooz het naderen van verwoestende Oordeelen/ gelijk Vurige Teekenen/ Cometen/ Aardbevingen/ wonderlijke verschijningen in de Lugt/ en stemmen gehoord en gesien wierden/ vooz Jerusalems verwoestinge.

De natuur/ als de gemeene Vader van 't menschelijk Geslagt toont dit; de onvernustige Elementen beven/ op het naderen van God/ in zijn Oordeel/ tegens de Inwoonders der Arde. Dit dzukt de Profheet uyt Hab. 3: 10. De Bergen sagen u, en Leden smerte, de Water-stroom ging door,

door, de Afgrond gaf zijn stemme, hij hief zijne zijde op in de hoogte. Zij zijn gelijk als geworpen in een gestalte van beving en smeeking. Na als het vreeslijk oog van God/ (in zijn Doozienigheid) is opgeheven/ alle dingen beven voor 't selve.

3. In de uytlegging en toepassing van dese strenge voorballen/ gemaakt door onsen Heyland, in zijn Goddelijke wijsheid/ mogen wy aanmerken/ dat niet altoos Gods bysondere oordeelen/ in soodanigen tijd ymand overkomende/ bewijzen zijn van een bysondere schuld en terging. Dit ontkent onsen Saligmaker uytdrukkelijk/ en dat met opzigt tot beyde dese voorballen/ en dat onderscheidentlijk/ vers 2. en 4. want 1. de aanmerking is hier bepaalt/ en gelimeteert tot sulken tijd van tergende sonden/ in den grootsten hoop des Volks/ ende haar naderende oordeelen: soo dat geen toeschrijving van bysondere schuld behoord gemaakt te worden/ op bysondere ellendige bezoeken.

2. Eenige personen mogen schuldig zijn aan soodanige verwaande stoute sonden/ soo dat indien zy overvallen worden met bysondere oordeelen/ in dese wereld/ het niet de hoogste Godloosheid te kennen geeft/ maar de bysondere wreekende hand Gods in haar verderf te sien is/ gelijk in de dood van Herodes, Hand. 12:22.

23. Gods oordeelen over bysondere menschen/ in soodanigen tijd zijn/ tot waarschouwinge voor andere in 't gemeen. Hier in gebuykt God zijn Souberainitijt/ door uyt te sonderen wien hy behaagt/ om haar te maken exempelen

voorz anderen. Dit segt Christus was de eenige reden/ soo verre als het u aangaat/ te kennen of te oordeelen/ waarom de Heere dese sware verwoestinge op hen gebzagt heeft/ om dooz dese waarschouwinge u te roepen tot berouw. Nogtans God oeffent niet altoos soo zijn Oppermagt in dit soort/ wanneer alle verdiend hebben verdelgt te worden. Maar gelijk in den Oproer of Muiterij van een Krijgsvende/ of Regiment Soldaten/ wel de tiende Man gedood werd/ ten schjikt en spiegel vooz de anderen: Soo roept God uyt een schuldigen hoop/ wien hy behaagt voozgaande exempelen te maken/ van aanstaande oordeelen/ die over andere komen sullen/ 't welk ook bloeyd uyt onse Text.

3. Weet dat de geene die eerst onder Gods oordeelen vallen/ niet altoos zijn de ergste en grootste sondaren: nog zijn de eerste Oordeelen gemeenlijk de strengste/ als hier blijkt/ en waar van wy onder ons voozbeelden hebben/ van de selfde natuur: en daarom komt in aanmerking.

1. Dat de geenen die geleden hebben/ ook sulke sondaren waren/ schoon niet alleen/ of op eene bysondere manier/ 't welk diend tot verdediging van Gods regtvaardigheyd. 2. God die haar straste tot waarschouwinge vooz ons/ mogt ons sulke exempelen vooz haar gemaakt hebben. Hier in siet Gods barmhertigheyd jegens ons/ die zijn oordeel ontkomen zijn. 3. Dat wy ook soo een hand hebben in die voozgaande schuld/ die Gods oordeelen dooz openbare terging ook verdiend hebben. 4. Hier is een sekere Regel ons gegeven tot uytlegging van strenge vooz-

voorzienigheden/ in sulken tijd als wy onder ons gehad hebben/ Pest/ Duur/ en Bloed/ waar van wy nog de merkteekens hebben in Hemel en Aarde; 't welk zijn waarschouwingen van God/ en dit verklaart onse Saligmaker soo duydelyk/ in de uytlegging ende toepassing van dese twee exempelen, wiens stem en taal is/ een roeping tot berouw en verbetering. Indien gy u niet en bekeert, gy sult allen desgelijks vergaan. Soo wanneer dese waarschouwingen/ ons roepende tot berouw/ worden verwaarloost/ dan verkeert hun natuur in gewisse Teekenen van het naderende verderf.

Dese dingen vooz af gesteld zynde/ tot opening der woorden/ en in de waarheyd onderwesen/ soo merkt met my aan tot Leeringe, dat wanneer een Land/ of Kerck/ een Stad/ of Volk/ met sonden verbuld/ dat God haar geeft waarschouwinge en aanwysinge van zijn misnoegen/ dooz voozgaande oordeelen/ of andere bysondere Teekenen/ indien zy niet worden opgevolgt dooz berouw en Reformatie, zy zijn Teekenen van naderende oordeelen/ die men niet ontgaan sal. Dit is die geheyligde waarheyd/ welke de Heere Jesus hier recommandeerd/ en 't is onse pligt die wel op te merken/ als de groote Kegel van de Goddelijke voozsienigheyd/ met een bysonder zegel van Christus daar by geboegt; Ik segge u neense, maar indien gy u niet bekeert, soo sult gy alle desgelyks vergaan. Wanneer waarschouwinge tot onderwijg niet aangenomen zijn/ dan zijn 't Teekenen van verderf.

Dit is een waarheid die niemand byna ont- kent/ en nochtan niemand byna geloost. Was het geloost geweest/ veele verwoestende Oor- deelen/ waren in vorige Eeuwen voorszgekomen/ Natien, en Steden, souden in voorszpoeden geble- ven hebben/ welke nu gesonden zijn in 't ver- derf, ja in de Hel: Siet Luc 19. vers 41. 42. 43. 44. Matth. 11: 23. Wierd dit geloost in de dagen waar in wy leven/ het soude een middel zijn om dese arme Natie te behouden/ van an- dersintz onvermydelijken ondergang. Immerz onse Staat is soo ellendig gesteld/ dat ten zy wy ons bekeeren, wy sullen vergaan. Ik bepaal niet Gods Oppermagt in de bedieninge van zijn Voorsienigheyd. Hy kan indien 't hem behaagt/ toelaten/ dat alle zijn waarschouwingen veragt/ al zijn roepen versuyant/ en bespot worden/ en egter nog verdraagsaamheit oeffenen tegens ons/ in opsigt van een spoedige uytvoering van zijn Oordeelen: Maar wee haar/ met wien hy soo handelt/ ten eynde zy mogen een weynig tijd hebben/ om de mate van hare ongerechtigheden op te vullen/ en soo toebereyd worden vooz het eenwig verderf, Rom. 9: 22.

Daar is een drievoudige uytkomst, van de staat nu beschreven. 1. Wanneer de sondige Kerk of Natie, soo agt geeft op Gods waar- schouwingen, in voozgaande Oordeelen, ende andere Teekenen van zijn misnoegen/ met die in te volgen vooz berouw en bekeeringe: dese gesegende uytwerkinge sal sekerlijk afwenden alle nakende Oordeelen. 2. Als ter oorzsaak van haar versuym/ en by gebrek van die in te volgen/

volgen/ God brengt benauwtheid en elende op een Volk in 't algemeen: Dit is een droevige uytkomst: evenwel is 't dat God menigmaal bewaart een zaat en overblijffel/ welke zijnde gebzagt dooz het vuur/ en daar dooz gesuybert ende geloutert/ alhoewel maar een arm/ ende verdzukt Volk/ nochtans sullense bewaart worden als een zaat en overblijffel/ vooz een beter staat van de Kerk: Siet Jes. 6. vers 11. 12. 13. Cap. 14:6. en 24:13. Zach. 13:8. 9. Zeph. 3:12. Ezech. 5:2. 12.

3. Wanneer God t'eenemaal een Volk verlaat/ dan wil hy op haar geen agt meer slaan/ maar geestse over tot Afgodery/ valsche Godsdiens en allerley soozt van Godloosheid/ als hy segt/ waar toe soud gy meer geslagen worden, gy soude des afvals des te meer maken, Jes. 1. Dit is de swaarste van alle Oordeelen: Wee hen, segt de Heere/ als ik van haar sal geweken zijn, Hos. 9:12. Van soedanigen Volk sal geen overblijffel zijn/ Ezech. 47:11. Wie wou niet liever een Natie sien gedzukt onder Oordeel/ als de uytwerkselen van Gods toozn/ om het versuym van zijn waarschouwingen/ waar dooz het mozt gesuybert/ geloutert/ en herstelt worden/ liever dan gelaten onder Afgodery/ en allerley soozt van Godloosheid/ vooz altoos? want sonder bekeering, moet men desgelijks vergaan.

Ik sal niet staan op de bysondere soozt van waarschouwingen/ of teekenen/ maar wel op de algemeene natuur van Goddelijke waarschouwingen/ dooz het woord/ of andersints in soedanigen

danigen tijd/ waar in overbloedige sonden vergeselschapt gaan met groote blijken van naderende Oordeelen.

1. Volgens dit rigtsnoer was Gods handeling met de oude wereld/ 't welk ons tot voorbeeld verkondigt is/ 1 Petr. 3:20 en 4:5. De menschen van de eerste wereld waren een sondig Geslagte/ die God tergden/ schoon hy haar waarschouwingen gaf van zijn misnoegen/ doo Noachs prediking, gedurende zijn dienst/ en doo andere wegen/ terwijl Gods langmoedigheid wagte na hun berouw en verbetering/ want dit was het oogmerk van de tijd/ soo wel als de bediening aan haar vergund: maar wanneer het niet wel opgevolgt wierd/ bzagt de Heere een Sontbloed over dese Godloose menschen/ die sy met den dzekt harer sonden wegspoelden.

2. Dus handelde God met de Kerk des Ouden Testaments: Siet een kort verhaal daarvan/ 2 Chon. 36:15. 16. 17. na hun veragting van alle Gods boozgaande waarschouwingen/ met versuym van berouw en bekeering. De tijd quam/ wanneer daar geen helpen aan was/ want Stad, en Tempel moesten verwoest/ het Volk gedood/ of gebankelijkt weg gevoerd worden. Daar is een algemeenen Kegel vast gesteld doo alle tijden/ Psob. 29:1. Een Man die dikwils bestraft zijnde, den nekke verhard, sal schielijk verbroken worden, soo dat'er geen genesen aan zy.

3. Gods handelingen zijn soo wel onder 't Oude, als Nieuwe Testament, daar al die van de eerste planting waren/ doo het swaart van
Gods

Gods toorn zijn verwoest/ soo zy onboetvaardig bleven onder Gods roeping; maar als sy op zijn waarschouwing sig bekeerde/ van hare boose wegen/ dan had God lust tot goedertierenheid/ en wagte om genadig te zyn. Een treffelijk exempel geeft God hier van in de bediening van Jeremias Cap. 18 : 7. 8. In een oogenblik sal ik spreken over een Volk, en over een Koninkrijk, dat ik het sal uytrukken, ende afbreken, ende verdoen; maar indien dat selve Volk, over 't welke ik sulks gesproken hebbe, sig van zijne boosheyd bekeert, soo sal ik berouw hebben over het quaat, dat ik 't selve gedagt te doen. De Joodsche Kerk was slegt gesteld door menigbuldige sonden en overtredingen. In dese staat gaf de Heere haar waarschouwing genoeg/ door den dienst van Jeremias, die zijne stemme verhief/ op datse haar bekeerden souden van hare boose quade wegen/ en die verbeteren; of dat hy versuym van dien/ God vzeesselijke verwoesting over haar vzenigen soude/ gelijk naderhand gebeurde/ vers 16. 17. Na dit voorschrift en gesette regel hield de Profeet aan in zijn bediening/ en den kersten Anhoud van zijn Predikatie was dit. „Het is een vzoebige tijd „van groote sonden en terging/ dat zijn uwe „sonden/ en dit zijn blijkbare Teekenen van „Gods toorn tegens u/ en van het nakend „verwoestend Oordeel: Bekeert u, dan in dese „Staat/ keert weder/ en verbetert u wegen/ „dan sult gy behouden worden; maar ingevalle „gy het niet doet/ de uysterste verdelging sal „u overkomen.” Maar helaas! de Vorsten, de Priesteren,

Priesteren, en 't gemeene Volk/ stelden haar alle tegen hem/ wiens woorde zy niet geloven wilden/ terwylse dooz drie dingen in haar ongelooft gestijft wierden.

1. Dooz haar voozregten/ datse waren Gods Volk en Kerk/ die des Heeren Tempel hadden/ en de Godsdienst onder haar/ als offse waren de beste Gereformeerde Kerk in de wereld: hierom stellen zy haar t'zamen tegen zijn bediening/ Cap. 7: 3. 4. Zy vreesen geen van zijn dreugementen: zy veragten zijn goeden raad tot hun beyligheyd/ keuren hare wegen en daden vooz goed/ om datse de eenige Kerke Gods waren/ en zijn Tempel hadden tot hare verschering.

2. Dooz hun engen sterkte ten Oozlog/ en haar bescherming tegen al hare vyanden: Zy roemden in hare wijsheyd/ magt/ en rijkdom/ tegens 't geene de Heere zeyde/ Cap. 9: 23. 24. Een wijze beroeme sig niet in zijn wijsheyd, nog de sterke in zijn sterkheyd, nog de rijke in zijn rijkdom, maar die sig beroemd, roeme dat hy dat verstaat, en my kent, dat ik de Heere ben, doende weldadigheyd, regt, en gerechtigheyd op der aarden, want in die dingen heb ik lust, spreekt de Heere. Maar dese dingen tot haar vzeede dienende/ waren verhoogen vooz hun oogen.

3. Dooz de hulp en bystand die zy verwagten van andere/ bysonder van Egipten, en zy dagten eens datse tegens God de overhand hadden gekregen: dies zy verwurpen zijn Voor-schrift van beyligheyd dooz Reformatie, want wanneer de Chaldeen de Stad belegerden/ dooz wien de Oozdeelen/ met welke zy bedreygt waren/

waren/ souden uytgeboerd worden/ Pharao den Koning van Egipten tegen haar opkomende/ weken zy van Jerusalem, uyt vzeese vooz zijn Heykragt/ Jer. 37:5. II. Hier op glorieerden zy tegen hem/ en waren volbaan dat haar eygen weg tot verlossing beter was dan die moepelijken weg van berouw en reformatie, welke hy aan haar voozstelde: maar hy wist van wien hy zijn bootschap ontfangen had/ en wat de uitkomst sou zijn van hun valsche hope en vzeugde/ diese gehuygvest hadden/ en daarom segt hy tot haar/ vers 9 en 10. Bedriegt uwe zielen niet, seggende, de Chaldeen sullen sekerlijk van ons weg trekken, want zy en sullen niet weg trekken; en al sloeg gy het gansche Heyr der Chaldeen, die tegen u strijden, ende daar bleven van haar eenige verwonde Mannen over, soo souden sig die een ygelijk in zijne Tente opmaken, ende dese Stad met vier verbranden. Het welke vervolgens ook gebeurde. Dus sal het ook gaan met eenig ander Volk/ tegen al hun pleijten en voozwendinge.

Men onderstelt dat een Kerk of Natie, overbloeijt van tergende sonden/ gedurende den tijd van Gods langmoedighyde/ en geduld op haar/ die Hy soo lange waarschouwde: Daar zijn merkteekenen van zijn misnoegen/ en oordeelen/ die haar over 't hoofd hangen: Laatse haar selven boeden soo lang zy willen/ met hoope van verlossing en veylighyde: Ten zy datse opvolgen de roeping Gods, berouw en verbetering, sy sullen vallen onder verwoestende Oordeelen/ of t'eenemaal van God verlaten worden.

De sekere gronden en vaste redten van desen Kegel en Orde/ in Goddelijke saken en be-
deelingen zijn klaar/ en ligt te begrijpen op
welk ik niet bezed staan sal; maar van de vol-
gende eenig gewag maken/ om dat die van
't meeste bewijs/ en grootste belang zijn.

1. Dese handeling komt over een met Gods
regtvaardigheyd/ en de regeering van de wereld/
en 't ingeschapen ligt in de gemoederen der
menschten/ dewijl dat Ordeel of Goddelijke
wzaak/ onboetvaardige sondaren overvallen sal/
van wegen hare sonden/ waar tegens zy booz-
heen gewaarschouwt zijn/ tegens welke inwen-
dige stem van Goddelijke openbaringen/ zy aan-
gaande/ zijn te meer de eygentlijke boozwerpen
van Gods toorn, want indien soodanige menschen
niet gestraft wierden/ het sou haar/ en andere/
Atheisten maken/ en God verlochenaars/ door
opshoorting van verdiende Ordeelen/ op ter-
gende sondaren/ die selfs een ingebore bevatting
hebben van Gods regtvaardigheyd/ en opper-
bestier in de Regeering van de wereld/ 't welk
Hy in de gemoederen der menschen heeft inge-
plant: Maar de tijd en wijze van de uytvoering
zijner Ordeelen/ behoudt de Souveraine God
booz sig selven.

2. Het is noodig tot verdediging van Gods
getrouwigheyd in zijn dzengementen/ die hy ver-
haald door Goddelyke Openbaringen, en heeft al-
tijd van 't begin der wereld af/ getuygenis gege-
ven van zijn eygen Heyligheyd en Rechtvaardig-
heyd, waar van zy zijn de meest eygentlijkste uyt-
dzukselen/ die eerst zijn aangetekent in Enochs
Profecy,

Profecy, Jude. 14/ 15. Siet de Heere is gekomen met zijn veel duysenden Engelen, om gerigte te houden tegen allen, en te straffen alle Godloosen, wegens haar boose werken, die zy godlooslijk gedaan hebben: En zy hebben sedert in alle Eeuwen geduurd: maar nademaal de wijsheyd van God/ handelende in regtvaardigheyd, vergeselschapt ging met geduld en verdraagzaamheyd/ in de vervulling van deze dreugementen/ soo zijnder geweest/ en soo zijnder nog schimpers/ en spotters/ van deze Goddelijke dreugementen/ als offe maar een enkel geraas waren/ zonder kragt of betekenis. Soo den Apostel verklaart de gemoetsgestalte en gedagten van godloose en onbekzerde menschen/ 2 Pet. 3: 3/ 4. weshalve het betaamt de Goddelijke vooztreffelijkheden/ zijn deugden en volmaaktheden/ dat God in zijne eygen weg en tijd/ verdedigen sou zijn getrouwigheyd in al zijn dreugementen waar te maken.

3. Hier dooz openbaard God hem selven te zijn een God die de gebeden verhoord/ agt gevende op het geroep van zijn arme en verdukte getuygen in de wereld/ wanneer die van tergende sonden oberbloeyt/ soo wel als van bloed en vervolging. Daar is een geroep tot God/ van die geleden hebben/ en nog lijden om de gerechtigheyd/ om wzaak over hardnekkige/ onboetbaardige sondaren: vergelijkt Luce 18: 7. 8. met Openb. 6: 10. De stemme van die ter dood toe geleden hebben/ in voorgaande Eeuwe/ en het getuygenis van Iesus/ zijn nu in den Hemel/ in een goede staat/ verwagende volkome Heerlijkhed/ met alle wiens sugten en kermen/ onder de
wzeed

wreedheid harer verdrukkers tegenwoozdig opklimmen tot Gods Troon: dus sal de Heere zijn untverkoozne spoedig recht doen/ terwyl zu dag en nacht tot hem roepen. Hier in sal God zijn Heerlijkheid verdedigen/ als een God die de gebeden verhoord.

4. Het geboel van dese Goddelijke waarheyd, is een groot en kragtig middel van Gods Regeering, in de herten der menschen/ in de wereld/ stellende palen voor hare lusten/ die bedwingende overbloedige godloosheyd/ ende snoodheyd der boosdoenders/ wetende dat Gods wzaak altoos naderd tegens onboetbaardige sondaren: Daar is niets zoo snood en godloos/ als dat zu souden niet geheel haar selven daar toe overgeven/ Eccl. 8: 11. Om dat niet haastelijk het Oordeel over de boose daad geschied, daarom is het herte van de kinderen der menschen, in haar vol om quaat te doen. God weet/ indien de tergende sondaren/ in dese wereld altoos ongestraft bleben/ de aanbegting sou te sterk en magtig zijn/ booz't Geloof van swakke geloobige/ die hy daarom booz veel exempelen van zijn strengheyd wil te hulp komen.

Dozders in 't vervolg van voozgaande Oorzaken/ over onboetbaardige sondaren/ werd een onwedersprekkelijkt bewijs gegeven/ van de sekerheyd van dat laatste Oordeel, tot welke alle menschen geroepen sullen wozen: Zoo dat het een dwaase saak is in de sonde hardnekkig te zijn en blijven/ sonder het seker besluyt/ en de nadering van het eeuwige Oordeel te leeren/ unt de verdrukking van de oude wereld, de verbranding

ding van Sodoma en Gomorra, met diergelijke boozbeelden van de Godlijke regtvaardigheyd, 2 Petr. 2 : 3. Siet dan wat wy tot onsen nutten te leeren hebben/ dooz Jhesus gesegende onderwijssingen/ van de boozsienige boozballen/ in den Text vermeld. En dit sal ik ophelderen/ dooz een onpartijdig ondersoekt/ in de navolgende dingen.

1. Wanneer een Kerk of Natie, een Volk of Stad, soo in sonden overbloeyd/ dat de Goddelijke waarschowingen haar regelrecht aangaan/ soo beschouwt wat in 't bysonder de staat is van ons Land/ waar in wy wonen/ en ons eygen staat daar in. 2. Van wat soort die verwoestende Oordeelen zijn/ welke naderen/ en ons over 't hoofd hangen/ met opsigt tot sodanig een Kerk of Natie, en by gevolg ten opsigt van ons selfs ter deser tijd. 3. Wat waarschowingen en aanwijssingen van de Godlijke toorn, ende nadering van elendige benaauwteden/ God doozgaans vergund/ en wat Hy ons daar ontrent gegeven heeft/ en nog geeft. 4. Wat is Gods billijken eytsch/ en waar in bestaat de Godlijke instelling/ die onse gesegenden Saligmaker hier betuygt/ dat in sulken staat/ berouw en verbetering/ alleen een Kerk en Volk van 't bederf behouden en verlossen sal? 5. Nademaal desen regel soo heylig/ regtvaardig/ en billijk is/ waar van daan is het/ dat alle soozten van menschen/ zoo ongewillig zijn/ dit op te volgen/ eben in de uiterste nood/ als alle andere hoopen seylen en vergaan? 6. Wat'er werd vereytscht tot die Reformatie, welk een Natie behouden

den mag/ en wy die daar in leven/ bebrijden van verwoestinge en verdiende ellenden/ Ec. 7. Wat middelen soodanige Reformatie konnen beginnen/ en voltoyen/ en van wat oorzaken die nu mogen verwacht worden/ om ons uyterste verdezv vooz te komen. 8. Wat onse pligt/ en de gemoedsge-
 stalte in ware gelobige behoord te zijn; ja wat haar werk en wandel in dese tijd moet zijn/ op dat als alle middelen van verlossinge begeben/ zy van Christus mogen in zijn toekomstige ge-
 troost en gesterkt/ met vzeede gebonden werden; want nog een seer weynig tijds/ ende hy die te komen staat/ sal komen/ en niet agter blijen.

Mijn vrienden, alle dese dingen dienen noodsa-
 kelijk overwogen en betragt te worden/ op dat wy de paden van waarheyd en vrede, ja de eenigste wegen die tot onse verlossing leyden/ betwandelen: daar is wzeeden haat/ en bittere bejegeninge/ ter oorzaak van verschillen in de Religie, welke al wat goed is dreygt uyt te roepen. Sommige willen groote dingen doen/ dooz haar wijsheyd en raad, andere dooz haar magt en gesag, eenige door haar getal/ erken-
 nende na hun vermoeden de beste saak; en met meer andere bebatingen zijn de gemoederen der menschen beseten; maar helaas! de waarheyd is verduyftert/ het Land vloeyd over van aller-
 ley sonden; God is vertoont/ en uyt zyn heylige plaats opgestaan/ het Oordeel legt aan de deur; en te vergeefs soektmen na een remedie tot genesing/ dooz een andere weg of middel/ dan die ons voozgesteld is. Daarom laat ons ondersoeken de omstandigheyd des tijds/ waar
 in/

in/ en met betrekking/ waar toe/ onse Heere
 Jhesus de regel van de noodzakelijkheid van be-
 rouw en bekeeringe vooztözagt/ tot een ontko-
 ming van 't geheel verderf.

1. Wanneer alle soozten van sonden over-
 bloeyen/ nu de duytere plaatsen der aarden/
 zijn verbuld met wooningen van geweld; hoe-
 wel de sonde niet heerft tot die mate/ of hoogte/
 als vooz de Sondvloed/ of in Sodom, of vooz de
 verwoefing van Jerusalem, of als het is in het
 Koningrijk van den Antichrist, want in fulken
 geval is'er geen plaats vooz berouw of be-
 betering: God verbergt vooz haar de dingen
 die haar vrede betreffen; op datse t'eenemaal
 verdelgt worden/ &c. Ik behoeft geen Register
 van sonden te maken van de hoogfte Atheistery,
 vooz de fnoodfte oncreynigheid/ tot de laagfte
 onderzükking/ die onder ons gebonden worden.
 Ik sal alleenlijk seggen/ dat ik geen tergende
 sonden weet in Gods Boek te zijn veroorzdeeld/
 waar van geen exempelen gebonden worden/
 in dese Natie. Bzengt u Twistsake voozt/ seyde
 de Heere/ brengt uwe vaste bewijsen by. Laat
 ons opstaan indien wy konnen/ en pleyten hier
 in vooz ons selven: maar de eenigste weg/ waar
 vooz wy mogen met God komen te pleyten in
 dese faak/ is ten volle beschzeven/ Jesai. 15: 16.
 17. 18. 19. 20. Het moet berouw en bekeering
 zijn/ die een grond leggen vooz pleyting/ en
 redenering met God om vergiffenis en genade/
 om dit Land behoudenis aan te bzenen. Geen
 pleyting om bezyding van Oorzdeelen/ ter
 oorzaken van onse onnooselheid: Dit is 't geen

God meest verfoeyde in zijn oude Volk/ en waar tegen alle de Profeten getuygden.

Maar om wat bysonders te spreken/ wegens 't eerste gedeelte van de voozstelling/ in betrekking tot ons selven/ daar zijn vier soorten van sonden/ of wegen in 't sondigen/ welke (ten zy 't God verhoede) het verberf van dese Natie sullen veroorzaken.

1. De eerste is Atheistery, een gruwel die in dese gedeeltens des werelddt onbekent was/ tot dese laatste Eeuwe. Ikt spreekt niet omtrent speculative Atheistery, in de geene die Gods wesen ontkennen/ en zijn regtveerdige Regeering van de wereldd; want het sal niemand haten te gelooven/ dat God is, ten zy hy daar nevens geloofst dat God een beloonder is van de geenen die hem vlijtig zoeken. Van sulck soort van Atheisten zijnder onder ons veel/ en ook die groote voozdeelen van de Religie krijgen/ leven en yzaten als of zy het alles een fabel agten. Maar ikt spreekt van 't geen practikale Atheistery genaamt werd/ wanneer menschen leven en doen/ als of zy overtuygt waren dooz kragtige gedagten/ dat'er geen God is. Met sulck Volk is 't Land verbuldd/ 't welck blijkt in twee wegen.

1. In verbloekte Eeden/ en lasterlijke verbloekingen/ waar dooz de hoogste veragting op Gods naam en wesen werd gewoopen. De trefselijke Thuanus, in zijn verhaal van de Parijsse Moord, met de schizikkelijke verwoesting/ die daaz op volgde/ schrijft sulks toe in de eerste plaats/ aan de toorn van Gods wreekende straffe/ over de schizikkelijke Eeden/ en monstreuse

Godslasteringen/ welke van 't Hof verspreyd waren over de geheele Natie: Dus is 't ondezele van deese Natie niet beter gesteld/ en nog niet na verdienste gestraft zijnde/ mogen daar vooz bzeesen.

2. Stoutheyd/ en sozgloosheyd/ en bymoedigheyd in 't sondigen; veele zijn niet beschaamt nog bezeeft Godloosheyd te bedrijven/ en op de snoodste sonden te roemen; zy ontsien meer dat andere menschen van kennis souden weten haar quade en vuyle daden/ 't welck een middel is/ waar vooz God in de wereld regeerd/ tot betuugeling der sonden/ wanneer het jock hier van t'eenemaal verwozpen is/ en de menschen hare sonden gelijk Sodom by uytspzeken/ 't welck is de hoogste practikale Atheistery, die noyt meer in eenige Eeuw heerste/ dan in dees/ waar in wy leven.

3. Het verlies van de kragt der Religie, wiens uiterlijcke gedaante wy behouden. Wy zijn en blijven van de Protestantse Religie, waar in de Belijdenis, en uytwendige gedaante van de Godsdienst, en Regeering der Kerk bestaat: Maar zijn de menschen al veranderd/ vernieuwt/ bekeert tot God/ vooz de Leere van dese Religie? Zijnse daar vooz nederig/ heylig/ yverig/ en vzugtbaar gemaakt in goede werken? Hebben zy onderbinding van desselfs kragt/ in haar engen ziele/ verandering na 't Beeld Gods? Sonder dese noodige dingen/ is 't van weynig nutte/ wat Religie de menschen belijden. Het uytwendig quaat verblijf is by de belijders van de Protestantse Religie, ten desen dagen/ meest

uytwendig en weynig inwendig: De heerlijkhed/ kragt/ en 't vermogen daar van/ zijn in dien niet verloren en dood/ nochtans grootelijks vervallen/ en een uytwendig dood en stinkend lighaam daar van te sien/ schoon de Godsdienst, en belijdenis des Geloofs, alleen nog maar is overgebleven. Hier van daan hebben de meeste Gereformeerde Kerken, een naam datse leven, maar zijn dood, alleen levende op een overgeleverde kennig/ grond-regelen van opvoeding/ boozdeel/ en belang/ waar in de Roomsche Religie haar egter kan te boven gaan/ en sal de overwinning hebben/ soo het geschil tot soodanige uytwendige grond-regels van goede werken/ oudheud des Geloofs/ en yber in daar booz te strijden/ en lijden/ gebzacht werd. Ach dat het God behaagde/ dooz een nieuwe uytstozting van zijn gesegende Geest uyt der hoogte/ weder in te voeren een Geest van leven/ weyligheud/ yber/ baardigheud/ gelijksozmigheud met Christus/ en veragting van de wereld/ in en onder de Kerken/ die de Protestantsche Religie belijden. Maar nu is 't te vreesen dat God eerlang sal wegnemen de Heyning van zijn beschermende boozsienigheud/ welke Hy nu sommige Eeuwen rondom haar gehouden heeft/ en haar laten tot een roof van hare ybanden; gelijk God in sulken geval dreugde te doen/ Aes. 5:5. 6. En siet haar staat beschreiben/ 2 Tim. 3:1. 2. 3. 4. ag mogter eens een leven uyt den dooden komen.

4. Een andere sonde van de selfde vreeselijke natuur/ is de openbare veragting/ en versmaading

ding van Gods Geest/ en alle zijn Goddelijke werkingen. De Heere Jesus segt ons/ dat die tegen den Heyligen Geest spreekt/ en sondigt/ het sal hem niet vergeven worden in dese Eeuwe, nog in de toekomende, Matth. 12:32. Die volhardden in den H. Geest, en zijn uytdeeling en werkingen onder het Nieuwe Testament tegen te staan/ of te versmaden/ sullen Gods wraake en straffen niet ontgaan/ sels in dese Eeuwe; want soo gebeurde het dit Geslagte/ tot wien hy sprak/ als zy volhardden om de Geest der genade spijt en smarte aan te doen? Gods toorn quam eyndelijk op haar/ sels in dese wereld/ tot het uiterste verderf: Aldaar Christus naam bekent was/ overvloeyde out nergens meer dese ongerechtigheid/ dan het doed te desen dage/ onder ons. Want niet alleen is de Goddelijke Persoon van de Heylige Geest, door sommige verloochend/ maar sels de vooznamensten inhoud van eenige hun pzediken en schzrijven is/ om alle zijne bysondere werkingen te wederstaan: Na zy alle zijn gemaakt een schimpwoord tot bespottung/ en opentlijke smaat/ yder dag/ by alle voozballen/ bysonderlijk soo als hy een Geest is van wedergeboorte, en smeeking, is hy het voozwerp van Gods lasteringen. Dese ongerechtigheid sal gewroken worden.

4. De overvloeying van onreynigheid/ die uyt een bedorve Fonteyn uytgebrouwen zijnde/ heeft het Land gelijk een Zondbloed overstroamt: dese en andere sonden hebben het Land verswolgen/ en onder ons soo de overhand/ datse sonder berouw ons ondergang dreygen.

II. Het is ook zeker dat de schuld van eenige deser tergende sonden/ allerlei slag van Personen aangaan/ want aan alle word verderf en verdelging gedreygd; Gy sult alle desgelijks vergaan. Niet alle hoofd voor hoofd/ pro singulis generum, maar allerley slag/ daarom alle van hen moeten eenigsints schuldig zijn. 1. Persoonlijk/ in haar eygen herte/ leven/ en bedryfs oefeningen/ welk een groote meenigte insluit. 2. Door dese sonde in andere niet te beletten en voor te komen/ volgens haar plicht/ en so verre hun magt haar daar toe vermogen geeft. Wat een groot getal van Magistraten, Predikanten, Meesters, en Ouders van Huns gesinnen/ zijn hier in begrepen/ 't welk is aan alle blijkbaar/ bysonderlijk de Leeraren; want de lippen der Priesters moeten de wetenschap bewaren/ en wyunt haar mond de Wet soeken: Maar gy zijt van den weg afgeweken, gy hebt'er veele doen struykelen in de Wet? Gy hebt het Verbond Levi verdorven, zeyd de Heere der Heerscharen; daarom heb ik u ook veragtelijk, ende onweerd gemaakt voor den gantschen Volke; dewijle gy mijne wegen niet en houdt, **Mal.** 2: 7. 8. 9. Daarom sal de Heere dese Profeten met alsem spijsigen, en met galle water drenken: want van Jerusalems Profeten is de huichelarye uytgegaan in 't gansche Land, &c. **Jer.** 23: 15. 3. Door niet te betreuren 't geen zy niet helpen nog genesen konnen: want alleen soodanige sullen van openbare ellende uytgesonderd en vry zijn/ **Ezech.** 9. Soo dat de behoorlyke overweging hier van noodzakelijk is.

1. Tot openbaring van Gods Heerlijkheid, in gemeene tegenspoeden/ en verwoestingen/ wanneer het swaard schielijk dood en verdelgt de Regtvaardigen met den Godloosen. Wy hebben alle een hand in de schuld van die dingen/ waar dooz soodanige Oordeelen ons overkomen. Wie kan seggen hy is onschuldig? wie kan klagen over zijn deel en belang in de tegenspoeden/ die ons overkomen? wie kan pleytende voozwenden dat hy behoord uytgesonderd te worden? daar sal in den dag des Oordeels afscheyding en onderscheyd van Persoonen gemaakt worden/ vooz eeuwig: maar ten opsigte van tijdelijke Oordeelen/ soo wy daar ook in vallen/ wy moeten Gods regtbeerdigheyd erkennen.

2. Het moet dienen tot verootmoediging van onse zielen/ onder een geboel van sonden/ soo wel als van de straffe/ 't welk sommige van ons beter betamen sou/ dan sig te boeden met de hoope van uytsondering; in den dag der benaauwtheyd/ wanneer eenerley wedervaard den Regtveerdigen en den Godloosen. Sommige mogen denken/ dat wegens hare personele byzheyd der openbare tergende sonden/ welke in de Natie overbloeyen/ zy in eenig opsigt/ dooz 't een of 't ander middel/ zy bylig sullen zijn/ als in een hooge plaats/ van waar zy mogen nedersien/ en andere beschouwen in benaauwtheyd en verwarring; maar 't is te vreesen datse haar bedziagen/ en hun gerustheid alleen dienen sal om hare verrassing/ straffe/ en droefheyd/ te vermeerderen.

Selvs de practijk van tergende sonden, heeft
 allerley

allerley slag van menschen overstroomt. Ik seg niet dat yder bysonder persoon daar aan schuldig is/ anders sou onse staat ongeneeslyk zijn/ gelijk die van Sodom, wanneer daar in geen tien regtveerdige menschen te vinden waren/ die van de schuld van die sonden by waren/ wiens geroep ten Hemel klommen/ want dan sou geen plaats zijn van berouw en verbetering. Maar nademaal daar zijn verscheyde soorten en graden van persoonen/ sommige hooge/ en andere laage/ Hegeerders en Onderdanen/ Rijke en Armen/ daar is geen soort/ order/ of graad/ in 't Hof/ Land/ Stad/ Kerk/ en Huisgesinnen/ die van tergende sonden by zijn: wel eenige bysondere vrome/ van allerley soort der menschen/ maar niet de geheele Natie, in welke alle vleesch zijn weg bedorven heeft.

3. Wanneer de Kerk en Belyders/ in 't Land verbuld zijn met sulke sonden/ die haar bysonder eygen zijn: Indien een van beyde by waren van hun grouwelen/ daar mogt nog plaats zijn voor Gods genade en geduld, en dese zijn onderscheyden. De sonden des werelddes zijn de begeerlykheid des vleesch/ de lust der ooggen/ en de grootshyd des levens/ aardsgesinthyd/ weelde/ onreynigheyt/ gierigheyt/ eersucht/ onderzukking/ en sorgeloosheyt. Heelaas! in dese dingen is de Natie byugtbaar/ tot hun eygen verderf. De bysondere sonden die Kerken en Belyders eygen zijn/ geeft onse seggende Saligmaker te kennen/ in zijn beschuldiging van de Asiatische Kerken, Openb. 2: 3. Afneming in genade/ verlies van geloof en liefde/ on-

onbzuigtbaarheid in goede werken/ fleur- dienst/ doodige houdheid in belydenis/ selfs- be- haging/ hovaardig/ gebeynstheid/ gebrek van over voer God/ en vermaakt in hem/ oneenig- heden onder malkander/ en gelijksozmigheid met de wereld. Immers hebben sommige van dese Overtredingen onder ons soo de overhand/ in dese tijd/ datse noyt genoeg kunnen beweend worden.

Het is geen kleyn bewys dat des Heeren dag van wraak nabij is/ om dat de Maagden alle slummerende zijn/ soo wel de wijse als de dwase, en daarom is 't waarschijnlijk dat ons Oor- deel sal beginnen van Gods Huys, en het eynde van alle vleesch/ dat zijn weg bedorven heeft/ is nabij/ ten opsigt van desselfs tegenwoordige conditie/ soo'er geen bekeering komt.

4. Het is soo wanneer de sonden van een Volk vergeselschapt gaan met de hoogste ver- swaaringen/ daarse in dese weereld vatbaar zijn/ en toe kunnen komen/ wanneer zy begaan zijn tegen Gods waarschouwingen, barmhertigheden, en lijdszaamheid, welke wegen en middelen God in zijn goedheid en wijsheid gebruikt/ om men- schen van hare sonden af te trekken/ en weder te roepen tot hem; maar veragt zijnde/ verga- deren haar selven toorn als een schat, in den dag des toorns, en der Openbaringe van Gods regt- vaardig Oordeel, Rom. 2: 4. 5. Wat kan een Volk behouden/ voer wien de eenigste geneesmiddelen van hare behoudenisse veragt zijn? wat waar- schouwingen/ en voerzgaande Oordeelen wy in ons Land en Volk gehad hebben/ is bekent/ en dat

dat daar van geen goede vrugten zijn voortgekomen/ is aan allen blijkbaar: Soo dat Christus wel seggen mag/ houd den boom uyt, waarom beslaat hy onnuttelijk de aarde. Immerx ten zy gy u bekeert, gy sult alle desgelijks vergaan.

Christenen. Wie heeft de roeping Gods hier in opgevolgt? wat Reformatie is ten desen opsigt ondernomen geweest? Hebben wy niet een doof ooz gewend tot Gods roepende stemme? wie heeft getreurt/ gebeeft/ en ingang gesogt in de binnekameren van de Goddelijke voorzienighend/ in den dag des toorns? zijn niet dooz veele dese waarschouwinge veragt/ en bespot geweest? of verschoven op andere/ als offe haar niet aangingen; en daarom hebben die versuymt en geensints op haar herten gelegd/ om dooz den schrik des Heeren bewogen te worden tot geloobe/ en bekeering/ reformatie/ en verbetering des levens/ in 't gemeen en bysonder/ van 't geene in Politie en Kerk ontsteld is. Ach dat de Heere hier toe geest en leven uyt der hoogte nederfond op ons allen/ en schonk genade en zegen/ heyl en voorspoed/ om niet alleen te mogen weten/ maar ook betragten/ alles wat tot onse tijdelijke/ en eeuwigen vrede diend; Dit gun ons God, om Christus wille, dewelke met den H. Geest, als een drie-eenig God, toekomt alle lof, prijs, eer en dankseggingen, tot in de salige eeuwigheyd, AMEN.

Nog een ernstige en zielroerende

B I D D A G S

P R E D I K A T I E,

door een vermaard Leeraar nu by God
den saligen J. v. Lodensteyn.

Over Jesai. 58: vers 5. 6. Soude het sulc een vasten zijn dat ik verkiese, dat de mensche zijn ziele een dag quelle, en zijn hoofd kromme als een biese, ende eenen sak en assche onder sig sprejde? soud gy dat een vaste heeten, &. Is 't niet dat gy los maakt de knoopen der godloosheyd, &c.

Het is een sake den mensche na den val seer eygen/ dat hy God sullende dienen/ sulks verrigt op een wijze die hem goed dunkt/ afwijkende van Gods voorszijst/ 't welk dan oorzsaak geeft dat de Souveraine God geen genoegen in soodanigen handel neemt: siet sulks in 't gemeen in 't exempel van Saul, 1 Sam. 15. die God gelast tegens Amalek uyt te voeren/ maar het anders verrigten/ en in plaats van alles te dooden/ volgens Gods hebel soo nam hy den Koning/ en 't beste der Runderen/ en Schapen/ om God te offeren. Zijn oogmerk scheen soo
qualijft

qualijk niet/ hy hadde een goede meeninge (baar men nu veel van houd) maar Samuel seyde vers 22. Heeft de Heere lust aan Brandofferen, ende Slagtofferen, meer als aan 't gehoorsamen van de stemme des Heeren: Siet gehoorsaamheyd is beter dan slagtoffer, en het opmerken dan 't vette der Rammen, vers 23. Want wederspanningheyd is een sonde der Toverye, en wederstreve is Afgoderye, en Beeldendienst: Om dat gy des Heeren woord verworpen hebt, soo heeft hy u verworpen, &c. Siet ook 2 Sam. 6:6. Asa de Arke houdende/ als de Kunderen struykelde/ sloeg de Heere hem aanstonds met de dood. Soo gaat het in alle Godsdiensten, en wel bysonder in 't stuk van een Vast en Bedendag; want als die wel verrigt word is 't een sake van groote nut voor Land/ Kerk/ Husingesinnen en Persoonen: Maar soo die niet na Gods wille gehouden word/ en slegts na des menschen goedduncken/ 't verdozen hert ende listen des Satans/ te samen werkende/ heeft het meermaals soo verre gebragt in de Kerke/ dat het vieren van een Vast en Biddag niet na Godswille/ maar na ons behagen is toegegaan; gelijk blijkt te desen dagen/ wanneer de Heere wel seggen mag/ volgens Zach. 7:5. Spreekt tot den ganschen Volke deses Lands/ en tot de Priesteren; Doe gy vastebet en rouwklagdet in de 5 en 7de maand/ wel 70 Jaren/ hebt gy lieden my eenigsints gevastet? Siet onder anderen ook in onsen Text. Inde twee eerste verssen werd in 't gemeen aangewesen de mishandeling van den ganschen Godsdienst, in de volgende verssen van den Vastendag

Vastendag alleen: Nu beschrijft de Heere eens hoe zy die hielden/ en hoe hy moeste zijn/ als se hem behagen soude.

De woorden beschrijven ons den ongenoegsaamen en Gode mishagenden Vastendag, nevens de regte en Gode behagende onderhoudinge van een vasten/ en vernederinge der ziele. Van selfs doen sig 2 deelen op in de Text.

1. Vers 5. Een beschrijvinge van een vasten dat ongenoegsaam en Godt niet behagende was.
2. Vers 6. De openinge van de regte manier des vastens die den Volke van God voorgehouden word.

Belangende het eerste daar komen ons vooz.

1. De sake daar over gehandeld word/ zijnde Vasten.
2. Gods misnoegen in dat vasten/ hzaagswijse voozgesteld; Soude het sulken vasten zijn dat ik verkiese? Hier doen sig op. 1. Dat het onderwerp der verhandeling is/ van den vastendag.
2. De beschrijvinge/ hoese tot ongenoegen Gods onder Israël gehouden wierd.

1. De sake was van vasten/ of een Vastendag houden/ in een sekere tijd verozdineerd/ tot vernedering van ziel en lighaam/ om af te bidden de Gozdeelen/ vooz onse sonden verdiend; om bekeeringe en Godsalighend daar dooz te bevorderen. Of het is een bedwingen van ons selven/ van noodzakelijk gewoon/ of vermakelijk onderhoud/ vooz een tijd/ of dooz ozdye van de Kerke/ of eygen vrye keur/ opgenomen tot bedwinge des vleesches/ tot ontsteking der Gebeden/ en om onse onwaardighend/ en sonden vooz God en menschen/ met beschaaamthend te belijden en te betoonen.

By gebolg verschillende van een gedwongen of mirakelous vasten/ of ook 't geen tot medicijne/ of om eenige politieke redenen geschied/ gelijk daar van gehandelt word/ Act. 27: 21. Exod. 34: 28. 1 Sam. 14: 24. Een sake gefondeerd in Gods woord/ Levit. 23: 27. 29. Op den 10 dag der 7 maand, sal den versoendag zijn, een heilige t'samenroepinge sult gy hebben, dan sult gy uwe ziele verootmoedigen, ende sult den Heere een vier-offer offeren, om over u versoeninge te doen, en die sig op dien dag niet sullen verootmoedigen, die sal uytgeroeyd worden uyt hare volken, Joel 2: 12. Nu dan bekeert u tot mijn, spreekt de Heere, met u gantsche herte, met vasten, geweent, en met rouwklage, vers 13. Scheurt u herte, en niet uw klederen, en bekeert u tot den Heere uwen God, vers 15. Blaset de Basuynen te Zion, heyliget een vasten, roept een verbodsdag uyt, Esth. 4: 16. wierd 3 dagen gebastet/ en 2 nagten/ met een geheelen dag/ en nog twee gedeeltens van dagen.

In den Nieuwen Testament werd ook menigmaal van vasten gewag gemaakt/ 't welk de gelovigen onder maskanderen/ of alleen deden. Soo Matth. 6. Act. 10. Cornelio. Act. 13: 2. 3. Een groote menigte vasttede.

2. De sake in sig selven was Gode behagelijck en aan Israël geboden/ want Lev. 23. uytbuzikelijck 't Haar/ den dag/ en uren bepaalt worden/ gelijk dan ook de gantsche Schrifture vol is van exempelen. Alleen de doozbzenginge van 't vasten/ ende maniere op welke het gehouden wierd/ behaagde God niet/ die daarom beschrijft de maniere hoe zy deden/ 't welk Hem nogtang mishaagden.

1. Dat de mensch zijn ziele een dag quelde: 't woord ziele word dan eens voor 't lighaam, dan voor den Geest des menschen/ of de ziele genomen/ ook voor de mensch selfs/ Act. 7: 24. daar de ziele/ de name/ en de geheelen mensch/ het betekende is.

Door 't quellen van de ziele word hier na alle waarschijnlijkheid verstaan het onthouden van spijs en drank en vermakelijheden des lighaams/ die anders geoorloft waren; Gelijk als nog by ons quellen geheeten word/ als men ymand 't geene hy gaarne hadde/ onthoud/ daarmede evenwel voornemens is 't hem te geven/ ten laatsen. Dus word best door het vasten/ een honger lijden verstaan/ gelijk Levi 23: 29. (Te meer/ dewijl dog 't kwalijk vasten beschreven word/ daar zy soose haar zielen hadden gequelt/ door droefheid over sonden/ uyt trekken van quade bewegingen/ soedanigen vasten/ recht geweest soude zijn. Niet of de sin was dat een dag niet genoeg ware/ neen/ God heeft nout Israel meer of langer als een dag geboden te vasten/ hoewel hy 't haar evenwel niet verbood: maar de sin is dat een dag vasten/ sonder meer/ God niet konde behagen/ Ps. 35: 13. Ik quelde mijn ziele met vasten.

2. Dat hy zijn Hoofd kromme gelijk een bie-se. Het was der Joden gewoonte/ in tijden van droefheid uytstekende bliken en bewijzen daar van te geven/ soo dat ook selfs andere daar van kennisse konde nemen/ door 't aanschouwen van het scheuren harer kleederen/ assche op 't Hoofd te doen/ Ec. 't welk de Heere niet misshaagden soo
het

het maar in waarheid blijken waren van een vernebert gemoet; maar sonder dat/ had God daar geen behagen in/ gelijk te sien is/ Aes. 1. Matt. 6:16. De gevijsde toonde een droevig gelaat. Dog in 't O. C. daar den Godsdienst meer uytwendig was/ mogt sulks plaats hebben/ maar 't schijnt of Aesus in 't N. C. daar den Godsdienst geestelijker is/ sulks wegneemt/ Matt. 6:16. Wanneer gy vastet, en toont geen droevig gezigte, gelijk de gevijsde: want zy mismaken hare aangesigten, op datse van de menschen mogen gesien worden als zy vasten: voorwaar ik segge u datse haren loon weg hebben, vers 17. Maar als gy vastet, salft u Hoofd, en wascht u aangesigte. Haar werk was datse haar hoofd kromde als een bieze; wy weten dat een riet of bieze sig buigt in den top/ en sig krom vertoont/ te kennen gevende zijn swakhed van niet te kunnen sig selven ophouden. Eben soo deden zy/ en vertoonden van buuten een gebogen hoofd/ eben als of haar hert ook soo gebogen was/ dooz droefheid over sonden/ en over Gods oordeelen. Soo verrigte David sulks seer loffelikh/ als hy vasten dooz sijne hateren/ Ps. 35:14. Ik ging steeds als of 't een vriend, of mijn broeder geweest ware, ik ging gebukt in 't swart, als een die over sijn moeder treurt.

2. Eenen sak en assche onder sig spreiden, 't was veel de gewoonte/ sakt en asse/ als een teeken van de uiterste rouwe by malkander te voegen/ Aklaagi. 2:10. De oudste der dogter Zions sitten op der aarden, zy swijgen stille, zy werpen stof op haar hoofd, zy hebben sakken aan-

aangejord: De jonge dogters van Jerusalem laten haar hoofd ter aarden hangen. **Jon.** 3: 6. **Want** de Koning van Ninive, **Gods** woord door Jona hoorende/ stond op van zijn Throon. en dede zijn heerlijk overkleed van sig/ ende hy bedekte hem met eenen sakk/ ende sat neder in de assche. **Daniel** 9: 3. Ende ik stelde mijn aangesigte tot God den Heere, om hem te zoeken met den gebeden, en met smeekingen, met vasten, ende sak en assche. De sakkken plegen zy tot bedwinging van hare Lichamen aan te gozden/ welck van een haire specie gemaakt/ over haar naakte lijf gegozd wierd/ om te betuygen hoe verre zy van vermaakt haar selven onttrokken/ gelijk mede van alle rieraad. **Dog** hier werd een spreyden van sakkken uytgedrukt/ 't welck misschien al 't selve eynde en oogmerk sal gehad hebben/ gelijk zy dan van geringe stoffe waren. De assche was een teeken van beragtinge zijns selfs/ betuygende daer mede haar walliglijkheyd/ en onwaardigheyd voor den Heere; hebbende verdient als stof en assche/ in toozn betreden en verwozpen te worden: gelijk 't ook soo van Abraham gebuykt wierd/ **Gen.** 18. en van **Job** 22: 6. zijnde sakkken doe soo gemeen/ dat ook den Koning van Ninive, en zijne Onderdanen/ schoon Heydenen, die wisten te offeren.

2. Het ongenoegen Gods over dese maniere van vasten, als niet genoegzaam; drukt God uyt door twee vragen, om soo veel te meer de sekerheyd van zijn ongenoegen te kennen te geven.

1. Soud het sulck een vasten zijn dat ik ver-

kiesen soude? 't Woord verkiesen, betekent afsonderen/ Deutr. 7 : 6. Uw heeft de Heere uwe God uytverkoren. De Heere wil seggen/ soud sulck vasten verdienen den naam dat ik sulks uytgesondert, en geboden hebbe; gelijk ook soo door gebieden/ God de eene sake affondert van den anderen; en in desen opsigt word hier uytkiesen genomen/ het allen leggen/ als iets daar mijn genoeg in zy/ dat het nagevolgt word/ toonende soo Gods wille/ door welchen hy iets gebied: soo dat God in 't houden van den Biddag/ daar na siet/ of hy 't alsoo in zijn woord heeft uytgelegt/ gelijk den mensch hem waarneemt. Genoegzaam te kennen gevende/ dat God een uytkiezer en gebieder van den Biddag is.

2. Soud gy dat een vasten heeten, en een dag den Heere aangenaam? De vrage kan weder tweeledig aangemerkt worden.

1. Soud gy dat een vasten heeten den Heere? als of God zende/ meend gy dat soodanigen handel, sonder ware bekeeringe, den naam van een vasten, ter eere Gods, mag geheeten worden? meynt gy dat ik sulke vaste dagen verkoren hebbe? Soud gy dat agten den naam waardig te zijn van vasten? 2. Soud gy meenen dat het een dag mag heeten den Heere aangenaam/ in een sake die ik niet geboden hebbe/ die ook de naam van een godsdienstig werk niet waardig is? Soude die mijn aangenaam zijn? Soude daar mijn genoeg/ contentement/ en toestemming aan gegeven worde? 't Is waar God heeft een welgevallen in een wel gehouden Bededag: en alles werd vzaagswijse voorgesteld/ om te kragtiger

tiger Gods ongenoegen uyt te dzukken/ en allefints als met een dubbele/ en mannelijke wegweringe/ te toonen dat het hem niet behaagden.

2. Deel. 't Vaste nu op de regte maniere/ 't welk Gode behaagde/ word vooz gedzagen vers 6. Is niet dit het vaste dat ik verkieze, &c.? Wy hebben hier een gedeelte van de regte vasten/ en desselfs beschrijving: behelst.

1. De beschrijving van 't geen tot een regte Vastendag vereyscht word.

2. De vzege daar over gedaan/ tot approbatie.

1. Verscheyde expzeffien zijn hier. 1. 't Losmaken van de knoopen der Godloosheyd. 2. 't Ontdoen van de banden des joks. 3. Dat gy vzy los laat de verpletterde. 4. En alle jok verscheurt.

Niet als of dese woorden nu soude wesen een wegneminge van 't voozgaande/ maar een byvoeginge is boven 't selve/ om aan te wijsen/ dat terwijl het een gedaan/ het ander niet nagelaten mozt worden.

1. Spzeekt hy van 't losmaken der knoopen van Godloosheyd. Dese woorden worden van de Uytleggers gezagt/ dat God wil dat de Joden haar Broederen die zy tot dienstbaarheyd gekogt hadden/ en op een seer wreede en harde wijze mishandelen/ in allerley slaafagtigen arbeyd/ 't welk haar verboden was/ Levit. 25 : 39. souden vzy laten gaan/ ten minsten soo niet beswaren/ gelijk zy tegenwoozdig deden: dese sin is goed/ en soo is 't volgende dan als ver-

schende expressien/ op een en deselve saak siende/
hier by te voegen.

1. Dooz de knoopen der Godloosheyd kanmen
verstaan/ alle sonden die moedwillig in Juda in
swang gingen/ 't zy tegen de eerste of tweede
Tafel van de Wet. 't Zy dooz Overheden/
Priesteren/ of Onderdanen wierden bedreven/
gelijk dan uyt 't vervolg des Cappittels wel kan
afgenomen wozen/ dat'er meer sonden in swang
gingen/ dewijl er meer deugden gecommandeerd
wozen: En met regt knoopen: soo men maar
de sonden/ diemen uyt dertelheyd en moedwil
geschieden/ overweegt. Want

1. Daar zijn veel knoopen by malkanderen;
en die de eene sonde verwelkomt/ kan de an-
dere niet buuten sluyten/ dewijl de sonde na
sig trekkende/ en vzugtbaar is/ Aak. 1: 14.
2. Knoopen om datse soo vast sluytende zijn op
malkanderen/ en wel vast houden/ 't geen daar
eens in besloten is/ en noode pets laten slippen.
3. Om datse soo beswaarlijk konnen open ge-
daan wozen; soo is 't ook moeyelijk de knoopen
der Godloosheyd te openen en te verbreken:
Daar moet een boven natuurlijke kragt komen
die de mensche helpe.

2. Dese knoopen soo vast/ moesten los ge-
maakt wozen. 1. Dooz de sonden in haar
regte natuur te kennen/ daar droebig en ge-
hoelig ober te zijn/ datmen soo onse en ons
naastens ziele/ verdozen/ en God daar dooz
onteert en vertoozt heeft/ Aak. 4: 16. Gelijck
niemand een knoop kan openen/ of hy moestse
eer verstaan. 2. Nodig is 't dat sulck een sig
met

met een dadelijk voornemen afscheyd van 't quade/ en op sig neemt de moeyte/ die tot overwinninge van het quaat nodig zijn: Gelyk niemand een knoop opent/ of hy resolveert daar werk van te maken/ en tijd toe te doen. 3. Sulks geschied dooz een dadelijken strijd/ met verstand/ wille/ en genegentheden/ omse meester te worden/ Rom. 12: 12. Gelyk een digt aan een gehaalde knoop; ja knoopen/ niet sonder groote moeyten los willen. Dog soo men het alleen wil passen op het eerste/ soo worden dooz de knoopen der Godloosheyd, die dwinglandy verstaan/ die de meerdeze tegen de minderen beginnen/ en geheel nagelaten moesten worden; bysonderlijk van de Meesters en Vrouwen/ tegens haar knechts en Dienstmaagden/ daarse over haar tijd te harder te doen dienen als geoozloft was.

2. Dat gy ontdoed de banden des joks. Hier dooz moetmen verstaan die harde handelingen/ die de Joden in desen tijd met haar knechts en Dienstmaagden hielden/ die houdende over den tijd van 6 Jaren/ en in 't sevende Jaar niet vry uyt sendende/ 't welk haar nogtans geboden was/ Exod. 21: 2. Als gij een Hebreeuwse Knecht koopen sult die sal 6 Jaren dienen, maar in 't 7 Jaar sal hy vry uytgaan, om niet. Of die met harder dienstbaarheid dzukkende/ dan God toegelaten hadde/ Lev. 25. Dat dese sonden in Juda was/ is af te meten uyt Jer. 34. Dit ontdoen dat God gebied/ was haar in vryheyd heenen te senden na Gods gebod/ gelyk zy dat ook trouweloos belooft hadden. 3. Dat gy vry los latet de verpletterde: verstaat hier dooz/ die als dooz onrechtbaar

baardigheid/ quade pꝛactijken/ en te groote woeker verarmd waren; gelijk sulks van den rijken/ ontrent den armen/ plaats hadde; siet soodanigen vooꝛval/ Math. 5:7. Ten ware datmen hier deselve persoonen verstond/ alleen maar een grooter trap van byzheyd stellende: 't Los laten was haar ghyt te schelden onrechtvaardige schulden/ en weder te geven het geroofde goed.

4. En alle jok verscheurt, als of God wilde seggen/ doed geheel te niete alle oberlast van Weduwen/ en Weesen/ arme dienstknechten/ vzeemde/ en/ ingeboorne; maakt nu een eynde van alle dese handelingen/ op wat wijze/ en ontrent wat persoonen het zijn mag/ al wat maar een jok is.

Amand mogt denken/ of dit dan de gantsche sake is van den Biddag, soo ontrent zijn naasten te handelen/ gelijk als in dit/ en in 't volgende vers getoond werd. Weet van neen, dog soo dooz de knopen der ongerechtigheyd, alderley sonden verstaan worden/ soo hebt gy meer. Ook toont God hier maar de notabelste sonden/ die op desen tijd de ergste waren/ sonder uytsluytinge nochtans van de minderen.

2. Du vzaagt God/ of niet dit 't vasten is, 't welk hy verkiest, 't geen God in zijn woord geboden/ en dooz exempelen bekrachtigt heeft/ en soo getoont wat zijn wille is/ en 't geen de naam mag voeren dat het vooꝛ den Heere is/ en Gode aangenaam/ daar hy genoeg in vil nemen/ en 't selve wil beloonen/ volgens zijn toefegginge.

Dat nu sulks vzaagswijse vooꝛgesteld word; geeft een dubbele affirmatie te kennen/ dat het sekerlijk soo is.

Maar uyt wy leeren dat God geen genoegen heeft in de uytwendige onderhoudinge van den Biddag, maar dat benevens deselve nog moet komen de inwendige bekeeringe des herten/ dat de knoopen der Godloosheyd los gemaakt worden/ (Ec. Dat nu God niet alleen 't uytwendige/ maar 't inwendige vordert.

1. Sulks blijkt uyt Hoel 2: 16. 2 Chzon. 7: 13/ 14. Soo ik den Hemel toesluyte, dat'er geen regen zy. Ofte soo ik de Sprinkhanen gebiede het Land te verteren, of soo ik Pest onder mijn Volk sende: Ende mijn Volk dat na mijn name genoemd is, sig verootmoedige, en bidden, en mijn aangesigte zoeken, ende sig bekeeren van haar boose wegen; soo sal ik uyt den Hemel hooren, ende hare sonden vergeven, ende haar Land genesen. Siet ook Hes. 1: 12.

2. Uit de natuur Gods/ die na waarheyd siet/ en in waarheyd wil gediend zijn. God kan met geen uytwendig werk/ sonder herte/ volbaan zijn. God wil in Geest en waarheyd gediend zijn/ Joh. 4: 24. 3. Uyt onsen Text doet sig van selfs dit middag klaar op. 4. Soo in alle dagen bekeeringe van nooden is/ en niet genoeg een uytwendig vertoon/ hoeveel te meer op den bekeer en versoendag; ja die verbodsdag van de werken onses vleesch?

Wy sien dan uyt dese woorden/ dat soo wy een Biddag sullen houden/ den Heere aangenaam/ die niet alleen op een uytwendige wijze/ door het toestellen en quellen van ons lighaam moet gehouden worden/ maar bysonder inwendig/ door 't los maken van de knoopen der onge-
rechtig-

regtigheid en 't verbeteren van ons leven/ ontrent God/ en onsen Naasten.

Nu is 't tijd dat wy dese vergadering/ eens by den eysch Gods leggen/ en by de handelingen der Joden/ daar af trekkende die uytwendige gebaarden/ en nu ongewoone handelingen.

1. Dese Joden die hielden het daar vooz/ dat'er dagen van vasten en vernedering moesten zijn/ om Gods toorn te payen/ en zijn oozdeelen af te bidden/ zy hadden ozdinare bid en treurdagen/ diese byzwillig op sig genomen hadden/ sonder dat God haar daar aan verbonden hadde/ als blijkt/ Zach. 7 : 5. maar sig daartoe verplicht agten/ terwijl zy Gods oozdeelen geboelden.

Soo wy nu tot ons Volk gaan/ vele gelooven niet dat'er in 't N. C. Bededagen van nooden zijn/ dat raakte de Joden; maar wy beleven nu die heerlijke dagen des N. C. nu is sulks onnoedig; even als of'er/ Matt. 6. en 21. Art. 13. van geen Bededagen gewag wierd gemaakt. Andere zijn soo blind/ datse geen oozdeelen kunnen sien/ die op ons leggen. Komt God met oozlog/ slegte tijden/ watersnooden/ storm-winden/ over den Zeeman, doozbzeken van dijken over den Landman, die zijn gewas upt der aarden wegnemen/ ongedierte/ gebzek/ en overbloed van water/ en regen/ en boven al de plage van een verstokt en ongeboelig herte/ dat sig weggert te bekeeren: dit kan men niet sien/ of men rekent het niet/ men maakt 'er sig hart tegen/ of met de Atheisten, men staat by de tweede oozsaken: 't Is 't minste getal van Anwoonders die slegt varen/ ende kostelijck-
heid

heynd der grooten kan men wel missen; dieſe men den Viddag onnoodig agt; dieſe zijnwe erger dan de Joden, die wel oordeelden datſe moesten gehouden worden.

Soo wy nu eens gaan tot het bieren van den Viddag selfs. 1. Laat de voorbereiding betuygen/ hoe het staat met de meenigte/ als de Missive is afgelesen/ dat was haar geen waarschouwinge om sig nu te bereyden door 't overdenken van des Lands sonden/ van de Kerk/ onse Personen/ en Huysgesinnen/ maar alleen om den tijd bekend te maken. Als men vernam men soude smeecken voor onse Broederen in de verdukinge/ in Vrankrijk, en Savoyen, &c. Wat operatie heeft het in ons gedaan? Deeſe zijnder niet meer over geraakt/ als of dit in de wereld niet was; zy hebben geen hert voor haar eygen welstand/ wat souden zy het dan hebben voor Gods Kerke: Zijn dit niet de gemeste en geruste te Sion, de sekere op den Berg van Samaria; ja meenigte heeft het tot een last geweest/ dat men van zijn werk en vermaak soo lang moet staken/ dat men wederom soo veel tijd aan God/ aan Land/ en Kerk/ aan ons eygen ziel soude geven: Maar sulks heeft men niet voor/ dus is men slimmer als de Joden, want 't uytwendige wierd nog onder haar gebonden.

2. De Joden verrigten desen dag veel beter/ en 't was God nog niet genoeg/ zy quelden hare zielen, dat is haar personen met vasten: Sy kromden haar hoofden als biesen; zy saten in saken en op assche; schoon dat sulks niet meer by ons in gebryk is/ soo sietmen evenwel

wel hare uytwendige vernederinge/ weg doende spijs/ en drank/ en alle cieraat; dat in sig selven wel was/ en ons na te volgen staat: 't Ontzak maar daar aan/ dat het geestelijke daar niet by was/ gelijk 't moeste/ soo 't Gode behagen soude. Hoe veel minder sal dit wederom zijn als van de Joden, soo wy niet willens blind zijn? Meenig heeft zijn morgen-offer van Zandewijn en Tabak al gehad/ eer hy hier quam: een ander heeft zijn maaltijd 'er al binnen geset/ eer hy hier gekomen is. Is dat zielenquellen: ja soo ras hy maar thuis komt/ en de gantschen dag dooz/ sal 't op dien voet gaan. En soo is'er geen betooning van eenig leedwesen over de sonden/ van eenige verootmoediginge des herten dooz God: Sal dit vasten heeten/ of Gode aangenaam wesen/ dat in verre na soo lang niet rijkt als der Joden vast-dagen? En al konde de meenigte met een dag vasten verligting van Doozdeel/ en wegneming van sonden krijgen/ hy souder hem misschien soo veel niet aan laten geslegen leggen.

3. Dus de Bededag, minder als dese der Joden, doozgebragt zijnde: soo heeftse ook soodanige nabetracting: men letter niet op/ of God den Biddag zegent/ of onse Gebeden verhoord worden/ want zy hebben niet gebeden als uytwendig in de Kerck/ en soo is men gerust/ de tijd is over/ 't werk verrigt/ men is weder in de ruimte. Weter deden dese Joden die letten nog op den uytslag; en vzagen/ waarom vasten wy, en gy siet het niet aan? Waarom quellen wy onse zielen, en gy weet, nog merkt het niet? En

En dus klagen zy over het niet verkrijgen van 't geene zy begeerden. O droevig Neerlands Volk, dat soo verre is beneden de uytwendige Godsdiensstige Joden.

III. Laat ons nu Gods welbehagen hoe den dag gehouden moet worden/ eens leggen by het doen van onse Luyden/ en eens sien hoe veel het selve verschild. Wy sullen bysonder overwegen wat knopen der ongerechtigheyd onder ons zijn/ en dat die niet los gemaakt worden/ op de Vast en Bededagen.

1. Siet of in onse Overheden niet is een knoop der ongerechtigheyd, dat toelaten van 't Godloose Pausdom, dat dagelijks die God verlooehening gesien moet worden/ hebbende de byzue oeffening van hare Keligie. 't Ontheyligen van des Heeren dag/ dooz eten/ dzinken/ en klinken: Siet eens de gantsche Wet dooz/ hoe onse Overigheyd schuldig staat aan 't niet maintaineren en ontheyligen van Gods geboden.

2. Siet eens in Kerkenraden; de Leeraren meenigmaal aardsgesind/ sorgeloos over de Kudde, haar gemakt maar soekende/ of dooz een soete/ sagte/ opgezponkte Predikatie/ zijn sonder herten te raken vergenoegt. Na die nu wat doen wil boben een ander/ en wat verbeteren wil/ en spreekt van Reformatie, dat is de gesprenkelde Vogel. Behalven dan haar onstigtelijk leven/ en omgang met de menschen. Nu past 't woord Jer. 42 : 19. Wie is blind dan mijn Knecht, en doof gelijk mijn Bode die ik sende, leest eens Jer. 14 : 12/ 13/ 14/ 15. en 16. dese schrift is in onse ooren vervuld; de goede niet te

te na gesproken/ is 't nu met de Voorgangers der Kerke soo slegt gesteld/ als ont te boren/ want veele Leyders/ zijn nu verleyders. Ouderlingen en Diacons zijn soo onbequaam/ of nalatig/ en vol menschen vrees/ datse niet een woord spreken tot onderrigting/ opwekking/ en vertroosting van andere/ Jes. 29 : 10. Want de Heere heeft over u uytgegoten eenen Geest des diepen slaap, en hy heeft u oogen toegesloten, &c.

3. Over de Gemeentens legt tegenwoordig

1. een onuytsprekelyke sorgeloosheid/ als men komt by menschen die nalatig zijn in 't gebryk der middelen/ al bid gy haar met gebouwen handen/ om haar ziel en saligheds wille/ om haar eeuwige staat ter herten te nemen/ zy worden daar soo veel door bewogen/ als molesteenen: niet een uurtje meer willen zy aan de Godsdienst besteden/ veel min een dag in de heele week. Die Godsdienstig zijn/ die laten het daar by blyven/ alsse maar wat gehoord hebben. Waar komt men eens by menschen/ verlegen over zijn ziels staat? waar sietmen een schryen door overtuyging? soo dat de Leeraren die op de Schapen letten/ moedeloos worden.
2. In 't gemeen is'er een sathend en kittelagtigheid: men hoord nu lieft wat disputen/ en speculatiën/ als 't geen op 't hert aankomt: Van sulck prediken heeftmen nu geen behagen.
3. Een luyheid in de Godsdienst/ door oneerbiedigheid/ als men sit en slaapt/ en uit de Kerk loopt voor de Godsdienst gedaan is/ als of men niet hoefde te bidden, een geen zegen nodig had.

4. Hoe gaat het in de Huysgesinnen, leggen daar

daar geen knopen der ongerechtigheid? hoe slegt maken het de Ouders met haar kinderen/ veele doender niet meer werk op/ als aan de Beesten: wat leesen van Gods woord/ wat gebeden/ wat Catechisatie hebben zy? Immerſ oud en jong/ zijn ſoo onwetende als 't onvernustig Dee.

5. Gaat nu eens aan 't hert van elk/ daar sal 't op zijn snoodste zijn. De angelovige veragten het Evangelium. Die God niet kennen/ nog vreesen/ volgen haar eygen ſin en lust. Wat zijnder veel ſozgeloose ontrent de saligheid/ en een fleuragtige ongoddelijke Godsdienst: sonden die men begaat met gedagten/ woorden/ en werken. Andere dooz menschen-brees ontſien/ en overſien ſoo veel/ dat Gods zaak daar dooz lijden moet/ en men ſig tot een slaaf steld. Hier heerſt quaat-aardigheid en toorn/ daar onkuyſheid/ overdaad/ en dzonkenschap: Hier is de hoobaardige/ en nijdige/ en gierigaard: Daar de agterklapper en leugenaar/ of die een onversadelijke begeerte heeft na 't geene eens anderen is. O elk vrage eens wat zijn Konings-sonde is/ en welk de knoop mag zijn die hy qualijk los kan maken/ terwijl hy aan veele sonden ſchuldig is. Daar zijn dan ſekterlijk knopen der ongerechtigheid by ons/ die ook dooz 't pzediken en bidden/ op dese Vast en Bedendag, geensints los worden.

Mijne vrienden; dit is een dag van vasten/ en van vernederinge onses sels/ vooz Gods hooge Majesteyt; O was het vooz ons een dag van bekeeringe, ſoo wel als een dag van bidden/ om Gods gunst vooz ons te ſoeken/ en de ware veranderinge onses herten Immerſ vzaagt de Heere/

Heere/ is dit niet het vasten dat ik verkiese, dat gy los maakt de knopen der ongerechtigheyd en godloosheyd, den armen verdrevene in u huys neemt, en den hongerigen u brood mede deeld. **Maar in plaats van dit/ hebben wy het tegens den Heere verdozen/ en mogen klagende seggen/ als Nehemia 1: 7.** Wy hebben het tegen u gantschelijk verdorven, 't welk in Moses voorspelling is vervuld/ **Deut. 32: 5.** Hy heeft het tegen hem verdorven, het en zijn zijne Kinderen niet, de schantvlecke is haar: 't Is een verkeert en verdrayt geslagte; **Sy hadden haren weg soo wel als haar selven verdozen.** **Sonder deugd is den mensch verdozen/ na ziel en lichhaam.** **Sy waren nog wel Gods Volk, voer soo veel sy in 't uytterlijk Verbond met God waren/ die nog zijn Kinderen onder haar hadden/ wiens God hy was en bleef; nochtans de Heere segt/ het zijn mijne Kinderen niet, ik kense niet soo alsse nu zijn, soo heb ik ze niet geleerd, en onderwezen; De schandvlecke is niet van my/ maar haar eygen; terwijlen God smaatheyd aandoed/ en zijn naam om harentwil gelasterd word: maar dit raakt my niet/ wil de Heere seggen/ want het en zyn mijne Kinderen niet, het is haar selfs tot schande/ en schaamte; Ik hebbe haar myne Wetten gegeven, maar die hebbense verdozen/ soo wel als mijn heylige waarheyd; Voer de leere der genade heb ik haar kragt gegeven tot heyligmakinge, waar voer sy mijne Kinderen soude worden/ en uytzuiken de kragt van die genade/ hoe heylig en deugdszaam die zijn/ om in vertooning van Gods heyligheyd**
en

en beeld/ tot eere van God op aarden te leven. Maar dit verkeert geslagte hebben als een ligte snelle Kemelinne hare wegen verdrayt, Jer. 2. sy mogen mijn Volk schijnen te zijn/ maar ik kense booz de mijne niet.

Het is een schizikkelijkte gestalte van Gods Volk, als die soo is/ dat als men met verstand besiet/ dat Volk daar de Heere een Verbond me maakte/ men seggen moet/ het is Gods Volk niet meer, dewijl hy haar de uiterste ruwiene dreygt/ Jes. 1. Wee den sondigen Volken en verdervende kinderen; daar van de Heere goede druyven verwacht hadde/ als van een edelen Wynstok, maar hebben stinkende druyven booztgebzagt: daarom soude Jehova haren Thuyn weg nemen/ en hun muur omver werpen/ ja haar tot verderbing en vertreding doen zijn/ Jes. 5. als Jer. 2. Ik hadde u dog geplant eenen edelen Wijnstok, een geheel getrouw zaad, hoe zijt gij my dan veranderd in verbasterde ranken eenes vreemden Wijnstok? Hier was Gods Volk veranderd/ en gantsch verdozben/ soo dat haar geheele natuur veranderd was/ en het herte t'eenemaal verdozben: of men dan wil roepen van dese en geene sonde/ die onder Gods Volk in swang gaan/ dat is niemendal/ men moet weten dat Gods Volk aan het herte verdozben is/ en dat moet booz God beseden wozen/ terwyl wy sien dat het tegenwoozdig met ons ook soo slegt geschapen staat.

I. De Heere God had ons zijn woord en heylige waarheyd gegeven/ en die gesuybert van de grouwelijke dwalingen des Pausdoms, uyt welke dikke duysternisse God ons gaf dat heylig licht van

van de heldere waarheyd. Nu om dit wit by dat swart wel te sien en kennen; God bragt ons in zijn Huis en binnenste Kamer; God gaf ons de Leere der Genade, en die soo heerlijk hersteld/ als dat eenige uytstekende heerlijkste en kostelijkste pand op aarden/ dat boven de gantsche wereld verheven is/ alsoo het alleen onse ziele kan salig maken. O wat moestmen nu Gods waarheyd, en leere der genade hebbende/ een uytstekend geestelijk Volk zijn. Wy moesten op een byzondere wijze Gods Geest hebben/ die dooz de prediking des Geloofs in de ziele komt. Soo dat wy nu leeren dat wy geregtveerdigt worden dooz het Geloove, om niet/ sonder de werken der Wet, Gal. 3. Nu moesten wy ook uytsteken boven die van 't Pausdom, als het ligt uyt de duysternis/ in heilighend en geestelijckheyd.

Selvs die van 't blinde Pausdom hebben wel gemerkt dat het Volk van 't N. C. een geestelijk Volk moest zijn/ daarom hebben zy een deel geestelijke versonnen/ als Monniken, Jesuiten, Kloppen, Bagijnen, en Nonnen, dat was soo zy meende en zeyden/ de Cleresie, of het erdeel des Heeren, gelijk soo als Gods Volk t'samen genomen/ soo geheeten werd; want die moeten altemaal geestelijk zijn. Wy hoeven in geen Kloosters te gaan soeken na de heylighend/ en geestelijckheyd/ want die bindmen in de prediking des Geloofs. Maar waar zijn nu onder ons die uytstekende geestelijke? waar word onder ons dat leven Gods gebonden? waar zijn de zielen die met heylige sugten gedurig van haren God afhangen? waar is onsen Hemelschen wandel

del met God? wy seggen wel het moest soo zijn/ maar wat is het? de wereldsche ydelhedyd fietmen veel meer in al ons doen: soo dat de Heere dit ook in ons siende/ tegen ons mag seggen; Het is mijn Volk niet, maar een verkeert en verdrayt geslagte. **Ik sie Gods Geest niet in die uysterlijke Belijders/ om haar ziel te bewerken/ en onderwijfen.**

Waar word Gods Geest, die ons overtuygt van de heylige waarheyd, onder ons gebonden? Indien wy die waaragtige waarheyd in ons binnenste hadden/ wat soudmen niet doozbeken dooz soet en suur/ om te strijden vooz 't Geloove dat eenmaal den Heyligen is overgelevert; en wat souden wy daarom niet al willen lijden? maar fiet die van het Pausdom zijn meer overtuygt van haar valsheyd/ als wy van de waarheyd: Wat staanse niet vast vooz hare Fabelen van 't Dagebier/ en Transubstantiatie/ en diergelijke dwalingen: hoe houden zy veel vastendagen/ en quellen hare zielen dooz Penitentie te doen/ na de Biegte/ en wat zijnder al Zielmissen en andere krameryen/ die wy oozdeelen alles mis is. Maar is 't by ons al veel beter? men toont dat de waarheyd ons weynig of niet aangaat: daar van daan komen alle die dubbinyen en twijffelingen omtrent de waarheyd van 't nieuwste fatsoen/ een yder wil die gelooven en besnoeyen/ na zijn bedozben bzyen en harsenen hem raden.

Christenen, waar fietmen de hertleydinge van Gods Geest, in alle zijne daden/ die hem bysonder als'er gelegentheyd van sonden/ of deugden

gepleegd word/ dan toonen dat Gods Geest haar doet in 't particulier een Christen zijn. Men weet wel dat liegen/ en zijn vyanden te haten/ sonden is; maar als de occasie om te liegen/ daar is/ dan liegtmen voorshands weg; en wie haat niet zijn vyand/ die men moest lief hebben? soo dat de menschen niet leeren door Gods Geest, die in haar niet woond/ hoe soudense dan deugtsaam zijn. Men doet somtijds meer uyt ontsag van een mensch/ als dat Gods Geest ons inwendig komt te leeren. Den geest der onderwijninge schijnt geheel weg te zijn. Siet in de kinderen/ alsse in de Catechisatie komen/ niet als ydelheyd/ en speelsgeintheyd/ en on-aandagtigheyd: hoemen zijn best doet/ men kander nauwelijks de eerste beginselen/ en melk van Gods woord inkrijgen/ want Gods Geest is niet in haar/ omse tot aandacht te brengen. En salmen die wat grooter zijn/ de waarheyd inplanten/ die volgen haar sin/ en eygen speculatiën. Die meerderjarig zijn/ zijn te oud en dom om te leeren: soo datwe klaar onder ons sien/ dat Gods Geest, en de geestelijkheid van de Godsdienst/ onder ons weg is. Wy moesten alle geestelijk zijn/ en siet daar is byna niemant te vinden/ die recht geestelijk is.

2. Heest de Heere ons zijn heylige waarheyd gegeven? hoe yberig moesten wy dan wesen/ om die waarheyd te betrachten? Het is het alderkostelijkste en heerlijkste onder de sonne; hoe moestmen dan daar mede opgenomen zijn/ als met dat kostelijke en profijtelijke Woord? Hoe naarstig moesten wy Gods woord lesen/
en

en heen loopen daar het kragtig gepredikt word? Hoe moesten wy onsen tijd uytkoopē/ om die kostelijke Parel des Evangeliums te koopē? Het is schande dat de Kerken somtijds soo leeg zijn. Later maar een Quaksalver onder ons komen/ die een Toneel oprigt/ en daar een deel sotheden/ aanrigt/ om zijn waaren te presenteren/ daar komt meer volk om die te sien/ en daar staat men by en kijkt soo aandachtig sonder oogen te verdoagen/ uren agter een; soo datmen meer menschen daar siet van daan komen/ als uyt de kerk. Als dat niet schrikkelijk/ dat in soo een Stad als dit is/ daar soo veel Leeg-gangers zijn/ de Kerken leeg zijnde/ men vooz stoelen en banken moet prediken: 't welk spzunt uyt lusteloosheyd/ en veragting van Gods dierbaar Woord; en soude dat Gods volk zijn? mag dan de Heere volgens onse Cext niet seggen/ op onse verbods dagen/ soude het sulc een vaste zijn dat ik verkiese, dat de mensch zijn ziele een dag quelle, en zijn hoofd kromme als een biese? maaktmen soo een regt gebzunk van Gods eeuwige liesde/ en leeftmen op aarden alleen vooz God/ en sulke weldaden waardig. Immers mag de Heere dan te regt seggen van ons gedefozmeert Christendom, zy hebben het tegens hem verdozen/ het en zijn zijne kinderen niet meer, de schantvlekke is haar. Ik wil niet onder u omgaan/ met eenige bedekselen der schande/ nog ik heb niet vooz harder agter u aan te dzingen/ als een Harder betaamt. Ik wil het quaat onder u niet verswaren/ want al woude ik dat doen/ ik en soude het niet kon-

nen doen/ want het verderf en diep verfal/ is onder ons te groot.

Om nog eens op nieuws te beginnen; soo geef ik u in bedenken/ als wy onse kinderkerk na de kerk brachten om gedoopt te worden/ dat moestmen doen omse Christus waarlijk ingelijft te krijgen/ door het teeken des Verbonds. En wat arbeid behoorden wy dan aan te wenden/ omse vervolgens van de waarheid uyt Gods woord te onderwijfen/ om haar van jongs aan den Heere te leeren kennen/ met de leere en 't werk der genaade. Maar sienwe eens recht in hoe het gaat met de Huysgesinnen/ de kinderen worden bedorven van jongs op/ soo dat alsse 16 a 20 Jaeren oud zijnde/ komen in de Catechisatie om onderwesen te worden/ en tot Lidmaten aangenomen/ zu zijn als puure Heydenen, die noyt van de waardheid gehoord hebben; ja erger zijn se als Heydenen/ die begeriger soude zijn om te leeren: Nu op die blinden leyd den vloek niet/ maar op onse Christen kinderen leyd als Gods vloek/ want daar is niets goeds van leer en leven in te krijgen. De Heere Jesus sende eens tot de Joden/ dat Hoeren en Tollenaars haar souden voor gaan in 't Koningrijke Gods. Soo de blinde Indianen, die noyt van de waarheid gehoord hebben/ soude voozgaan/ die van God/ en Christus/ ende waarheid altoos hoorde.

Hebben wy de kostelijke waarheid boven anderen/ van den Heere/ als het eenigste waar door God alleen heerlijk word gemaakt/ en den mensch om niet zalig. Wat moester dan een yver zijn om die waarheid onder Joden en

Hendenen boozt te planten. Honderde Predikanten moest men onder haar/ en ook in Paapse Landen senden/ en in Steden, dooz ons nu van haar gewonnen/ daar eenige gereformeerde zijn/ om veele ziele te winnen/ en op te houwen tot een woonstede Gods in den Geest. Die van 't Pausdom zijn dooz den geest der leugenen/ meer in de weer om hare valsheid boozt te setten: zy maken altijd datse in oese plaats/ soo veel Papen hebben/ als wy Leeraars/ en dan nog soo veel kloppen/ en bagijnen/ om het volk tot de valsheid te brengen. Over al in de West-Indiën, Nieuw-Engeland, en andere Landen, senden zy menigte van Papen, die daar de leugen booztsetten. Souden wy dan die de waarheyd hebben/ en Gods volk zijn/ zijn Woord niet speken boozt te setten/ op dat het zijn loop hebbe tot over zee/ aan de eynden der Aarden?

Maar Helaas onder Gods Volk/ die zijn eer en lof moesten boozstaan/ werden veel godloose gebonden/ onkuische hoereerders/ van getrouwde en ongetrouwde/ waar van menigte vastarden getuygen zijn/ behalven die in onkuische lusten en begeerten leven/ en vyele bewegingen toonen/ dartzel met dansen en springen/ en met ontblooting der Lichamen; gelijken dat wel levendige Beelden van den Heere Jesus? vertoonen die niet meer de Beeltenis des Duyvels? Bzengt daar by dat schizikkelijk dronken dzinken onder ons/ soo dat men het als booz geen sonden meer rekent: Ja als de Mannen dronken dzinken/ sonder haar geld te verteren/ dan laggen

laggen de Vrouwen daar mee/ en men hoorde se niet klagen over de dronkenschap; maar als het haar beurs komt te raken/ en 't hups sou daar dooz gerinutweert worden/ dan is 't och Predikant gy moet mijn Man onderrigten en bestraffen; soo is 't niet om de sonden/ maar om dat haar Familie daar dooz schade leyde. Ja siet ook eens die pragtige maaltijden/ dat delicaat toemaken van de spijsse/ om de maag te bedziagen/ en om nog wat beter te eten/ en wat langer aan Tafel te setten/ 't welk een werk is of het van de Duyvel en Helle haar geleert was; Ja het is of den Afgod van Iekikerny hier gebient werd/ en dat wy in dese plaats wonen/ daar de Satan zijn Throon heeft; wat weten dan sulke menschen van vasten en bidden? Immers mag dan de Heere wel seggen/ soude het sulck een vasten zijn dat ik verkieze, dat de mensche zijn ziele quelle, en voor een dag zijn hoofd laat hangen als een biese, daar men niet los maakt de knopen der Godloosheyd?

Laat ons nu sien wat weer dat wy doen om van die sonden ontslagen te worden/ en om die knopen der ongerechtigheyd los te krijgen.

1. De meesten kennen haar Konings sonden niet: soo men haar vraagt aan wat quaat zijt gy meest schuldig/ zy souden het niet kunnen seggen/ een teeken datse nog niet met deselve verlegen zijn. 2. Soo men haar helpen wil omse los te krijgen/ zy houden haar qualijk/ en daar van daan komt die uzugtelosheyd van 't prediken/ om datse die knopen van sonden niet

loſſen willen hebben/ ſoo dat wy wel aanhouden/
 en ons beſt doen/ maar geen bezugt ſien van
 onſen dienſt. Ja als wy haar aandienen Chriſtus
 wil 't zwaard van zijn Woord/ en de naald
 van zijn Geest gebuigen/ om die knoopen open
 te doen. Act. 5: 31. Hy krijgt eben ſoo weynig
 gehoor/ als wy.

3. Laat ons nu maar by de betragtinge van
 den Biddag blijven/ hoe wy 't met de knoopen
 gemaakt hebben: 't Is blykten diſpuyt/ dat ſoo
 wy wel ſullen Biddag houden. 1. Een opſoe-
 ken van de ſonden noodig is/ want ſonder dat
 is'er geen loſſen maken aan; Kilaagl. 3: 40. 2. Een
 betweenen en belijden van de ſonden/ Joel. 2: 12.
 3. God bidden om vergevinge/ om Chriſtus
 verdienſte wille/ Dan 9: 17. ſoo vooz ons
 als ook vooz andere. 4. 't Verbondmakinge
 met God/ om het in 't toekomstende te verbeter-
 ren. Onderſoekt u nu eens/ of dit al uw be-
 tragtinge is. Wat ſonden hebt gy gebonden/
 en hoe hebt gy ſe vooz God beleden? Hebt gy
 al om vergeving aangehouden? Wat deugden
 wild gy oefnen in 't toekomstende? Al ben ver-
 ſekert dat al de Godsdienſt weder in de Kerk
 is/ en van weynig daar blykten.

Nu ſullen wy u de bezage Gods eens weder
 voozſtellen. Soude dit het vasten zijn dat ik ver-
 kieſe? neen/ brengt geen meer vergeeſen Offer,
 het reukwerk is mijn een grouwel, de nieuwe maan-
 den en Sabbathen, ende het by een roepen der
 vergaderinge, en vermag ik niet; het is ongereg-
 tigheyd, ſelfs de Verbods dagen. Ja God toond
 dat onſe Biddagen hem niet aangenaam waren;
 zijn

zijn volk is nog niet verlost van 't jock van
 kromen; Holland set de schoot vooz 't Pausdom
 open/ soo dat onse gebeden haar/ nog onse/
 geen nut deden; men wagt na vrede, maar
 daar is niets goeds/ wy sterben schier van ne-
 ringloosheyd/ de Loteryen zijn in plaats van
 den Koophandel gekomen/ en soo tergt men God
 dooz 't Lot/ yder wenst na 't hoogste/ en roept
 al wie sal ons het goede doen sien; maar 't
 scheeld haar niet/ offse missen 't ligt van Gods
 aanschijn: Men hoorz hier en daar van sulke
 sware vzeuken/ soo groot als de Zee/ doozvze-
 ken van Dijken/ soo dat de groote laage Waard
 en andere Landen, in soo harden/ langen/ bit-
 teren Winter/ hebben onder water gestaan;
 dan kreeg men tijding van soo veel Scheepen
 die op de groote wateren vergingen/ selfs Dooz-
 logs-schepen als water kasteelen. Hoe veel
 doode boomen staan nog als getuygen van soo
 strengen Dorst/ als nu geen mens swaarder be-
 leest heeft/ soo dat menschen en beesten/ daar
 ober sugten/ en dood vzoren. Wat is'er eenige
 jaren veel ongediert/ mupsen/ en rupsen ge-
 weest/ die de bloesem en vzugten op aten: eerst
 had men een langen tijd geen regen/ soo dat
 de aarde spleet van droogte/ en nu is 't of den
 Hemel niet als tranen stozten/ dooz soo veel
 sware regens druppelen/ terwijl wy niet schzeven
 nog weenen ober onse overtredingen/ die mag-
 tig veel zijn. Erst was 'er gebzek en nu ober-
 bloed van water/ 't welk onse oogen moest doen
 druppen; Amoos 4: 7. 8. 9. Soo wandeld God
 rondom met zijne tugt roede. Ammers is'er
 nog

nog geen verlossinge aan Gods Kerk in Dzakrijk geschied/ om dat'er niemand na Zion vzaagt; nog duurt de Godloosheid/ sozgeloozheid/ twistinge/ en oneenigheden: Wy hebben den Lande geen verlossinge aangebzaagt: de Heere soude ons wel verlossen/ maar wy spzeken leugenen tegen hem/ daar leggen bannen van sonden op het Land/ waarom men geen vrede krijgt/ terwijl allerley grouwelen van hoerderij/ en Sabbath schenderij/ soo veele zijn.

Soo gy dan vernedert en overtungt zift/ in uwe herten/ om eens anders den Vast en Vidadag te moeten houden/ soo wy ons dooz het Heydens Minibe niet willen laten beschamen: 't Doozschzift Godes sal ons het beste patroon zijn/ om ons doen en laten daar na te rigten/ en onse quade handelingen te verbeteren. Overdenk dan de woozden van/ Hoel 2: 12. en bysonder onsen Text, wat die ons uytlevert.

1. Quelt uwe zielen heden een dag den Heere, neemt geen spijs nog dzank/ sonder nooddwang/ om na ziel en lighaam bequamer te zijn/ op dat het hert verootmoedigt/ ende begeerlijkheden minder mogen zijn. 2. Belijd u sonden en ongerechtigheden/ bysonder die u uw allereygenst zijn: bedenk ook de sonden van anderen/ als Daniel 9. vernedert u dooz den Heere in gebeden; belijd hem uwe overtredingen met al die verswaringen die gy'er by gedaan hebt. 3. Versoekt vergebinge dooz 't verledene/ en kragt tegen het toekomende/ om 't goede te doen/ en 't quade te laten. Laat de knoopen van sonden werden losz gemaakt/ dooz een opzettelijk dooznemen/
nemen/

nemen/ om'er tegen te strijden. 4. Geest u nu heden aan God en zijn dienst over/ en smeeft om verlossinge en bzuheyd dooz onse verdukte Zoederen in Vrankrijk, en elders/ op datse na ziel en lighaam mogen hersteld worden/ of bequaam gemaakt om al de wederwaardigheden/ die haar ontmoeten te konnen dzagen: bzingt soo desen Biddag wel dooz met vasten, en bidden, en God sal u verhooren om Jesus wille. Soekt de deugden op die u passen/ en betrachtse/ soo sult gy een gesegende Biddag houden.

Dus doende sullen wy verhoeden dat niet over ons kome 't geene staat Jer. 14 : 12. Of zy schoon vasten, ik sal na haar geschrey niet hooren, en of zy schoon spijs en drank-offer offeren, ik en sal aan haar geen welgevallen hebben, maar door 't zwaart en den honger, en door de pestilentie, sal ikse verteren. Na in 't tegendeel is'er nog hoope/ soo wy ons bekeeren/ dat de Heere ons/ en onse Geloofs-genoten/ (met welke weenende wy nu weenen) sal genadig zijn/ Joel 2 : 14. Wie weet hy mogt sig wenden, ende berouw hebben, ende een zegen agter sig overlaten, tot spijs en drank-offeren voor den Heere onse God. Ammers soo Hy tot beproebinge zijn hand na den lighame op ons laat: na de ziel sal verbuld worden/ de beloften vers 8/ 9. Dan sult gy roepen, en de Heere sal antwoorden, gy sult schreeuwen, en hy sal seggen/ siet hier ben ik. Na dan sal u ligt voortbreken als de dageraat, en u genesinge sal snellijk uytspuyten. De Heere sal u gedurig leyden op den weg die gy gaan moet/ u leeren wat nut is/ u bhand-offeren maken

maken tot affche/ en verbullen al uwen Staat:
tot gy door zijn Geest geleyd zijnde/ en zijn
Raad uytgediend hebbende/ sult opgenomen wor-
den in de zalige Heerlijkheyd. Dit gunne ons
God, om Christi wille/ Amen.

SABBATS HEYLIGING ,

en onderhouding van den Christelijken *Rustdag* , of
dag des

H E E R E N .

Kragtig betoogt , door de vermaarde Godgeleerde

Mr. T. CASE. W. FENNER en GRANTHAM.

Uyt het *Engels* vertaalt , door JOHAN HOFMAN.

Jes. 58: 13. 14. Indien gy uwen voet van den Sabbath afkeert , van te doen uwen lust op mijnen heyligen dag , ende indien gy den Sabbath noemt eene verlustiging , op dat de Heere geheyligt worde , die te eeren is ; ende indien gy die eeret , dat gy uwe wegen niet en doet , nog uwen eygenen lust niet en vindt , nogte een woord daar van en spreekt . Dan sult gy u verlustigen in den Heere , ende ik sal u doen rijden op de hoogten der aarden , ende ik sal u spijsigen met de Erve uwes Vaders Jakobs ; want de mond des Heeren heeft het gesproken .

In de Goddelijke Wet , vindmen voor de Kerke Gods eenige bestieringen en voorschriften , na welke Regel des Heeren Volk verplicht zijn te wandel-

wandelen: weſhalven haar beſaſt werd/ Mal. 4:4. Gedenkt de Wet Moſes, mijnes knechts, die ik hem op Horeb geboden hebbe, &c. Daar waſ geen ander Profeet die Malachias moeſt volgen/ alſ Christus, en zijn Doozlooper Johannes, die komen ſoude in een tijd van aſval/ waar in zy moeſten agt geven/ op Gods Wet, en getuygenis, om dageraat te ſien/ en in Gods beſchreven woord/ het eeuwige leven te ſoeken en vinden/ alſmen onderweſen iſ hoe te wandelen in Gods wegen, om vrede en bermhertigheyd te erlangen/ en ſoo te geraaken tot de dadelijke beſittinge van de ſaligheyd. Immerſ de Schrifture kan ons daar toe wijs maken, en beſtieren in onſen weg/ en licht geven in duyſtere paden/ alſ zijnde het voorschrift en regel van ons Geloove, Gods dienſt en bedrijf/ om te verbullen het gebrek van byſondere openbaringen die daar mede overeen-komen/ en getuygenis van dzagen/ en trooſt verſchaffen in quade tijden/ wanneer de onge-regtigheyd vermenigvuldigen/ en de Geboden der Wet geſchonden en overtreden worden. Om nu dit quaat booz te komen/ goed effect, en beter eynde te bekomen/ moet de Kerke daar op ſtuderende/ de Wet Moſes gedenken, volgens die grond/ en gegeven laſt/ om dat de leeringen, dooz God geopenbaart aan Moſes, en dooz hem aan de Kerk bekent gemaakt/ in ſig behelſt al wat noodig iſ tot ſaligheyd, en iſ het fundament van de Schrifture, zijnde een Commentari/ Copu/ en Coepaſſing daar van: en daarom worden wy op deſe grond geweten tot Moſes Wet, niet om dooz deſelfs werken onſe geregtigheyd

tigheyd te zoeken/ nog alleen dooz de Wet tot Christus geleyd te worden; maar als behelsende de somma en inhoud van al de leeringen der Profeten, welke niet mag versuymt werden van alle die Moses Wet conscientieus zoeken te onderhouden/ volgens Gods bevel ons overgeleverd/ dooz zijn Dienstknecht aan Horeb, met groote Heerlijkheyd, op dat wy na die zedelijke/ eeuwigdurende Wet, en Woord, als een Regel wandelende/ wy ons geen verboden byzuyheid aanmatigen/ of die misbyzuyken in eenig point van waarheid of practijk/ niets doende/ nog geloven/ als haar behaagt/ maar omtrent de gantsche wille Gods teeder zijn/ van de minste tot de grootste Geboden/ soo wel der Morele, als der Ceremoniele Wet.

Het geene ons nu betreft is aan te toonen het zedelijke dat'er in het vierde Gebod is/ wanneer de Groote Wetgever segt; gedenkt des Sabbathdaags, dat gy dien heyligt, volgens dese nadrukkelijke Text, die den Evangelische Profeet Jesaias, soo heminnelijk voorszeld tot onser nagholing en aansporing/ dooz dese heerlijke belofte en bemaninge. Indien gy uwen voet van den Sabbath afkeert, &c. u lust te doen op mijnen heyligen dag, en den Sabbath noemd een verlustiging in den Heere, op dat die geheyligt werde, die te eeren is, &c.

Dese twee versen behelsen een schoon model van Sabbaths heyliging. In 't 13 vers sien wy de bevole pligten. En vers 14. sluyt in de Privilegien, en beloften daar mede bergeselschapt gaande. Dan sult gy u verlustigen in den Heere,
ende

ende ik sal u doen rijden op de hoogten der aarden, ende ik sal u spijsigen met de erven uwes Vaders Jakobs: Want de mond des Heeren heeft het gesproken.

I. De dingen die verboden zijn/ Uw lust te doen op den Sabbath, want God die niet heeft ingesteld om onse verdozve natuur te voldoen. De manier is/ onsen voet van den Sabbath niet af te keeren, ja ons gemoed en genegentheid af trekkende van yder boozwerp/ tot welke onsen verdozven wil soo sterk genegen is; en dus zijn de genegentheden, de voeten van onse ziele. Daar moet zijn een bzeese om den Sabbath te overtreden/ dooz onse vleeschelijke begeerten te versadigen. Gelyk een mensch/ gaande op een groot Mans bzye besittinge/ dooz hem ontmoet/ op zijn Plaats of Hof/ en dus overtredende verbaart word/ en zijn voeten daar af wend/ en een ander weg gaat. Dus is den Sabbath Gods bzye besittinge/ van welke de Heere segt/ als eens tot Moses; trekt de schoenen van uwe voeten, want de plaatse waar op gy staat, is heylig Land. Wanneer wy versogt worden tot eenig ding dat onbetamelijk is/ om op den Rustdag gepleegt te worden/ wy moeten met de voet van 't quade af wendende/ wederkeeren/ op dat wy des Heeren dag geensints overtreden/ nog ontheiligen; want de reden is ingesloten in dese woorden/ op mijnen heyligen dag. Waar in op te merken is dat het is Gods tijd, en dat die heylig is: Nu die afgesanderde heylige tijden te nemen/ en die te besteden tot onse lusten en plassenieren/ dat is Sabbath-schendery.

Ammerg

Almer's Gods tijd te besteden tot gebruik des vleesch/ dat is ontheyliging van de Heere God, en zijnen heyligen dag.

2. De bysondere en onderscheiden Verboden, zijn 1. het doen van onse eygen wegen, gaande onsen eygen weg/ volgende onse vleeschelijke en sondigen cour's/ na onse verdozven sondige begeerlijkheden. 2. God verbied het binden van onse eygen lusten/ en vermaakt dat aangenaam is vooz de onwedergeboren nature/ en verdozven genegentheden/ 't zy lighamelijken arbeid/ of vleeschelijke uytspanningen/ tot voozdeel of pla'ssier/ in spelen/ of 't werk van ons beroep; wy moeten dese eygene lusten geensints binden/ nog provisie maken tot versading der lusten van ons sondigen appetijd/ en begeerte des vleesch's; wy moeten die ontmoetende mijden/ en geensints toelaten daar vooz afgetroffen te worden/ of vooz de versoeking verstrikt/ en tot sonden verlokt/ te vallen in veel tentatien/ vleeschelijke begeerten/ die strijd voeren tegen de ziele: Daar vooz moeten wy zijn als sonder oogen, om geen ydelheyd te sien/ sonder ooren, handen, en voeten. alles moet afkeerig zijn van de ongerechtigheyd/ wy mogen die niet begeren/ of yets daer mede te doen hebben.

3. Ons werd verboden/ te spreken onse eygene woorden, onredelijke discoursen/ wereldsche en dwase pratern/ geklap/ en ydel gerel/ Eph. 5: 4. Nog oneerbaarheyd, ofte gekkernye, welke niet en betaamen, maar veel meer dankzeggingen, tot eere van den Heere; de Christenen moeten aangename woorden spreken/ die stigting toe
bren-

zengen; alle sot geklap/ moet verre van haar geweert zijn/ doende al wat wettig en geoorloft is/ om soo des Heeren dag te verciereu: Wy können soo wel den Rustdag schenden dooz onse woorden, als dooz werken, en soo ligt die ontheiligen dooz ydele/ als met vuyle woorden/ soo dat wy geen een woord daar van mogen spreken op des Heeren heyligen dag.

4. Nog komt in aanmerking dat hier sulke onbzugtbare werken/ genaamt worden uw eygen wegen, u eygen lusten en woorden/ 't welck gesteld word tegens Gods wegen, en woorden/ en vermaakt/ daar dooz uyerlijck uytfluytende niet alleen boose wegen/ sondig plaaisier/ en profane woorden/ dewelcke 't allen tijden onbetamelijck/ en ongeoorloft zijn; maar sulke wegen/ vermaaken/ gedagten/ woorden/ en werken/ zijn geenints geoorloft/ op den dag des Heeren: niets mag gesproken nog gedaan worden/ als het geene van een Goddelijcke instelling, en Sabbaths heyligende natuur voortkomt/ op peene van onse gezegende Voorregten, en privilegien te verbeuren.

II. Wy moeten den Sabbath noemen eene verlustiging, op dat den Heere geheyligt werde/ die te eeren is. In dese woorden zijn ook 4 Takken of pligten, omtrent het gene ons geboden word.

1. Wy moeten den Sabbath noemen een Verlustiging.

2. Wy moeten op onsen Rustdag Jehova heyligen.

3. Den Heere eeren, en verheerlijken.

4. God, en zijn dag eeren/ dooz soo een betamelijck gedrag.

1. **Wy moeten ons op den Sabbath verlustigen/ die soo noemen/ en agten/ als ons hoogste plaaisier.** De Sabbathen wierden gerekent onder de vermakelijke dingen/ als gesegt werd van Jerusalem, volkomen schoonheyd, **Klaagl. 1:7.** **Wy moeten Gods ordinantien verrigten/ en aan gedenken met lust en plasier: sy moeten niet alleen geestelijk en heylig gedaan worden/ maar ook met vermaak/ daar in stellende onse hoogste blijdschap: soo hebben al de heylige dienstknechten Gods gedaan/ in alle tijden van Gods Kerk en Volk/ zijnde het leven en de vzeugde harer zielen/ Ps. 122.** Ik verblijde my, wanneer zy seggen, laat ons in 't huys des Heeren gaan: onse voeten sullen staan binnen uwe poorten, o Jerusalem! **David was noyt meer verheugt/ dan als hy hoorde des Volcks aanmoediging/ om samen te gaan na den openbaren Godsdienst, om in 't Huys des Heeren by een te vergaderen/ op zinnen heyligen dag.** Het dede zijn herte goed te hooren/ met wat blijdschap zy malkanderen opwekte/ volgens de **Profetie Aesaia 2:2. 3.** Veele Volken sullen henen gaan, en seggen komt laat ons ten Berge des Heeren gaan, ten huysse des Gods Jacobs, op dat hy ons leere van zijne wegen, en wy sullen wandelen in zijne paden: Want uyt Zion sal de Wet uytgaan, en des Heeren Woord uyt Jerusalem. **In 't verlies van den Sabbath, en Gods ordinantien/ lagen zy als dood in haar nest/ maar die genietende waren zy blijde, als die een grooten buyt vind: Siet/ en leest die kostelijke Psalmen 42:63 en 84.** **Wy moeten soo wy regte Christenen zijn/ na de selve**

selfve Copij schryven/ dit onse plicht agten/ ja ons voorrecht/ en vermaak.

2. Wy moeten op onse Christelijke Rustdag Jehova heyligen/ en die noemen een heyligheyd den Heere. Een van Christus Eertitelen is/ dat hy Gods Heylige genaamt word/ Ps. 16. Wy moeten de Sabbath waarnemen als een heyligen tijd, door Gods instellingen, en die doorbrenghen in heylige dingen, want de Heere zegende den Sabbath, en heyligde denselven, Deutr. 5 : 12. God sonderde die af tot een heylig gebruyk: niet anders als heylige pligten en Godsdienslige dingen/ van 't hoogste belang/ moeten in dese heylige tijd van des Heeren dag verricht worden/ in 't bidden/ hooren en lesen van Gods Woord/ en singen van Davids Psalmen 92. dat Lied op den Sabbath-dag, om die te heyligen/ en door te brengen in meditatie/ en Geestelijke/ Hemelse overdenkingen/ blijdschap in God/ door aanbidding/ en danksegginge: want die hier genaamt werd/ mijnen heyligen dag. Wy moeten de Sabbath of Rustdag aanmerken als een dag van Goddelijke instelling, en van geen gemeene Ordinantie/ want desen dag is den Heere Heylig. 't Welk niet alleen siet op den sevenden dag, maar ook op onsen eersten dag der Weke, de waren Sabbath en Rustdag, waar op desen Evangelisen Profeet, door Goddelijke Openbaringe/ gesien heeft. Hoe veel meer betaamt het ons/ die leven onder de heerlijke bedieninge des Evangeliums, te betragten de Goddelijke instellingen van onsen Evangelischen Sabbath? waarlijk het is de stemme van de heerlijke drie-eenige God,

diese noemt mijnen heyligen dag; God de Vader dooz scheppinge, God de Soon dooz verlossinge en God de H. Geest, dooz heyligmakinge, nederzendende een rijke en overbloedige mate/ en schat van genade en gaven/ op de Apostelen, haar bequaam makende om voozt te gaan/ ende Heydenen te bekeereren/ dooz de Prediking van het Evangelium.

3. Wy moeten die agten een heerlijken dag, van God/ en hem daar op eeren, wegens zijn heerlijke ruste op dien dag/ Gen. 2. en dooz een glorieuse heyliging. Geld daar op des Konings stempel staat/ werd Koninglijk geagt/ niet soo seer om de Silvere stoffe, al was die van Goud, maar om des Konings Beeltenis, geschzift/ en indzüksel die het dzaagt. Uder dag in de week is honorabel/ om dat die van God geschapen is/ want al wat de Heere vooztzengt/ is seer goed; maar den Sabbath is heerlijk om het Beeld en opschzift van Jehova de Heyligheyd des Heeren, het dzaagt Gods heyliging, en dat is heerlijk/ om de groote eyndens/ waar toe die dag is afgesondert. 1. Op dat God zijn Volk mogt heyligen/ Ezech. 20:12. Ik gaf haar mijne Sabbathen tot een teeken tusschen my en haar, niet een Ceremonieel teeken/ maar een Moreel zedelijk Teeken, en Verbonds getuigenis/ waar dooz mogt bliken datse Gods Volk waren/ geheyligt tot zijn dienst en eere/ en daarom volgt/ dat zy mogen weten dat ik de Heere ben, die haar heyligt. 2. Op dat Gods Volk hem mogt heyligen/ vers 41. Ik wil in u geheyligt worden. Soo Levit. 10:3. Ik wil geheyligt worden in

al de gene die tot mijn naderen. God heyligt ons/ wanneer hy ons heylig maakt: wy heyligen God/ als wy erkennen dat hy heylig is. God heyligt ons/ wanneer hy ons maakt dat wy niet waren; en wy heyligen God/ als wy hem erkennen te zijn dat hy is. 3. Nog een heerlijk eynde waarom de God des Hemels den Sabbath maakte/ was om dat die op Aarden mogt verbeelden de Sabbath des Hemels, de eeuwigdurende Ruste die over blijft voor Gods Volk, om als dooz een duyster glas te sien wat de heylige Engelen, en Geesten der volmaakte regtvaerdigen, sonder ruste in den Hemel verrigten/ op dat wy daar na verlangen/ en met dat Hemel werk bezig zijn/ eer wy daar komen/ terwyl God tot ons nederkomt/ en dooz een soete gemeenschap sig aan ons openbaart.

4. De vierde pligt is/ gelijk wy die moeten noemen en agten een heerlijken dag, soo moeten wy die eeren, en daar op God verheerlijken, soo wanneer wy hem maker ons begin en eynde/ in zijn dag te eeren/ sonder welke wy Gods Naam te vergeefs noemen/ en met God spotten/ soo wy op zijn dag/ en dooz zijn eygen Anstellingen/ hem niet dienen en verheerlijken; waarom den Evangelisen Hesaias spreekt van den Evangelisen Sabbath, dewelke moet stand grijpen tot het eynde der wereld. Sedert de scheppinge van dit geheele Al, tot desen dag/ heeft God nout zijn kerkt sonder Sabbath gelaten. God eyndigde op den sevenden dag van al zijn werken die hy gemaakt had/ en Ruste daar van op den 7 dag/ Gen. 2: 3. ons ten
dooz

voorbeeld; en belast ons in zijn 4 Gebod/ Exod. 20: 8. Gedenkt den Sabbath-dag dat gy dien heyligel: God wil dat men zijn dag heylig bewaren/ en onderhouden sal. Doe was dat Gebod/ 't welk voorheen mondeling met woorden bevolen was/ door overleveringen/ onderhouden in de Familien; nu in 't byede geschreven met uytdukkelijke woorden/ in de Steene Tafelen van Gods eeuwigeurende Wet, met zijn eygen vinger. Dese Wet heeft gestaan in Moses Tijden en gedurende het leven der Profeten, tot dat den Messias quam/ die daar op stelde zijn eygen stempel van Heyliging, Matth. 5: 17. tot het eynde; continuerende den Sabbath, tot den dag van Christus Opstandinge, wanneer Jesus die Sonne der gerechtigheyd. als de Heere des Sabbaths belast en bevolen heeft dien dag te onderhouden/ Act. 1: 2. Dus is den Sabbath verandert in den Rustdag op den eersten dag der weke, die de Apostelen, dus onderhouden hebben/ ende Evangelise Kerken als den dag des Heeren nauwkeurig geobserveert/ en bewaart is tot desen dag en tijd/ van de beste en Godzugtigste menschen/ die lust hebben om heylig voor God te leven. Dus blijkt Gods liefde en sozge voor zijn Kerk en Volk/ die hy noyt sonder Sabbath laat/ en soo betoont te zijn/ gelijk hy moet erkent worden/ als de groote Souveraine Heere van ons selven/ en van onse tijt: die ook medelijden heeft met zijn schepselen/ die zedert den val soo verlaast zijn aan 't voordeel en vermaak der Wereld/ om haar gelegentheid te geven tot het soeken van de dingen die boven

zijn, en eeuwig blijven sullen/ op dat den redelijke mensch, de geestelijke Ruste der zielen sou genieten: Door welke onuitsprekelijke genade gave, God moet gedankt en geloofd zijn.

Desen dag des Heeren heeft God behaagt selfs te eeren/ en vereeren met den Titel van een Sabbath, soo wel in onse Cert/ als in 't 4. Gebod. Dit woord Sabbath beteekent Ruste, om dat op desen dag/ God de Vader en Soone beyde rusten van haar gemaakte werken/ als zy Hemel en Aarde geschapen hadden/ ten voorbeeld van een gedurige ruste van Gods Volk en Kerke/ voor eeuwig. Wat de reden is dat sommige Godgeleerden in onse tijden soo gestooten zijn aan de naam van Sabbath, soo datse die niet willen hooren noemen/ is ongegrond/ ja tot onse verwondering en verbaastheyd. Sommige seggen dat dit woord/ hun niet behaagt/ om dat het Joods is: maar weet dat de God der Joden, zijn ware Israel, hier en elders onse Rustdag een Sabbath noemt/ die immer s Ruste beteekent &c. Maar is de Joodse naam Sabbath, niet beter dan de Heydense naam Sondag? Dus noemde hem de blinde Afgodise Heydenen in haar dedicatie, dien dag opdragende aan de geschapen Sonne, waarom wy meer reden hebben ons te stooten aan 't woord Sondag, dat Heydens is/ als aan 't woord Sabbath, dat Joods is.

Wangaanden den eersten dag, was Ignatius van gevoelen/ dat die soo wel als den sevenste moest gebierd worden: Seggende/ „laat uder na het „vieren van den Sabbath/ of die liefde tot „Christus

„Chriftus heeft/ ook des Heeren dag onderhouden/
 „waar in hy is opgestaan/ en ons leven weder
 „hersteld/ als de dood was overwonnen door on-
 „sen Saligmaker.” Justus Martyr segt/ op den
 Sondag vergaderen wy alle te samen/ als zijnde
 den eersten dag/ de Koninginne van alle dagen/
 waar in God het licht schende van de duysternis,
 de wereld heeft geschapen/ en Chriftus weder
 opgestaan is van den dooden. Augustinus segt/
 „des Heeren dag is aan ons Chriſtenen beken-
 „gemaakt/ door Jhesus opstandinge/ en uyt dien
 „hoofde begon hy heylig geagt en gebierd te
 „worden.” De gronden waar op wy rusten/
 dat niet de sevenste, maar de eerste dag der
 weeke wy moeten heylig noemen/ en onder-
 houden den dag des Heeren/ is uyt die op-
 merkelyke plaats/ Ps. 118: 24. Dit is de dag
 die de Heere gemaakt heeft, laat ons daar op ver-
 heugt en verblijd wesen. Dese woorden behel-
 sen een Profetie van die heerlyke dag, waar op
 Chriftus is opgestaan/ zijnde den eersten dag
 der weke, waar op de Heiligen/ en eerste
 Chriſtenen hun bysondere Godsdienst pligten
 waarnamen.

Maar laat ons de woorden in haar t'samen-
 hang insien/ vers 22 en 23. de steen die de Bouw-
 lieden verworpen hebben, is geworden de hoofd-
 steen des hoeks, dit is van den Heere geschied, en
 't is wonderlyk in onse oogen. Van volgt: Dit
 is de dag die de Heere gemaakt heeft, op welke
 wy ons verheugen en verblijden. De sin van
 dese Text begrijpen en verklaren wy aldus. De-
 selve dag/ op welke Chriftus was gemaakt
 het

het Hoofd des Hoeks, is den dag die Jehova gemaakt heeft/ waar in de Kerk haar verheugt door God/ om de wonderlijke werken die God vertoonde in 't opwekken van Jesus uit den dooden/ om licht en leven te geven aan de sondaren/ niet tegenstaande al den wederstand en kragt der Wouwslieden/ de Phariiseen en Priesteren van de Joodsche Natie. Sekerlijk dese plaats spreekt van den eersten dag der weke/ op welke de Heere Jesus is opgestaan/ en van den dooden verresen. Merkt dan hoe de volgende woorden deser Profetie vervuld worden; Wy zullen ons op dien dag verheugen en verblijden: soo dat dese Profetie over-een komende met onze Text, verklaart de vreugde en blijdschap van de gantsche Kerke, onder het Evangelium, en van de geloovige Joden en Heydenen/ ten tijden als zy vereenigt soude worden tot een sijnhaam/ door desen Hoeksteen A. C. zijnde gemaakt het Hoofd van zijn Kerke, waar in de hooge Loffangen op die dag/ Jehova souden toegebragt worden/ gelijk het volgende vers vertoont; O Heere geest nu heyl en voorspoet. Leest desen Psalm met opmerking/ van vers 21 tot 30. en de verklaringe die wy daar van geven is de aannemelijkste: Soo dat de Geleerde aanmerken dat al de oude Vaderen dese plaats Ps. 118: 24. aldus verstaan hebben/ van de dag van Christus opstandinge, en die nauwkeurig onderhielden/ op elken eersten dag der weke/ in de Christelijke Kerke, die deszelfs waarneminge ook vast stelden/ uit de volgende Texten van het Nieuwe Testament.

1. De eerste zaak die in opmerking komt/ is die heerlijken Titel/ den dag des Heeren, siet Openb. 1. Ik was op den dag des Heeren in den Geest, sulken Titel behoord tot een bysonderen dag/ of Johannes moest spreken buyten om/ en sonder verstand: Maar hier kan geen ander dag verstaan worden als den dag des Heeren. Hy meld niet van de sevenste dag, om dat die een bysonderen Titel hadde van Sabbathdag, by welke die was gekent en geëert by de Joden/ in veele Geslagten; of anders in 't Oude Testament dooz de gemeene Titel de sevenste dag, Heb. 4. Geen reden is'er dat wy hier dooz verstaan soude den dag des Heeren, op welke Christus Triumpheerde over dood/ het Graef/ en de Wet. Een sekerere Grieksche Copy noemd den eersten dag der welke/ den dag des Heeren. De Cyrische oversetting segt ons dat de Chzistenen t'samen quamen/ op den dag des Heeren, om het H. Avondmaal te gebruiken/ 1 Cor. 11:20. Dit werd bekrachtigt dooz de practijk van Troas Kerke, die by een vergaderde om brood te breken, op den eersten dag der weke, Act. 20:7. op welk fundament de Christenen bouwde/ en hun Godsdienst pleegden/ en na gewoonte des Heeren Avondmaal gebruikte/ en soo den dag des Heeren onderhielden in plaats van den Sabbath der Joden/ welke was een schaduw van better toekomende dingen; maar het lighaam is Christus. De Oude noemde desen dag DIES PANES, den dag des broods. Buyten twijffel quamen sulke Kerken t'samen op den eersten dag der welke/ om gedagtenis te houden van het lijden en sterben

sterben van den Heere Jesus/ onderhielden dien dag heylig vooz den Heere/ zijnde best bequaam tot soo plegtelijsken/ en heerlijken werk.

2. Van deselve consideratie is de plaats/ 1 Coz. 16:2. Op den eersten dag der weke, legge een ygelijk by hem selven wat weg, voor de versameling, tot gebruyk der behoestigen. Wy vinden niet dat de Apostelen onderhielden de Sabbath of sevenden dag in de statelijken dienst van Christus Kerke onder de Joden of Heydenen/ maar wel den eersten dag diese heylig besteden/ gelijk in de voozschreve plaats/ Paulus ordineert dat de versameling vooz den armen soude geschieden op den eersten dag der weke, soo dat hier het werk van die dag/ en by gevolg den dag selfs/ vooz den H. Geest tot dat eynde afgesonderd zijnde/ staat op Goddelijke Instellinge, en authoritent der Schrif- ture. Op desen eersten dag der weken/ waren de Heyligen t'samen vergaderd/ wegens saken van groot belang/ om hun Godsdiensst pligten waar te nemen/ en Almoessen te geven. Immerz sulke Christelijke vergaderingen der Kerken was op den eersten dag der weke/ om Gods woord te hooren/ dat gepredikt wierd/ het brood te bzeken en genieten/ oeffenende soo de gemeyn- schap der Heyligen, van welke Godsdiensst de verquistskinge der arme Broederen geen van de minste was/ en waar in nog bestaat de open- bare Godsdiensst/ die wy den Heere schuldig zijn in het Evangelium, hebbende al de gronden die noodzakelijk zijn/ tot regte onderhouding van des Heeren dag.

Daar moet op den Rustdag eenige tijd afge-
sonderd

sonderd worden tot den Godsdienst, om dat alle onse daden niet te gelyk/ maar op bysondere tijden 't een na 't ander moet verrigt worden: Daar is een bestelde tijd/ vooz yder daad onder de Sonne/ Ecl. 3: 1. vooz al dan moest 'er tijd zijn afgesonderd vooz den Godsdienst, waar toe wy een gesette tijd/ en afgesonderde uren nodig hebben/ om onse gedagten Hemelwaarts te verheffen/ ons God te vertegenwoozgen/ zijn woord te hooren/ Hem te aanbidden, en Gode Psalmen te singen/ 't welk veel tijd vereyscht. Daar moet yder dag tijd zijn afgesonderd om God te dienen/ ten minsten 'smorgens en 'savonds. David/ hoewel hy steeds met groote affaires besig was/ had nochtans drie tijden des daags om God daar in te loven en verheerlijken/ in zijn heylige ordinantien/ Ps. 55. Drie-maal des daags sal ik u loven: **Sonder dagelijksche afhanging van God/ en met hem steets besig te zijn/ leven de mensche natuurlijk als de beesten/ siet 2 Chon. 13: 10. 11.** Abya daar sprekende tegen Jeroboam, de Koning Israels/ hoewel hy selfs niet veel deugd besat/ nog groote goedheyd *in hem had/ seyde: De Heere is onse God, ende wy hebben hem niet verlaten, en de Priesters die den Heere dienen zijn in 't werk, en zy steken aan voor den Heere Brandofferen, des morgens en des avonds, ook reukwerk van welriekende speceryen, nessens de toerigtinge des broods, op de reyne Tafel, want wy nemen waar de wagt des Heeren. Hy neemt het als een grond beginsel/ geschreven in de conscientie/ hoewel hy was een natuurlijk mensch. Daar
niet

niet alle dagen is eenige tijd voor de Godsdienst, God is daar niet onder.

Maar eer ik verder bewijse/ door suffisante redenen/ onse verplichting tot onderhouding van den dag des Heeren/ soo laat ons afhandelen de woorden onses Text, waar in ons verder belast word niet te spreken uw eygen woorden. Den Sabbath word misbruykt soo wel door woorden als werken. Christus wil in den grooten dag/ de menschen oordeelen om haar woorden/ bruyzen die zijn Sabbath heyligen, of verdoemen die door quade woorden die ontheiligen. Ik vrees dat soo wel! Belijders als profane godloose/ schuldig zijn aan de ontheuling van Gods naam en dag in haar praten en discouren op den Sabbath, aan haar Cafes/ of in Geselschappen: Was Christus eens in 't midden van haar/ en vzaagde als aan de Emausgangers, die op den Sabbath bukten wandelde; Wat reden verhandeld gy onder u sprekende, met malkanderen? hoe soude haar aangesigte moeten verbleeken/ en zy sprekeloos den stomme spelen. Helaas! wie kan seggen wat dag het is/ uit de samspraken der menschen? Hoe ndel/ dwaas/ en onprofijtelyk is de meeste uiterlijke belijders hun spreken den gantschen dag. Deele brengen 't beste van hun tijd/ niet beter door dan Afgodische Atheners, als zy malkanderen wat nieuws vertellen/ om by gebrek van beter discours den tijd te slijten/ met Historien/ of Landsaken te verhalen/ selfs in 't uytgaan van de kerk/ in plaats van 't gehoorde te overdenken/ of herhalende te spreken de woorden Gods, tot gemeene stigtinge en opbouwinge. Maar

Maar Gods Volk hebben meer eerbied vooz den dag des Heeren, die daarom te meer in haar een welgevallen heeft. O laat de heyligen sig verheugen in die eere, Psal. 149 : 4. 5. Laat u spzeken dan met zout bespzenzt zijn/ om bysonder des Rustdags u kinderen en Dienstboden te leeren/ de wegen des Heeren; bid met David; Set een wagt voor mijn mond, en bewaard de deure van mijn lippen, den Sabbath is Gods Glorie en Eere, laat soo ook u tonge zijn/ en een goede reden ophessen tot eere van u Koning, Ps. 45.

Ook moeten u gedagten heylig zijn: de spzake uwes herten moeten Gode behagen/ soo wel als onse woorden aan de menschen. Moses sette palen omtrent den Berg, dat mensch nog heeft niet mogte dooz bzeken/ want al wat den Berg aanraakte moest sterben/ Exod. 19 : 12. 19. Soo moeten wy onse herten bewaren/ dat geen natuurlijke/ onredelijke gedagten/ dat besetten en doozbzeken. Daar is dood of leven in 't herte, dat wy sozgbuldig moeten bewaren, want daar uyt zijn de uytgangen des levens, Prov. 4 : 23. Ons herte is wel soo niet beset als den Berg, maar hoe meer het open legt/ hoe sterker wagt wy moeten houden/ en bidden om een Guarde des Hemels/ als David/ Ps. 19. Heere laat de woorden mijnes monds, en de overdenkinge mijnes herten, in uw oogen aangenomen zijn, o God mijn sterkte en verlosser. Indien nogtans u ydele gedagten aanvallen en besetten/ doed als de geschonde Maagt, in de Wet moest doen/ roept tot God, en hy sal u onschuldig houden/ Deut. 22 : 27. Wascht u herte van boosheyd/ o Jerusalem,

salem, op dat gy moogt behouden worden: Hoe lange sult gy de ydele gedagten in u binnenste laten vernagten? Jer. 4:14. Alle ydele sondige en vleeschelijke gedagten/ mogen geen plaats hebben/ maar Gods dag met heylige en Goddelijke gedagten doozgebzagt worden. Hoe schoonder het papier is/ hoe vuilder en swarter de klad is: Wagt u dan vooz alle besmettinge van vleez en geest/ volbzengende uwe heyligmakinge in de vreesse Gods.

Verder werd verboden te doen u eygen weg, plafsier/ en woozden: wy konnen niets onz eygen noemen/ als 't gene dat op 't vleez betrekkelijk is. De Heere schrijft onz wel vooz de voortreffelijkheden van zijn Wet, maar veel agten die als wat vreemts? Hof. 8:13. In de heyliging des Sabbaths moesten wy sozgbuldig zijn om ter deeg te onderscheyden 't geene Godes/ en wat het onse is/ en ook des Satans: daar zijn sondige wegen/ quade plafsieren/ slechte woozden/ en boose gedagten/ welke des Satans vermakelijkheden zijn/ en die uyt den Duyvel vooztkomen/ welke noyt geoozloft zijn/ op geen tijd/ veel min in Gods tijd. Godes dag/ en Satans besigheden/ komen niet wel ober een. Daar zijn ook onz eygen vermaak/ wegen/ woozden/ en gedagten/ die behooren tot het tegenwoozdig leven des uytwendige mensche aangaande het lighaam/ dese zijn geoozloft op onse dagen. Ses dagen sult gy arbeiden, en al u werken doen; maar sulks is niet geoozloft op den dag des Heeren, dan mogen wy geen werk doen, als dat noodzakelijk is/ en uyt liefde voozt-

woortkomt. Maar daar zijn Gods vermakelijke wegen/ woorden/ en gedagten/ van God geboden/ ons leydende tot den dienst van God/ in 't openbaar en in 't bysonder in 't verhozen/ dese alle mogen en moeten wy doen; maar soo wy yets van ons eygen lust, of des Satans vermakelijsheden daar mede vermengen/ om ons hoordeel te soeken/ wy verontreynigen Gods heylige dingen, en schenden zijn Sabbath. Soo dat de meeste menschen reden hebben sig in 't stof neer te leggen/ op de heupe te kloppen/ en met biggelende tranen op de wangen/ be-lijdende te seggen/ als een edele Juffrouw, op haar sterf-bed; O ik heb noyt een regte Sabbath gehouden in al mijn leven. De Heere leere ons dese sonde ter herte nemen/ op dat hy die noyt tot onse laste legge.

Ammerg nu is den Rustdag, diemen een Sondag noemd/ in een Sondendag veranderd: de ruste misghaagt de menschen niet soo seer/ als wel de nature van dese geestelijke ruste. Somige willen liever met de kaart spelen/ of dansende rusten/ gelijk de Israeliten aten en dronken/ en daar na opstonden om te spelen/ gelijk men wel hoorde de schijven in 't tiktakbord/ in de Herbergen/ daarmen singt en spzingt/ als of de Mis en avond-gefang gedaan zijnde/ het haar byz stond wat playsier en divertissement te nemen/ 't welk de sondige wereld/ en vleeschelijke menschen/ onder ons genaamde Chzistenen/ beter behaagt als een heylige ruste, om in 't openbaar en verhozen waar te nemen de Godsdienst pligten, lesen van Gods woord, bidden/

zingen/

singen/ sprekken/ en overdenken 't geen men gehoord heeft. Dese dingen zijn te grooten last/ en vermoeytheyd/ soo datse daar in geen lust hebben/ maar verlangen dat den Sabbath mag over zijn/ en zy tot loopen/ en playfiet geraken/ Amos 8: 5.

Maar weet Sondaren/ dat dit is een beklaagelijke saak/ want God te beroven van zijn eygen regt is Kerkroof, en Atheistery. Wy moeten aan God geven den geheelen dag. Mijn dag segt Jehova/ alles is mijne, de gantse 24 uren is 't Sabbath, schoon wy als op andere dagen mogen eeten/ drinken/ en slapen/ als een gedeelte van ons rustdags werk/ met een Hemels gemoed en genegentheyd des herten/ om God op zijn dag te dienen/ want hy die ons ten voorbeeld gezegt en geheyligt heeft/ en afgefondezd tot een Goddelijk en heylig gebruyk. Dus moeten wy laten 't geene God heeft verboden/ en doen dat God heeft geboden/ welke regel in al de Geboden van Gods wet en in 't Evangelium legt opgesloten/ op dat wy 't quade laten/ en 't goede doen: Alle vleeschelijck vermaak/ en sondige lusten/ mogen geen plaats hebben; sulken aardg playfiet trekt ons gemoed van God af/ en geeft Hem regtveerdige reden/ om sig van ons te ontrekken/ en de ontheyliging van zijn dag te straffen/ geen aardsgesintheyd/ en gemeenschap met God kunnen t'samen gaan: Den Rustdag moet heylig onderhouden/ en wel doorgebragt worden/ als een voorbeeld des Hemels, daar de heylige Engelen nout rusten/ maar gedurig uytroepen/ Heylig, Heylig, Heylig,

is de Heere der Heyscharen, en de gantsche aarde is zijner Heerlijkheyd vol.

Laat ons nu eens vervolgens sien/ wat ons werd geboden/ en waar dooz den Sabbath werd geheyligt/ of onderhouden/ en bewaard heylig voor den Heere als wy ons in Hem verlustigen, op dat de Heere geheyligt werde, die te eeren is.

I. Wy moeten den Sabbath noemen onse verlustiging/ en een groote waardy daar op stellen: Wy moeten die niet agten als een gemeen ozdenair ding/ maar die hoog en dierbaar schattende/ onse verlustiging noemen/ daar op den Heere heyligen en verheerlijken, waar in veel soetigheyd legt/ en 't vermaak onser oogen is opgesloten/ tot bzeugde en blijdschap onses herte: Een Rustdag waar in al onse troost en vermaak bestaat: Den Sabbath heyligende, en Gode toe te wijen/ is 't alderbeste vermaak/ dat kan ons meer genoegen en verquikking toebzengen/ als al het wereldsche plaasier. Indien gy de gave Gods kende, en wie het is die tot u segt, noemd mijn Sabbath u verlustiging; Hy sou zijn dag maken een soete fonteyn van allerley geestelijke wellusten, bloeyende tot in 't eeuwige leven. Een dag wel met God doozgebzagt/ kan de ziele verbullen met het water des levens, van onuitsprekelyke blijdschap/ en een golf van Heerlijkheyd. David verbannen zijnde van Gods Ordinantien, kon sig verquikken in 't verwagten van gemeynschap met God/ Ps. 43. dan sal ik gaan tot Gods Altaar, tot de God der blijdschap mijner verheuginge: dan is de Sabbath aangenaam/ en tot bzeugde onses herten/ terwijl men segt met David/

David/ Ps. 63. O God gy zijt mijn God, ik zoek u in de dageraat, &c. Ik heb u in het heyligdom aanschouwt, siende u sterkte en eere, &c. **Dat** veele menschen soo lang en luy op haar bedden blijven leggen/ op den Rustdag, vertoont dat zy weynig of geen vermaak daar in hebben. **Wy** moesten sorgvuldig zijn om Jehova te heyligen in al zijn Ordinantien en Instellingen/ in 't gemeen en bysonder/ soo wel in 't openbaar/ als in 't verbergen/ ons al vzoeg schikkende dooz gebeden tot de dienst van God: dan souden wy niet beschaamt worden/ als wy so agt gaven op alle Gods Geboden, **Ps. 119: 6.** **Job** agte de woorden van Gods mond, meer dan zijn noodzakelijk voedsel. **Cap. 23: 12.** **Dit** vermaak komt doozt uyt Gods tegenwoordigheyd, want daar is versadiging van vreugde, dooz zijn aangesigte, **Ps. 16.** **Dan** sult gy u verlustigen in den Heere, als het hem behaagt genadiglijk in te komen/ en zijn Ordinantien te verbullen met zijn zegen, dooz de ziele te overtuggen/ verligten/ bekeeren/ tot levendigmaking/ versterking/ en vertroosting. Davids ziele dorste, en verlangde soo na gemeenschap met God/ en in zijn nabijheid te wesen in 't Heyligdom, en onderbinden Gods goedertierentheyd, beter als het leven, terwijl een dag in Gods Voorhoven, beter was dan duysend elders, **Ps. 63. en 84.**

2. **Wy** moeten den Sabbath den Heere toewyden, en heyligen. **Ammerx** het is de heylige dag, van de Heylige Soone Gods, die met de Vader hun heyligheyd daar op gedrukt hebben. **Dit** is geen inwoonende heyligheyd/ als van

Gods Heyligen, die zijn heylig gemaakt/ dooz een boven natuurlijke veranderinge harer nature; maar den Sabbath is heylig, dooz Goddelijke Instellingen, dooz bysondere opzaging/ dewijl God desen dag geheyligt heeft boven andere dagen der weke/ dooz die af te sonderen van een gemeen gebruyk/ tot een Godsdienschtig heylig eynde, om te zijn een Sabbath van heylige ruste. en daarom noemen wy desen Sabbath heylig, als wy die in waarhēd heyligen.

1. Wanneer wy Gods heyliging van die dag tot een argument en beweegreden maken/ om die ook te heyligen/ dooz die recht waar te nemen/ wanneer 't geene God heylig noemt/ dooz zijn Godlijke heyliging, wy dat niet durven gemeen maken/ dooz onbetamelijke woorden/ gedagten/ en daden. Die den dag doozbzengen in niets te doen/ of quaat te doen/ ontheyligen den Rustdag, en God segt tot haar; Wat noemt gy my Heere, en doet niet de dingen die ik u gebiede. Wy gelooven en betoonen die dag heylig te zijn/ wanneer wy die heylig bewaren: 't Geene God heeft samen geboegt/ mag geen mensch schenden.

2. Van noemen wy den Sabbath heylig, wanneer wy ons selven heyligen voor den Sabbath, en desselfs Instellinge. Indien wy geen sorg dzagen wat gestalte des herten wy met ons bzengen/ in dien dag geestelyk dooz te bzengen/ soo kunnen wy den Rustdag niet heylig noemen. De Heere Jesus heyligde sig/ om zijns Volks wille/ Joh. 17:17. Hy sonderde sig voor haar af tot het werk des verlossinge. Hoe moesten wy

wy dan ons ſelven aſſonderen om Chriſtus ſaak; ſoo wy geloven dat Hy iſ onſe heylige Verloſſer, wanneer wy arbeiden om te zijn een heylig Volk, dewijl hy ſegt/ weest heylig, want ik de Heere uwe God ben heylig; alſdan hebben wy hooge gedagten van de heyliging deſ Sabbath, wanneer wy ſoeken heylig te zijn/ gelijk de dag heylig iſ/ Pſ. 93. Heyligheyd is uwen huſe cierlijk; O Heere! in lange dagen. De Ceremonien duurde maar vooz een tijd/ maar heyligheyd moet ſtand houden voor eeuwig.

3. Wanneer wy heyligheyd in 't begin/ en vooztgang/ ons oogmerk en eynde maken/ in de heyliging van deſ Heeren dag, en waarneming der Ordinantien, alſ wy de Heyligheyd onſe beſigheyd maken/ zijnde het groote eynde om 't welke Jehova deſen Sabbath geozdonneerd heeft/ Exod. 31 : 13. Mijn Sabbathen ſult gy onderhouden, want het is een teeken tuſſchen my en u, opdat gy moogt weten dat ik de Heere ben, die u heyligt, Ezechj. 20 : 12. Dit waſ niet een Ceremonieel Teeken/ maar een Moreel/ zedelijk Teeken de Verbonds, of een Sacramenteel Teeken/ om u al wat beloofst iſ/ daar in deelagtig te maken/ dooz verzegeling van 't water in den Doop, en brood en wijn in 't Avondmaal. 't Iſ goed alſ God en deſ menſchen oogmerk offer een komen/ en God ſoo maakt een Sabbath om zijn Volk te heyligen, en wanneer zy den Sabbath onderhouden/ op dat zy mogen heylig zijn; dit uytnemend werk iſ den Sabbath te noemen heylig voor den Heere, wanneer wy op die dag ſoo veel heyligheyd den Heere toebzen-

gen/

gen/ als wy konnen/ om daar door heyliger te worden; dat is waarlijk den Sabbath te heyligen.

4. Van noemtmen die heylig/ als hoe rijner en heyliger/ den Rustdag gehouden word/ en de Ordinantien waargenomen/ hoe meer onse zielen die lief hebben/ hoe meer schoonhend en heerlijkheid wy daar in sien/ gelyk David zijn lust en genegenthend tot Gods woord uytzukt/ Ps. 119. U woord is seer reyn, daarom heeft u knegt het seer lief. Het is een slegt Ceeken wanneer Gods woord, hoe meer het op 't sunberste en kragtigste verkondigt werd/ als de Coehoozders daar te minder sin in hebben/ en daar over twisten/ gelyk dat onreyn Volk zeide/ Jer. 30: 10, 11. »Profeteert ons niet, of soo gy »wild/ laat het maar zijn sagte dinger; Predika» »tien die aangenaam en vermakelijk zijn/ discour» »sen die geen quaat profiteren/ maar vrede doen »hooren/ 't welk onse consciencien niet sal be» »roeren/ nog onse verdozventheden kruptigen.» Hun ooren waren soo teeder/ dat zy geen quaat konden verdozen: Wanneer de Profeten maar spraken van Gods bermhertigheyd, en algenoeftszaamheid/ genade/ en goedheyd/ dan mogt hy by zy vooztgaan; maar zy vzaagde na geen heyligheyd, nog een strikt Godsalig leven. Wy moeten door de heyliging van des Heeren dag soeken te groepen/ en wassen in heyligheyd, dan in de waarheyd geheyligt te worden; dan agten en noemen wy de Sabbath in waarheid SANCTUM DOMINO, Heylig voor den Heere.

5. Wy houden den Rustdag heylig door den Heere/ wanneer wy daar uythomen als Moses
van

van den Berg, met onse aangesigte blinkende/ als wy met ons brengen de reuk van Christus' soete Olye/ op onse kleederen/ Ps. 45: 8. en wanneer hy met wie wy verkeeren/ kunnen bemerken dat wy met en by Jesus geweest zijn, Act. 4: 13. Het is slegt als de menschen den Sabbath eyndigen/ soo sondig als zy die begonnen/ en ynt de kerk komen/ gelijk zy daar in quamen/ ydel en los/ hovaardig en werelds/ liefhebbers van de aardische dingen/ meer dan van God. Sy heyligen des Heeren dag, die met Paulus waarlijk kunnen seggen; Wy alle met ongedekte aangesigte, als in een Spiegel de Heerlijkheyd des Heeren aanschouwende, worden na 't selve beeld in gedaante veranderd, van Heerlijkheyd tot Heerlijkheyd, als door des Heeren Geest, 2 Cor. 4: 18. als dan de Sabbath soo zijn indrukkel op ons laat/ en de gantsche week in ons heylig gedrag gesien word. En daarom is 't opmerkelyk dat den Sabbath staat op 't eynde van de eerste Tafel der Wet, en als de Inleyding van de tweede Tafel, om te zijn de band der vereeniging van beyde Tafels der Wet, dewijl sonder de heyliging van des Heeren dag, de pligten van beyde Tafelen te gronde vallen: Des halven in de eerste tijden de stricte waarneming van des Heeren dag wierd geagt de bysondere Character van een ware Heylige; en soo moet het nog zijn te desen dagen/ nu de beste Christenen van een voorbeeldig en heylig leven/ meest observeren en conscientie maken van den Rustdag te heyligen.

III. In de derde plaats aanmerkt de pligt der pligten/

pligten/ waar in de Sabbaths heyliging bestaat/
 op dat de Heere geheyligt werde. Zoo gy die
 noemt/ of maakt/ en bewaard/ heylig en hono-
 rabel/ of een heerlijken dag des Heeren. Waar-
 lijk heerlijke dingen, werden gesproken van de-
 sen dag, die soo groot en heerlijk is. De Joden
 noemde die de Koninginne der dagen. En Mr.
 Swinnoch, een gesigte des Hemels, en de geze-
 genste dagen, de geestelijke Marktdag onser ziele/
 de eerste vrugten van een zegenrijken/ altoos du-
 renden Oogst. Dus is des Heeren dag als een
 stoel van Majesteyt, welke God maakte om He-
 melwaarts te sien/ en te beschouwen de heerlijk-
 heyd des Hemels, ende glorie van deszelfs ma-
 ker, wanneer men een gesigte heeft van den
 Berg Zions, de Stad des levendigen Gods, het
 Hemelsche Jerusalem, en van een ontalrijk ge-
 selschap der Engelen, ja van de algemeene Ver-
 gadering der Kerke en eerstgeboozne/ en van God
 de Regter van alles/ en Jesus de Middelaar des
 nieuwen Verbonds, en van de Geesten der vol-
 maakte Regtveerdigen, Heb. 12 : 22, 23, 24.
 De beschouwing van dat heerlijk gesigte is het
 werk van onsen Christelyken Rustdag, welkers
 heerlijkheid gy mocht ontdekten sien in de Cri-
 umphe van alle genadens, die obereenkomen met
 al de ordinantien van den drie-eenigen God, om
 u te verrijken. De Vader regeert u/ de Soon
 berreyt en rust op u/ en de Geest overschaduwet
 u. Dus is 't met die heerlijke dag/ in wie de
 Heere lust hadde/ en die Hy soo wil vereeren/
 om dat daar op het ligt is geschapen/ den
 H. Geest, nedergedaald/ het leven en onsterfelijk-
 heyd

heyd aan den dag gebzagt/ door J. C. den Satan hem ondezwoopen/ ja het graft/ dood/ en Helle/ overwonnen/ en vernietigt.

Nu desen Rustdag maken wy soo heerlijk, en eeren God daar in/ wanneer wy Gode betamelijke voozberijdinge daar toe maken/ en opmerken dat woord gedenkt, 't welk als een wagger staat aan de deur, of ingang van het VIERDE GEBOD, gedenkt den Sabbath-dag, dat gy dien heyligt. Dit woord gedenkt, is als Johannes roepende stemme bereydt den Weg des Heeren, en maakt zijne paden regt, Matt. 3. of als Eccl. 5: 1. Bewaard uwen voet, als gy ten Huysse Gods ingaat. Dese Texten zijn tot aansporing van een statelijke voozberijding des Sabbaths en van Gods instellingen/ die wy moeten beginnen soo haast wy vzoeg ontwaken/ seggende met David/ Ps. 108: 2. Waakt op mijn Psalter en harpe. om met mijn vzoeg ontwakende/ mijn gezegende Heere en Bruydegom te ontmoeten/ nu hy als 't ware komt van zijn Graft om ons te besøeken met den opgang uyt der hoogten. Als men het morgen ligt op den Rustdag eerst beschouwt/ dan moestmen met blijdschap gedenken aan die Sonne der gerechtigheyd, den Heere Jesus, die blinkende morgensterre, opstaande uyt den Grave, met genesinge onder zijne vleugelen. Dus wil een recht Chzisten/ de liefde Christi in 't herte hebbende/ sig vzoeg opmaken/ op zijn Verlossers nieuwe geboorten dag, om te meer tijd te hebben tot het aandoen van zijn Bruylofs klead, door gebeden/ lesen/ overdenken/ en Hem die haar ziele lief heeft te omhelsen/ en vzen

hzenge in de binnekamers van die haar gebaart heeft, Cant. 3.

Verder moetmen veel agting hebben vooz de tijd des Sabbaths, yder minuut of moment is heylig en kostelyk/ want ook het afweyssel van Goud, en 't stof van Diamanten dierbaar is: niemand agt den Rustdag heerlijk, die het minste deel van soo heerlijken Schepping ydel besteed of verwaarlooft. De tijd is als den gouden ring, maar de Rustdag is als de rijke schitterende Diamant daar in. Davids herte sloeg hem/ om het afsnijden van een slip van Sauls Koninglijke Mantel; soo moesten onse herten beven/ als wy eenig deel van Christus dag Gode onttrokken. Zijn Rok is sonder naat/ en die kan sonder schending niet verdeelt worden.

Ook moesten wy groot eestiem hebben vooz al Gods instellingen, en ordinantien van dien dag, het singen der Psalmen, het aanbidden en neerknielen vooz die God, welke ons gemaakt heeft/ het lesen en hooren van Gods woord, of in 't overdenken/ en van te spreken: Immers al wat'er verricht word moet ons dierbaar zijn/ wanneer elk in zijn tijd en ordze werd geobserveerd. Het moet ons smerten dat wy des Heeren dag niet beter konnen waarnemen/ en wy vooznemen ons versuum te verbeteren/ en soz g dzagen dat als die in ons Huys zijn/ met ons den Heere mogen dienen, ons soonen en dogteren, soo wel als ons dienstboden, jong en oud/ groot en kleyn/ alles moet Gods dag heyligen/ en wy als Abraham ons Familie en kinderen bevelen geven, om den Weg des Heeren te bewaren/ en zijn Geboden te onderhouden/ Gen. 18:19. Dus

Dus doende zouden wy den Heere eeren en verheerlijken/ als wy den gantschen Rustdag Gode toezagten/ en heyligden tot zijn dienst/ Gods gebod makende onse grond, en zijn heerlijkheid ons eynde, wanneer wy den driemaal zaligen God, in al haar oneyndige volmaaktheden verhoogen/ en verheerlijken/ op zijn dag/ en gemeenschap had met de Vader, Soon, en H. Geest, in uders werkinge van genade, liefde, en vertroosting, wanneer wy soo navolgers Gods waren/ als geliefde kinderen.

I. God de Vader dankten en puzen/ voor 't werk der Scheppinge, beschouwende al zijn heerlijke deugden, uytblinkende in dese pzonkstukken zijner handen/ Hemel en Aarde, het werk zijner vingeren/ de Sonne, Maan, en Sterren, waar van de Koninglijken Psalmist David song/ Ps. 19:1. De Hemelen vertellen Gods eere, en het uytspansel verkondigt sijner handen werk: de uytstekende glorie van de heerlijke Jehova, blinkt uyt/ en schittert van dat wonderlijke Theater des werlds, in zijn magt, scheppende alle dingen uyt niet/ en dat door een Woord van zijn mond/ alle dingen soo wijsfelijk makende/ in sulken schoonen manier/ en nette ordze. Een groot Heelmeester zijnde van 'smenschen lighaam/ niemant kan tot God seggen dit of dat lid moest beter wesen: maar in 't fabrikeren en toestellen van Hemel en Aarde, kon geen Engel nog mensch seggen/ dat'er iets is dat niet goed en schoon is; of dat het beter was/ soo der meer Sonne, en minder Sterren waren/ meer Land en minder Zee, o neen! De Goddelijke Profeet het gantsche

sche werk der Scheppinge, nauwkeurig beschouwende/ kan niets vinden te berispen/ maar roept uyt in verwonderinge/ o Heere hoe groot, en menigvuldig zijn uw werken, gy hebtse alle met wijsheyd gemaakt, de Aarde is vol van uwe goedheid: alles wat hy sag sprak oneyndige volmaaktheyd uyt/ terwijl Gods overbloedige goedheid al dees sigtbare schepselen besteed aan den mensch/ tot zijn gebruyk. God hzengt den verloren Sondaar te regt/ als een Vader zijn Soon in een huys dat van alles wel voorszien is/ waar in wy mogen wonen en verquikt worden. Dus verheerlijken wy God de Vader/ hem toeschrijvende de eere van het werk der Scheppinge.

2. Wanneer wy aan God de Soon toeschrijven de eere van zijn heerlijk werk der verlossinge, dooz zijn wonderlijke menschverding. God dus geopenbaart in het vleesch, is buiten twijffel een groote verborgentheyd der Godsaligheyd, 1 Tim. 3:16. De onzienlijke God is sigtbaar gemaakt in een lighaam van vleesch/ en hy die de Wet selfs maakte/ is de Wet onderwozpen/ om de Ceremoniele Wet te vernietigen/ dooz zijn aangezachte gerechtigheyd/ waar dooz wy Gods gerechtigheyd deelachtig worden/ dooz Jesus lijden en dood/ betalende de prijs van onse verlossinge met zijn eygen dierbaar bloed, 1 Petr. 1:18/19. In dit groote werk der verlossinge/ wierd volmaaktelijc voltrokken/ in Christus heerlijke Opstandinge, wanneer hy als een groot Overwinnaar den Satan en helse magten, de dood en 't graft heeft overwonnen, die gevangen geleyd, en over haar getriumpheert, Coll. 2:15. Dus moesten

sten wy het heerlijk werk der verlossinge toeschrijven aan de Soone Gods J. C. en daar door ook den Heere vereeren en verheerlijken/ in onse heyliging van zijnen heyligen dag.

3. Wy verheerlijken den H. Geest, wanneer wy hem toeschrijven de eere van de Heyligmakinge. Als wy sien op dat heerlijk werk, 't welk de Heere Jesus als de Koning en 't Hoofd van zijn Kerk heeft uitgeboerd/ en ten Hemel gebaren/ zijn verdienden Geest van boven neder sond/ om zijn Volk te bezielen met zijn Geest en genade. Na wonderlijk/ haar die dood waren in sonden en misdaden/ levendig te maken/ en ook besitters van Christus Koningrijk. Hoe overbloedig wierd den Heyligen Geest over de Apostelen utgestoort/ op het Pinxter-Feest, Act. 2. En soo veel Leden van de Evangelische Kerk, die als de eerste vrugten geheyligt wierden/ gelijk tot desen dag uder uitverkoren kind Gods gelukkig is/ bekeert, en vespig gelend/ door Gods Geest en Raad, haar verdozventheden 't onderzengende/ vernieuwende Gods Beeld, en heyligheyd in de ziele/ tot dat zy/ die verzegelt zijn tot den dag der verlossinge, opgenomen worden in de Salige Heerlijkheyd die Hemelsche Ruste, die overblijft door het Volk Gods, Heb. 4.

Christenen dit is het groote eynde en oogmerk van onsen Christelijken Rustdag, en Evangelische instellingen/ door Christus de Heere van den Sabbath, ondersoekt en siet dan na dit werk der genade/ in uwe ziele/ en of u werk in waarheyd is/ en gy opwaest in de kennisse Gods, en zijn gunst en liefde onderbind/ en Gods Geest met

met uwen geest getuygt dat gy kinderen Gods zijt/ en soo al wat gy doet/ verrigt tot zijn eere/ op zijn gesetten tijd, waar toe wy verplicht zijn.

I. Om dat yder morgen God zijn barmhertigheyd ontrent ons vernieuwt/ en yder avond die aan ons continueert/ gelijk de Kerk segt in de Klaagliederen Cap. 3: 23. Ieder morgen is zijn barmhertigheyd over ons nieuw, en in den avond seyld zijn medelijden niet, daarom moeten wy ons yder morgen voor God stellen/ en eyschen van hem de vergevinge onser sonden. Het is goed datmen den Heere love in de morgenstond, en uwen Name Lof-Psalmen te singen, o Alderhoogsten! datmen uwe goedertierentheyd vermeld in de morgenstond, en uwe getrouwigheyd yder nacht. God is de Alpha en de Omega, hy is 't begin en eynde van alle dingen/ en van al onse daden die wy doen/ God moet daarom hebben 't begin en eynde van yder dag/ en de Godsdienst de hoogste plaats in alle andere daden: Het is noodzakelyk dat het soo moet wesen/ wanneer de mensch eerst ontwaakt in de morgen/ God moet eerst zijn in de gedagten/ en wy onse stemme hem doen hooren: En soo als wy yder dag moeten beginnen met de Godsdienst/ soo ook die eyndigen des avonds/ op dat wy mogen oprekenen onse daden/ en verrigtingen/ en de Son niet onder gaat over onsen toorn van een dood herte/ dat vleeschelyk en werelbs is: maar gelukt de Sonne onder gaat op onse lichamen/ soo laat de Sonne der gerechtigheyd, sig neder setten op onse herten/ op dat wy

wy ons in vrede nederleggen/ hebbende onse rekening effen gemaakt.

2. Gelyk 'er moet zijn sommige tijd voor Gods onmiddellijke dienst/ soo elken gantschen dag/ en al de dagen van ons leven/ moeten in eenig opzicht een Sabbath-dag voor den Heere zijn; wy moeten heylig zijn yder dag; wy moeten den eenen dag niet aardig-gesind/ en den anderen dag Hemels-gesind zijn/ maar yder dag heylig voor den Heere zijn. De 1. reden is het Verbond 't welk God met ons gemaakt heeft/ verpicht dit: dat is het eynde waarom God de mensch verlost van zijn sonden/ en brengt hem in het Koninkrijk van Christus; hy neemt een solemnelen Eed van hem/ dat zijnde verlost van de hand zijner vyanden, hy hem dienen moet, sonder vrees, in heyligheyd en gerechtigheyd, alle de dagen sijnes levens, Luc. 1. Aeder dag moet zijn een Sabbath-dag, wanneer een mensch sig aan God moet overgeven; daar is een Eed die hem verbind/ welke hy verbeest/ indien hy niet met al zijn magt/ yder dag maakt tot een Sabbath: Hy is zorgvuldig om Godsalig te leven/ en Godsdienstig in alle plaatsen/ en t'allen tijden/ en in yder daad die hy ter hand neemt/ om alles wat hy doet te verrigten tot Gods eer en Heerlykheyd.

3. Aeder dag niet te maken tot een heyligen dag, is het brandmerk van een Hypocryt, en het is geveynstheyd/ Job 27: 10. sal hy God aanroepen t'aller tijd? Heylig te zijn de een tijd/ en niet de ander tijd/ is de treek van een Huchelaar/ die niet altoos God wil gehoorzamen
en

en aanbidden. Maar een Godsalig mensch, die oprecht van herten is/ die houdt een geduerige tred/ en gestadige voortgang in den Godsdienst, gelijk Paulus segt/ Act. 24:16. Hier in oeffene ik mijn selven, om altoos een onergerlijke consciencie te hebben, voor God en menschen: En gelijk dit was de practijk van Paulus, soo van al Gods uytverkoren Volk/ van alle oprechte Christenen in de wereld/ die van God gelieft zijn/ zy dienen God geduerig dag en nacht, Act. 26:7. Ja hier in is een zegen/ yder dag te maken als een geestelijke marktdag voor onse ziele. Wel geluksalig is hy die geduriglijk vreest, Prov. 28:14. en die gerechtigheid doet t'aller tijd/ Ps. 106:3.

4. Daar moet ook zijn een bysonderen dag/ om ten dienste van God besteed te worden; wy hebben particuliere roeping en besigheden in de Wereld/ soo dat wy niet alle dagen Gods woord kunnen hooren/ en in gebeden/ en Geestelijke oeffeningen doorzengen/ schoon wy yder dag moeten heylig leven; en na de tijd die wy hebben Gode toezengen; maar dewijl wy niet geheel ons daar toe kunnen besteden/ daarom is'er een gesetten dag, die de Heere heeft ingesteld om hem te dienen; 't welk de Heydenen selfs/ by het licht der nature hebben uitgebonden/ en een dag afgesondert ten dienste van haar Afgoden, welke zy noemden haren heyligen dag, waar in zy ter zijde stelden alle andere besigheden/ en sig stelden ten dienste en eere der Goden, na haar manier. Nu dit sal ik goed maken door vele argumenten/ dat God wil hebben een gesetten dag/ en bysondere

dere Sabbath tot zijn dienst/ op onse Christelijken Rustdag.

1. Om dat hy wil hebben een kleine Schildery van het Koninkrijk der Hemelen, onder zijn Heyligen en Kinderen in dit leven; In het Koninkrijk der Hemelen is geen koop en verkoop/ eeten of drinken/ geen wereldsche besigheden/ daar is geen werk als God te prisen/ verheerlijken/ en spreken van God/ en het singen der Halelujahs, tot zijn H. Naams eer en lof: daar is niets als gemeenschap/ genietinge/ en verheuginge Gods/ in zijn Hemels Koninkrijk. Nu God wil hier van hebben een kleine schildery onder zijn Heyligen, hier op aarden: Gy weet daar blijft een Ruste over voor het Volk Gods, Heb. 4: 9. daar is een Heerlijke Sabbath/ die al Gods uytverkorene sullen genieten/ die Ruste werd vooz haar/ en zy vooz die Sabbath der Ruste bewaard/ en zy sullen daar ingaan/ wanneer dit lighaam des doods ter neder word gelegd/ als zy God sullen genieten/ en hem sien van aangesigte tot aangesigte. Nu wil de Heere van die Heerlijkheyd een schaduw geven in dit leven/ vooz den Sabbath-dag, waar in men moet ter zijden stellen al de werken van ons ordinaar beroep/ en daar van rusten; dit is Gods dag, waar in men hem moet aanbidden/ en hooren wat hy vooz zijn woord tot ons segt/ waartoe wy ons moeten schikken/ en na rigten/ soo veel ons mogelijk is.

2. De eere Gods vereyft een Sabbath, een solemnelen dag vooz de Godsdienst, meer als Koningen, hoewel hun Onderdanen haar moeten

gehoozamen/ en hun Wet onderhouden yder dag: En soo een Onderdaan overtreed de Wet, 't eeniger tijd/ hy is in gebaar van de Koningss misnoegen; maar hy wil hebben een dag tot viering van zijn geboozte/ of krooning/ (Ec. Ook soo God Almagtig, hoewel wy yder dag hem moeten dienen/ en vzeesen/ en vooz zijn woord beben/ en zijn Wet gehoozamen/ en geensints zijn Geboden overtreden/ nochtang wil hy hebben een solemnelen dag, waar in zijn Volk niet anders te doen hebben/ als haar af te sonderen tot zijn dienst; daarom dese gesetten dag genaamt wozd een Sabbath der verlustiging, op dat de Heere geheyligt worde, die te eeren is, Aes. 58: 13. wy moeten de Sabbath agten een Heerlijken dag van eere, waar in Gods dienst- knegten moeten neder vallen vooz den Heere/ en belijden dat God groot is: wy moeten die geheel aan hem toe-ygenen/ God soekende in 't openbaar/ en in 't bysonder/ om zijn zegen te erlangen/ en heylige genegentheden vooz de volgende week.

3. God vereyft somtijds bysonderen dagen; dus roept God om een dag van blijdschap/ wanneer God ons omringt met gesangen van verlossinge, en wonderlijke barmhertigheyd/ tot ons bezyding uytwerkt/ dan moeten wy een dag affonderen/ tot blijdschap en verquifking/ in 't goede te genieten/ om ons soo te verheugen en verlustigen in Gods goedheyd en gunste/ tot ons; en dit moet ook zijn een Heyligen dag van blijdschap/ en niet van treuren/ Neh. 8: 9. Soo dat wy vrolijk zijnde in den Heere, vooz
zijn

zijn gunste en goedheid/ na ziel en ligchaam/
 wy dien dag Heiligen/ en ons herte door de
 indrukt van Gods barmhertigheden opwekken tot
 dankbaarheid, en voornemen om al de volgende
 dagen/ tot Gods eer te besteden/ en in zijn
 roem en lof door te zingen.

2. Daar zijn dagen van vasten en vernebering.

1. Wanneer wy zeesen eenige sware oordeelen/
 of als die reeds op ons zijn; als dan moeten
 wy den Heere zoeken/ siet 2 Chyon. 20. Josaphat
 proclameerde een vastendag, wanneer het Land
 was in gevaar/ Ec. de Heere moogt weg nemen
 het Evangelii, en de voeten der geene die goede
 tijding zingen/ mogten van ons gekeert wor-
 den/ dan moeten wy vasten en weenen voor
 God/ om het verlies van zijn barmhertigheid
 en gunste; om zijn goedheid tot ons verquik-
 kinge te behouden. 2. Wanneer ons ontbreekt
 eenige Genade die wy nodig hebben; indien
 ordinair soeking het niet wil doen/ wy moeten
 een bysonderen dag afsonderen/ om God te
 bidden/ als Ezra, hy was in gevaar van de
 vyand/ en die sou hem konnen benauwen/ indien
 hy ging na Jerusalem; nu dacht hy soo ik ga
 tot den Koning van Persien, (met welke hy
 seer groot was) om een Leger Soldaten, hy sal
 denken dat onse God niet sterk/ maar swak is/
 en niet magtig om ons te verlossen/ 't welk
 tot groot oneer van God sou strekken; daarom
 agt hy nodig een Vastendag af te sonderen/ en
 arbeid om hulp van den Hemel te bekomen/
 Ezra 8:21. Soo wanneer een kind Gods is
 uitstekend verdukt/ met kruis en versoeking/

en vzeest God te sullen onteeren/ en een strik te werpen op die Gods Naam vzeesen/ in sulken staat is men verbonden God te soeken op een bysondere wijze/ dooz vasten en bidden.

3. Als wy van de Satan en Hel beset zijn/ en ons eigen herte met sterke versoekingen plaagt/ dan moeten wy God ernstig soeken; als Paulus, doe een Engel des Satans gesonden was om hem te vernederen/ wanneer hy lag onder een sware versoeking van hobaardy/ Ec. God sond hem een doozn in 't vleez/ doe sogt Paulus God meer als te voren/ 2 Coz. 12:8. Hierom heb ik den Heere driemaal gebeden.

4. Wanneer een mensch aangaat een Beroeyp/ of Huwelijk, en een nieuwen dienst sou aanbeerden/ 't welk bysondere hulp vereyst; dan moet een mensch God soeken dooz vasten en bidden; als gy siet in Paulus en Barnabas beroepinge tot Apostelschap, en werk der bedieninge, Act. 13:3. Nu de reden waarom ik dese dingen noeme/ is om te toonen dat God somtijds wil hebben een afgesonderden dag tot zijn dienst/ wanneer wy moesten ter zijde stellen alle andere besigheden/ om Gods naam te soeken: Soo dat vlijkt indien een bysondere extra-ordinaire dag plaats heeft/ dan moet'er ook zijn in meer kragt een ordinairen gesetten dag/ vooz God en zijn dienst.

Een ander argument is genomen van de billijkheyd desselfs/ en dat tweesints 1. Het is billijk wanneer wy hebben ses dagen vooz ons eppen gebuyk ten besten/ en tot onderhoud van ons lighaam/ dat wy een dag geven aan den Heere/ die wy nauwkeurig moeten onderhouden;

houden; dewijl God alles in ons hand steld/ en de gantsche week ons wel doet/ sullen wy dan ook zijn dag misbruyken/ en dooz soo grooten quaat te doen/ sondigen tegens God? Gen. 39:9. dooz wereldsche gedagten/ sondig bedrijf/ ydel suzeken/ en quade daden; O neen? 2. In betrekking van onse zielen; indien ons lighaam, 't geringste gedeelte/ veel tijd heeft/ ja 6 dagen/ hoe veel meer dan moet de ziele een dag hebben/ zijnde duysendmaal meer waard dan het lighaam; want wat sou het de mensche baten, indien hy de geheele wereld gewind, en moet schade lijden aan zijn ziele, Matth. 16:26. Wy hebben nodiger te soeken wel versten te zijn met heyligheyd en genade, dan met eenige dingen van dit leven: Ontbreekt ons spijsse/ wy konne maar sterben: Hebben wy kleederen gebreekt/ wy konnen maar verkleumen en verstijven; maar ontbreekt ons Gods gunst en genade, wy zijn verloren vooz eeuwig. De Saligmaker A. C. gebruykt een goed argument/ tot bevestiging van den Sabbath, Marc. 2:27. De Sabbath is gemaakt voor de mensch, en niet den mensch voor den Sabbath: die konnen wy soo weynig missen/ als voetsel van spijs en drank; onse ziele moet gesterkt worden met genade/ geest/ en leven/ &c.

5. Daar moet een dag van seven afgesonderd worden/ en wel de eerste dag der week/ hoewel dit niet naturelijck geschreven is in het herte des menschen/ soo wil de conscientie uytvinden dat'er moet zijn een gesetten dag vooz Gods dienst, en volgens Gods uytdukkelijck bevel in
zijn

zijn Wet, moet zijn een van seven, welk Gebod ons is overgeleverd/ en van ons bozderd schuldige gehoorsaamheyd. Ik kan geen ander nog beter reden geven/ als die genomen is uyt de II. Schrifture, de Heere heeft geboden/ 6 dagen sult gy arbeiden, en dese wille Gods moet nagekomen worden/ want God mogt 6 dagen vooz hem geeyst hebben/ en ons maar een gelaten hebben/ maar alsoo wy in 't sweet onses aangesigts ons bzoed moeten eeten/ soo beljaagt God ons 6 dagen om te arbeiden te verleenen.

2. Gelyk de Heere heeft geboden de onderhouding van de sevenste dag, soo segt hy ook dat het is zijn dag. De sevende dag is de Sabbath des Heeren uwes Gods, dit soo zijnde moeten wy geen uren/ of gedeelte van dien dag vooz ons selven houden. Onse Dienstboden moeten ook met ons rusten een dag/ maar 6 arbeiden tot ons dienst.

3. Om dat God die heeft geheyligt/ en daar toe ingesteld/ en afgesonderd tot een Heylig gebuyk/ om die in geestelijke Godsdienstige dingen dooz te bzenen. Indien wy die besteden in andere wereldsche dingen/ soo zijn wy schuldig aan Sabbath schendery/ Lev. 27:28. Al wat verbannen is, sal den Heere eene Heyligheyd der Heyligheden zijn. Nu God heeft de Rustdag afgesonderd/ daarom moeten wy die heylig doozbzenen: Nebucadnesar een Heyden/ als hy wist dat de Vaten quamen uyt den Tempel des Heeren, wilde hy dit niet besteden tot een gemeen gebuyk/ Dan. 1:2. Hy stelde die in het Huys van zijn God, 't welke was de Heyligste plaats die hy hadde.

4. Dit is noodzakelijk/ om dat wy werelds-
gesind zijn/ en vleeschelijk/ ongeneygt tot bid-
den/ en hooren van Gods woord/ en ons te ver-
nederen voor God. Hoe dikwils kleeft ons ge-
moed aan de wereld/ en werd verpeld/ en
aartsgeind; daarom moeten wy een dag in
Godsdienstige pligten doorbzengen/ om ons herte
af te trekken van de ondermaansche dingen/ en
te zoeken de dingen die boven zijn, op dat wy
niet in de aardfche besigheden verdzinken.

6. De Sabbath was de sevende dag, waar op
Gods selfs gerust had. Sabbath betekent Ruste;
de reede daar van is/ om dat God ruste, op
dien dag/ en om dat wy moeten rusten op den
dag. 't Is wel waar dat al wat in 't vierde
Gebod is/ niet eygenlijk daar toe behoord/ maar
vertoont. 1. Dat God wil hebben een sevensten
dag; en dat die moet zijn de dag van Gods
Ruste: dit is de meening van 't vierde Gebod;
nu alle andere bysonderheden daar in/ behooren
daar niet toe; als dat God maakte Hemel en
Aarde, in 6 dagen/ en ruste den sevenste, &c.
behoord niet soo seer tot dit Gebod. Daar was
geen grooter werk, dan de Scheppinge; en te
rusten van dat werk/ was te rusten van 't
grootste werk in de wereld; daarom is de Sab-
bath hier gemeld als de laetste dag der weke/
God ruste van 't werk der Scheppinge: al de
andere dingen zijn maar byvoegselen of verder
verklaring van dit Gebod/ vers 8. Gedenkt des
Sabbathdags, dat gy dien heyligt; die Sabbath
is de dag op welke God ruste; en de dag op
welke wy moeten rusten/ is een dag die Gode
Heylig moet toegebragt worden. Daar

Daar zijn wel eenige Ceremoniele dingen in dit Gebod, die niet tot ons behooren/ zijnde overgelevert aan de Joden, die voor God stonden als de Wet wierd overgelevert/ Deut. 5:22. God sprak tot de Joden, die bysonder van ons moeten onderscheiden worden/ welke dingen doen haar/ en nu ons/ soo seer niet raken. 2. Wy sien klaer dat'er zijn eenige dingen in de Geboden/ die de geheele wereld niet aangaan/ maar alleen de Natie van de Joden, als in het eerste Gebod; Ik heb u uyt Egiptenland uytgeleyd, &c. maar hoewel zy samen van Gods binger in de Wet op twee steene Tafelen geschreven zijn/ en in de Bondkist gelegd/ nochtan raakt dit alleen de Joden. Het is wel een figuur van onse verlossinge van de Helle/ Satan/ en Sonde/ gelijk zy waren verlost uyt Egipten, en 't Huys der dienstbaarheid; maar letterlijk behooren dese woorden tot de Joden/ en 't Gebod is/ gy sult geen andere Goden hebben behalven mijn. Soo is 't ook in dit 4 Gebod.

Daar is somtijds ook in 't 5 Gebod, dat ons niet aangaat/ maar de Joden/ eert uw Vader ende u Moeder, &c. dat u dagen mogen verlengt worden in het Land 't welk u de Heere geeft, dat behoort ook alleen tot de Joden. Dit siet bysonder op 't Land van Canaan, dit is van 't gevolg van het Gebod/ eert u Vader en Moeder, op dat u dagen verlengt werden in het Land Canaans. Soo dat de eerste woorden zijn het Gebod, en het laatste deel raakt alleen de Joden: Soo Deutr. 5:14. Het 4 Gebod is geschreven in de steene Tafelen/ en luyd aldus: Gedenkt den Sabbathdag. Maar het volgende

" behoort

behoord niet tot ons: Gedenkt gy waard dienst-knegten in 't Land van Egipten, &c. Hier sien wy dat de Joden hadden een ander argument dan wy/ hoewel het Gebod nog stant houd/ want daar moest zijn een sevenden dag, daar op God had gerust/ en schoon de Joden hielden den laatsten dag der weke/ dat was alleen dooz een Gebod dat maar alleen vooz een sekere tijd duurde/ om dat het Scheppen van Hemel en Earde was de grootste saak die God doe gedaan had/ en God ruste daar van op dien dag: maar nu God wozt een grooter werk/ dan Hemel en Earde te maken/ en daar van Ruste, soo zijn wy van ook uyt kragt van het vierde Gebod verplicht den dag des Heeren Heilig dooz te brengen/ als op welken hy Ruste van 't werk der Scheppinge.

7. Dit vierde Gebod, aangaande den Sabbathdag en de onderhouding van den sevenden dag, moet geduzig stant grijpen/ en dat altoos in de Kerke moet blyven en onderhouden worden; 't welk ik sal goed maken dooz verscheude argumenten. 1. Om dat God den Sabbath heeft ingesteld/ al eer daar was eenige plaats vooz Ceremonien; het was geboden aan Adam in zijn onnooselheid: Nu alle Ceremonien waren vooz beelden van Christus/ en eer Adam viel/ was'er geen belofte van het zaat der Vrouwen, nog geen noodzaak daar van/ soo dan geen noodzaak van figuren om dit te representeren; maar vooz Adams val was den Sabbath beschreven/ Gen. 2:2, 3. God ruste op den sevensten dag, van alles wat hy gemaakt had, soo dat God die zegende, en heyligde:

God

God rustede op dien dag/ en heyligde deselve/ waar op hy Heyligheyd stelde/ en hem Heylig noemde/ en daarom van ons niet gemeen moet geagt worden: en hoewel wy niet lesen van Adams onderhouding van dien dag/ nog Abels, Enog, Noach, Abraham, Isaak, nog Jacob, daar uyt bloeyd niet datse deselven niet souden bewaard hebben: Want Moses neemt niet ter hand om te beschrijven de daden der Vaderen, als maar in 't gemeen/ want gy siet hoe korten Historie wy hebben van Methushelah, een goed Man/ schoon hy leefde by de duysend Jaren, nogtans hebben wy nauwelijks drie sillaben hem aangaande: hoewel Moses niet nederstelde al wat zy gedaan hebben/ soo konnen zy egter den Sabbath onderhouden hebben: Men vind ook niet dat in de 430 Jaar, tot de tijden der Righeren, iets gesegt word aangaande den Sabbath; daarom siende Gods Instellinge voor Adam in zijn onnooselheyd/ dat is genoeg; maar neemt de Vaders hadden die niet heylig bewaard/ volgt daar uyt dat wy die niet heylig moeten onderhouden? Sy hadden vele Wijven/ bloeyt daar uyt dat wy ook moeten hebben veele Vrouwen? Al hadden sy den seivensten dag niet onderhouden/ nog geheyligt/ (waar van geen bewijs is) nogtans is 't genoeg dat God die Sabbath heyligde, eer de Ceremonien plaats hadden.

2. Hoewel wy niet lesen dat de Voor-Vaderen den Sabbath onderhielden/ soo kan dit egter afgenomen worden uyt de Schrifture, Exod 16: 23. al eer de Wet was overgelevert aan Moses, op den Berg Zinai, ende Geboden uytgesproken van

van Horeb, gy moogt sien dat van den Sabbath is gesproken/ bewijl de Heere fout vind dat Israel die niet bewaarde en waar nam/ 't welk insluit dat het een dag was die zy wel kenden; En de Heere zeyde daar na tot Moses, hoe lange sult gy weygeren mijn Sabbath en insettingen te onderhouden? als in vers 28. de Heere spreekt daar van een Sabbath, als een dag haar wel bekend/ en dat haar was bevolen die te heyligen, en dit was vooz de overlevering van de Wet der Ceremonien; daarom is het geen Ceremonieele Wet maar een vast stellende positive Wet, over een komende met de morele Wet.

3. Een derde reden is om dat ook dit Gebod was geschreven dooz den vinger Gods in 2 steene Tafelen, en gelegd in de Arke, Exod 31:18. en Deutr. 10:12. Nu alle Godgeleerde in alle tijden/ komen over een dat de schrijving van dit Gebod, in de twee steene Tafelen, is een seker argument van de sedeljkhejd daar van; soo dat niet te denken dat het vierde Gebod is moreel, dat is de weg om alle Atheystery voet te geven/ want soo ymand sou seggen/ dit 4 Gebod is niet moreel/ maar Ceremonieel, een ander mag komen 't volgende Jaar/ en seggen het 2 en 5 Gebod is ook Ceremonieel, en niet moreel: soo dat nademaal de Wet is geschreven dooz Gods vinger/ in de twee steene Tafelen, indien wy het daar uyt roepen/ wy schzappen het ook uyt de herten der menschen/ daar het nogtang sedeljk is/ en moet blijven in alle tijden.

4. De Heere recomandeert dit Gebod meer dan eenig ander in de Wet, soo dat een mensch soo wel

wel het 1 en 2 of een van de tien mag in twijffel trekken/ als dit; want. 1. Wy weten dat God dit Gebod heeft langer gemaakt als de rest. 2. Ook sterker/ met byvoeging van meer argumenten dan eenig ander. 3. Hy heeft daar vooz gesteld een MEMENTO, gedenkt: als of hy zeyde/ zijt sorgvuldig daar ontrent, en siet toe dat gy het niet vergeet, hoed u voor die contrary leeren, dat dit Gebod niet sedelijk is.

4. Het is Negative, ontkennender wijze overgelevert/ en bevestigender wijze: Het 5 Gebod/ Eert u Vader en Moeder, is maar op een wijze gelijk de andere/ daar is nont een Gebod gegeven ontkennender/ en bevestigender wijze/ als alleen het vierde/ Gedenkt den Sabbath-dag, dat gy dien heyligt; daar is 't gesteld bevestigender wijze: en daar na ontkennende/ dan sult gy geen werk doen, gy, nog u Soon, nog u Dogter, &c. de Heere heeft dit Gebod overgelevert op tweederley wijze/ op dat dit Gebod immers soo kragtig mogt zijn/ als de andere/ 't welk God heeft gedaan in zijn onbegrijpelijke wijsheyd, om dat hy dit gebod/ niet heeft geschreven in 't herte der menschen/ dooz het ligt der nature; daarom heeft de Heere daar meer argumenten bygevoegt/ op dat 't geene onthzak in 't ligt der nature/ mogt verbult worden/ dooz kragt van redenen.

5. Indien dit Gebod niet Moreel is/ dan hebben wy geen 10 maar 9 Geboden, nu dit is vals; want de Schriftuur segt ons dat'er 10 Geboden zijn/ als Deutr. 10:4. Het is geen Ecclesiastical, Kerckelijk ding/ maar de Heere heeft het gesegt/ gelijk gy daar siet: En hy schreef

schreef op de Tafelen na het eerste geschrift, de tien Geboden, welke de Heere tot u gesproken heeft aan den Berg, uyt 't midden des viers. **De Heere spzakt 10 Geboden, nu soo het 4 gebod niet moreel is/ dan zijnder maar 9. En gy mogt soo wel verlochonen de Articulen des Ge-loofs, en 't Gebed des Heeren, als de 10 Geboden.**

6. Een ander argument is dit/ Christus segt ons klaarlijk/ dat het is een sedeljk Gebod/ Matt. 24:20. Bidt dat uwen vlugt niet mag geschieden in de Winter, of op een Sabbath. De Heere Jesus voozegt hier de verwoesting van Jerusalem, 't welk geschiede 40 Jaaren na de Hemelvaart van Christus/ wanncer al de Ceremonien, waren verdwenen/ als Paulus had geproclameert vooz de destructie van Jerusalem, dat soo ymand hem wilde laten besnijden, Christus soude hem onnut zijn, Gal. 5:2. Indien hy wilde onderhouden de Ceremoniele Wet, dan sou J. C. hem niets baten: nu Christus belast de gene die leefde 40 Jaaren na dat de Ceremonien waren verdwenen/ Ik (als de Heere van den Sabbath) wil dat gy dog sozg vzaagt vooz den Sabbath, en u vermaakt in 't hooren van Gods Woord, en dat te overdenken/ en soo eenige occasie komt/ dat gy moet vallen in de handen van u vyanden/ bid dat u vlugt niet zy in de Winter, nog op een Sabbath dag, als of hy zeyde; soo dit voozviel in de Winter, u vlugt sou moeyeljk en gevaarlijk zijn vooz u lighamen: en indien gy vlugten moet op den Sabbath-dag, dat sou u conscientien bekommeren/ soo gy aanmerkt Gods Gebod, en het beste van u eygen zielen/

zielen/ de rust en vrede uwer Conscientie; soo
 gy agt geeft om Gods Naam te vzeesen/ het fal
 u smerten te moeten blieden op den Sabbath,
 wanneer gy sult verfteken zijn van de vergade-
 ring van Gods Volk, en troost der Heyligen;
 daarom soekt dit oordeel dooz Gebeden vooz te
 komen: Hier uyt sien wy dat dit Gebod is se-
 delijk of moreel; want soo het was geweest
 Ceremonieel, Christus sou niet gewenst/ nog be-
 last hebben/ om te bidden dat het vlugten niet
 mogt voozvallen op soo grooten dag des Sabbaths.
 Het is waar dat de Saligmaker, menigmaal de
 Phariseen bestrafte/ om datse soo strict den Sab-
 bath onderhieiden; maar dit was niet om dat
 hy wilde tegenspreken de onderhouding van dien
 dag/ maar zy waren dwaaselyk precies/ terwijl
 zy struykelden over een stron/ en svelgden een
 Kameel dooz: zy wisten geen onderscheyd tus-
 schen barmhartigheyd en gerechtigheyd/ zy wil-
 den geen arm beest trekken uyt den put/ of
 een verdrukt mensch verlossen op den Sabbath-
 dag: zy agten niet goed dat een mensch sou
 geholpen worden uyt de poorte des doods/ dooz
 onsen Saligmaker op den Sabbath; soo bot en
 dwaas waren zy. Nu ons Heere veroordeeld
 niet de stricte onderhouding van zijn dag/ maar
 haar superstitie; want sedert Adams tijd was
 het geoorloft werken van barmhartigheyd, te
 doen op den Sabbath, 't zy een beest te rukken
 uyt den kuyl, of 't geen noodfadelijk was: En
 schoon de Wet verbied/ Exod. 35: 3. dat de
 Joden geen vier mogten aansteken op den Sab-
 bath, soo wy waren in haar staat/ wy mogten
 ook

ook niet/ want zy waren in de Woestijne, in een heet Land/ alwaar zy geen vier nodig hadden; en hebbende haar spijs gereet gemaakt/ en vooz de handen wat nootzaak was'er dan om vier aan te steken; maar was het geweest seer koud in het Land daar Adam en Abraham leefden/ en in andere tijden/ het sou soo wel als nu geoozlost zijn geweest vier aan te steken.

7. Selsz de Heydenen hebben altoos een Sabbath gehouden/ hoewel zy niet konden seggen welk die dag was; sommige hielden den agsten dag, en eenige den 9 of een ander/ nogtans hielden zy die op haar manier. Alexandrinus, een Godsalige Vader die leefde maar een weynig na Christus/ segt dat de Heydenen de sevende dag heylig agten. Alexander Severus, Keyser van Romen, schein hy was een Heyden en onge-loobige/ nogtans nder Sabbath-dag onttrok hy sig van zijn Dozlogz affaires/ en ging op in de Capel om zijn Afgoden te dienen. In de Heydensch Historien werd gesegt/ onse jongens gaan niet school op den Sabbath-dag/ op welke wy rusten: ja sommige Heydenen seggen ons/ dat zy die dag onderhouden/ ter gedagtenis van de Scheppinge, en noemen als Philo de Sabbath een dag der Scheppinge, en andere arme Volkeren die noyt Schristuur, Profeet, of Leeraars hadden/ onder haar/ maar geleyd wierden dooz het licht der nature, en wat zy geleerd hadden van haar Vaders en Pastoors, zy hielden een Sabbath-dag: ja een van haar segt dat op den sevenden dag, al het Heyr des Hemels en der Aarde wierd opgeschikt: soo dan de blinde Hey-

Heydenen haar verplicht agten een Sabbath te wieren/ soo is 't een seker argument dat dit is een Moreel Gebod, volgens het seggen van onsen Saligmaeker Jesus/ Matth. 5: 18. Hemel en Aarden sullen voorby gaan, maar niet een titel of jota van de Wet. Veel minder sal een heele tak of Gebod daar van werden uytgeroemd: en Gal. 3: 1. segt Paulus/ vervloekt is een yder die niet blijft, in al dat er geschreven is in 't boek des Wets, dat hy dit doet; en Jakob 2: 10. Soo ymand de geheele Wet wil bewaren/ en is schuldig aan een point/ die is schuldig aan alles. Neemt gy onderhoud de eerste drie Geboden, en de ses laatste, maar gy overtreed het vierde Gebod, dan zijt gy schuldig aan het verbroken van de gantsche Wet der 10 Geboden.

Nu kom ik tot de laatste voozstelling/ dat hoewel den laatsten dag der weeke wierd gehouden vooz den Sabbath, tot de komste van Christus/ nochtan den eersten dag van de weeke/ dien sevenden dag, is nu des Heeren dag, en moet soo blijven continueren/ tot het eynde der Wereld; de laatste dag van de week is in de eerste verandert/ niet dooz een Politijke of Kerkelijke Wet der menschen/ of Apostolische overleveringen maar dooz de instellinge, en het uytgedrukt Gebod van God.

Het eerste argument om dit goed te maken/ is genomen uyt Ps. 118: 24. welke rede gebuykt werd dooz de Kerke Gods in alle tijden/ sedert 1200 Jaeren. Augustinus gebuykte die in zijn tijd/ de Psalmist profeteert van de Opstandinge H. C. De steen die de Bouwmeesters verworpen hebben,

hebben, is geworden een Hoofd steen des Hoeks; dit is van den Heere geschied, en is wonderlijk in onze oogen, vers 22, 23. (onsen Saligmaker Christus verklaart het Matt. 21. van zijn kruisiging en opstandinge) dit is de dag die de Heere gemaakt heeft, wy sullen ons daar in verheugen en verblijden. Ammer ̄ wy Gods salige wenschen en begeren gebouwt te zijn op desen hoeksteen, in wie wy verheugt en blijde zijn; wy willen die bewaren als een heerlijken dag van danksegging/ en verlustiging in God. 't Welk ook klaar blijkt uyt Jes. 56: 1, 2. daar geprofeteert werd van Christus dag, en gezegent geagt worden die den Sabbath bewaren; Dus segt de Heere, bewaard gerechtigheyd, want mijn Heyl is naby om te komen: Wel gelukzalig is de mensch die mijn Sabbath bewaard. Dit is een Profetie van de dag onses Heeren J. C. en hy belooft een zegen vooz die de Sabbath bewaarden in dese dagen. Wederom Jes. 11: 10. Het was een Profetie van ouds/ dat den eersten dag der weke sou zijn een Sabbath-dag, des Heeren dag: Ten dien dagen salder zijn een wortel van Jesse, welke sal staan tot een Baniere der Volkeren, en de Heydenen sullen daar toe vloeyen, en zijn ruste sal heerlijk zijn: niet alleen sal de Vaders ruste heerlijk zijn/ wanneer hy had geschapen Hemel en Earde/ en rusten den sevendenden dag; maar Christus ruste sal ook heerlijk zijn.

Hier in komen de Godgeleerden over een/ dat de Profeet spreekt van de Kruis van Christus/ en het werk der verlossinge; nu zijn Kruis sal heerlijk zijn. Als God de Vader ruste van zijn

werk/ was zijn Ruste heerlijk door 4000 Jaren t'samen; soo Christus ruste van zijn werk sal zijn heerlijk; daar sal ere en heerlijkheid op gesteld worden/ soo wel als op de Ruste van den Vader, wanneer hy ruste van het scheppen van Hemel en Aarde.

2. Een ander reden om dit goed te maken/ is uit Openb. 1:10. daar Johannes spreekt van den eersten dag der weeke/ des Heeren Geest noemt het den dag des Heeren; Ik was in den Geest, op den dag des Heeren, soo dat het niet alleen is door Apostolische overleveringe/ maar door instelling van God selfs: hy noemt den eersten dag der weeke des Heeren dag; door die selve reden werd het Sacrament genaamt des Heeren Avontmaal. Nu het Sacrament is soo genaamt/ om dat de Heere het instelde/ en daarom moest het heylig zijn: soo des Heeren dag werd dus genaamt/ om dat de Heere die instelde/ en daarom werd die heylig genoemd/ en moet ook heyliglijk bewaart worden.

3. Onse Saligmaker Christus selfs/ noemt sig de Heere van de Sabbath; en daarom was hy bevoegt om die te veranderen/ en in te stellen de besigheden/ die verrigt moeten worden/ en wat niet moet gedaan worden op dien dag: Hy beleydt opentlijk dat hy is de Heere van den Sabbath, Marc. 2:28. en Joh. 5:23. segt hy/ datse alle moeten den Soone eeren, gelijk zy den Vader eeren, met een Sabbath, in betrekking van zijn ruste/ van 't werk der Scheppinge; soo moeten zy ook den Soone eeren, met een Sabbath, in betrekking van zijn ruste van het werk der Verlossinge,
't welk

't welk zijnde vergeleken met Openb. 1:10. daar het werd genaamt des Heeren dag, en t'samen gepaart zijnde/ mijn seggen goed maakt.

4. Christus selfs heeft zijn Apostelen geboden om desen dag te onderhouden; het was niet dooz de Apostels raad, als of zu desen dag in de Kerk wilden voeren/ maar Christus gebod haar soo te doen/ want de Apostels overleeverde niets in 't gemeen aan de Kerk, maar 't geene ik van den Heere ontfangen hebbe/ als Paulus segt/ het gene ik van den Heere ontfangen hebbe, dat heb ik u overgeleverd, 1 Coz. 11. maar het sal bliken dat het was 't Gebod van Christus aan haar/ om dat den eersten dag der weke/ altoos was onderhouden vooz de vergadering van Gods Volk/ aleer de Apostelen doersten ordineren eenig ding in de Kerk/ tot dat den H. Geest op haar viel/ in vierige tongen/ en dat was 40 dagen daar na; nu den eersten dag van de weke was onderhouden lang te voren/ siet Joh. 20:19. Sy hielden den eersten dag der weeke, en wederom de volgende weeke/ vers 26. zu quamen te samen/ op yder eersten dag der weeke/ vergelijkt Matth. 28:16, 20. met Joh. 20:19, 26. en gy sult sien datse soo op elken eersten dag der weeke t'samen quamen/ na Christus instelling en Gebod.

5. Een ander argument, tot bevestiging dat des Heeren dag is van Godlijke Instelling, en niet dooz menschelijke ordinantie/ is dese/ om dat de wijsheid van A. C. nout wilde toelaten/ dat soo een gewigtigen stuk sou gesteld worden aan het oordeel der menschen. De Heere Jesus vooz zijn opneming tot zijn Vader/ wilde

nont geen dingen soo rauw en onseker laten/ en onvolmaakt van sulken Godlijken ordinantie, aan den menschen schikking/ die soo genegen zijn tot vryheyd, en soo suymagtig om eenigen dag heylig te bewaren: daarom mogen wy wel besluyten/ dat dit gebonden word in de H. Schrif- ture dooz Gods ordinantie waarom Paulus segt/ Heb. 3: 2, 3. Hy bewijst dat Christus getrou- wer was dan Moses/ die getrouw is den geenem die hem gesteld heeft. Nu Moses was getrouw/ want hy overleeverde Gods sin en wil/ geheel over aan het Volk Israels, daar was niets over- gelaten booz tijd/ of plaats/ of manier; daar was niet een Ceremonie in de dienst van God uytgelaten/ maar hy leverde het alles getrouwe- lijk over aan haar; soo Christus is getrouw in zijn Huys, en wetende hoe gereed de menschen waren om den Sabbath te versuymen/ en gene- gen om die te schenden; soo sien wy klaar dat de reden ons leert/ dat hy selfs den Sabbath wilde ordineren.

6. Wie soude eenige Ordinantie instellen in de Kerk, als alleen hy die het Hoofd is van de Kerk? en daarom is het geweest de praktijk van al zijn leden de heylige menschen/ sedert de da- gen der Apostelen, desen dag te onderhouden/ in nabolging van Christus Discipelen, die onderhie- den den dag des Heeren, als zy elken eersten dag der weke t'samen quamen/ en die heyligden; welke verandering ons genoeg is om in te ve- rusten/ want zy hadden een meer ontwijffelbare leyding en bestiering dan wy/ die ons aan haar ordinantie en boozbeeld/ (als zijnde nabolgers van

van Christus) moeten gebzagen/ 1 Coz. 16:1, 2. Johannes onderhield dien dag selfs in de plaatse daar hy gebannen was/ daar hy alleen zijnde geen Predikatie konde hooren/ nochtans hy bzagt die eerste dag der weke dooz in heylige oeffeningen, en de Heere beloonde zijn heyliging van desen dag/ dooz zijn Openbaringe en verklaringe van 't geen geschieden moest/ te openbaren/ tot aanmoediging van Gods Volk, om boozt te gaan in 't onderhouden van desen dag. Komen wy tot de oude Vaderen, even na de Apostelen; zy alle komen over een in 't onderhouden van den eersten dag der weke: Ignatius was daar ook hard booz/ en Augustinus zeyde gelijk de Maagd Maria, gezegent is onder de Vrouwen, soo is den eersten dag der weke/ onder de dagen. Geen mensch die conscientie maakt van zijn wegen/ of hy vind een zegen op yder dag; maar God heeft desen dag gezegent in een meer bysondere maniere; en de ziel die conscientie maakt van desselfs onderhouding/ mag dooz het Verbond Gods een zegen verwagten.

7. Een ander argument is genomen van de Oordeelen Gods: Indien den mensch niet wil hooren na de reden/ de exempelen der Heyligen/ en het oordeel der Godgeleerde in alle tijden/ nochtans de Heere sal het klaar toonen van den Hemel/ dat dit is des Heeren dag, die het ook verzegeeld heeft. 1. Dooz zijn Oordeelen/ want de toorn Gods is van den Hemel geopenbaard geweest/ over de geene die desen dag profaen geschonden hebben: De Historien in alle tijden/ toonen dit aldus. Een Mofenaar op den Sabbath

Sabbath makende/ het vier uytbrekende/ ver-
 bzande de Meulen, en Man en alles. Een Land-
 man gaande in 't Veld/ om zijn Koorn t'huyse
 te halen op een Sabbath, den Donder en Weer-
 ligt doode hem/ en verteerde het Koorn: gelijk
 in een vergadering/ daar veel Godsgeleerde
 t'samen waren/ om te raadplegen over den Sab-
 bath, veel exempelen zijn bygebracht/ tot bewijs
 dat Gods Oordeelen over de schending van zijn
 dag/ over het Land/ en de Overtreders quam.
 Ce Maagdenburg was een Edelman, die gemeen-
 lijk op den Rustdag ging Jagen/ de Heere bzagt
 soo te pas/ dat zijn Vrouw voortbzagt een Kind
 met een hoofd als van een Hond: de Stad
 Stratford is driemaal verbzand op de Rustdag,
 daar die seer ontheyligt wierd. Wanneer te
 Parijs veel menschen vergaderd waren/ op den
 dag des Heeren, om te sien het Gevegt der
 Breen/ het Theater viel neder/ waar onder
 8 menschen wierden gedood/ en veele gequetst.
 Treverton was dikwils gedreygt door Godsalige
 Leeraren, dat God een swaar Oordeel over de
 Stad sou bzengen/ om haar horrible schending
 van den Rustdag, de volgenden dag gebeurden
 het dat by de Markt een schrikkelijk vier ont-
 stond/ dat schierlijk/ en in een half uer/ de Stad
 verteerde/ behalven de Kerke en het Armhuys,
 soo datmen sag 400 woonhuysen op een tijd
 verbzanden/ en meer dan 50 menschen verteert
 door de vlamme: zy zijn blind die hier in niet
 sien de vinger Gods. Mr. Smythius verhaald van
 een veroordeelde gevangenen/ om dievery/ den
 25 May 1687. gehangen werdende/ dat hy
 seer

seer ernstig de menschje vermaanden om niet den Rustdag te schenden/ en die Leeraar segt/ ik weet niet dat ik out soo grooten berouw bespeurt heb/ en als ik andere misdadigen ook moest vergesellen/ heb ik in eenige/ die blijke van bekeeringe gaven/ altoos bitterlijk hooren beweenen/ het versuym van haar pligt/ om den dag des Heeren waar te nemen; als ook eenen Edmund Kirk, geregt tot Tyburn den 11 July 1684. om het vermoorden van zijn Vrouw/ in zijn belijdenis erkent hy hem dikwils schuldig aan ontheplying van 't 4 Gebod, seggende/ »op den Heiligen Rustdag/ heb ik die schrikkelijke sonde bedzeven/ van mijn arm Wijs te »vermoorden: dus sonde wierde gestraft met »sonde/ een kleunder met een grooter/ en de »grootste met de Galg/ daar ik digte by my »mijn schelmstuk heb bedzeven; O Heere hoe »regtveerdig en vreeselijk zijn u Oordeelen/ Ec. A. 1634. op een Rustdag, in een groote Dorst des Winters/ 14 Jongmans terwijl zy speelden/ en schoten met de klood ober het Vss/ op de Rivier Trent, liepen t'samen op een plaats/ daar het Vss swak zijnde schielijk vzak/ soo dat zy alle verdronken. In 't selve Jaar/ gebeurde het tot Walton, dat drie Jongmans op den Rustdag na datse in de kerk geweest waren des voormiddags/ (en seer dartel en spelende waren onder het nazukkelijk pzediken/ ober 2 Cor. 5:10. dat wy alle moesten geopenbaard worden voor den Rechterstoel J. C.) zy gaven daar weinig agt op/ en gingen des namiddags t'samen ober de Rivier op het Vss/ tot een Herberg/ en

en ongeregeld speelhuys/ daar zy de rest van den **Sondag** godloos doozbzagten/ met een gedeelte van de nacht; dog dese 3 wederkeerende na huys/ gingen stout ober het **Hs**/ waar dooz zy vallende/ sonken na de grond als steenen/ daar van maar een mirakuleus gered wierd/ maar de 2 andere verdzonken. De **Leeraar Fauconer** verhaald ook een vreeselijk exempel/ hoe dat een **Godloos** geselschap van jonge menschen/ **Rustdags** morgens gaande spelen rijen/ het wiel bzak/ en een soo viel dat de hersens uyt zijn hoofd vlogen/ soo dat hy aanstonds stierf/ daar leggende als een schrikkelijk exempel van **Gods** toorn en oordeel. **Do. H. Clerk** pzedikende omtrent **Oundle**, vooz een onwetend **Volk**/ dat genegen was tot schenden van des Heeren dag, dooz dansen/ wilde haar overtuygen van dat quaat/ bedzeygde haar met **Gods** oordeelen/ ingeballe zy hardnekkig vooztgingen/ zy halsterrig zijnde/ gingen voozt in haar godloosheyd: als zy nu op een **Rustdag** in 't midden van haar debotie en dansen besig waren/ gebeurde het dat den **Dans-meester**/ een lustig **Jongman**/ schielijk neder viel/ en stierf; de volgende **Sondag** nam **Mr. Clerk** by gelegentheyd van dat vooztbal zijn **Cert** uyt **Jer. 17: 27**. Indien gy niet wild hooren, om mijn **Sabbath** te heyligen, &c. dan sal ik een vier aansteken in uwe **Poorten**, &c. het **Volk** zijn vermaninge en bedzeyginge niet agtende/ gingen s'avonds weer voozt in haar gewoone sondige exercitie/ onder welke was een **Smith**, die haar tot den dans leyden/ maar het behaagde **God**/ dat de volgende

gende dag 2 Boeren tot zijn winkel quamen/ om hun vloegen te laten scherpen/ maar als hy het gloeyende yser op zijn Aanbeeld sloeg/ vloog een stuk in het stroy of riete dakt/ soo dat zijn Huis/ Winkel/ en al zijn goed/ aanstonds verbrande, sonder dat zy de brand blussen konden/ 't welck Mr. Clerk wederom aanzoog/ op haar conscientie/ maar ook al te vergeefs/ tot eyndelyk op een Sondag avond, wanneer zy na Huis keerden/ hoorde een groot geraas van Ketenen, op en neer het Dorp, 't welck vergeselschapt ging met sulck een stank en rook van vier en zolphur/ dat haar schuldige conscientie haar nijpende overreden/ te denken dat de Duyvel was gekomen om haar weg te slepen na de Helle/ soo dat zy nu eerst begonnen te denken om haar Godloos leven te verbeteren; welke geloofwaardige exempelen ons leeren/ hoe de Heere zijn misnoegen van den Hemel betoont over het verbraken van zijn dag; ons past God te lieven met al ons hert/ en genegentheden/ op dat wy hem mogen dienen/ en zijn name bzeesen/ en wederstaan al de verhjinderinge van onse saligheyd, soekende Gods wil en Gebod te gehoorzamen/ en zijn eer te bevoerden/ en dank voer al zijn weldaden toe te brengen.

Almers de Heere heeft dit versegeld in de conscientien van zijn Volk/ want wie zynse die desen dag verbraken als losse/ ydelse/ en yrosane menschen? en wie maken conscientie daar van; als die meest God bzeesen/ die hy heeft gekroont met rechtveerdigheyd en heyligmakinge? Zy verlustigen haar in des Heeren dag en Heyligen die

die voor God/ en agten die Heylig voor den Heere: Na hoe meer een mensch God vzeest/ hoe sozgvuldiger hy is in 't waarnemen van des Heeren dag, dewelke een mensch consciëntieus heyligende/ sekerlijk een zegen sal binden van den Heere/ waar uyt wy trekken dit gebruyk.

Is den eersten dag der weeke den Sabbath, door Goddelijke Instelling, dan sien wy hier dat wy behooren waar te nemen den geheelen dag: Soo de Satan de mensch niet kan doen waarnemen den gantschen dag/ hy sal hem wijs maken dat het genoeg is te onderhouden een stuk of halven dag. O seggen zy/ onderhouden wy niet den Sabbath? gaan wy niet te Kerke/ het woord hoorende/ en de Godsdienst bywoonende middags en s'abonds? maar weet dat de Heere heeft ingesteld een geheelen dag. Het is dwaasheid/ en gebrek van reden/ contrarie te denken/ en anders te doen: Indien ik een werkmans huur voor een dag/ het is voor den heelen dag; een gedeelte van een dag is geen dag: Gedenkt, om Heylig te bewaren den Sabbathdag; Johannes was in den Geest op den dag des Heeren, en de Apostelen quamen t'samen op des Heeren dag, zijnde den eersten dag der weeke. Wat een schizikkelijk Oordeel quam'er over Ananias en Saphira die maar een gedeelte toezagten/ in plaats van de geheele prijs van haar Erffnisse, waarom zy met de dood gestraft wierden: Soo wanneer de Heere gebied de onderhouding van de geheelen dag/ en wy geven hem maar een deel/ wy brengen straffe op ons eygen hoofden. Dat God vereyscht een geheelen dag, sal blijken uyt dese argumenten.

1. De week bestaat in seven dagen; Hy heeft gegeven 6 aan ons/ en een gehouden voor hem selfen: Heeft God ons gegeven 6 heele dagen/ billijk is 't dat hy de zijne ook geheel heeft. 2. God ruste den zevende dag/ nu soo veel tijd als Jehova ruste/ moeten wy ook Heyligen. De Sabbath bestaat in 24 uren, gelijk een natuurlijke dag is/ en geboden word/ Levit. 23 : 32. Gy sult de Sabbath onderhouden, van d'eene avond tot de andere; gelijk doe de dagen gerekent wierden van den eenen avond tot d'andere avond/ uyt de schiep-pinge; maar nu onder het Evangeli, om dat Christus opstond in den morgen/ worden zy gerekent van de eenen morgen tot d'ander morgen/ 24 uren. 2. God heeft nouw iugesteld halve Heylige dagen in zijn Kerk; gelijk de Roomsche die Blaciesdag maar voormiddags houden: soo hebben zy andere Heylige dagen, die maar namiddags gebierd worden/ gelijk de Heydensche Ovidius seude/ het eerste gedeelte des dags is Heylig/ het ander niet; sulke Heylige dagen kennen wy niet/ wanneer God Heylige dagen instelden van Vasten, der nieuwe Mane, en 't Feest der Tabernakelen; Israël moest onderhouden den gantschen dag/ en niet een gedeelte; daarom veel meer desen solemnelen dag des Heeren. 3. De Godsgeleerden van alle tijden zijn van gevoelen/ datmen een geheelen dag moet onderhouden; gelijk de Oudvaders als Irenæus, die seude/ wy moeten den Sabbath houden/ den geheelen dag/ en die heyligen/ volgens Gods Gebod: de Heylige hebben altoos gehouden de gantschen dag. Augustinus segt/ 't is niet genoeg

noeg 3 a 4 uren Gode toe te bzingen/ maar wy moeten rusten den geheelen dag; niet alleen van lichamelijken arbeid/ dus doen ook de Beesten, en dit was de Sabbath van het gulde Kalf, zy aten en dronken, en stonden op om te spelen: Neen/ maar wy moeten besig zijn in den dienst van God/ en in Gebeden. Soo in het Concilie van Mexicon, daar was een Vergadering van Leeraren uut alle Natien van 't Christendom, »ordinerende dat het Volk moest »bewaren den geheelen dag des Heeren, Heylig, »en sig affonderen om God te bidden/ in hem »haar te verlustigen en Gods woord te hooren; »en soo een Landmans knecht desen dag bzeekt/ »hy sal met verscheyde slagen getugtigt worden/ »en soo een Leeraar desen dag verbzeekt/ hy »sal van zijn dienst geset worden een half »Jaar, en uut de Kerk geschopt/ sonder aanne- »ming/ booz groote berootmoediging betoont te »hebben.

Maar ik moet eyndigen/ en met een woord recommanderen/ den gantschen dag des Heeren conscientieus te onderhouden/ en heyiligen: niet booz 2 a 3 uren/ maar onderhoud die geheelijk/ in u besig te houden in heylige dingen; gasterijen en gekkernijen aan te regten/ met sondig ver- maak/ is ongeoorloft op des Heeren dag, als zijn dienst, en geen dagelijks werk plaats heeft/ nu moeten wy alleen met goede gedagten/ en Hemelsche dingen besig zijn/ om ons in den Algenoegsamen God te verlustigen, en op die dag, welke de Heere gemaakt heeft/ ons alleen in Hem te verblijden/ volgens Jes. 66: 4, 5. Want
alsoo

alsoo seyd de Heere/ van de gesnedene, die mijne Sabbathen houden/ en verkiezen 't geene daar sijn lust toe hebbe, en vast te houden aan mijn Verbond. Ik sal hem ook in mijn Huys, en binnen mijne Muuren, een plaats, ende eenen Name geven, beter dan der Soonen en Dogteren, eenen eeuwigen name, sal ik een yder van hen geven, die niet uytgeroeyt sal worden, &c. Die sal ik ook brengen tot mijne heylige Berg, en ik salse verheugen in mijn Bedehuys, &c. **volgens onse Text.** Dan sult gy uw verlustigen in den Heere, ende ik sal u doen rijden op de hoogte der aarden, ende ik sal u spijsigen met de erve uwes Vaders Jacobs. **Dese dierbare beloften aan u geschonken betoonen dat die den Heere/ op zijn dag in geest en waarheid dienen/ regt hebben tot het eeuwig leven. Dald dan neder voor Gods Genade Throon, en set de Kroon van lof en prijs op 't gezegend Hoofd van Koning Jesus, die u boven andere heeft verheben/ om onsen God grootheid te geven/ en toe te brengen alle eere, heerlijkheid, danksegginge, en aanbiddinge, tot in eeuwigheid/ Amen.**

ISRAELS

VERBONDMAKING

met *God* kortelijk betoogt, *W. T. van*

Volgens 2 Chron. 15 : 12. En zy traden in een Verbond, dat zy den Heere den God harer Vadersen zoeken souden, met haar gantsche herte, en met haar gantsche ziele.

Het is een voornamelyke sake alle geloovige Christenen natuurlijk en nuttig/ de vereeniging der zielen met God; wy seggen dat de vereening met God in wille en genegentheyd haar seer natuurlijk is/ Coll. 3 : 4. Daar gesegt word/ haar leven met Christo in God te zijn, soo Joh. 4 : 13. Hier aan kennen wy, dat wy in hem blijven, ende hy in ons, om dat hy ons van zynen geest gegeven heeft. Nuttig is 't haar/ hoorde Asaph Psalm 73 : 28. Maar my aangaande, 't is my goed na by God te wesen: want hier is de eerste uytgang van saligheyt/ als zy na by hem zijn/ soo is hy haar een verberginge tegen vyanden/ Ps. 143 : 9. By u schuyt ik, hier is de fontijn van alle licht en leven/ Ps. 36 : 10. By u is de fontijn des levens, in u ligt, sien wy het licht: want dese God selve de Saligheyt is/ Ps. 60 : 20. Dit was ook maar de somme van Christi Gebed, Johan. 17 : 21. Op dat zy alle een zijn, gelijkerwijs gy

Vade

Vader in my, ende ik in uw, dat ook zy in ons een zijn. Hierom is de gewoonte van Gods Volk/ soo veel mogelijk is de beste middelen aan te wenden/ op dat zy haar aan God verbinden/ en met hem vereenigt mogten zijn. Onder dese is een der vooznaamste 't maken van Verbond met God. Want dewijl God de hand gewillig in vriendschap haar toesteeft/ Aesai. 65: 1. Soo is de vereeniging daer/ als men maar Gode de hand weder geeft/ 2 Chron. 30: 8. Hierom werden zy met de naam Verbondmakers uitge- drukt/ Psalm 50: 5. ja Dan. 11: 28. worden zy selfs/ dooz een overnaminge het Verbond ge- noemd. Dese Verbondmakinge geschied niet al- leen eenmaal/ als zy haar aan God overgeven: maar dikwils by goede occasie werd het selve van haar vernieuwt; soo dede Juda, 2 Chron. 30: 8. en ook Josia en Juda, Ec. 2 Chron. 24: 31. Na om niet verre te soeken een Volk dat met Offerhande Verbond maakt; siet onsen Text, daar 't Volk doende is om te offeren van den Buyt die zy van de Mooren hadden gekregen/ in die derde maand/ des vijftienden Maars/ Aja vers 10. In welke maand van de solemnele ver- gebinge/ en opregtinge des Verhonds Synai, dooz 't Pinxter-feest gedagtenis wierd gehouden: maar gelijk gyse in 't begin des Capittels siet de Godsdienst herstellen/ siet in 't 12. vers of- feren/ soo in desen Text Verbondmakende, om haar dog op de sterkste wijze aan God te ver- binden. De woorden behelsen een seker Verbond- makinge des Volks van Israel, met den Heere. Een sake wel t'allertijd den gelobigen passende/ niet alleen

alleen als zy met Israel in Gods Wet gedenken/
 maar bysonderlijk als men 't teken des Verbonds/
 't Avondmaal des Heeren sal gebruiken/ want
 de nature van onsen handel alsdan een vernieu-
 winge des Verbonds te kennen geeft.

Dese woorden dagten ons dan in desen tijd
 te passe te komen.

(Tweeledig is onsen Text; Gen 1. is daar 't
 voorsztel van de Verbondmakinge. Gen 2. de na-
 dere openinge.

Zy traden in een Verbond. Hier ten 1. de
 Persoonen/ zy te weten die van Juda Benja-
 min/ met de obergebundene uyt Ephzaim/ Man-
 nasse/ Simeon/ vers 8, 9. Want als zy merkten
 dat God met Asa was/ soo dat ook selfs
 de Mooren die verslagene des Sweerts waren/
 soo quamen zy mede tot Asa/ 't zy om 't Feest
 van Pinxteren te houden/ 't zy om geheel on-
 der zyn Hegeringe te wesen. 't Was dan dat
 Volk/ daar aan God het Verbond had laten
 voorszagen/ Exod. 19: 3, 4, 5. Die van haar
 Vaderen hadden gehoord dat zy 't Verbond met
 God hadden aangegaan/ Exod. 19. Deut. 5.
 Ja die daarom genoemd wierden/ de Kinderen
 des Verbonds, Act. 2: 37. Rom. 9: 4. welke Is-
 raëlitzen zijn/ welke is de aanneming tot Kinde-
 ren, ende de Heerlijkheyd, ende de Verbonden,
 ende de Wetgevingen, ende de Dienst Gods, ende
 de Beloftenisse.

't Was dan dat Volk, 't welk hier alleen ge-
 legentheyd toe hadden/ gelijk wy nu ook hebben.

Gen 2. 't werk dat zy verrigten/ zy traden
 in een Verbond.

1. Onder malkanderen. Op dat 't geene zy aan God beloven souden/ eenparig van haar mogte geschieden/ en niemand byzheyd mogte nemen om ter zijden af te wijken/ en anders te doen/ siet hier van vers 13. Ende al die den God Israels niet en souden zoeken, souden gedood worden, van den kleynsten tot den grootsten, ende van den Man tot de Vrouwe toe.

Iemand mogt denken/ hoe konden zy zulks onder soo swaren pand beloven aan malkanderen: want hoe konde de eene soo nauw op saken van de andere letten? behalven dat elk tot soo een werk in hem selven onbequaam is: Maar weet dat nu verbonden zijnde aan malkanderen/ was sulks een teken dat zy God sogten/ als zy haar wagten van alle Afgoderyen, zijnde de Verbondsbreuk selfs/ midts waarnemende die solemnele Godsdiensten van God aan 't Volk geboden. De rest als den menschen onbekent/ bleef onder 't oordeel Gods.

Soe ernstig is Gods Volk als haar den dienst Gods ter herten gaat/ dat het haar met genoegen vooz haar selfs aan God verplicht te zijn/ maar zy willen ook anderen daar toe verbinden. Ontrekt uw derhalven niet als zy ook sulks ontrent uw willen te werk stellen.

2. En te gelijk aan God elk zijn wijsse. Dit Verbond was niet het Verbond der werken, want na den Val, dooz onmagt des menschen/ het selve niet weder opgerecht kon werden/ ook geen uytwendig Verbond/ dat zy maar van grove sonden souden wagten/ en de uytwendige Godsdienst souden waarnemen/ want 't geschiede

met het gansche herte, behalven dat God daar niet mede gediend is: maar 't wasser inlatinge in 't Verbond der Genade. Want God bied dat aan den sondaar aan/ en hy is gehouden de aanbiedinge Gods in te willigen/ schoon dat God hier geen uytbiedinge doet/ gelijk Exod. 19. nog ons is de sake selve/ wijl God soo lang hy 't Evangelium aanbied/ de hand uytsteekt/ om genade te geven/ en trouwe te ontfangen/ 2 Chzon. 30:8. Johan. 6. 't Was een inwilliging des Verbonds/ esst op zijn wijze/ die bekeert waren vernieuwden het. Die nu bekeert wierden verheven het eerst op/ en de onbekeerden deden het uytwendig/ onverstendig/ en gebeynst; hierom is 't dan hier maar de gewilligheyd des Volks die word voorgeseld. Want de gewilligheyd Gods is altijd/ soo lang 't Evangelium daar is/ behalven dat Asaria de Soone Odes/ Gods gewilligheyd in 't begin des Capittels al geroemd hadde.

Daar men dus in waarheyd treed in 't Genaden-Verbond, daar worden dese dingen gebonden uyt hem.

1. Een klare kennisse en overreedinge/ dat de Heere dan door de weg van Verbondmakinge met den mensch/ hziend wil worden/ soo dat hy aanbiedende 't leven ende de vrede tot in eeuwigheyd/ niets anders wil als dat de mensch dese dingen willende/ sig absoluut aan God opdzaagt/ sonder eenig regt beding/ dese weg kent hy pziest en billijktse.

2. Een groote begeerte om een Bondgenood met God te zijn/ soo dat hy hier al zijn geluk in

in steld/ en vooz neemt niet eer te rusten/ vooz hy hier van versekert is geworden.

3. 't Inwilligen des Verbonds selfs/ makende het Verbond met Offerhande/ en handgevinge, 2 Chron. 30:10. Ps. 50:15. Na welke inwilliging hy uytdukt aan God.

1. Dat hy begeerd alle de Beloften des Genaden-Verbonds, 2 Petr. 1:3. ja God selve/ Genes. 15:2. 2 Coz. 6:18. om in en dooz hem in Christo gesaligt te worden/ Deut. 26:1. Heden hebt gy den Heere doen seggen, dat hy uw tot een God sal zijn. Soo Josua 24:21. Dat gy uw den Heere verkoren hebt.

2. Dat zy ook wel des Heeren knechten zijn/ om in alle zijne wegen te wandelen/ nalatende het geene God mishaagt/ en doende het geene hem behaagt/ Deut. 26:19. Ende de Heere heeft uw heden doen seggen, dat gy hem tot een Volk des eygendoms, sult zijn, gelijk als hy u gesproken heeft, ende dat gy alle zijne Geboden sult houden.

Dewijl sulks niet sonder strijd/ tegen de vyanden Gods/ sonder verdukinge en slagen van haar kan geschieden/ soo nemen zy nu den strijd aan/ Matthj. 11:12. Openb. 21:7. Sy verlochenen hun selfs/ nemen Christi Kruys op sig. Dus hebben ook gedaan alle ware Israëlitien, die God behaagt hebben in desen handel.

Siet hier Gods groote goedheyd, die hy alle gelegentheyd zijn Volk toelaat met hem 't Verbond van vriendschap te vernieuwen/ al is 't dat hy op een extraordinaire wijze haar daar toe niet roept: gy siet sulks hier in 't Volk Israels, en Juda.

3. De maniere van dit Verbondmaken word

getoont door 't woord. Sy traden daar in, als of daar door aangewesen wierd dat de mensch van nature bukten het Verbond is, ja de gelovigen ook menigmaal soo niet zijn onder de Band des Verbonds, gevoelig gelijk zy behoorden/ en dat'er daar in een treden/ en overgaan van nooden is/ in een ander staat en gestalte. In 't voorgaande vers lesen wy van Offerhande der Beesten/ daar anders op Pinxteren, de eersteelingen des Ogsts geoffert wierden/ 't is derhalven waarschijnlijk dat dese Beesten geoffert/ en zy door de schendinge zijn doorgegaan/ gelijk dat veeltijds in 't maken van Verbonden gebruikelijk was/ om te betoonen dat zy veerdig waren/ by aldien zy anders deden als zy beloofden/ eben gelijk die Beesten gehandeld te worden. Siet van dese gewoonte Jer. 34: 18.

Pars. 2. Den Inhoud nu des Verbonds van haar kant word gesegt/ dat zy den God harer Vaderen, &c.

Hier wederom 1. dat zy beloven/ ten 2. hoe zy 't souden uytvoeren/ met haar gantsche herte, &c.

1. Sy souden den God harer Vaderen soeken. Ten 1. wie hier gesogt soude worden. Ten 2. 't Soeken selfs.

1. De Jehova de God harer Vaderen. Sulks doen zy hier/ in tegen overstellinge van de valsche Afgoden/ die door desen Salomo tot een Strik/ Israel onder de Rechteren tot een Net/ en nu nog tot een Val, in 't Koninkrijk Heroboams waren. Want hier in bestaat de Verbond-breuke Israels selfs.

1. Jehova seggende/ als klaar 't onderscheid te

te kennen gebende/ zijnde des Heeren gedenksnaam/ Hof. 12:6. Onafhankelijk/ in sig zelfs genoegzaam/ getrouwd zijn Volk en kinderen/ Exod 6. Verhalven soo sien hier op den Heere als hen genadig/ en als de God der waarheyd, zig in 't Verbond betoonende.

2. De wijs zy hem noemen de God harer Vadersen.

1. Verstaande dooz de Vadersen al de gelovigen oude Hebrezen/ ja de gantsche Natie van Abraham af.

2. Dese was der Vadersen God/ niet alleen dooz Scheppinge en onderhouding. 1. Maar dooz Verbond/ want soo hadde de Heere zijn Verbond laten boozdzagen/ Gen. 3:15. genadig. 2. Dooz gehoozzaamheyd/ die zy als knechten aan dese God bewesen hadden/ niemand meer erkennende.

3. Zy hadden reeds dooz veele verlossingen/ en verbullingen der belosten/ getoont dat hy haar God was.

2. Dese souden zy zoeken, waar dooz ons te kennen gegeven word.

Dat zy dese God souden kiezen tot haar God/ soo dat hy alleen haar deel, haar Heere soude zijn/ Jes. 26:13. Heere onse God, andere Heeren behalven uw, hebben over ons geheerscht, &c.

2. Dat zy in tijd van benauwtheden/ na lighaam of na zielen/ haar toevlugt tot God souden nemen/ om van hem geholpen te worden/ soo word het zoeken genomen/ siet Hosea. 5:15. Ik sal heenen gaan, en keeren weder tot mijn plaatse, tot dat zy haar selven schuldig kennen, ende

ende mijn aangesigte zoeken: als 't haar bange sal zijn, sullen zy my vroeg zoeken.

3. **Sy souden God zoeken, om gantsch vooz God te zijn/ als zijnde 't middel om de gunste Gods hen verkreagen/ by haar te behouden/ dus souden zy God in alles dienen/ in haar Burgerlijke/ Godsdienslige/ Natuurlijke/ en Geestelijken handel/ hy soude zijn haar Wetgever/ haar begin/ en haar eynde/ en zy in alles/ de Heere tot Knechten. Dus word 't zoeken genomen in 't 2 vers van dit Capittel. Soo gy hem zoekt, hy sal van uw gevonden worden, &c.**

2. **Maar dewijl Gods wille in haar begeert word/ dat zy God in Geest en waarheyd, met een volkomen herte mogten dienen/ soo doen zy'er die manier terstond by/ als zy seggen met haar gantsche herten, &c. Dese spreekwijs konde vooz een genomen worden/ nochtans is'er dit onderscheyd in.**

1. **Met haar gantsche herte. Gen 1. 't Herte wat het is. Gen 2. 't Gantsche herte.**

Gen 1. 't Herte kan hier best genomen worden vooz 't verstandig deel der zielen, bemoedigt en willende/ 1 Kon. 3: 9. Geest dan uw knegt een verstandig herte om u Volk te rigten. Soo Job, 2: 2. 2. 't Gantsche herte, 't welk gesteld word tegen een gedeeld herte/ dat hier en daar zwerft/ eensdeels met God/ en eensdeels tegen hem. Soo ook tegen een geveynst herte/ dat sig vertoont geheel met God te zijn/ en nochtans is het bedrog/ 2 Sam. 23.

Hy soude dit gantsche Herte sonder gedeeltheyd/ sonder geveynstheyd/ vooz den Heere zijn/ in

in zijn dienst des Volks/ die daar door haar opregte Verbond maken betonen/ want het voornemen van een kind Gods strekt sig wijder uyt als haar magt/ 't welk haar dan namaals tot droefheid is.

2. Met haar gantsche ziele. Dit word hier by gevoegt gelijk als Deuter. 6.

1. Door de ziele word verstaan 't gevoelige/ of de affecten der ziele/ want soo werd het woord ziele genomen/ Deut. 21:14. Ende het sal in dien hy geen behagen in hem heeft &c. Daar 't selve woord staat/ 24:25 Op zijnen dag, sult gy zijnen loon geben/ en de Sonne en sal daar over niet opgaan/ want hy is arm/ en zijn ziele verlangt daar na, soo dat zy sulks met al haar liefde eens wilden doen.

2. Gantsche ziele toonende wederom die geheelheid en veerdigheid die zy door hadden/ naamelijk dat zy met al haar lust en genegenheid/ hier in woude besig zijn; en sulks met regt/ want;

1. Zy wisten dat sulks den eytsch Godes was/ gedaan in zijn woord/ Deut. 6:5.

2. Dewijl sonder dit het Verbond niet konde kragtig zijn/ in welke den mensch niet een gedeelte van hem selven Gode overgeeft/ maar geheel en al/ sonder iets uyt te bedingen/ Deut. 26:6. Ps. 46.

Applicatie. Behoorde nu het Volk Jude en Israels ons in desen niet tot een voorbeeld te zijn: immers is het nog het selve Verbond, die selve God/ aan de elendige en nogtaags welkomen mensch/ soo wy maar gelijk zy met God saeken
in

in een Verbond te komen. Ja meerder verpligtinge schijnd op ons te leggen. 1. *Sy* deden hier iets bywillig want zy geen teken des Verbonds of Sacraments gebzuykten/ maar alleen slegt Offerhanden. *Wy* noodzakelijk/ want wy bekennen hier toe by een gekomen te zijn/ om 't Verbond Gods, te vernieuwen. 2. *Sy* souden gedagtenis houden van de Wet gevinge die schrikkelijk was vooz den sondigen mensch: maar wy van Jesu dood, &c. *Seer* lieffelijk aan alle die geloben.

Laat ons dan eens overgaan tot een onderzoek van ons selfs/ of wy al gelijk 't Volk van Israel hier toe by een gekomen/ en geschikt zijn om Verbond te maken.

2. *Veel* hadden daar niet op gedacht dat zy een Verbond souden maken met God/ om nu weder vooz den Heere te zijn/ sekerlijk hoger stond het by haar niet te hoek/ als een Godsdiensstige en Gode behagend werk/ daar 't de natuur des Avondmaals is/ sig aan God te verbinden/ soo zy wisten hoe absoluut sig daar den mensch aan God overgeeft/ zy souden mischien 'er nu veel behagen in hebben. *Vraag* het uw dan eens/ hoe gy verklaart hier zijt gekomen/ met wat oogmerk.

2. *Veel* hebben dan overgedacht om een Verbond te maken/ maar daar hapert het ons aan.

1. *Sommige* niet genoeg overredet van haar onmagt/ sullen in haar eygen vermogen sulks doen/ niet wetende hoe onbequaam zy zijn tot soodanigen werk/ om God te zoeken &c. *Anders* leerde den Dozt Josua Gods Volk/ Josua

24:19. Gy sult den Heere uwen God niet kunnen dienen want hy is een heylig God. En in 't volgende vers leerd hy haar de ongestadigheid in 't goede kennen. Indien gy den Heere verlaten, en vreemde Goden dienen sult: soo sal hy sig omkeeren, ende hy sal uw quaat doen, ende hy sal u verdoen, na dat hy uw goed gedaan sal hebben.

2. Andere zijn bykans moedeloos over haar gebrek en onmagt/ niet siende dat de Heere haar eerst de hand der genade toesteeft/ en zy anderen niet als oprechtig nu sullen gaan betoonen/ dooz als nog te verklaren haar genoeg dat zy in den Heere en zijn dienst hebben. Tegen Aesai 65:1. 2 Chron. 30:8.

3. Wat is uw eynde in 't Avondmaal, is 't al 't selve met dese Verbondmakers? zy wilden Jehova harer Vaderen God zoeken, wat is nu 't uwe? 1. Vele kennen God niet/ nog 't zoeken van God. 2. Andere hebben geen lust tot dese moeite/ zy willen God wel: maar 't moet hier na in den Hemel zijn. En in dit leven sullen zy dan soo veel om en vooz hem doen/ als 't haar geliest. Is dit God kiesien/ gebzupken/ alles voor hem over hebben? ook Gods kinderen zijn hier schuldig

Is 't al met uw gantsche herte/ en gantsche ziele? immers zijn vele haar herten soo gedeeld/ dat haar herte/ de wille/ verstand/ en gantsche ziele/ half en half zijn vooz Jesus wat/ en vooz Belial wat/ vooz God ende de Wereld, daar men dese twee Heeren niet gelijk dienen kan/ 2 Coz. 6:15. Matth. 6:24. Na hunkerende menigmaal na zijn ongerechtigheid/ soo dat men

men sig als een geveynsden aansteld. Die God schijnt te zoeken en nogtans haar sonden dienen/ souden wy 't herte der menschen eens uyt al zijn schynlhoeken uyt halen/ wat soude daar al gebonden worden?

Nu wy seggen tot een ygelijk/ laat ons eens sien wat zijn de oorzaken van de nalatigheyd van Verbondsmaking met God. En bysonderlijk werden dese navolgende gebonden. 1. Dat het de menschen geen ernst is met zijn saligheyd: want geloofde hy dat hy sonder Verbond met God staat van nature/ Ephes. 2:12. En dat die geen Verbond met God maakt/ als een stoppel verteert sal worden/ ten jongsten dage/ Jerem. 27:4, 5. Sy souden tragten na een Verbond van vriendschap/ op dat zy God tot de hare/ en haar herte gewillig mogten vinden in zijn dienst. 2. De voozgangers setten het volk niet aan gelijk het Asa en Asaria deden/ zy sprekken van geen Verbondmaken, &c. en soo blijft het Volk slaperig en sozgelooz/ somtijds scheid het niet aan 't Volk/ en dikwijls is 't verderf uyt beyde. 3. Men siet het Avondmaal niet aan als een Verbondmakinge, soo kend men het niet/ 't is bykans geen teken der Verbonds/ maar een Godsdienslig werk/ dat soo geschieden moet/ anders hoe soude het kunnen zijn dat men het teken soude genieten/ en de betekende sake missen. 4. Een quade gewoonte/ namelijk als men ten Avondmaal sal gaan/ soo laat men eenige dingen na/ die men anders doen soude/ en men doet een weynig meer als ozdinair/ en dan heeft men sig wel bereyd; Als dan

dan 't Avondmaal over/ soo ^ukeerd men weder tot zijn vorige leven/ en dan is de last weg: immers^o soo 't oogmerk was geweest om Verbond te maken/ om God te zoeken/ 't soude soo ras niet verdwenen zijn. 5. Bekende sonden/ of iets anders/ dan'er nog Verbond mede houden/ 't welk direct tegen God aangaat/ geen wonder dat God geen plaats kan krijgen om hem de hand te geven/ Jesaja 28:15.

Wat kunnen wy anders tot desen seggen/ als dat zy dus nog niet in staat zijn om ten Avondmaal te gaan.

Wy seggen niet dat die onbequaam is/ die niets juist onder die gene werkt van een Verbond: want ymand kan nalatende die gedagten/ sig met den Heere vereenigen/ niet te min de saake in sig selfs is en blijft een Verbond maken, hy gevolg gy soud u soo veel als gy nog huyten het Verbond zijt/ en daar huyten blijven wild/ een oordeel eten en dzyinken. Wy sien hier hoe Israel vers^o 13. sig verbindt onder peene van de dood, want 't sal geen lichhaamlijke dood zijn/ die Gods handen sullen aan treffen/ maar de eeuwige dood/ Eph. 2:12. En gy kinderen Gods, die niet uyt vyandschap/ maar uyt traagheyd/ ongelove/ aardsgesintheyd/ onopregtigheyd/ sulks nalaat/ soo God uw niet na den lighamen bezoekt/ 't sal zijn na de ziele/ met de geestelijke dood eens kragtiger op uw uyt te laten dan te boren/ 't zy dat gy 't nalaat of qualijk doet. Wat sal dan nu betamelijker zijn/ als om ons agtervolgens^o 't Volk Israels mede te geven onder de hand des Verbonds. 't Is hier niet

niet genoeg af te blijven/ 't is ook niet wel
 qualijk aan te gaan/ want 't eerste is tegen
 Gods bevel/ 't laatste strekt tot een Oordeel.
 O treed dan nu heden in 't Genaden Verbond,
 segt God toe dat gy hem zoeken sult/ als uw
 Deel en Heere, met uw gantsche herte/ en gants-
 sche ziele.

I. Gy zijt nu veel beter omstandigt van saken
 als Israel was. Want zy hadden maar slegte
 Offerhanden, die op Jesus sagen sonder dat zy
 selfs 't wesen der saken by haar hadden. Hier
 is 't Pascha selfs Jesus onder de Tekenen van
 Brood en Wijn. En in overneminge mogen wy
 seggen ons Pascha is geslagt/ 1 Coz. 5:7. Na
 hier hield men gedagtenissen van die Wetgevinge
 op Sinai, daar Paulus van spzakt/ Hebz. 12:11.
 want gy en zijt niet gekomen op die tastelijken
 Berg, ende het brandende vier, ende donkerheyd,
 ende duysternissen, ende onweder: ende tot het
 geklank der Basuynen ende de stemme der woor-
 den: welke diese hoorden baden dat het woord
 tot haar niet meer en soude gedaan worden,
 vers 22. Maar gy zijt gekomen tot den Berg Sion,
 ende de Stad des levendigen Gods, tot het Hemels
 Jerusalem, ende de veel duysenden der Engelen,
 tot de Algemeyne Vergaderingen en de Gemeyn-
 te der eerstgeborene die in de Hemelen opgeschreven
 zijn; ende tot God den Rechter over alle ende de
 Geesten der volmaakte, regtveerdigen, ende tot den
 Middelaar des N. T. Jesu, ende het bloed der
 besprengingen, dat beter dingen spreekt dan Abel.

Want sekerlijk tot alle dese dingen komt hy/
 die op een regte wijze van Jesu gedagtenisse
 hierd.

2. Die selbige saken die die Personen verbonden om haar Verbond te vernieuwen/ zijn ook by ons/ zy besneden 'er sulks/ hinderen des Verbonds. Gy zijt gedoopt, zy leefden onder de schaduwen van zijne bedieningen, soo die byzmoedigheid by wat minder was. Nu is 'er meer byzmoedigheid/ om dooz Verbond tot God te maken: Nu zy worden Verbondmakers genoemd/ Ps. 50. Hand. 2.

3. Is 't een geringe saak dat gy met God in een Verbond sult komen? daar menschen het vooz een groote saak aansien/ als zy met voozname in een Verbond mogen staan. Gen 1. God verbind soo wel als gy; dit is onbedenkelyk/ Aes. 54:10. Al wat gy belooft is tot laste van God/ dewyl gy alleen maar uw opregtigheid toont/ Ezech. 36:26, 27, 37. Gen 2. of men staat in een Verbond met God/ of met den Duyvel/ Aes. 28:15. Of soo gy met God een Verbond hebt/ het is 't Verbond der werken/ dooz welk niemand out tot geluk quam/ Rom. 8:3. en 10:4, 5

4. De omstandigheid des tijds dzingt 'er uw toe: want ten 1. niet alleen dat gy veel byanden na de ziele hebt/ tegen welke gy uw met Verbondmakinge by God moet versterken/ maar ten 2. daar is een teken 't welk op 't Verbond siet/ en vooz vast steld dat den genierter met God in een Verbond staat/ 't welk dus valsch soude zijn/ Luc 22. vooz 't Pascha ingesteld.

5. Wat is 't eynde van alles/ dan om uw Gode toe te rusten/ op dat gy den God der Vaderen soudet zoeken; 't is die God/ die Jehova is

is' vooz sig/ en; al wat hy buyten sig is/ en die nog onser/ gelijk der Vaderen God wild zijn/ in 't Genaden-Verbond, om ons hier dooz regtveerdigmakinge te laten genieten. Ja Gods gunst en liefde/ en dit Verbond mogen zy by alle occasie maken/ als zy maar willen.

6. 't Soeken sels is' heerlijk. Want ten 1. 't erkent God vooz die hy is/ weerdig om gediend te worden. Ten 2. 't maakt haar Heylig, en scheidt u van de wereld af/ Marc. 6: 33, 34. Ten 3. is' 't u een groote soetigheyd in 't soeken/ ja de saligheyd na 't soeken/ Matthj. 7: 7.

Dog op dat de wijze van doen als de hulpmiddelen mogen dienen. Soo merkt aan. 1. Dat het diende te geschieden terstond/ eer gy aan de Casel gaat/ want dan is' het ontijdig/ maar zijt werksaam tusschen God/ u verstand/ en gantsche ziele/ met al u bewegingen/ op dat gy terstond tot de sake geraken mogt. Siet 't Voik Israels hier soo ernstig en haastende.

2. Doed het met u gantsche herte en ziele/ niet alleen met volle genegentheyd/ maar ook overleggende/ op dat gy in waarheyd moogt onderhandelen, gelijk hier 't Volk in Israel.

3. Wetet dat het de uiterste noodsake is: want gy moet anders Verbond houden met de wereld/ en staan by God onder 't Verbond der werken, of de wereld verlaten/ en onder 't Genaden Verbond soo geraken/ behalven dat gy u anders een oordeel soude eeten.

4. Kent u onmagt/ dat al steekt God u hand eerst uyt/ hy u onder de band des Verbonds nochtans moet bzenen/ Ezechj. 20: 37. En siet soo

soo Jesus die u helpen kan/ Hosea 2. Wetet dan/
God sal woord houden, u bequaam maken tot
't selve/ en u hier na de Bonds Bruyloft geben.

O! zaalge onderhandeling,
Die God met 't *mensch geslagt* aanging,
Door middel van een *nieuw Verbond*,
Sijn wel welberaamden *Raad* en *Vond*:
Geeft *Heyl* Jehovah *Hosanna*,
Halelujah, *Halelujah*.

SCHRIFTUERLYKE
VERHANDELING,

over het *Verbond op Sinai*, de *Wel der 10 Geboden*, geleerdelyk bedisputeert, en kragtig be-
toogt dat het geen *Genade Verbond* is: en ern-
stig toegepast, &c.

Het is bekend dat de Schriftuur van Verbonden en Testamenten in 't veelvoudige getal spreekt/ en twee zijn/ het Oude en Nieuwe ons voorstel-
lende/ 2 Coz. 3. Gal. 4. Heb. 9. Nu is ons
voornemen niet tot verstand van 't eerste, of
oude aan te tekenen: Dog eer wy daar toe
treeden/ is noodig datmen vooraf wel verstaat/
wat een Testament, en wat een Verbond is/ als
ook wat dit eerste Verbond voor uit steld. Een
Testament is 't instrument van ymands uiterste
wil/ beschryvende aan sekere Erfgenamen, een
seker goed/ waar toe de dood des Testament-
makers, om de Erve te ontfangen/ vereyscht
werd/ Heb. 9:16, 17. Een Verbond is een
onderhandeling over sekere saken/ en op sekere
voorbedingen/ tusschen twee of meer persoonen,
en tot het selve werd de dood des Verbond-
makers niet vereyscht: Dit is 't gebruik deser
woorden onder de menschen/ en daarom soo
eigentlijk op de Heere niet konnen gepast
worden/

worden/ dog om dat hy God een voornemen is/ sekere menschen in Christus te geven de Hemelsche geluksaligheyd, en de dood Christi tot de uytvoeringe daar toe noodig is/ soo ontfangt dit booznemen in de II. Schrifture seer bequaam de naam van een Testament, om dat alle de deelen eenes Testaments daar in opgesloten zijn: want om dat de wille Gods onveranderlijk is/ soo komt die over een met de laatste of uysterste wil des Testamentsmakers, waar nevens ook sekere Erkenisse, aan sekere Erfgenamen beschreven is/ en waar toe de dood Jesu, die ook Testator is/ vereyscht word.

God zijn Testament openende/ treed met den mensch over de Goederen des Testaments in onderhandeling/ belovende 't leven en de eeuwige saligheyd, alle die in den Messiam (als verkrijger en verdiender deser goederen) geloofst: belovende dit gelobe te willen geven en werken. Wanneer nu den mensch hier op geloofst, maakt hy met God een Verbond, en dan weet hy niet alleen dat hy in 't Testament als Erfgenaam geschreven is/ maar heeft ook nu uytkracht des Verbonds regt om die Goederen te eyschen/ en worden hem ook deselve uytkracht van 't Verbond gegeven.

Hier in is een groote goedheyd Gods, veel troost booz de gelovige/ en een rechtveerdige veroozdeeling der ongelovige/ die verloren gaan/ om datse booz 't gelove in den Messiam, dese goederen niet gesogt hebben.

Gelijck van eeuwigheyd een Testament der genade is geweest/ soo heeft God 't selve eerst aan onse Ouderen, Adam en Eva, na de sonden

geopenbaard/ welke dit aannemende/ in 't Verbond der Genade gestaan hebben: Waar by zijn gekomen de Offerhanden, waar dooz de gelovigen haar geloof in den Messias geoeffend/ en betuygt hebben/ en soo is dit Verbond onder de Heylige gebleven tot Abraham toe; omtrent welke tijd de beloften vergeten/ en de menschen tot Afgoderye vervallen zijnde/ Abraham als een Afgodendienaar upt Ur der Chaldeen geroepen/ 't selve Verbond van God voozgesteld/ en met Abraham gemaakt is/ Gen. 12:1, 2, 3. 15:1. 17:1. dit Verbond hadde Abraham niet alleen vooz hem selven ontfangen/ maar moest ook de zijne en bysondere zijne nakomelingen bekent maken: Na de Heere selve zeyd/ dat hy Abraham daar toe gekend of gesteld heeft/ op dat hy zijne kinderen na hem soude bevelen/ datse den weg des Heeren souden houden/ Gen. 18:19. Dat dit geschied is/ blijkt upt zijn Godsalig nazaad Isaak, Jacob, Joseph, en andere: selfs in Egipten onder de sware dienstbaarheyt/ is dit Verbond gekend/ en van de gelovige met God gemaakt geweest: gelijk blijkt in Moses, welke hoewel in 't Hof van Pharao in Aesum geloolt, en zijne smaatheyd grooter rijkdom als de schatten van Egipten geagt heeft/ siende op de vergeldinge des loons; die Abraham voozgesteld en beloost was/ Gen. 15:1. Heb. 11:23-27. datse nu verder van Moses (die in 't geheele Huz is getrouwt geweest/ Heb. 3:2, 52) zijn onderwesen geweest is buyten tegenspraak/ mits hy 't selve by schyft haar heeft nagelaten/ en alsoo is dit Verbond gebleven/ en een middel of oozsakk van saligheyt vooz de gelovige geweest/ tot de dagen des

Nieuwen Testaments toe: Na ook doe is dat niet vernietigt/ hoewel wy met slagtofferen de toekomende dood Chzisti niet meer betuygen/ en nog meer goederen op de aarde genieten/ maar wy worden dooz 't selve Verbond met den gelovigen Abraham gesegent/ en behouden dooz 't gelove, Gal. 3:7, 8, 9, 29.

Boven dit Genade Verbond, blyvende onder 't Volk Gods, heeft de Heere nog een ander Verbond met Israael op den Berg Sinai gemaakt. Wy sullen dan eens toonen dat dit soo is/ dan sullen wy de natuur desselfs leeren/ en ons bewijs daar vooz aanboeren/ daar wy dan in 't voozby gaan sullen weg nemen 't geene daar tegen schijnd te strijden.

1. 't Verbond werd bewesen uyt klare Texten, welke leeren dat'er met Israael een Verbond gemaakt is/ Exod. 24: 8, 34, 27. Deut. 4: 13, 23, 5:2. 1 Kon. 8: 9. 2 Chzon. 5: 9. Jer. 31: 32. &c.

2. Om dat Voorwaarden worden genoemd woorden des Verbonds, Exod. 24: 8. 34: 28. Deut. 29: 1. Jerem. 34: 18.

3. De Tafelen werden genoemd de Tafelen des Verbonds, Deut. 9: 9, 11, 15.

4 't Bloed gestozt/ werd bloed des Verbonds geheeten/ Exod. 24: 8. Heb. 9: 20.

5. Gelyk 't Boek, de Woorden, (hebbende de naam) van 't Verbond ontfangen heeft, Exod. 24: 7. waar uyt dan blykt dat hier een Verbond is.

Dat hier geen Verbond der werken is gemaakt/ sal van een yder ligt toegegeven worden/ want tot dat selve een heylige en volmaakte natuur

bereynt word/ welke nu in den mensch niet meer overig is; ook moet die niet onder de schuld der sonden/ en tot straffen verbonden zijn/ welke niet door genade, maar door zijne werken 't leven sal ontfangen. Nu is 't zeker dat alle menschen onder de schuld der sonden zijn; ook eest het selve een gehoorsaamheid, volkomen in allen deelen/ trappen/ en geduursaamheid/ welke nu van geen mensch kan voortkomen/ en daarom soo betaamde het de Heere niet/ (soo ons dunkt) volle gehoorsaamheid van den mensch te eischen/ en daar op hem 't leven en saligheyd toe te seggen/ na dat de mensch onheylig onder de schuld der sonde/ tot een volkome gehoorsaamheid, onbeguaam gewoeden is/ en behalven dat dit Verbond, en deszelfs Wet, als van tegen de genade beloften, aan Abraham gedaan/ soude gestreden hebben; 't welk Paulus ontkent/ Gal 3:15, 16, 17. Soo dat dit Verbond niet is geweest tegen de eerste belofte, en by gevolge geen Verbond der werken, 't welk regt tegen de beloften der genade aanloopt/ Rom. 4:4, 5. en 11:6. Ook kan 't geen Verbond der genade gesteld worden; want

1. Moses expres getuygt dat de Heere dat Verbond op Horeb, met hare Vaderen niet gemaakt heeft/ maar met het tegenwoordig Israel, Deutr. 5:3. Indien nu God hier op Sinai 't genaden Verbond voesteld/ hoe kan gesegt worden dat niet met de Vaderen is gemaakt/ maar met haar/ daar immers God met de Vaderen alleen 't Verbond der genade gemaakt hadde. Ook kan niet verstaan worden dat dit van eenige omstandigheden is te verstaan/ die
in

in den Text niet leggen: ook is dit tegen de stijl der Schriftuur, want hoewel 't Genade Verbond, door zoo veel 't nu onder ons is/ in 't Nieuwe Testament in eenige omstandigheden verschild/ soo is 't niet onderscheyden van Abrahams, maar dat wy op deselve wijze met Abraham door het Geloove gezegend worden, Gal. 3: 7, 8, 9, 29.

2. Dit blijkt uit die gedurige tegenstelling des Apostels, van de Wet en genade, soo als die onder 't Nieuwe Testament verkondigt word/ Gal. 2: 15, 21. en 3: 1-6. Daar na wederom tusschen de verkondiging des Evangeliums, ofte de beloften aan Abraham, en tusschen de Wet aan Israel gegeven/ bewijl de Wet des Verbonds met Israel, werd gesteld tegen de genade, die ons verkondigt word/ en die Abraham is verkondigt: Hoe kan dan gesegt worden dat ook daar 't genade Verbond is geweest? Paulus spreekt van die Wet, door welke diese doed salig gemaakt sal worden/ Cap. 3: 12. En van die Wet die een Tugtmeester tot de tijd der verbetering is geweest/ die dan ophoud vers 24, 25. Soo dit nu een Wet des Geloofs is geweest/ hoe kan dan gezeud worden dat de mensch niet geregtvaardigt word uit de werken van die Wet, maar uit 't Geloove Christi? Kan men uit de werken der Wet niet geregtvaardigt worden/ hoe is 't dan een Wet des Geloofs, Gal. 2: 16. Wederom stelt hy de werken der Wet, tegen de Prediking des Geloofs, waar door den Geest werd gegeven/ Cap. 3: 2, 5. Soo nu daar is geweest de Wet des Genaden Verbonds, hoe kan gesegd worden dat door desselfs prediking

king de Geest geen geloove werkt/ dooz die Wet zijnse onder den vloek geweest/ dooz de Moreele Geboden; welke van haar niet gehouden zijnde/ aanwies en datse onder de schuld der sonden waren/ en in haar selven straffe verdiend hadden; soo ook dooz de Ceremoniele, waar doozse betuygden sonder en doodwaardig te zijn/ en dat de vloek (dooz de sonde in de Wereld gekomen) nog niet dooz een genoegzaam Offer weg genomen ware/ wie siet nu hier de Wet des Geloofs.

Paulus toond ook uyt den Brief aan den Romeynen, als in desen aan de Galaten, dat de Joden niet in dwalinge zijn geweest/ datse de Wet volkomen konden onderhouden/ en dan daar dooz geregtveerdigt sogten te worden; maar datse uyt de onderhouding van beyde de wetten de saligheyd gesogt hebben/ meenende dat sy soo veel mogelijk was/ moesten sorgen/ geen van Gods Geboden te overtreden/ maar deselve alle te houden; en dewijl zy haar soo seer niet konden wagten/ of zy overtraden hier of daar/ en dat dan om die sonden te versoenen/ de Wet der Ceremonien waren gegeven/ waar dooz zy meenden dat de sonden weg genomen wierden; indien nu de woorden op Sinai gesproken/ de Wet des Geloofs ware geweest/ hoe is 't mogelijk dat dit nou den Apostel, sou aangewesen hebben; soude hy haar niet kragtiger overtuygt hebben/ had hy hier van daan zijn bewijs genomen: Hadde hy niet moeten aanwysen/ dat'er Geboden van Geloof en bekeering waren geweest/ welke hy verandert hadde in Geboden van een Verbond der werken? Dooz siet men immers/ dat

dat Paulus sullende de Regtvaardigmaking uyt het Geloove bewijzen/ zijn argument neemt van Abrahams tijd en staat/ Gal. 3:6, 7. daar na wederom voozby gaande Israels Verbond op Sinai, uyt Habak 2:4. bewijzende dat de mensch niet uyt de werken, maar uyt het Geloove geregtvaardigt word/ om dat de Profet segt/ de Regtvaardige sal uyt den Geloove leven; deselve plaats werd vooz de Regtvaardigmakinge aangehaald/ Rom. 1:17. Hier by moet gedaan worden 't bewijs Pauli vooz de Regtvaardigmakinge uyt den Geloove, Rom. 4. 't welk wederom uyt Abraham en David genomen werd/ Deuter. 30. werd het Genade Verbond voozgesteld: want na dat Moses in 't 29 Cap. getoond had/ hoe zu groote Oordeelen hadden te wagten/ soo zu 't Verbond overtraden/ soo volgt in 't 30 Cap. hoe God haar uyt alle Volkereu soude vergaderen/ en haar herte besnijden, om den Heere haren God lief te hebben, en dan soude haar 't woord des Geloofs (om door ymand die uyt den Hemel soude komen/ en in den afgrond moeste neder dalen/ geregtvaardigt en zalig te worden) niet meer verre/ en als ongeloofelijk schijnen/ om dat de saak als verbuld/ soude verkondigt worden. Nu toond Paulus dat dit het Woord des Geloofs is/ datse dit hadden moeten gelooven/ en daar uyt de saligheyd van God uyt genade hadden moeten wagten. Indien nu op Sinai dit Genade Verbond, en dese Wet des Geloofs ware aangewesen/ soude Paulus daar van nout een bewijs hebben genomen/ en getoond datse de eygentlijke Wet des Geloofs in een Wet der werken hadde verandert: Dog geheel anders

Paulus set de Wet tegens de Genade, en Deut. 30. uytdukkelijck/ van de beloften der genade gesproken word. God belovende haar hert te sullen besnijden; waar vind men dese belofte in 't Verbond met Israëel opgerecht?

3. Dit is klaar uyt de beschrijvinge van 't Nieuwe Testament en Verbond, 't welk in tegenstelling van dat Israelitische ons werd beschreven/ Jer. 31: 31-34. daar de Heere segt/ dat hy sal maken een nieuw Verbond, niet na dat Verbond, dat ik met hare Vaderen gemaakt hadde, maar dit is 't Verbond dat ik maken sal, dat ik mijne Wet in haar binnenste geve, en in haar hert schrijven sal: soo dit nu ook in 't voozgaande geweest is/ hoe maakt dan de Heere hier een tegenstelling? hoe is 't dan hier een ander Verbond? en soo het in 't voozgaande niet is geweest/ hoe is 't dan een Genade Verbond?

4. Nog sal ons den Apostel een kragtig bewijs geven/ Heb. 12: 18, 21. daar hy 't oude met het nieuwe Verbond vergelijckende/ in 't eerste vind een tastelijken Berg, en brandende vier, en donkerheyd/ duysternis, onweder/ 't geklank der Basuunen/ en de stemmen der woorden/ &c. Nu is 't immers blijkelijck dat in alle die verharelijcke uyerlijkheden, niet een vertooninge van genade, maar veel eer van strengheyd en schrikkelijckheyd is geweest: Ook kan 't genade voorstel in de Woorden niet zijn geweest/ dewijl diese hoorden baden, dat sulken Woord niet meer tot haar mogte geschieden. Kan nu dit gesegt worden van 't Woord der Genade? en soude men bidden dat dit Woord niet meer aan ons gedaan wierd/ als God zeyde Ik wil u God zijn,
en

en sal u Heyligen door mijn Geest, om dat dit woord onder Gods ontsaggelijke/ heerlyke tegenwoordigheyd, getungende teekenen/ gespooken wierd. Dog den Apostel neemt verder alle tegenreden weg/ datse niet konden dragen 't gene daar geboden wierde: kan dit nu van het Genade Verbond, en desselfs voorstel geseyd worden? Is dat ondragelijk/ Ik sal u God zijn en u Heyligen, en gy sult als een heylig Volk, na mijn Wet wandelen; En op dat niemand dit legge op die upterlijke teekenen/ soo zeyd Paulus datse 't gene daar geboden wierd/ niet dragen konden. Ammers wierden die Teekenen niet geboden: Soo dan wy in dese woorden 't Verbond der Genade stellen/ zijn desselfs woorden of verklaringe ondraaglijk/ o neen 't Verbond der Genade is in wesen onbeweeglijk/ en onberanderlijk; soo dat wy een onbewegelijk en eeuwig Koningrijk ontfangen, &c.

Dit Verbond is eygentlijk met Israel aan Sinai gemaakt/ en in zijn kragt gekomen/ maar de belofte en voorbereyding daar van zijn al in Abrahams tijd te merken; want wy moeten Abraham niet onder het oude Verbond ofte Testament stellen/ alsoo die daar onder geleest hebben/ dienstbaar zijn geweest/ en Abraham als een vrye werd voorgeseld/ Gal. 3:4. na welke de Geloovige des Nieuwen Testaments, Abrahams kinderen/ moeten byn zijn. Abraham zijn veel schoone beloften gedaan. 1. Dat God de Almagtige, zijn Schild en Loon zijn soude/ Gen. 15. en 17. 2. Dat hy een Vader aller geloovigen sou zijn/ en als een voorbeeld der zegeninge die over haar komen soude/ Gen. 12:2, 3/ Gen.

15:5. 3. Ook is de belofte van den Messias aan hem vernieuwt, als sullende uit zijn Zaad voortkomen/ in welke alle volken gesegent, en hy een Vader van veele Volkeren sou worden; Gen. 22:18. Gal. 3:16.

4. Ook is hem Isaac als een voorbeeld van dat geestelijk zaad beloofd/ Gen. 15:4. en door Isaac de vermenigvuldiging van 't Vleeschelijke zaad/ Gen. 13:16. En de verlossing van dat zaad uit Egypten, ende besittinge des Lands Canaans door 't selve/ Gen. 12:13. Abraham nu dese belofte geloovende/ aannemende/ en verwagende/ soo zijn de selve verandert in de vastigheid van een Verbond, en soo is Abraham over alle dese beloften met God in 't Verbond geweest/ en heeft uit kragt van 't Verbond, des selve konnen verwagten.

God hadde by Testament verozdineert aan Israael/ aan Abraham beloofd/ de besittinge des Lands Canaans, ja hadde hem door het gaan tusschen de stukken/ der Offerhande beëdigt/ Gen. 15. En God sullende zijn Testament uitvoeren/ maakt nu over de goederen des Testaments een Verbond met Israael op Sinai, 't selve van alle de Volkeren ajsonderende/ en sullende 't selve tot de besittinge brengen/ en soo wijst Moses aan/ dat God zijn Verbond tusschen 't zaad Abrahams, en hem/ soude oprigten; en Deutr. 7:7, 8. Dat de Heere Israael uit al de Volkeren afgesondert/ en verkoren/ op dat hy hielde den Eed dien hy Abraham gesworen hadde/ bewijst dat hy de getrouwe God is/ vers 9, 10. en soo vermaand hy haar tot onderhouding van dat Verbond, dat volgens dien gehouden

Eed

Eed onder haar was/ en toesende alle aardse beloften/ vers 11-25. daar van geen Genade Verbond, maar van onderhoudinge der geboden/ infettingen/ en lighamelijke beloften/ gesproken word: soo dan is hier maar een uiterlijk Verbond/ en dit is aan Abraham beloofd/ en hier in heeft de getrouwe God zijn eed gehouden.

Dooz uyt gesteld zijnde dat het Verbond der Genade met Abraham gemaakt/ onder Israel is gebleven/ seggen wy dat God aan den Berg Sinai, met geheel Israel, een uiterlijk/ vooz beeldisch en vleeschelijk Verbond heeft gemaakt/ wyschende onder toefegging van tijdelijke zegeningen van haar onderwerpinge van zijne Geboden/ Infettingen/ en Regten/ waar dooz zu van alle Volkeren souden onderscheyden zijn.

Na dat God/ Exod. 19. hadde betuygt zijne weldadigheyd aan Israel, vers 4. doet de Heere verder beloften, datse uyt alle Volkeren, welke de Heere liet gaan in hare wegen/ zijn eygendom souden zijn/ indiense zijn stemme gehoozsaanden/ vers 5, 6. waar op van 't Volk beloften gedaan/ en dooz Mosem aan den Heere gebzagt zijnde/ God het Volk gebied te berijden tot den derden dag, op welke de Heere op den Berg verschijnen/ en zijne woorden bekent maken soude/ vers 7, 8, 9. Soo dat God onder gehoorsamheyd aan zijne Geboden, belooft datse een Heylig, dat is afgesonderd Volk van de andere Volkeren, en hem een Priesterlijk Koninkrijk, waar in Priesteren waren/ tot God naderende/ zijn souden/ Exod. 24. werd Verbond gemaakt/ God wyschende gehoozsaamheyd en onderwerpinge/ welke Israel belooft heeft/ en
albus

aldus is plegtelijk 't Verbond gemaakt. Wie ziet niet datse sig alle aan dit Verbond hebben onderworpen/ en daarom werd selver de Geest Gods, een Geest der dienstbaarheid genoemd/ vooz soo ver hy doe in de gelovige werkte gewilligheyd, om sig aan dese Instellinge te onderwerpen/ Rom. 8:15. Nehemias in zijn 9. Cap. 9:12-56. en Ezechj. 20:10-14. sprekende van de onderhandeling en weldaden Gods aan Israel, spreken van geen Genade Verbond, maar alleen van geboden/ waar by zu niet konden leven/ Ec. maar sal 't geseyde verder bewijzen.

1. Moet aangemerkt worden/ dat dit Verbond niet alleen van Gods zijde voozgesteld/ maar volgens de aantekeningen van Gods Geest, is gemaakt/ met alle de Israeliten, Exod. 24:8. soo nu hier een Genade Verbond is geweest/ dan souden zu alle in Christum geloof hebben/ om dat dit alleen vooz geloove in den Messias kan gemaakt worden; dog dat sulks niet is geweest/ is meer als openbaar/ uyt hare gedzagingen/ en sonden tegen God; evenwel zu hebben hier met God een Verbond gemaakt/ waar uyt dan volgt dat het selve maar upterlijk geweest is.

2. Ook wierd dit Verbond geseyd na den vleesche te zijn/ Gal. 4:23. Het kan niet ontkennt worden/ dat Paulus de twee Verbonden van Sinai, en dat doen verkondigt wierd/ voozgesteld/ en voorbeelden aanwijst/ waar van Hagar een dienstbare Maagt, en vooz haar jongheyd bequaam om te baren/ werd gesteld als een voozbeeld van 't eerste Verbond op Sinai, Sara was vooz/ en vooz ouderdom tot baren onbequaam/ welke als een voozbeeld van 't Nieuwe Ver-

Verbond gesteld word: Hagar baart Abraham een Soon, dog door een naturelijke en vleeschelijke bequaamheyd/ en niet volgens een belofte, door een sonderlinge genadige werkinge Gods; en haar Soon was een vyve/ gelijk zy selve was; Hagar met haar kind na den vleesche een voorbeeld zijnde van 't Verbond op Sinai. Christus vleesch geworden zijnde/ is vol van genade en waarheyd geweest/ en die is door hem geworden/ soo dat wy uyt die volheyd genade voor genade ontfangen: Hier tegen word Moses en zijn bedieninge gesteld/ welker Wet een Schaduwe is geweest/ waar van de waarheyd in Christus is/ soo dan de Genade door Christus, en de Schaduwe door Moses, worden soo tegen malkanderen gesteld/ dat daar waren kinderen des vleesches/ hier kinderen des Geestes, Gal. 3: 28, 13, 5, 6.

3. God was haar God/ om dat hy haar uyt de Egiptische slavernye verlost/ en van de andere Volkeren afgesonderd hadde/ verplicht zijnde na de Rechten/ Wetten/ en Afsettingen van die God sig te voegen/ Exod. 20: 2, 29, 46. Lev. 26: 13. en zij sullen weten dat ik de Heere haar God ben, die haar uyt Egiptenland uitgevoerd hebbe. **Sy** onder een unterlijke betrekkinge/ onder God staande/ hebben den Heere onderwerpinge aan zijn Instellingen toe gesend/ &c.

4. In dit Verbond is Israel van God geen Heyligmakinge, of eenig geestelijk goed met de saligheid geboegt/ absoluut beloofst/ 2 Cor. 3. segt Paulus dat in 't Oude Verbond de woorden op steene Tafelen, en nu in 't Nieuwe Verbond in de herten geschreven worden/ sonder welke geen Heyligmaking is/ zijnde maar een

Voorregt van het Nieuwe Testament. Daar was de letter, en hier den Geest, sonder welke geen Heyligmakinge volgt. Ja hy noemt een doodende letter, en stelt daar tegen de levendigmakende Geest; dus werd de bedieninge des doods en der verdoemenis, gesteld tegen de bedieninge des Geestes, waar dooz de Geest werkt/ en ook ontfangen word/ en der regtveerdigheyd, waar dooz bezydinge van de eeuwige dood/ en regt tot het eeuwige leven, verkondigt en gegeven word: Maar Moses getuygt Deut. 29:5. De Heere heeft u niet gegeven oogen om te sien, ooren om te hooren, en een herte om te verstaan, tot op desen dag. Maar in 't N. T. sou de Heere haar herte besnijden om hem lief te hebben, Deut. 30:6. 't welk van Paulus bevestigt met Heb. 7:7. en 8:6. Als hy Jesum eenes beteren Verbonds en Testaments Middelaar noemd, welke in betere beloften bevestigt is.

Maar uyt dan volgt/ dat daar geen genade, maar een uyerlijck en voorbeeldent Verbond geweest is: Hier tegen kan niet gebzagt worden dat God haar den Sabbath gegeven heeft tot een teeken dat hy haar heyligde, want dit van geen inwendige verandering der natuur kan verstaan worden/ om dat dit nergens blijkt; Ja de uytkomst dit anders leerd/ en die van God anders werd uytgeleyd: maar haar heyligt dooz affondering van de andere Volkieren/ Heb. 11:26. dooz de tegenwoozdigheyd en inwooninge Gods onder haar/ Exod. 29:43. dooz Offerhande/ wassinge/ onthoudinge/ en andere Ceremonien tot reynigheyd des vleesches/ Heb. 9:9. en 13:10. Soo dat hier een voozbeeld was

was van die ware heyligmakinge door Christi bloed toekomende; waar by men soude konnen boegen/ dat dit is geweest een Genade belofte, welke niet uit kragt van 't Oude Testament of Verbond zijn oorspronk heeft/ maar uit het Genade Verbond onder haar blijvende: waar in God de ware gelovigen heyligmakinge, door de Offerhande Christi belooft.

Ook kan hier niet tegen gezagt worden/ dat God belooft/ die hem lief hebben, barmhertigheyd te doen: want al wat Jehova hier seyd/ staat op voorwaarden: dat hy zijn Liefhebbers barmhertigheyd doet; waar mede hy niet belooft haar liefde of heyligmakinge te geven. Ook is bekend dat de ellende, waar tegen de barmhertigheyd gesteld word/ lighamelijk of geestelijk is/ waar uit dan tweederley barmhertigheyd ontstaat/ Ps. 145:7. en moet hier van een lighamelijke weldaad verstaan worden/ dewijl dit de Schriftuur soo uit leyd/ Deut. 13:17. Neh. 9:28. 't welk in 't Genade Verbond, dat van geestelijke dingen spreekt/ geen plaats heeft/ Jer. 31:27-33.

Ook worden wy hier in bevestigt/ dewijl de goederen in dit Testament begrepen/ en in dit Verbond belooft/ maar uiterlijk zijn/ siet Exod. 23:22-31. Lev. 26:4-14. Hierom schijnen ook de vloeken onder dit Verbond gezept/ lighamelijk te moeten genomen worden/ waar onder nochtang voor de ongelovige aan 't Genade Verbond, de geestelijke en eeuwige vloek moet verstaan worden/ Lev. 26. De beloften zijn voornamelijk van de besittinge des Lands Canaans, van de vermeenigvuldige des vleeschelijken zaads/

zaadſ/ een lang leven/ en van alderley lichamelijke zegeningen (Ec. dewijl nu hier alleen uiterlijke/ en lichamelijke weldaden/ beloofd worden/ ſoo volgt dat ook 't Verbond over deſelve/ ſoedanig iſ. Hoewel God dikwils 't Volk om uiterlijke gehoozſaamheud en vernedering onder de ſtraffe/ gezegent en verloſt heeft.

6. Verderſ werd het ſelve bewezen uit het uiterlijke en voozbeeldiſch bloed/ 't welk by dit Verbond geſtozt iſ. Paulus merkt aan Heb. 9: 16, 20. dat waar een Testament iſ/ de dood deſ Testateurs vereyſcht word/ waar uit hy alſoo toont dat Jesus dood, alſ Cestateur/ vereyſcht wierd/ om de eeuwige Erve te ontfangen: En dewijl hier maar iſ geweest een bloed van Beeſten/ tot bevestiging/ ſoo volgt dat hier niet iſ geweest het Testament der Genade, 't welk de dood Chziſti tot bevestiging vereyſcht/ maar alleen van een uiterlijke Erve, geliĳk ook 't Verbond geweest iſ/ 't welk bloeyd uit het Testament, en daar op ruſt; daarom na dat de Goederen deſ Testaments zijn/ daarna moet ook 't Verbond/ 't welk op die Goederen gemaakt word/ aangemerkt worden; zijnde maar uiterliĳk en voozbeeldiſ. Maar de Heyligen maken een Verbond met, of op de Offerhande van den Heere Jesus, en zijn bloed des Verbonds, Ps. 50: 5.

7. De Middelaar, of tuſſchen Boode deſeſ Verbonds iſ Moſes geweest/ Exod. 20: 19. Gal. 3: 19, 20. Waar Moſeſ Middelaar van dit Verbond genaamt word. Nu iſ ſeker dat Moſes. een ſlegt/ bloot/ en uiterliĳk menſch/ van 't Verbond der Genade, geen Middelaar zijn kan; ſoo dat dit maar een uiterliĳk Verbond iſ geweest/ en ſoo wy

wy hier 't Genade Verbond stellen/ sullen wy dese eere Gode ontzenden/ dewijl Christus alleen de Middelaar, en Engel van dit Verbond is. 't Welk Paulus bevestigt/ Heb. 7:22. Dat Jesus van soo veel beter Verbond of Testament Borge is. Soo nu hier 't Genade Verbond, of Testament ware/ hoe konde gezeyd worden dat hy eenes beteren Verbonds borge ware/ en alleen Midde- laar van 't Genade Verbond, maar Moses van Sinai. Christus moet als Wetgever aangemerkt worden/ dooz welke de Vader alles werkt. Ook heeft Christus hier Borgerlijke geboden gegeven/ welke op 't Genade Verbond geen opsigt hebben. Christus is meermaals verschenen/ dat hy geen woorden des Genaden Verbonds heeft gesproken/ ja dit woord werd een woord der Engelen ge- naamt Heb. 2:2. om dat het uyt het gesel- schap der Engelen, waar van Christus 't Hoofd was/ is voort gekomen.

8. Verder worden wy bevestigt/ dooz dien alle de Sacramenten alle Israeliten niet alleen gemeen/ maar ook onder straffe van uitroepinge/ zijn op- geleyd/ Gen. 17:11, 14. en 23:27. Nu is 't se- ker dat de Teekenen des Verbonds/ alleen aan de Bondgenoten/ om de goederen des Verbonds te besegelen konnen gegeven worden/ en by gebolg alle Israeliten niet onder 't Verbond der Genade, geweest zijnde/ en de Teekenen genootsaakt te ge- buyken/ is 't seker dat zy onder een Verbond zijn geweest/ uyt welker kragt zy desselfs zegelen konden ontfangen. En dat dit maar uiter- lijk en Typisch kan zijn/ leerd de hertnekkig- heyd en vleeschelijkhend van dat Volk. Van 't Pascha siet niet alleen/ Exod. 12:6, 16. maar

ook Num. 9:13, 14. waar de houdinge van 't Pascha in de Woestijne, werd beschreven: en God de Heere bebeeld dat indien ymand niet onrijn is/ en nog op den weg zijnde 't Pascha niet en soude houden/ dat die ziele uyt hare volken uytgeroeyd worden/ en hare sonde dragen soude. Siker dit toond immerx datje alle onder 't Verbond staan/ ende goederen hebben moesten.

De extraordinaire weldaden hebben zy genoten/ 1 Coz. 10:1-4. zy hebben alle gegeten en gedronken de Geestelijke spijs en drank, die Christus beteekende. Maar God heeft in 't meerder deel van haar geen wel-geballen gehad. Nu heeft dit onder 't Genade Verbond geen plaats/ maar gelijk God haar uuterlijck alle dingen/ voorbeelden van Geestelijke saken gegeven heeft/ alsoo zijn zy ook onder een voorbeeldisch Verbond geweest/ en soo is haar de Besnijdenis ook een zegel van 't Genaden Verbond geweest/ &c.

2. Ook kan dit Sacrament, soo het te voren alleen tot 't Verbond der Genade gedient heeft/ daar na nog een ander gebruik hebben bekomen/ en gediend tot versegeling van 't selve/ zijnde besneden, om door dit Teeken in 't vleesch/ van de Volken afgesondert te worden/ sullende nu tot de goederen des Verbonds gaan/ en in dat Land van de Volkeren onderscheyden zijn; eerst besneden, om soo als versegelde Bondgenoten, tot de Erve te komen. Dit bevestigt den Heere Jesus, Joh. 7:22. seggende dat Moses haar de Besnijdenis heeft gegeven/ niet datse uyt Moses was/ maar uyt de Vaderen, soo dat
de

de Besnijdenis daar na tot Moses en zijne bediening hoozd/ en haar opsigt heeft; en hy heeftse haar/ gelijk de geheele Wet, gegeven.

9. Het vordere bewijs volgt daar uyt/ dat God uiterlijk/ voozbeeldisch/ en dooz een schaduwte heeft onder dat geheele Volk willen woonen/ Exod. 25:8 en 29:45, 46. Jehova hadde haar daarom uyt Egypten opgevoerd/ op dat hy in 't midden van haar wonen soude/ en Levit. 26:12. God soude in 't midden van haar wandelen; dewijl nu na dit Verbond, God schaduwelijkt onder haar gewoond heeft/ soo volgt dat ook 't Verbond schaduwagtig is geweest: daar moest een uiterlijk Heyligdom gemaakt worden/ Exod. 25:8. soo was 'er een uiterlijke Tente en Tabernakel, Exod. 29:44. Lev. 26:11. soo zeyd Paulus, Heb. 9:1. Dat ook 't eerste Verbond of Testament, Hieften des Godsdiens/ en een wereldlijk Heyligdom hadde. Siet dit is geweest uyt kragt van dit Verbond: daar na gaat hy dit wereldlijk Heyligdom/ met al zijn zieraden en kostelijsheden/ vertoonen en afschilderen: dog alles wat hy verhaald is maar uiterlijk/ vers 2, 3, 4, 5. soo heeft de Heere daar na in den Tempel gewoond: soo is ook God een Koning der Volkeren; Als zy haar een Koning begeerden in Samuels tijd/ soo zeyde Jehova zy hebben my verworpen, dat ik geen Koning over haar zy: 1 Sam. 8:7. Daarom word de Throon, waar op Salomon sat/ des Heeren Throon genaamt. Het Koningrijk aan David gegeven/ en daar na onder de nakomelingen bedient/ word het Koningrijk des Heeren genaemt 2 Con. 13:8. 29:2. 3. En om dat

God haar Koning waar/ mogten zy niet doen in Oorlogs saken, ten zy de Heere gebzaagt ware/ die in alles moest bevel geven/ Jud. 1 : 1, 20, 11. hierom mogten zy met geen Volckeren een Verbond of Vrede maken/ ten zy eerst de Heere gevraagd wierd/ Jos. 9 : 14, 15. Dus moesten de swaarste Gerigts-saken voor God komen/ Exod. 18 : 19. en de lighamelijke straffe aan de Overtreders der Wet/ heeft God selfs ingesteld en geboden/ Num. 15 : 34, 35. God dan in alles haar Koning zijnde/ heeft ook een Residentieplaats moeten hebben/ waarom Jerusaleem werd genaamd de Stad des grooten Konings, Math. 5 : 35. dewijl dan in alles God op dit Volk een uiterlijke betrekkinge/ of opsigt heeft gehad/ soo blijkt dat dit Verbond, waar uyt dit volgde/ soodanig is geweest.

10. Dit gevoelen werd versterkt/ uyt de ingestelde en openbaren Godsdienst, welke lighamelijk/ vleeschelijk/ en voorbeeldisch is geweest/ en daarom 't Verbond desen dienst eyschende/ ook soodanig zijn moet. Paulus noemtse de Wet der Geboden in insettinge bestaande, Eph. 3 : 15. de Wet des vleeschelijken Gebods, Heb. 7 : 16, 18.

Het voorzgaande Gebod werd vernietigt om des selfs swakheid/ en onzofijtelijkheids wille: En op dat wy die niet van dit Verbond souden afscheyden/ soo seyd Paulus Heb. 9 : 1. dat eerste Verbond of Testament, heeft zijne Rechten des Godsdienst gehad/ bestaande in spijsse en drank/ verscheyde wassinghe/ en rechtveerdigmakinge des vleesches/ tot den tijd der verbeteringe opgelend/ vers 10. En de Galatiërs bestraffende/ seyd hy: Hoe keert gy u weder tot de swakke en arme

eerste beginselen der wereld, welke gy weder wild van voren aan dienen: Gy onderhoud dagen, en tijden, en maanden, en jaren, Gal. 4:9, 10. ziet ook Col. 2:16. daar dien dienst in spijs en drank, in 't stuk des Feestes, der Nieuwe Maan en der Sabbathen gesteld word: bewijl dan dit Verbond lichamelijke en uiterlijke dienst heeft gehad/ soo moeten wy besluyten dat Verbond soodanig is geweest/ want uyt de deelen bestaat/ en blijkt/ 't wesen en natuure van 't geheel.

II. Wijders bewijst dit de uiterlijke discipline, waar dooz God heeft uiterlijke afeyshers van dienst gesteld/ met magt om bepalinge te maken/ de Overtreders te straffen voorszien; dese worden van wegen haar gesag en auctoriteyt Goden genoemd/ Ps. 82:6. ook Christi medege-noten, Ps. 45:8. Om haar Recht, waar dooz zy konden een bepalinge maken/ op dat niet tegen de Wet mogte gesondigt worden; en alhoewel zy konden lasten swaar om te dzagen/ en zy die niet met haar vinger selis aanraakten/ nogtans wilde Christus, dat zijne Discipelen na hare woorden souden doen/ Matth. 23:2, 3, 4. sy saten op den Stoel, hebbende magt van Moses, daarom wat zy gebieden, doed: soo worden zy Heerschers genaamt/ van dewelke Christus, aan dese Wet sig onderwerpende/ een Knecht is geweest/ Jes. 9:3. 49:7. Ook hebben zy niet alleen magt gehad/ den Overtreder der Wet te straffen/ met roeden/ maar ook met de dood/ dien een afval van die dienst leerden of deden/ Deut. 13:1. 18:7, 18, 20. en soo worden zy Voogden en Voorsorgers genaamt. Vaders des vleesches/

bleefsches/ tot kastijsdinge/ welke zy ontsagen/
 en die haar vooz een korten tijd/ na dat haar
 goed dagt/ kastijsde/ Heb. 12:9, 10. en om dat
 dese/ by de Wet geboegt waren/ soo werd die
 een Tugtmeester genoemd/ Gal. 3:24, 25. Soo
 dat dit Verbond/ tot welkers onderhouding
 dese uiterlijke aandzjvers zijn gesteld geweest/
 maar uiterlijk was/ en met de dood Christi
 eyndigde/ soo datmen niemand moet oordeelen
 in spijs en drank, &c. Col. 2:15, 16, 17.

12. Om dat nu dit Volk Gods/ uiterlijk/
 niet in alles die Wetten konden nakomen/ en
 dooz de sonden verdienden utgeroeyt te worden;
 soo is ook van God ozder gesteld/ om die son-
 den en schuld te versoenen/ dog alsoo dese ver-
 soeninge onder dit Verbond maar uiterlijk is
 geweest/ als ook de vergevinge/ soo volgt dat
 dit Verbond maar uiterlijk en voozbeeldisch is
 geweest: dit sal nader bliken/ de natuur der
 Slagtofferen geopent zijnde: Soo dikwils ymand
 overtreden hadde dooz dwalinge/ of hooren van
 een vloek/ of aanraken van eenig onreyn Dier/
 en Mensch; of doende een vloek/ dan worden
 zy geboden een Offer-Beest te bzingen/ 't welk
 de Priester moest slagten/ en alsoo voor de son-
 den versoeninge doen/ en die dan wierden ver-
 geben/ siet Levit. 4:5, 6, 14. Paulus getungt
 nochtans dat het onmogelijk is/ dat 't bloed der
 Stieren en Bokken de sonden kon weg nemen,
 Heb. 10:4. Datse deselve Slagtofferen dikwils
 hebben opgeoffert/ die de sonden nimmermeer
 konden wegnemen/ vers 11. Na hy noemtse een
 Handschrift, en gedagtenis der sonden/ Col. 2.
 Als ymand overtrad/ en een Beest bzingt/ dat
 reyn

reyn en niet schuldig was/ kon dat eens anders
 onreynigheyd en schuld ontfangen/ gelijk die
 dooz oplegginge der handen/ op 't selve wier-
 den overgebzagt/ en het Weest in plaats van
 de schuldige utgeroent/ die daar dooz wierd
 behouden. Hy wierd bezuyd van de utroepinge/
 dooz een voldoeninge van een reyn Weest/ in
 stede van een onreyn Mensch/ en desselfs leven
 werd dooz dese leven gegeven, en om dat dooz
 de geene die met een opgeheven hand sondigde/
 geen Slagtoffer was ingesteld/ daarom moeste
 die utgeroent worden/ en die wierden geseyd
 zijn eygen ongerechtigheyd te dragen: Hier was
 dan versoeninge tot reynigheyd en regtveerdig-
 makinge des vleesches, maar geen ware ver-
 soening der sonden/ die maar uytterlijk en lighame-
 lijk was/ en den overtreders bezuyde/ van niet
 uyt Gods Volk, geroent te worden: hoewel ook
 dese gantsche Actie afbeelde/ hoe eens ymand
 dooz 't ware Israel en Bondgenooten Gods/ sig
 offeren, en haar sonden versoenen soude/ dooz
 soo verre is 't voorbeeldisch geweest.

13. Dit Verbond heeft gebiend tot de toereke-
 ninge der sonden/ en daarom kan daar uyt geen
 Verbond der Genade gemaakt worden/ Rom. 5:
 13. moet van de gantsche bedieninge Moses ver-
 staan worden/ want het woord Wet bequaam
 is om alle die Geboden/ Insettingen/ en Kregten
 uyt te drukken/ en alle de Wetten gebiend heb-
 ben/ om de sonden toe te rekenen (dat is te
 openbaren/ aan te wijzen/ en nog als onber-
 soend dooz te stellen). Men kan ook niet seg-
 gen dat dese Wet sulks eerst na de sonde met
 't gulde Kalf gedaan heeft/ dooz dien selfs 't Ver-
 bond

bond ober die wetten alle gemaakt/ en Moses den gantschen Tabernakel-dienst, tot dit Verbond behoorende/ al ontfangen hadde/ Exod. 24: 25, 26, 27, 28, 29, 30. en 31. en soo word hier dit een gesteld van Adam tot Moses, en tot de Wet, die is ingekomen/ op dat de misdaad te meerder wierd/ vers 20. Dit geschied door alle die bepalinge/ uytbreydinge/ particuliere/ en speciale geboden/ waar door de ongeheyligde en onderwoopen aan Gods Wet/ heeft gesien hoe veel maal hy tegen Gods wil aanliep/ en soo is de misdaad meerder geworden. De Wet is door de Engelen besteld in de hand des Middelaars, om dat de overtredinge/ by de eerste belofte is gesteld/ Gal. 3: 19. Dit waren de thien woorden, welke om de overtredinge by de belofte gesteld/ toorn gewerkt heeft/ de sonde vermeerderd en toegerekent.

14. En siet de Wet van dat Verbond, dewelke haar heeft in bewaring gesteld/ en als in een gebangen-huyse opgesloten; hoe is die een afschzift/ en verkondiging des Genaden Verbonds geweest? om dat zyⁿ daar onder zijn gehouden geweest/ konden zy daar niet uytgaan/ maar moesten onder deselve dienen/ en zijn soo met een Jok der dienstbaarheyd bevangen geweest/ Gal. 3: 23. Soo wy willen weten hoe zy onder dit Jok, welke haar als gebangen hield/ te moede zijn geweest/ Petrus segt dat zy nog hare Vaderen 't selve niet hebben kunnen dragen, Act. 15: 10. dit nu kan van de Wet des Geloofs niet geseyd worden.

15. Wederom leerd Paulus, dat de Wet alle die Geboden, waar onder Israel sig moeste onder-

onderwerpen/ geen ding volmaakt heeft/ maar
 alleen de aanleijing tot een betere hoop ge-
 geven heeft/ Heb. 7:19. En dat de Priester in
 den Tabernakel-dienst, door Moses bevolen/ het
 voorbeeld en de schaduw der Hemelsche dingen
 gediend hebbe/ Heb. 8:5. Dat slagen en in-
 gaan in 't Heylige/ was een afbeelding van
 dien tegenwoordigen tijd/ Heb. 9:9. en van
 alle die bespreekinge onder het eerste Verbond,
 seyd hy dat noodzakelyk was/ dat de voor-
 beelding der dingen die in de Hemelen zijn/
 door die dingen gereynigt wierden/ Cap. 9:23.
 en heeft een schaduw der toekomstige dingen/
 Col. 2:17. en soo is de Wet, welke de genade
 en waarheid niet hadde/ door Moses gegeven/
 Joh. 1:17. soo blijkt dat de Wet ten grooten
 deele voorbeeldig en schaduwagtig is geweest/ en
 soo ook het Verbond dat in zijne onderhouding
 afschaduwde/ wat God in Christus zijn Volk
 doen soude; maar 't goed zelfs heeft de onder-
 houding/ en hebben de Dienaars des Verbonds
 niet beloofd en gegeven.

16. Dit wordt nader bevestigd uit de geeste-
 lijke betekenis deser dingen/ welke wy in 't
 Nieuwe Testament verklaart vinden/ onder be-
 namingen en uytdukingen welke de schaduwen
 hebben gehad/ na die spreekwijze waar door 't
 ligchaam ontfangt de naam van de schaduw:
 Want het Testament of Verbond is een voorbeeld
 van een beter geweest; dit leerd Paulus Heb.
 9:16, 17, 18, 23. toonende dat waar een Tes-
 tament is/ ook daar de Testamentmakers dood
 van nooden is/ en daarom is 't eerste niet son-
 der bloed ingewijd/ bewijl ook dit nieuwe voor-
 beeld

bloed moeste bevestigd worden/ soo is 't van een
voorzbeeld daar van geweest/ zijnde afgesonderd
tot een eygendom Gods/ en een Koninglijke
Priesterdom, Exod. 19: 5, 6. Deut. 7: 6. 14: 2.

't Is een Figuur van een Volk dat geestelijk
sou verlost wesen tot een eygendom, Cit. 2: 14.
Een Koninglijk Priesterdom, een uytverkoren Ge-
slagte, 1 Pet. 2: 9. En dit mag op een geeste-
lijke wijze tot God naderen/ daar Israel aange-
nomen tot een Koninglijk Priesterdom niet mogte
tot God naderen/ Exod. 19: 20. (c) De Mid-
delaar Moses heeft afgeschaduwet den waren
Middelaar, Deut. 5: 5. Gal. 3: 20. daarom werd
Jesus het tegenbeeld eenes beteren Verbonds Mid-
delaar genoemd/ Heb. 8: 6. En Middelaar des
Nieuwen Testaments. (d) In 't bloed/ is een Fi-
guure van Christi bloed geweest/ soo werd het
bloed Christi gesteld tegen 't bloed van Stieren
en Vokken/ Heb. 9: 13, 14, 18. (e) In den
Hogen Priester, Heb. 8: 17. versoeninge/ Heylige
der Heyligen en ingang daar in/ vergevinge/
reyniginge en heyliginge/ Heb. 9: 14. (f) In de
goederen zijn betere goederen/ afgebeeld/ in de
bermenighuldiginge van 't vleeschelijke zaat ver-
toont/ in de besittinge des Lands Canaans, een
voorzbeeld van den Hemel, welke daarom ver-
toont werd onder de spreekwijs van de Aarde
erffelijk te besitten, Ps. 37: 11, 29. In de uiter-
lijke ruste/ wierd afgebeeld de Geestelijke Ruste,
dooz den waren Josua, Heb. 8. vers 9, 10. als
ook in de Hardeche zegeninge/ alle Hemelsche
zegeninge, waar mede wy in Christo gezegent
worden. (g) In de Sacramenten zijn ware wel-
daden; beschouwt in de besnijdenisse/ de besnij-
denisse

denisse des herten, die in Christus sonder handen/
 in de uyttrekkinge des lighaams der sonden be-
 staat/ Col. 2:11. In 't Pascha, Christus geslagt/
 tot een geestelijke verlossinge/ 1 Coz. 5:7. en
 't verborge Manna/ Apoc. 3. (h) In den Taber-
 nakel, en uterlijke wooninge/ en wandelinge/
 is betekent die ware inwooninge en wandelinge
 Gods na den Geest/ onder zijn Volk/ 2 Coz.
 6:17. Maarom de kinderen des Nieuwen Ver-
 bonds/ Tempelen Gods, een Heyligen Tempel in
 den Heere/ een Geestelijk Huys, en een woonstede
 Gods in den Geest, genaemd worden/ 1 Pet 2:5.
 Eph. 2:22.

Siet soq hebben de Leviten, de Dienstknecht-
 ten Gods/ de Geestelijke Leviten, die God in den
 Geest en waarheyd dienen, vooz afgebeeldet/ Jer.
 33:22. en die maken een Heylig Priesterdom/
 offerende geestelyke Offerhanden, 1 Pet. 2:5.
 Dewyl nu alles onder dit Verbond uterlijck vooz-
 beeldisch/ en schaduwagtig is geweest/ en die
 ware en geestelijke saken dit Verbond niet toe-
 seyde nog gaf/ soo blijkt sonne-klaar dat dit
 Verbond uterlijck een voozbeeldisch is geweest/ Ec.

17. Ook blijkt datse uyt dit Verbond konden
 uytvallen/ en waarlijck daar uyt gevallen zijn/
 Exod. 32:7, 10. Num. 16:41-50. Jer 32:32.
 daar aangewesen word dat zu 't Verbond na de
 uytleyding uyt Egipten gemaakt/ vernietigt heb-
 ben. En ik hebbe over haar hardelijk geheerscht,
 spreekt de Heere. Paulus dese plaats aanhalende/
 Heb. 8:9. set over/ ik hebbe op haar niet geagt.
 Dit kan van geen Genade Verbond geseyd wor-
 den/ dat alleen vooz den Geloove/ en gabe
 Gods/ die onberouwelijck is/ gemaakt word.

Israel heeft door haar sonden God verlaten/
zijn van hem afgevallen/ tegens hem over-
treddende.

18. Eindelijk voegen wy hier nog by/ dat de
Heere Heb. 8 : 13. zelfs dit Verbond vernietigt
heeft. Paulus leerd, dat als God van een Nieuw
Verbond spreekt/ dat hy van 't eerste oud ge-
maakt heeft; 't welk niet van de omstandig-
heden kan verstaan worden/ want anders soude
hy wel geseyd hebben/ datse het Genade Verbond
met haar gemaakt moesten houden/ en enige
omstandigheden alleen daar afsonderen. Maar
dat nu oud gemaakt is/ dat veroud/ en is naby
de verdwijninge. Ezech. 16 : 61. werd het geeste-
lijk Israel veele kinderen beloofd/ maar niet uyt
haar Verbond dat nu niet meer zijn soude/
wanneer God zijn stok liefelijkheid verbrak, deselve
te niete doende, mijn Verbond welke ik met alle dese
Volkeren gemaakt hadde, Zach. 10 : 11. En alsoo
meenen wy ons stuk/ dat de Wet op Sinai, geen
Genade Verbond is/ bewezen te hebben/ &c.

Almeris die slaafagtig zijn/ soekende hun regt-
veerdigheyd uyt de Wet, en ontberen den Geest
der aannemingē/ konnen niet anders als dat
woord van Gods Wet verwerpen/ en mogen daar
niet van hooren/ die stellende tegen Zion, 't bloed
der besprengingē/ Heb. 12 : 19. Dus werd Israel
staande by den Berg Sinai ingevoerd/ als zy de
Wet hoorde/ Exod. 20 : 18, 19, 20. spreekende of
biddende/ dat die woorden tot haar niet gespro-
ken soude worden/ want de letter slaat dood,
maar de Geest maakt levendig, 't welk vervol-
gens nog breeder sal getoont worden/ volgens
2 Cor. 3 : 6, 7. De Wet in sig selven/ komende
op

op 't sondige herte/ en kan niet anders als verdoemen/ waarom de menschen niet verdragen konnen dat de Heere dese woorden tot haar spreekte/ ten zy de Vader hem die leere, en dooz den H. Geest de Wet in 't herte schrijft/ en indrukt/ Jer. 31: 33.

Hier van daan komt het dat sommige sig stellen tegen de precise Predikation des Wets, wissende van geen preciesheid hooren/ en die daar van spreken/ noemensse Precisianten en Puritijnen, seggende datse Wet-predikers zijn/ en vergeters des Evangeliums, daar zy dat selver zijn/ en werkheiligen, die dooz haar eygen werken willen geregtveerdigt worden/ waar van d'andere soo ver afgescheyden zijn/ en byn/ als zy de Wet streng en onmogelijk voorstellen. Om dit te verstaan/ moetmen weten wat gebuyt de Wet heeft in 't Nieuwe Verbond, en hoe verre die onder ons geleerd moet worden tegens die onverstandige onwetende kroepers; Wy zijn niet onder de Wet, maar onder 't Evangelium: **Wanmerkt** daar toe dese dingen.

I. **Wangaande** onse Regtveerdigmakinge **vooz** God: desselfs verdienende oorsaak is en blijft altijd in beyde de Verbonden, de volmaakte gehoorsaamheid van de Wet der zeden, met dit onderscheyd/ dat het eerste Verbond die gehoozsaamheid eyscht van ons selven/ en het tweede die volmaakte gehoozsaamheid aantwiffende in onsen Borge, en eyscht die van ons niet/ en daar uyt volgt/ dat wy niet konnende/ ook nu niet behoeven volkomen de Wet der zeden te onderhouden tot onse Regtveerdigmakinge, en 't Regt tot het eeuwige leven, aangesien wy dat krijgen
om

om niet/ dooz den Gelove, Rom. 3:24. en alsoo zijn wy gantsch vry van de Wet.

2. Aangesien de volkomen onderhouding is en blijft altijd de verdienende oorzak/ van de regtveerdigheyd dooz God/ en derhalven de sonden altijd de verdoemenis verdiend/ soo is de Wet ook altoos bequaam om ons te leeren/ hoe verre men in sig selven afgeweken zy van de regtveerdigheyd, en hoe verdoemelijk den mensch is dooz God/ Rom. 3:20. Op dat hy sig vernedere/ en alsoo gedzongen werde tot Christum; Gal. 3:24. En daar toe is zy ten hoogsten noodig/ op 't scherpsste gepredikt te worden/ en blijkt dat die daar meest hun werk van maken/ minst werk heyligen zijn/ aangesien zy den mensch meest nederwerpende/ dwingt uyt sig selven te gaan/ na Jesum Christum.

II. Roepende onse Heyligmakinge, of verkrijginge van 't besit der saligheyd/ deselve bestaat in beyde de Verbonden/ in ober-een-kominge en consozmitent van den geheelen mensche/ met de Wet der zeden, met dit onderscheyd dat de kragt om sig te consozmeren na die Wet in 't eerste Verbond, moet verkregen worden uyt de beweegreden/ dzeugementen/ en beloften/ gehegt aan de Wet, komende by/ en werkende op de vrye willekeur des menschen/ dewelke bedorven zijnde/ gantsch niet goeds van konde voortkomen: Dog in het tweede Verbond werd de kragt tot die consozmitent gegeven dooz den Geest, Eph. 3:16. en 't Gelove in Chzistum/ Phil. 4:13. en heeft de Wet gegeven in het binnenste/ en geschzeven in het herte/ Jer. 31:33. Waar uyt volgt.

1. Dat wy de kragt tot een heylig leven, gelyk wy die niet konnen binden/ alsoo ook niet moeten zoeken/ of willen binden in de Wet, maar in den Geest der Genade, welke verkregen werd dooz de prediking des Geloofs, volgens Gal. 3:2. en nog klaarder/ 2 Coz. 3:6. aangesien de Wet wel segt wat wy doen moeten/ dog geen Genade en geest/ maar in 't tegendeel byngtse den mensch tot wanhoop/ hem aanhittende dooz verbieden/ soo maaktse den mensch tot alle goede werk meer en meer ondeugende/ en sondigende/ siet Rom. 7:12, 13, 14, 15. Ter contrarie de Genade neemt weg die verdozventheid/ vernieuwd het herte/ doet het aan met Christus liefde, en derhalven maakt den mensche bequaam tot heyligheyd: Dus is de Wet gantsch afgeschast/ zy en is den siegtverdrigen niet geset/ 1 Tim. 1:9. Soo dan/ wy en zijn niet onder de Wet, maar onder de Genade, op dat de sonde niet over ons en heersche/ dat dooz de Wet geschieden soude.

2. Weet dat de Wet altoos is en blijft een regel en rigtsnoer van ons leven/ zal 't gelukkig zijn/ dewijl ons geluk bestaat in een herstellinge van Gods Beeld, bestaande ook in heyligheyd/ en over-een-komende met de Wet Gods, die ook in desen opsigte in de aldernieuwste en geestelijkste pzesiciteyt/ en beste sin moet doozgesteld worden: Want hoe het Evangelium heyliger heyligheyd leerd/ hoe de Wet pzerifer en nauwer diend geleert/ om soo een regt Evangelisch leven te leyden/ heylig in consozmitteyt over-een-komende met de Wet Gods; hoe pzerifer na de Wet, hoe Evangelischer en heyliger/ volgens die

die Schyftuur-plaatsen die in 't Evangelium op heyligheyd aandringen/ als Eph. 4 : 1. en 2 : 10. Rom. 6 : 12, 13, 14. en sulke als de Wet der zeden voorstellen/ tot een Regel der Heyligheyd, om dat 'er ook geen ander is/ Matthj. 19 : 20, 21, 22. Rom. 13 : 8, 9. Daarom ook de sonde/ strijdende tegens de Heylighend des Evangeliums/ in 't Gzichts Onwettelijkheyd genoemd word/ 1 Joh. 3 : 4. En daar uyt sietmen dan dat de Christelijke vryheyd niet is van den pzetisen eysch des Wets, aangesien dat onse heyligheyd en geluksaligheyd verminderen soude/ waarom ook de regte gelovigen de Wet niet een haer breech ruimer wenschen/ dan zu is/ hakhende na die wonderlijke aangename heyligheyd/ om maar van de sonden vry gemaakt te zijn/ en Gode dienstbaar/ als blijkt uyt 1 Pet. 2 : 16. als dienst-knegten Gods, en Gal. 5 : 13. Gy zijt geroepen tot vryheyd, maar dient malkanderen door de liefde: Inwoege dese vryheyd staat tegen de dienstbaarheyd der sonden/ en niet tegens de pzetieghend der Wet, want hoe nauwkeuriger die gevolgt word/ hoe wy vryer van de sonden zijn: waar uyt volgt dat die alderlostste Christelijke vryheyd bestaat/ in de alder nauwste pzetieghend der Wet, inwoegen dat die sig alder nauwst bind aan de Wet, het verste gekomen is in de Evangelische Christelijke vryheyd, en het beste Evangelische leven.

Dit nu soo voor uyt gesteld zijnde/ tot verstand van de leere der vryheyd des Wets/ home nu tot mijn voorgesteld gebruyk van onderwijninge, om te bewijzen dat die Liederen welke het tegen de Wet-Predikers soo seer hebben/ als

of 't werkheyligen waren/ daar selver aan vast zijn. Het is wel waar dat'er menschen zijn die men Antonomianen, of Hebreërs noemd/ dewelke in consideratie van het Evangelium, de wet verworpen/ soo zy meenen tot verheffinge van de Genade, dog dese dwase Liedten zijn in dat Gasthuys niet siek/ het is haar niet om Gods vrye genade te doen/ maar om dat zy slaafagtig zijnde/ en den heyligen Geest niet hebbende/ werkheyligen zijn/ en soeken dooz haar eygen werken geregtbeerdigt te worden/ daarom mogen nog willen zy den pzeisen episch des Wets niet hooren/ nog verdzagen/ om dat zy daar dooz tot desperatie en wanhoop souden komen: Zy willen hope behouden in haar selven/ op en na het pzediken van de Wet, sonder het Evangelium, 't welk nog verder uyt hare wijze van spzeken af te nemen is/ seggende datmen het nog soo en soo stelde/ met het vierde Gebod van den Rustdag, datmen in 't 3. en 9. Gebod/ soo nauw niet op alle woorden letten/ en in 't sevenste niet spzak van kleederen en gewaaden/ &c. dan sagen zy'er dooz/ maar alsmen nu alles soo pzeies wil stellen/ dan sien zy'er geen kans toe/ en geven de moet op/ zijnde sonder hoop en hulp/ byna wanhoopig/ om datse maar voozhebben in haar selven/ dooz 't onderhouden des Wets/ hulp/ hoop/ en troost te soeken: daar die andere die zy Wet-Predikers noemen/ alles soo nauw en pzeies stellen/ om dat de menschen dog desperaat souden worden in sig selven/ om met een gebzaken/ verslagen/ en verbzisseld herte tot Chzistum te komen/ op dat zy niets, en Chzistus Al worden/ en zy geheel in haar selven

ben verdwijnen: dat is dan eerst supber Evangelium, gelijk volgens Gods woord vzoome verstandige oordeelen sullen.

Daar na blijkt deser mensche sustinue/ en verkeert gevoelen ook daar uyt/ datse ik weet niet wat vooz monstreuse opinie en concepten opnemen/ van het Nieuwe Verbond, en 't Evangelium, van Gods Genade, &c. als de Socinianen van een Nieuwe Wet, en gelijk de Scholastyken meenen 't Evangelium te zijn die dingen welke inwendige werktungen der Genade zijn/ of daar dooz in ons gewoogt worden: Sy hebben berouw van haar sonden/ zu willen haar bekeeren/ zu geloben dat God om Chzistus wille hare sonden sal vergeven; en als geloof en bekeeringe daar is/ wat wilmen meer van haar eyschen? Maar zu verstaan het Evangelium niet/ alsoo zu meenen dat het bestaat in 't voldoen van den eysch Gods, en in 't doen van die dingen/ op welke de Heere de vergevinge heeft toegeseyd. Dat alles gedaan zijnde/ dan moestmen nog op allen dien despereren/ en gelijk een Godsalig Man segt/ dan wil ik nog mijn gelove en bekeeringe verloochenen, om soo neder te sinken/ en te verdwijnen in den grondeloosen kuyl van onse oneyndige nietigheyd/ om uyt Jesu volghend te erlangen genade/ geest/ en leven.

Andere sullen uyt aanmerking van de onvolmaaktheyd der Chzistenen/ en dat de Heere nochtans ons wil salig maken/ dooz 't Evangelium, een lieffelijken eysch versieren/ als of 't Evangelium te vzeeden was met onvolmaakte werken; maar die eyscht dog de Wet volmaakt: Immerx hoe het Evangelische leven volmaakter en pze-

cifer/ na Gods Wet gereguleert werd/ hoe het beter is. Het Evangelium maakt ons niet salig door onse onvolmaakte werken/ nog de Wet is daar door niet voldaan; maar niet tegenstaande onse onvolmaakte werken/ maakt ons nogtans het Evangelium salig om niet/ door de verlossing die in Christo is/ ons schenkende zijne Regtveerdigheid door 't geloove in hem/ Rom. 3. Phil. 3.

Sommige/ dat het groutelijkt/ en misschien wel het gemeenste is/ maken van de leere der onvolmaakttheid haar Evangelium, daar op rustende/ en daar in sig troostende: dit geschied soo dikmaals als een mensch sig excuseert/ wegens de schuld van die bysondere saken/ of van de verdoemelijkheid in 't gemeen/ mitsdien hy onvolmaakt zijnde/ niet kan wesen/ gelijk de Engelen in den Hemel: »Daar is op Aarden »nog niemand volmaakt/ wat wild gy van ons »arme gebrekkelijke mensjes hebben? Myn »herte sou wanhopen/ en ik troosteloos werden/ »ziende mijn menigvuldige sonden/ en hoorende »die pzeise Predikation/ ten ware die leere der »onvolmaakttheid/ en gebreken der Heiligen »daar waren/ dat troost my/ want ik denke »geen mensch kan volmaakt zijn/ en sonder »sonden.» Dit zijn monstreuse en groutelijke gedagten/ die de Duvvel in de onvoorsigtige smeed/ daar tegen ik alle vroomen wil gewaarschouwt hebben/ om soo lief als hare saligheid is sig daar van te wagten. Want weten die menschen 't niet/ soo laatse leeren dat onse verdozventheid onse meeste beschuldiging is door den Heere: Weten zy niet dat de minste onvolmaakttheid/ of gebrek in 't beste kind Gods,

in ſig ſelven/ verdiend de eeuwige verdoemenis/
 en verwerping van Gods aangesigte, hoewel die
 daar op niet volgen ſal/ dewijl het Evangelium
 die wegneemt: nochtanſ moeten wy onſe ſchuld
 in nederigheyd/ diepeliĳk erkennen/ en geensints
 onſ verexcuseren.

Weten ook die menſchen niet/ dat de leere
 der onvolmaaktheyd, van Gods Woord onſ geleerd/
 en van de beſte Gereformeerde Leeraars ſoo hard
 aangedzongen word/ om te zijn een deel van de
 leere der ellende/ en om daar dooz den menſche
 tot desperatie en hopeloosheyd/ in ſig te brengen/
 tot regte hope en trooſt in Chriſto. Het
 iſ een trooſteloze leere in ſig ſelven/ om den
 menſch alle trooſt te benemen/ genegen zijnde
 alleſ tot trooſt aan te leggen/ haar ſondige
 natuur te verontſchuldigen/ ſeggende dat het
 Evangelium de gebzeĳkelijkheden onſer goede
 werken bedekt/ en dat de Heere onſe God dan
 onſe werken alſ volmaakt aansiet: Dog dit iſ
 al mede luyten de waarheyd/ want dan ſou-
 den onſe werken, in plaats van de Perſoonen
 geregtveerdigt worden/ Rom. 3. Gods oordeel is
 na waarheyd, ſoo ſiet hy dan/ en kent/ en ooz-
 deeld onſe werken ſoo gebzeĳkelijĳk alſ zu zijn/
 dog onſ arme ſondaren regtveerdigende, en ſiet
 hy onſe werken niet in Chriſto volmaakt aan/
 maar hy vergeeftſe en rekent die gebzeĳkelijĳ-
 heden onſ niet toe tot ſtraffe, en dat om die in
 Gods oogen, alleen volmaakte gehoozſaamheyd
 Chriſti onſ toegerekent/ en komende in plaats
 van onſe gehoozſaamheyd.

Andere niet wetende waar ſy het vatten ſul-
 len/ willen nochtanſ dat het Evangelium een ge-
 mak-

makkelijker weg der saligheyd moet wesen/ als den weg des Wets: Men spreekt dan van den weg der verdiensten tot verkrijging van het recht der saligheyd, Joh. 14:6. Of men spreekt van den weg daar door men komt tot de Artikulen, en dadelijke besittinge van de saligheyd. Spreekt gu van dien eersten weg, waar door men verkrijgt het recht tot de saligheyd, soo en is'er geen vergelijking/ aangesien wy dat recht in den Evangelio verkrijgen om niet, Jes. 55:1. Ten anderen/ de weg daar door men komt tot de dadelijke besittinge der saligheyd, is wel seker in 't Evangelio/ als vastelijk sullende eyndigen in het goede/ dewijl de verdiensten in Jesus vast en seker is/ 2 Pet. 1:4, 5. Men kan en moet seggen datse lievelijker, en derhalven ook ligter is/ Matth. 11:30. want men gaatse vrywillig, Ps. 110:3. en uyt liefde, 2 Cor. 5:14. Dog en kanmen daarom niet seggen/ datse in haar selven rugmer/ lossen/ en gemakkelijker is/ gelijk die seggen dat wy van den strikten eysch des Wets vry gemaakt zijn/ Matth. 7:14. Want het is de selve weg des Wets, welke onder 't eerste Verbond was/ dog doe uyt dwang/ nu uyt liefde, doe met overtuiging der conscientie/ beschuldiging/ en vreesse/ nu verskert dat de gebrekkelijkheden vergeven worden/ om Christi wille/ welke dingen geen inwendige/ maar uytwendige ligtigheyd geben/ eben als de liefde van Rachel aan Jacob, Gen. 29:20. Zijn werk was daarom niet een aas ligter/ schoon 't soo wierd door de liefde tot zijn Rachel; alsoo is ook dese sake/ op dat men ons de Wet niet berbe/ ligter/ lossen/ en rugmer make/ en alsoo

onse heyligheyd en geluksaligheyd vermindere/
waar vooz ons God behoede.

Uyt desen allen blijkt waar het die lieden/ die
soo zijn tegen de pzeiesen en strikten eytsch des
Wets om te doen is/ niet om 't Evangelium te
bewaren/ gelijk zy seggen/ maar om hun eygen
gerechtigheyd op te regten/ daarom vzeesen zy
kennis te nemen van Gods regtveerdigheyd, ter-
wijl zy in een slaafagtigen/ werkheyligen staat
zijn/ ontbloot van den Geest der aanneminge tot
kinderen/ en missen den Geest der genade. Dat wy
dan de Wet van herten soeken/ en desselfs pze-
riesheyd lief hebben/ roepen tot God/ dat hy tot
ons spreken wil/ en ons leere vidden/ Joh. 6:45.
en den H. Geest/ Gods Wet schrijve in onse her-
ten: Wy moeten in den Evangelio niet soeken
vrijheyd van de Wet, als zijnde onsen tugtmee-
ster/ om ons tot Christus te vrijven/ maar
soekt vryheyd van de sonden/ soo wel als van
de letter, die dood, en den vloek des Wets, op
dat de Koninglijke Wet die der vryheyd is/ met
de vinger van Gods Geest, in onse herten mogt
worden ingeschreven. Soo hebben alle gelovige
gedaan/ David segt; O hoe lief heb ik uwe Wet,
zy is mijn betragtinge den gantschen dag, Ps.
119:97. Paulus Rom. 7:22. Ik heb een vermaak
in de Wet Gods na den inwendigen mensche. Dus
doende is die Hemelsche spreuke waaragtig; de
gerechtveerdigde werden vrienden van de Wet, ja
van de alderscherpste pzeiesheyd/ om datse lust
hebben tot heyligmakinge, want de Wet is een
uytdruksel van de volmaakte heylige wille onses
Heerlijken Gods, in soo verre die van ons na-
volgelyk is/ Rom. 12:2. als van onsen liefssten
Salig-

Saligmaker Jezus/ ons Hooft, die wy soo wel als zijn Wet hertelijk moeten lief hebben.

Ja onse overeenkomste met die Wet is de geluksaligheyd des Hemels, waar van in 't gemeen soo onverstandig geoordeeld word/ want 't is een herstellinge van Gods Beeld, dat wy verloren hadden: Ook is 't die goedheyd daar in wy geschapen zijn/ en waar dooz wy tot ons hoogste goed Jehova naderen: 't zijn de eerstelingen, en derhalven van deselve natuure met dien Geest, die hier na te verkrijgen staat/ Rom. 8: 23. Het Koningrijke Gods bestaat in gerechtigheyd, vrede, en blijdschap, dooz den H Geest, Rom. 14: 17. want de liefde is de verbuilinge der Wet, Rom. 13: 10. en vergaat nimmermeer/ 1 Coz. 13: 8. dat moet men van den Hemel recht leeren gevoelen. De Genade is de begonne Heerlijkheyd, Eph. 2: 6. en de Heerlijkheyd is de volmaakte Genade, 1 Coz. 13: 10. die boven sal volkomen zijn.

Doet hier by dat de Heere Jesus met sulken sozgbuldigen moeyte en uber die Wet heeft verklaart/ hersteld/ gesuyvert van de valsche en losse glossen der Joodsche Wetgeleerden: Siet Matth. 5: 19, 20, 21. niet om dat wyse op nieuws souden los maken/ en ruym na elks phantasiën/ onder pzetext van 't Evangelium, maar op dat wy leeren souden/ dat het beste en byzste Evangelische Christelijk leven is/ 't geen alder nauwst/ en pziees/ na die heylige Wet, gereguleert is/ en derhalven alderbyzst van de slavernye der souden. Dus moet men geregtveerdigt zijn dooz Jesum Chzistum/ de nauwste sin/ en pzieesheyd des Wets/ van herten lief hebben/

hebben/ deselve niet zoeken in de letter, maar in den Geest.

Om nu dese Goddelijke liefde in uwe herten te verwekken/ soo overdenkt al 't geene den Apostel Paulus, ten dien eynde voozsteld/ Heb. 12: 18, 19. alwaar hy 't selve oogmerk van heylighend/ of wettelijkhed beoogende segt/ dat wy dooz 't Evangelium, gekomen zijn tot Zion de Stad des levendigen Gods, en het nieuwe Jerusalem. waar van wy Borgers zijn. God onsz Vader en Koning in Genade zijnde/ is 't Genaden Rijk onsz Vaderland, of Vaderlijke Stad/ de Wet is een bekentmaking of Publicatie, die de Burgeren alleen aangaat ter saligheyd: Na in welkers gehoozzaamhed de pzincipaalse Previlegie der Burgeren bestaat. Wie en soude daar niet gaarn heenen loopen?

2. Dat wy dooz 't Evangelium gekomen zijn tot de veele duysenden der Engelen, tot de algemeene Vergaderinge, en de Gemeyntheit der eerstgeboorne, die in de Hemelen opgeschreven zijn/ en de Geesten der volmaakte Regtveerdigen, vers 22, 23. Siker 't is deselve Wet die zy in den Hemel dagelijks hooren publiceren in haar herten/ die de Engelen, en salige zielen, in malkanders practijken/ in de Heerlijkhed onsez Gods en Chzisti/ die wy met de Hemelingen gemeen hebben: soude dat onse herten niet opwekken tot liefde?

3. Dat wy dooz 't Evangelium komen tot den Middelaar des Nieuwen Testaments Jesum, en dat bloed der besprenginge, dat betere dingen spreekt/ dan Abels bloed, vers 24. daar dooz onsz niet alleen gegeven word een vrye conscientie/ om den Heere sonder vzeese/ na zijn Wet te dienen/

Luc. 1:74. 't Kragt des Wets vooz ons verbuuld zijnde/ Rom. 8:3. en wy met God versoend/ Rom. 3:25. Maar ook pzedikt en spzeekt dat selve bloed, nevens de Genade ook de gehoorzaamheyd, soo dat wy moeten toesien hem die spzeekt niet te verwerpen/ ons lerende dat het Evangelium ons aanbied de kragt des Geestes/ tot gehoozzaamheyd des Wets/ verworven dooz het bloed Jesu Christi; en dat in den Evangelio, de Wet niet bestaat in letteren, geschzeven in steene Tafelen, maar dooz den Geest, met het bloed Chzisti/ gedzukt in de herten der ware gelovigen, die na de Wet en Getuygenisse gewesen woerden/ om dageraad te sien; en na die Regel wandelende/ genade en bermhertigheyd hebben/ als over het Israel Gods, die aan die rijne van herten, goed is/ en die hem eens sien sullen in de salige Heerlijkheyd, om hem eeuwig te dienen en lieven; loven, en verheerlijken, want hem toekomt alle lof, prijs, eer en heerlijkhed/ van Engelen en Menschen/ tot inder eeuwigheyd/ Amen.

E Y N D E.

HEER LODESTEYNS

PREDIKATIE,

Gedaan tot *Utrecht*, den 15 *Juy* des jaars 1673.

Over 2 Cor. 3:6. De letter dood, maar den Geest
maakt levendig.

GELIJK de Geest des Heeren is het leven van een Christen, soo het gehoorde Woord, als men kennig daar van heeft gekregen/ sonder geestelijk leven, heeft de kragt om den mensch te dooden/ en erger te maken dan een Heyden: dat het Woord niet doet door sig selven/ maar by toeval van des menschen boosheid: En daarom segt de Saligmaker: Gelukkig is hy die aan mijn niet geërgert word. *Jesuf* dien kostelijken Hoeksteen, is dierbaar aan die geloven, maar de andere was hy een Steen des aanstoots/ en een Rotse der ergnisse/ 1 *Pet.* 2. en 2 *Cor.* 2. Den Apostel was altoos een goeden reuk Christi, in die salig worden/ en ook in die verloren gaan/ dese wel een reuke des doods/ maar geene een reuke des levens ten leven. De Schriftuur kan by toeval nadeelig zijn/ want den Apostel segt in onse *Certwoor-*den/ de letter dood, &c. In dese 2 Godsspraken heeftmen.

1. De uytspreekte van de principale oorzakke van de dood.

2. De

2. De uytspzaak van de oorzak des levens.

1. Soo moetmen sien wat verstaan word dooz de letter, en dooz de Geest. Origeneſ meende dat het woord den upterlijken ſin van het woord betekent. Den Apostel heeft vooz de Heerlijkheyd van het Evangelium te beschrijven/ en heeft het beschreven dooz sulke die ſelfſ getuygen daar van konden zijn. Gods Volk konde getuygen van zijn dienſt/ dewijl het woozd soo kragtig waſ onder haar/ soo dat hy niet aan zijn dienſt hoefde te twijffelen.

Nu ſteld Paulus de bedieninge van 't Oude Testament vooz onder de benaminge van letter, van welke dienſt de Schriftuur gewoon iſ soo te ſpreken/ of onder de benaminge van Wet, alſ of er geen Geest waſ geweest/ Jer. 31:33, 44. soo dat sommige meenden datſe geen Geest hadden.

Van de genade middelen/ en de Predikatie des Evangeliums moetmen ook niet denken dat het al Geest iſ/ want het kan ook wel de letter zijn/ alſ die upterlijck verrigt zijnde/ het herte niet raakt.

Dooz de Geest moetmen verstaan die levendige leere, die kragtig werkt dooz het Evangelium, dewelcke in 't O. C. de Wet genaamt wierd/ om dat de Geest doen soo sober waſ: en nu Geest geſegt werd/ om datſe nu overvloediger waſ; sy hadden doe de Wet; wy hebben nu den Geest, en alſ die hende de letter iſ/ soo dood zy. Indien nu de bedieninge der Wet, soo heerlijk waſ/ dat Moses aangesigte daar van glinsterde, hoe veel te meer ſal nu de bedieninge des Geestes Heerlijk zijn.

De letter dood: Nu moet gy sien wat dooz die

die dood en dooz het leven verstaan word/ niet een lichamelijke dood of leven/ maar dat de mensch vooz Gode leeft, anders is hy dood; gy leeft als men niet leeft vooz sig selven/ maar Gode/ 2 Coz. 5:15. Rom. 6:11, 13. Adam vooz den val leefde soo vooz den Heere/ maar als hy viel/ doen leefde hy vooz sig selven. Du is het heele werk van Jesus, om ons weer vooz den Heere te doen leven, en ons salig te maken in die staat. Dat de mensch eenige kennis krijgt/ de sonde laat/ en het goede doet/ gelijk Herodes, dat is nog niet het Heylig en Goddelijk leven. Want/

1. Het moet komen uyt een inwendig beginsel/ en van een inwendigen beweger/ dat zijn de inwendige oogen des verstands/ Eph. 1. Al leeft gy duysendmaal over Gods woord, de Geest en 't licht des Hemels moet van boven nederdalen/ Joh. 14. dien Trooster moet u in alle waarheyd leyden/ dat licht moet in 't herte schijnen/ 2 Coz. 4.

2. Het moet uyt een waaragtige verloochening van sig selven komen/ een versaking van eygen sin/ en wil/ Gods Gebod moet nu plaats hebben/ uyt verloochening van eygen gerechtigheid en kragt: Christi gerechtigheid, en Gods almachtige kragt, moeten in de plaats komen.

Dat de letter dood, werd dikwils gehoord/ en gelesen/ sonder Geest, en maar in de memorie onthouden/ de gantsche kennis en Geest werkt dat geestelijke leven niet/ maar zy dood. Een Christen sonder Geest, is erger als een Heyden, om dat haar niet bestrale het licht des Evangeliums der Heerlijkheyd Gods, 2 Coz. 4. Salomon segt dat vooz den Regtveerdigen, is des Heeren

weg regt, maar vooz de werkers der ongerechtigheid/ is verstoringe, en Hof. 14. De weg des Heeren is regt, de regtveerdige sal daar in wandelen, maar de overtreders sullen daar in vallen.

Dus moeten wy het ook daar vooz houden/ om dat de Heere een bysonder oordeel gereed heeft vooz die zijn woord hoozd/ sonder het te betragten. O wee u gy Corasin en Betsaida, den toozn Gods vlijft op die zijn Soone ongehoorzaam is/ Matth. 15. Joh. 3.

Om dat het Evangelium is soo een kostelijke Parel, wat moet dan die te veragten schizikkelijk zijn? 3. Om dat de Leere der genade, is de eenige kragt tot Heyligmakinge, het is den arm des Heeren, Hes. 53. En daarom segt de Catechismus dat het onmogelijk is/ die Jesus dooz een waar geloove is ingeënt, dat die niet souden voortbrengen, vrugten der dankbaarheid.

Die de letter heeft sonder Geest, die heeft den regten sin niet/ die den Geest heeft/ en soo en kan hy dan niet lebendig worden/ dooz dien sin, soo moet dat dan den sin des werelids/ en van den Satan zijn. Ammers zu en hebben/ nog kennen den sin Christi niet/ 1 Cor. 2. De Heere steld ons zijn Woord vooz/ dat zijn sin wel heeft by manier van teeken/ maar de saak selfs kan men niet verstaan/ vooz dat de Heere komt/ en ons die te verstaan geeft/ als men zijn sin weet/ en de Heere sig aan die mensch openbaart: siet dat zijn de saken van 't Woord, en die sulks niet hebben/ die veranderen de waarheid in ontugtigheid; dan send de Heere een kragt der dwalingen, datse de leugen gelooven. Om dat de mensch dien inwendigen sin niet heeft/

heest/ soo bederft hy hem selven/ denkende dat hy den sin van 't Woord al heest/ meend dat hy leeft/ en segt met de dienstknecht Ik sal het doen, en hy doet het niet/ Matt. 22. die zijn erger als de Hoeren en Tollenaeren/ die seggen Ik wil niet, en naderhand nog wel de hand aan 't werk slaan.

Den Apostel de Heerlijkheyd van zijn bedieninge voorstellende/ beroept sig op de herten van zijn Volk; zy waren zijnen Brief, en door de bedieninge des Evangelium door hem geteelt, soo dat hy door ondervindinge haar wil leeren dat de Geest levendig maakt.

II. Door die Geest verstaan ik de Leere des Evangeliums, met de Geest vergeselschapt gaande; het is genaamt de bedieninge des Geestes, of het Woord daar de Geest by is. Wanneer Gods woord gepredikt word; soo komt de Geest en bekrachtigt het/ en maakt den mensch levendig: des menschen dood is (als hy soo redelijk daar heen leeft als een Heyden) soo is hy als een beeld, en weet het eene van het andere niet te onderscheiden: maar hy leeft voor sig selven/ en dat is een geestelijke dood. Het leven is een Geestelijke overgang van zijn eygen dienst/ tot den dienst van de Heere God/ daarom werd het gesegt/ sig selven te verlochenen, Matt. 16. en geen liefhebber te zijn van sig selven, 2 Tim. 3. Wanneer de mensche begint te sien/ dat hy is geschapen voor den Heere/ die Almagtig, en Algenoegsaam zijnde/ waardig is dat hy voor hem leeft: Van doet Gods Geest den mensch niet meer voor hem selven leven/ maar voor Christus, die voor hem gestorven is/ en nu in hem

hem leeft: den mensch is niet van hem selven te krijgen/ het is al vooz hem selven/ en ten laasten in den Hemel te komen/ en dat merkt hy aan als een goed vooz hem selven; maar Gode te leven, dat is de saak.

Al het Geestelijke leven, dat in den mensch moet zijn/ dat is dooz den Geest, en de bediening deß Woords. Wanneer de Saligmaker segt dat zijn vleesch haar tot spijs was; Joh. 6. voegt daar hy dat de Geest haar moest leeren/ en levendig maken/ 2 Cor. 3. Soo lang de Geest niet onderwijst, is de mensch maar een slaaf: de waarheid alleen/ die maakt hem vry, Joh. 8. en die brengt hem in den dienst van de Heere God/ en tot de vryheyd der Heerlijkheyd der kinderen Gods, Gal. 5. Laat ons dooz de Geest geleyd worden: Jesus werd gesegt een levendigmakende Geest te zijn/ en het Woord des levens, genaamt: dat Woord is vleesch geworden/ en heeft onder ons gewoond, als hy die in de schoot des Vaders sat, het ons heeft verklaart/ Joh. 1. en segt/ Ik ben het leven, Joh. 14. als de Geest, en den levendigen Jesus, in u komt woninge maken.

1. De H. Geest, doet het woord regt verstaan/ 1 Cor. 2. Als de Heere Jesus van zijn Apostelen scheidende/ doe opende hy haar de Schriften; soo komt de Geest in onse harten neerdalen/ en doet ons de zin Christi verstaan/ gelijk zy in Christo is/ 2 Cor. 4.

2. Den zin soo veel die in God is/ en ons kan bekent gemaakt worden. Daar is een woorden-kennis/ en een bevindelijke kennis; gelijk daar staat een schotel spijs, den een segt dat is'er in/ en moet soo smaken/ dat is woorden-kennis: den

den anderen heeft'er van gegeten/ en heeft daar van een bevindelijke kennis; En soo werkt de Geest in ons: of gy nu weet dat de spijs soo smaakt/ wat sal 't u doen leven/ dan die spijs te nemen en smaken/ gevoelen en verteeren/ na dat de dingen geweten worden/ daar na werken zy. Men kan seggen dat ymand beminnelijk is/ maar als den mensch die dooz zijn oogen komt te sien/ met al zijn gestel/ en hoord zijn wijsheyd; dan krijgt hy hem op een ander manier lief, gelijk de Koningin van het Zuyden, den Koning Salomon, als zy zijn wysheyd en heerlijkheyd beschouwde. De Heere Jesus zeyde/ Joh. 4. Vrouwe indien gy dit water geproeft hadde. Soo Gods Geest u geest inwendig het gesigt/ gevoel/ en smaakt gaf van de dingen Gods, van al dat het Woord u leert/ van God selfs/ en al zijn eygenschappen, en dat hy is soo groot en heerlijk, &c. Maar wie werd daar dooz bewogen om sig selven alleen aan den Heere over te geven, dan die den Geest dat inwendig laat sien/ en onderbinden.

3. De Geest is 't leven selfs/ die de Geest heeft/ die heeft ook den Vader en Soone, Joh. 14. Ik, ende Vader, sullen komen, en woningen by u maken, en 1 Cor. 3. Weet gy niet dat Christus in u woond, dat is die Wel ende Geest des levens, die in Jesus is/ Rom. 8. daar de Fonteyn des levens is/ daar moet het leven selfs zijn/ Ps. 36.

Laat ons nu de manier van de levendigmakinge van den Geest beschouwen en overdenken.

1. Daar de Geest werkt/ daar werkt hy by/ hy is aan geen mensch nog schepsel gebonden; het

het is als de wind die blaast/ waar henen hy wil/ Joh. 3. Hy werkt na het welbehagen zijnes willens, Eph. 1. 1 Cor. 12 : 4. en Rom. 2. Hy ontfermt hem dien hy wil, volgens Gods vrye genade. Gy en moet dan niet seggen/ dat de Heere onrechtvaardig sou zijn/ wie zijt gy die tegens God antwoord, heeft niet de Pottebakker magt om met zijn leem te doen wat hy wil? siet dat soo rondom henen/ en als de Heere soo in u werkt/ dan moet gy u verwonderen over des Heeren vrye genade, die na zijn Souveraine wil, de herten bekeert/ gelijk Hy Lidiaas herte opende, om het gesproken woord met aandacht te hooren/ en als Maria, de woorden Gods te bewaren in 't herte.

2. Hy werkt genadiglijk, niet na een voorgezien Geloof, maar tot prijs zijner heerlijker genade, Eph. 1. Rom. 11. Als 't uyt genade, soo is 't werk geen werk meer: soo dat een mensch moet seggen/ wat saagt gy in my Heere, die was dood, en u hatende, dat gy zyt tot my gekomen. Na dat doet hem uyt roepen/ O diepte des rijkdoms, beyde der wijsheyd en kennisse Gods, Rom. 11. Het is ons uyt genade gegeven in hem te gelooven.

3. Hy werkt kragtig en doordringende: wanneer hy Lasarus sou opwekken, soo moest daar een Almagtige kragt hy zijn/ het is deselve kragt van die ons gemaakt heeft/ Ps. 119. U handen hebben mijn gemaakt, maakt my ook verstandig. Die selfde kragt moet ons herte raken en veranderen. Siet in Paulus selfs/ hoe dood was hy/ haat/ en moord/ en dreygementen blasende, eer hy te Damascus quam/ maar daar een

gesigte siende/ wierd hy levendig, en zeyde/ Heere wat wild gy dat ik doen sal, en te horen was het/ wat sal ik doen, en Jesus zeyde/ gaat na de Stad, daar sal ik u seggen wat gy doen sult, volgens Eph. 1: 15, 16. tot het eynde.

4. Gods Geest wekt wonderlijk en bedekt; men kan het niet nabozschen: Joh. 2. De wind wayd, en gy weet niet waar heen, of waar van daan zy komt. Gelyk de lighamelijke geboorte wonderlijk is/ soo ook de Geestelijke wedergeboorte.

5. Het is den Heere eygen alleen te werken; het wast niet op onsen Akker, het hangt alleen aan den Hemel. Men kan de waarheyd uiterlijk wel hebben/ maar het leven is puur van den Geest, 1 Coz. 15. Door de genade, ben ik dat ik ben; dat weten wy by erbarentheyd/ datmen de dingen Gods niet kan leeren/ maar wy moeten het gedurig van den Hemel bidden/ om niet alleen 't begin van het leven, maar ook de voortgang te erlangen.

Derder sullen wy sien wat den H. Geest doet/ als hy den mensch levendig maakt/ vernieuwt/ en wederbaard.

1. Hy vergeestelijkt den mensch/ in al zijn bedenkingen, en overleggingen/ 1 Coz. 2: 13. Phil. 3: 19. De Heerlijkheyd van den vleessche-lijken mensch/ is in zijne schande, dewijl hy aardse dingen bedenkt/ en den Geest niet heeft. Maar den geestelijken mensch is verhemelt/ en bedenkt de dingen die boven zijn, Coll. 3. hy heeft hooge optrekkingen/ want zijn wandel is in den Hemel. Wijsst my een die in zijn beroep Geestelijk is/ en ik sal u een wijsen die Geestelijk werkt.

2. De Geest doet ons Oordeel aan/ en doet ons na de waardigheyd der saken oordeelen; elk Konstenaar oordeeld na zijn konst: soo den Geest doet hem kundig/ en na waarheyd oordeelen/ het kostelijke van het snoode uyttrekken/ Jer. 15. Hy is als de Koopman, die kennis heeft van de Juweelen, Matth. 13. Soo estimeert hy het geestelijk leven, boven het lichamelijke sigtbare/ de eeuwige dingen die men niet siet/ boven de tijdelijke dingen diemen siet. Wild gy nu weten wie dat levendig zijn/ het zijn die daar sien op dingen, die men niet en siet met Moses, Heb. 11. 2 Cor. 4. die gelooft, is hy dierbaar, 1 Pet. 2. dat en komt niet voort uyt die letterlijke wijsheyd/ maar dooz Gods levendigmakende Geest.

3. Dat oordeel gaat dooz tot een ligtagting van alle saken hier op aarden/ Phil. 3. Moses agte Jesus smaadheyd, meer rijkdom dan al de schatten van Egipten, Heb. 11. Hy gaat het oordeelen na zijn waarde/ dat is dan een dadelijke keuze.

4. Van beginnen zy haar selven daar na te schikken: Dat is niet soo een speculatieve wetenschap/ maar zy gaat daar op aan; komt het op goederen te laten/ en zijn leven te laten/ om Jesus wille/ zy doen het/ zijnde geen mond-Christenen; zy stappen van 't Oordeel tot de Daad/ dat is 't woord der waarheyd, daar dooz zy wedergeboren zijn/ Joh. 8. en soo kunnen zy niet anders dan die waarheyd omhelsen.

5. Van komt de Geest, en die veranderd hun begeerte/ ten aansien van de maniere en oogmerken; als de Geest den mensch levendig maakt/ soo veranderd hy de begeerte tot een ander

eynde. Den mensch begeert wel veel/ maar al vooz hem selven/ maar de Geest doet hem die begeerte verloochenen/ en hy werd een liefhebber van God/ om God selfs wille: daar vindse heyl en troost hy. Wy zoeken wel veel dingen/ om dat wy verstaan en denken beter te zijn dan die dingen/ die wy begeren: maar de Heere keert dat om/ en doet den mensch begeren 't geen daar mede hy verbuld is/ en hy begeert God niet/ om dat die minder is dan hy/ maar om dat zijn begeerte moet rusten in dat groote voozwerp. God selfs/ die hy tot zijn hoogste goed, en algenoegzaam deel verkiest/ Ps. 73 : 25.

6. De Geest doet hem al zijn doen en laten daar na rigten/ dat God verheerlijkt worde; 't zy datse eeten of dzinken/ alles doense tot Gods eere, 1 Coz. 1 : 10. zy offeren haar selven aan God op/ tot een levendige Offerhande, Rom. 12. Het kan niet anders zijn/ of zijn omgekeerde begeerte moet vooz den Heere zijn/ want de Heere is 't eyndeloos eynde van alle dingen. Dat nu niemand God begeert/ is niet om hem selven/ maar om God selve/ want dat is den Chzisten zijn lust/ begeerte/ en geluksaligheyd, datse altoos mogt roepen/ Heylig, Heylig, Heylig, is de Heere, want uyt hem/ dooz hem/ en tot hem/ zijn alle dingen/ Hem zy de Heerlijkheyd, tot inder eeuwigheyd, Rom. 11.

7. Gods Geest doet den mensch stille zijn/ van dien onaardigen woel in de werelddische dingen/ en doet hem hebben een effenboar gemoed/ terwijl hy in stilheyd tot God naderd. Hy schat alle dingen hoog/ en agt alles goed/ om dat van

van God komt/ Job. i. daarom leerd de Salig-
maker ons bidden/ uwen wille geschiede, selfs
in alle swarigheden: en dat spruyt out een
subber gesigte van God selfs/ Job. ii. Hy siet
dat God soo goed en wijs is/ en daar in is
hy te vreden/ Hy is evenwel de Heere.

8. De Geest doet hem rusten in alle zijne
saken/ op een andere magt van God/ die doen
sal na zijn eeuwig booznemen en weigeballen/
en soo gaat hy heenen in de mogentheden des
Heeren, Ps. 71. Ten dage als hy soude vreesen,
soo vertrouwt hy op den Heere/ Ps. 59. De
name des Heeren is hem een sterken toorn: moet
hy nemand bestraffen/ of soekt hy hem te be-
keeren/ soo en let hy niet hoe die mensch hem
sal bejegenen/ Ps. 27. Hy en vreest niet/ al was
't dat hem een gantsch Heyrleger belegerden.

9. Hy werkt dooz een ander kragt/ en altijd
siet hy na boven om hulpe/ en hangt altijd van
een hooger werkmeester af/ daar verlangt en
sugt hy na/ dat is aan sig selven dood te wesen/
dat die geestelijke trek is/ en de Gereformeerde
Leere te stellen/ wel in een mogelijkhed des
oorzakhs/ maar niet des gebolgs/ 't welk den
mensch sal geestelijk en werksaam maken. Hebt
gy out gewagt na iets daar gy na verlangde/
hoe rijkhalsde gy daar na/ seggende/ waar toe
vertoeven zijn wagenen soo lange; en is dat on-
werksaam soo te verlangen/ en van den Heere
af te hangen.

Christenen, siet nu eens wie dat'er nu soo leeft;
waar zijn nu die vergeestelijkte menschen, die een
regt oordeel hebben van alles/ naar de waardye
der saak? wie agt al de wereldsche dingen kleyn?
wie

wie gaat sig na dat oorzbeel schikken? wie heeft het regte oogmerk in zijn begeerte? wie schikt al zijn doen om den Heere te verheerlijken? wie is nu soo stil van dien on aardigen woel der wereld? wie rust nu op des Heeren magt, en wie werkt er door zijn kragt? **Soo gy dit leven niet hebt/ bent gy geestelijk dood, daar de eeuwige dood in der eeuwigheid op volgen sal.**

Wy moeten wel toetsien als men iemand onderwijzen sal/ van het woord, dat men ten eersten die mensch ook leerd dat hy het met zijn uiterlijk verstand niet kan vatten/ dat hy moet dwaas worden/ wil hy regt wijs zijn: De Geest moet komen/ en geven hem de sin van de letter te verstaan. Hy moet van den Vader geleerd worden, Joh. 6. Dese wijsheyd moet men volgen/ in het stuk van des menschen saligheyd: Na dat is de wijsheyd van de Opperste wijsheyd selfs. Ik vrag u arme duysterlingen, of gy niet mede wild gaan na dat Gosen, daar het ligt en altoos dag is? Maar soo ons Evangelium bedekt is, het is alleen in die verloren gaan, welke de God deser eeue de sinnen verblind heeft, dat haar dit Heerlijk ligt niet bestrale, 2 Coz. 3. Gy moet niet behouden willen die de Heere dood; gy moet de menschen seggen/ dat de letter dood, de Vader moet u van boven leeren: **Ag dat die salige tijd quam/ als al Gods kinderen van den Heere sullen geleerd zijn/ en hare vrede groot, Jes. 54.**

Siet nu den elendigen stand van die den sin Christi, nog de leyding van Gods Geest niet hebben/ en in blindheid zijn. Sommige zijn in dwalingen en Ketteryen, andere zijn verstonnen in Afgoderyen. Maar laat ons nu eens sien/ die on-
der

der onſe genaamde Christendom zijn/ en de naam van Gereformeerde bidden; wele haar kennis is maar een letter kennis. Komt een Jongman op de Academie, hy meent al groote kennis te hebben/ als hy de waarheyd soo eens heeft doorge-
loopen/ en dan verſt men al op de Predikſtoel komen/ ſchoon al haar kraam maar letter-kennis is/ duſe zijne erger als een Heyden, om den vloek die op haar leyd. Jaren lang leeren zy over de Leere der Genade, en dan heeft de letter-kennis soo de oberhand genomen/ datſe niet hebben als de doode letter, die uyt haar eygen grond zijnde/ doſ en droog is.

1. Sy en ſien niet wat het woord is/ zy konnen niet begrippen dat'er een ander woord is/ dan dat geene daar in de letter beſtaet: Men moet onderscheyd maken tuffchen het uytwendig en inwendige woord. De Schyſture werd gemeenelyk genaamt dat geschreven woord, maar vzaagt na het waragtige woord, Joh. 1. dat is God selfs die de waarheyd is; dat is dat woord 't welk rijkelijk in onſe wonen moet; dat is den ſin des Heeren, en van Hem onderweſen te zijn: Dat is de waarheyd die God selfs is/ en die hy in zijn ſelven heeft; welke ſin hy mede deeld aan dien het hem belieft/ als de Heere hem ſelven aan onſe wil mede deelen.

2. Den ſin van het woord meent den menſch te verſtaan als hy het wat met zijn natuurlijk verſtand: Het verſtand van de waarheyd, en den ſin des woords, krijgen wy door het gevoelen van de waarheyd, als wy die verſtaan, en die onſe vrymaakt, door het werken in onſe zielen/ 1 Cor. 2. en dit gevoelen deeld de Heere mede aan die het hem gelieft/ Joh. 14. 3. De

3. De letter-kennis brengt ober den mensche een jammerlijke dood, zu en kan niet anders dan den mensch/ 1. Opgeblasen maken/ 1 Coz. 8. siet eens de geene die tot kennis zijn gekomen/ wat is daar een laatsdunkentheyd/ en veragtinge van zijn naasten; dat komt om datse niet gekomen zijn tot dat waaragtige geestelijke leven, anders souden zu haar gebzeken wel konnen sien.

2. Siet wat die kennis van God werkt/ een deugtsaam leven; maar veele die de waarheyd belijden/ steken minder uyt in goede werken, en deugden/ stribbende tegens zijn humeur. De kennis van de waarheyd, moest ons deugtsaam maken/ om de leere onses Saligmakers J. C. te verciereen dooz een godsaligen wandel, Cit. 2. Een Gereformeert Christen, die de waarheyd heeft en weet/ steekt uyt op een geestelijke wijze boven het Pausdom: maar waar is dien glans van heyligheyd nu te vinden?

3. Waar is de overgegevenheyd van een Christen/ dat leerd ons de Leere der Genade, daarom is de Saligmaker gekomen/ om zijn Discipulen te leeren dees eerste grondwaarheden/ van selfs verlochenen, haar kruys op te nemen/ en hem na te volgen. Maar al de deelen van de waarheyd, werden aangeleerd dooz sig selven/ en niet dooz den Heere; Ja de begeerlijkhend neemt de mensch gantsch in/ en selfs de herten van die de waarheyd belijden, 2 Pet. 2. Sietmen niet hoe slegt het onder ons gaat/ elk leeft na zijn begeerte/ en soo als het de wereld hem gebied.

4. Sietmen nu op de gevolgen, de menschen zijn soo onherstelbaar/ en gerust in haar doen/ dat

dat schoon haar aangewezen word datse natuurlijke menschen zijn/ sonder Geest, evenwel niet bekeert worden/ om datse meenen al bekeert te zijn/ en al gekomen tot die kennis: Hoe meenigmaal heeftmen geleerd hoe dat een Christen moet zijn eer hy ten Avondmaal naderd/ egter zy komen maar aan/ en meenen datse het al hebben; men neemt het qualijk dat een ander anders doet/ de haat en nijt is tegens Gods heylig Volk, zy weten niet wat het is te seggen/ dat die is geestelijk, en die is werelds, neen niemand beter dan wy die roemen op den Tempel des Heeren, en den uiterlijken Sleurdienst: Siet dat is een teeken datmen dooz de letter dood is/ en men weet het niet.

Mijn vrienden, wagt u vooz de letter, want zy dood, niet het beschreven word/ maar het woord sonder Geest; Hoe moesten wy dat woord ondersoeken/ en als nieuw geboren kinderen seer begeerig zijn; na die onvervalste melk van Gods woord, om daar door op te wassen; indien gy maar gesmaakt hebt, dat de Heere goed is, 2 Pet. 2. Ps. 1 : 12. 119 : 2. De Geestdyvers, en andere/ meenen alsoo ver gekomen te zijn/ datse geen woord meer noodig hebben/ maar dat is vooz de kinderen. Neen, een Oliphant kan daar in swimmen/ nogtans kan een Schaapje daar dooz gaan: de bediening van het woord is noodig tot den eynde toe.

Is 't waar datmen het woord niet moet aannemen sonder Geest, en mede gaande Genade; dat beneemt de mensche alle eer en steunsel als rietstaven van Egipten; maar wagt op den Heere/ om als met vleugelen der Arenden op te bliegen/

bliegen/ Aes. 40: 1. **Eer** gy het woord hoorb/ soo merkt het aan als een genoegsame kragt, om u ziel te brengen tot een geestelijke kennisse.

2. **Als** gy het hoorb/ soo sugt na boven/ en wanhoopt aan u eygen verstand/ sugt en verlanget na de werkinge des Geestes van boven.

3. **Laat** wy ons selven dikmaals ondersoeken/ hoe het met onse ziele staat: **Sijn** wy dooz de kennis gekomen tot een hovaardige nijdigheyd/ over u selven/ soo zijt gy daar dooz gesonken in u eygen grondeloos niet? **Heeft** de kennis in u gebragt een vertrouwen, dat Jesus is u Saligmaker, en vind gy niet dat gy daar dooz beter word/ dat is de rechte kennis niet; de letter dood u maar.

Laat dit u desperaat maken in u selven. **Siet** eens/ gy die meent tot die rechte kennis gekomen te zijn; hebt gy u selven al verlochent, en u eygen leven verloren/ en in Jesus het leven gevonden? **Wie** is soo overbloedig in goede werken? indien gy dat niet en bevind/ soo loopt niet meer soo onbesuyt heenen: **weest** veel besig in de aanmerkinge van Gods handelingen over ons/ over de Kerk, en ons Vaderland; en bysonder over ons selven/ die leden van Jesus Christus willen zijn: **Ondersoekt** u selven nauwe, en na de oorzaak van de slagen/ en plagen/ die ons drukken/ want het is een vzeemt werk/ als de Heere zijn Volk slaat/ Aes. 28.

Het is om datmen de naam heeft/ datmen leeft, en men is dood. **O** hoe moest een Gereformert Volk uytsteken in 't zieraad van heyligheyd, die Gods Huys zierlijk is; maar daar sietmen een deel dooden/ elk leeft vooz hem selven. **Daar** leeftmen

leestmen na het Gebod van de Heere God; de Geboden der Overheden/ worden meer gehoorzaamt als de Wet van God, wiens vrees is als ten Lande uitgebannen/ en hy staat al op den dorpel gereed om het te verlaten: en wee ons als God geweken is.

Sien wy hoe het al staat met onse saken/ en hoe het Groot en Kleyn al maken/ hoe het gaat in Politie en Kerk, ja de Leeraars selfs eens van nabij beschouwen/ soo sullen wy moeten bekennen/ dat daar soo een dood is: En wat is'er al werk aan om die doode en blinde menschen weer te recht te brengen?

Mijn vrienden, zoekt dog voorzigtig te zijn om niet op uiterlijke kennisse te staan/ en gaven te zoeken boven genade. Laat ons dagelijks Gods woord onderzoeken/ want het is ligt en volmaakt, Ps. 19. Altoos moestmen zoeken de leydung van Gods Geest, en onse herten na boven verheffen/ en wy niet te bezeden zijn tot dat de Heere ons zijnen sin en welbehagen leerd doen/ Ps. 143.

1. Om nu tot dit geestelijk leven te komen/ dat Gode soo aangenaam/ en ons betamelijk is/ soo moet eerst een dood voozgaan/ en een slagting. Hoe komt het dat dien levendigmakenden Geest niet en komt: gy en laat hem niet werken/ maar bedroeft en verbittert hem door uwe sonden; laat dan u eygen wil en begeerte swijgen/ het moet van boven komen.

2. Zoekt u ernstig te oefenen in het woord, en dat met Heylige sugtingen/ te lesen, en hooren; dat God u zijn Geest geve/ en wagt tot die Geest u leerd door het woord/ en niet door u selven/ Ps. 119.

3. Ver-

3. **Verfeld u met die de werkinge van den Geest hebben; boegt u by haar/ en agt u selven de minste te zijn; dan sult gy u kaars aan haar ligt ontsteken/ en gy ook ligt in den Heere zijn.**

4. **Steld u tot lijden, ja om te zijn tot teekenen en wonderen, Aes. 8. Van smerte en droefheyd wilmen niet aan/ daarom volgtmen de weereld, en de maniere van dien. Dus maaktmen datmen doet als andere: gy moet u setten tot smaat/ en veragtinge/ de Heere sterke u daar toe dooz zynen Heyligen Geest, volgens zijn dierbaar woord/ Rom. 5. Wy roemen in de verdrukkinge, dewelke lijdszaamheyd werkt, bevindinge, en hoope, dewelke niet beschaamt, om dat de liefde Gods in onse herten uytgestort is, door den H. Geest, die ons is gegeven.**

Gods kinderen moeten weten/ datse vry zijn van de Wet; wagt u dan dat gy u niet toepast de straffen/ en bloeken/ en dreygementen van de Wet, daar gy soo benauwt booz zijt/ als gy de opbobbeling van de sonde in u boeld/ en gy daar over droefig werd/ dat het vlesch nog soo strijd tegen den Geest/ maar die maakt u levendig/ want gy zijt der Wet gestorven, om Gode te leven, dooz Gods Almagtige genade; ja na het Doozschzift van Gods woord te leven/ tot zyn eere; al watse te horen leefden den Sathan, dat leven zy nu Gode, en niet haar selven; eygen eer/ en selfs liefde/ dat is gedood/ want het eynde waarom een Godsalige ziel moztijceert/ is om Gode te leven, 2 Coz. 4: 10, 11. De letter mag dooden, maar den Geest maakt levendig.

De Leere van de genadige regtveerdigmakinge van den armen sondaar/ om niet/ uyt genade, opent

opent geen deur tot sozgeloozheyd/ want alle die meest aandzingen/ de vergevinge der sonden om niet, die dzingen ook meest aan op de Godsaligheyd; 't welk genoegzaam blijkt in den geheelen Bzief tot den Romeynen: Immers die beel vergeven wozd/ die heeft veel lief; als te sien is in Maria, ja geen nauwer/ nog pzeriser/ en gods saliger zielen/ als sulke gelovige die vergebinge der sonden om niet hebben/ want zy zijn dooz de Wet der Wet gestorven, op dat zy Gode leven soude, Gal. 2:19. Paulus was van de Wet byz gewozden/ niet dat hy geensints geboelde zijn sonden/ nog byz was van de Wet/ booz soo beelse ons een regel des levens is/ datmen soo nauw niet aan de Wet verbonden sou zijn/ om die te gehoorsamen, gelijk andere seggen: Maar 't is soo niet/ want dan sou hun lastering waar zijn/ alsse ons na geven/ dat het soo nauw niet komt hoe wy leven.

Dat Paulus dit niet meent/ blijkt seggende/ dat hy Gode leven soude/ en na Gods Beeld vernieuwt zijn. 1. Om dat een Godsalige nauwer is verbonden aan de Wet als een ander/ want een kleyne sonde in een siegtveerdige/ is meer als een groote in een onbekeerde.

2. Paulus was byz van de Heerschappij der Wet, soo dat hy niet meer moetwillig aan de sonde toegaf. De kragt der sonde is de Wet, 1 Cor. 15. maar die was nu weg/ want een gemortificeerd Christen is vry van de Wet, ten opzigt van die ophitsende magt der sonde in een onwedergebodzne. Gods kinderen voelen wel haar ophitsend herte/ en verdochen blees/ als het moeyelijk wozd/ en raast tegen dat onweder-

ontwedergeboren deel: Maar zigt gy niet dzoebig als dat opkomt? is 't niet u vermaakt als dat dood is? klaagt gy niet gedurig over u verdorventheyd/ en verlangt gy niet om daar van ontslagen te zijn? 't welk in een natuurlijk mensch soo niet is/ want die zijn wellusten opvolgt/ is levendig gestorven.

3. De Wet dood de sonde, dooz soo veel die ons bekenet maakt wat goed is/ en als een Tugmeester ons dzingt na Christus; daarse in een onwedergeboozne is als een mes of twee-snijdent scherp zweert, Gal. 3: 24, 25. Een ziel die aan sig selve sterft/ is vry van de Wet, en het is mis dat de Godsalige haar somtijds de bloeken van de Wet toepassen/ Gal. 5: 18. Sy hebben den Geest van God/ soo dat hun ziele vry is/ 2 Coz. 3: 17. 1 Pet. 1: 18. Daar de Geest des Heeren is, daar is vryheyd. Dit is tegens 't verkeert oozdeel van sulke menschen/ die meenen dat dooz 't sterben aan de sonden/ dooz de doodslaande letter van de Wet, de mensch te meer gebzagt werd onder de Wet; Meen/ dat maakt u vry van de Wet, dooz het dooden van u leden die op aarden zijn. Andere konnen niet verdzagen de sterke aandzinginge van de mortificatie, soo wel inwendig als uytwendig; maar weet dat die sulks het meest doed/ is de vryste Christen, terwijl andere blijven onder de Wet, en die segt als een doodslaande letter; Soo lang gy soo leeft, sult gy zijn en blijven een helsche slaaf van de Wet. Ja de Wet sal u soo ontsellen/ dat gy sult als desperaat worden. Immer als eens d'een of d'andere van u beminste sonden aangetast worden/ hoe schzikt gy/ en word

wozd ontsteld/ wegens u doodschild; maar de Godsalige können met Paulus seggen/ schoon de letter dood, den Geest maakt levendig, want ik ben door de Wet, der Wet gestorven, op dat ik Gode leven soude. Dus komt uit de dood der sonden/ het leven der zielen voort.

De moztificatie is pijnelijk/ want het is een quetsing/ en dooding/ en kruyciging van onszelven/ en dat moetmen doen om Gode te leven. Hoe komt dat een mensch laat zijn handen afhappen/ de voeten affetten/ dan om het leven te mogen behouden; soo een kind Gods moztificeert met pijn/ om dat het Gode leven soude/ dooz het afsterben van den ouden mensch, om te beter in nieuwigheyd des levens vooz God te wandelen/ gelijk het Koorn-zaat, dat eerst sterft/ maar daaz na seer heerlijk staat: Sterft alle dagen aan u zelve/ al valt het bitter/ verstaubwt niet/ het is om het leven Gods te doen/ dat alderheyligste saligste leven, dat seker en eeuwig is. Rust dan niet vooz gy waarlijk seggen kont/ met Paulus Gal. 2:20. Ik ben met Christus gekruyst, en ik leve, dog niet ik, maar Christus leeft in my; soo doende weest verskerkt/ volgens Rom. 8:13. Indien gy door den Geest, de werkinge des lighaams dood, soo sult gy leven, hier in genade, en na-maalz in Heerlijkheyd.

APPENDIX,

O F

A A N H A N G S E L

van 't voorgaande, &c.

Die nu gaarn Christus Koningrijk bebozderd sag/ moest nu hand aan 't werk slaan/ terwyl alles onder ons sterft; duysternis bedekt de aarde, en donkerheid de Volkeren, wereld en vleesch neemt de Kerk in/ die sig maar uiterlijk eerlijk dzaagt/ schijnt een goed Christen, en daar in begint de Kerk te bestaan: Gods Geest gaat alom weg: Og dat veele begonden verligt/ en uyt die trant Chzistenheid/ den Heere toege-
 daan te worden/ en een nieuw leven, uyt den dooden mogt komen. Wy zijn nog onervaren in 's Heeren wegen, die gemeenlijk 't ligt uyt de duysternis/ en 't heyl uyt het onwaarschijnelijke voortbrengh. Ik woude dat wy woympjes maar beschouwens van 's Heeren werken waren/ en geloofden dat alles tot bebozdering van Jesus Rijk uytvalt/ na 't Hemels besluit, en van ons met geen gedagten te verbeteren is; die wy niet weten waar/ wanneer/ booz wien/ by wien/ hoe deselve te geschieden staat. O dat wy min booz de uytkomst, en meer booz onsen pligt en conscientie sozden/ en Jesus booz zijn Kerke soo sozgen lieten: wy souden meer booz Gods Rijke doen/ en beter uytflag ervaren.

Dit moeste alle Zions liefhebers wel overwegen/ en bebozderen/ want des waren Zions heyl veel daar aan gelegen leynd/ als waar toe het

het een kostelijk middel is: Wy mogen vastelijk vertrouwen/ en als waeragtig houden/ dat de Heere Zions Hoeder door der selver welstand (na zijn wijsheyd weet die van nooden zijn) wel zorgen sal. Den mensche staat maar na 't H. Woord en zijn gewisse daar uyt wel onderrigted/ te werk te gaan/ al scheen het rechtstreeks tegen de uiterlijke vrede en welstand der Kerke aan te gaan/ in vertrouwen dat de Heere die sake ten goede van de gemeene vrede sal laten uytvallen/ hoe wonder ons sulks dunkt/ en dat wy Gods heylige wijsheyd niet verstaan/ dat selve tot zijn eer/ en Zions welstand/ volgens Gods besluit dienen sal.

By gevolge moet men heel wel in achtting nemen/ het geene in onse Belydenis des Geloofs Artik: xxx. en xxxi. duydelijk gebonden werd/ dat de ware Kerke geregeert moet werden na de Geestelijke Politie, die ons onse Heere in zyn Woord geleert heeft. Sulks dat de Ordinantiën in Gods huys, moeten volgens Jesus Instellinge, met de werking van Gods Geest vergeselschapt gaan/ 't welk de ware oorde maakt. 't Is waar/ men kan wel een ander gestel invoeren door menschelijke wijsheyd en magt/ welke bestendig zijnde Eeuwen lang duurt/ na dat de wijsheyd en magt/ daar in gebruykt/ groot is; maar dat is van de ware oorde niet/ nog die Geestelijke Politie, welke onse belydenis, en Gods woord ten regel, en den Heyligen Geest tot Lydsman heeft. Hier van geeft de Roomsche Kerk een naamrugtig exempel, in haare Regeeringe, door Paus, Cardinalen, en Bisschoppen; Maar wy besluyten met goede reden/ dat de

ware oꝛdre van Jesus in zijn Huys beraamt/
 onder haar en haars gelijken/ niet meer be-
 staan konde/ als besemen sonder band. In-
 mers de Heylige Geest moet de band van alle
 Ordonnantien zijn/ meer als 't geene eene men-
 schelijke oꝛdze wijselijk en magtig beraamt
 hebben. Die oogen hebben om de ware oꝛdze
 in 't H. Woord te vinden/ en te sien hoese doo-
 den H. Geest leven/ en kleven kan/ die agten al
 de geschiktheid/ hoe stil en oꝛdentelijk alles toe-
 gaat/ ofse van Kerkelijke, of Politiken, met list
 of magt beleydet word/ enkel disoꝛdze of con-
 fusse te zijn.

Als het dat de Letter dood, maar de Geest le-
 vendig maakt, en God die een Geest is, in geest
 en waarheyd wil gedient en aanbeden zijn,
 behoorde men Geestelijke Leeraaren in weerde te
 houden/ die het op een Geestelijke Godsdienst
 geset hebben/ en onder de Herderen openbare
 ergerlijke Leeraars niet te verdragen/ tot schade
 van soo veele zielen/ en dooꝛtheyd van Gods-
 lige Leeraars/ die versmaad werden/ doo-
 welker dienst God nogtans soo merklijken op-
 gang in zijn Koninkrijk gaf. Ik kan niet na-
 laten mijn verwondering te uiten/ over de grouw-
 same wanschaphenheid/ daar wy toe gekomen
 zijn in ons Land en Kerke. Wat worden'er er-
 gernissen onder ons geduldet/ en hoe weynig
 ondersoek geschied'er op 't geen dat het ware lig-
 haam des Heeren Jesu Christi schadelijk is/ en
 quijnen doet: en hoe misnoegt is men menig-
 maal tegen Gesanten van Christus, diemen er-
 kennen moest seer regtsinnig in de leere/ en
 exemplaer godsalig van leven te zijn/ in welke
 de

de werkinge van Gods Geest soo naamkundige pzeuben geest/ in een tijd als soo veel te doen sou zijn in de uytsoyberinge van veele onregtsinnigheden; en als der geesteloozen/ en vleeschelijke Predikanten soo veele zijn.

Ma van die gestalte onses tijds komt ons dit quaat van daan; alle Geestelijk gesigt is weg; en daarom vermag 't meedelijden met den uytelijken toestand van een ergerlijck mensche/ al is het vergeselschapt met verlies van duysent zielen/ meer om dien te dulden/ dan 't medelijden met de Bruyd onses Heeren Jesus, die om haar Dienaar schreyd/ vermag/ om een Godsalig Man by haar te laten/ die consciencie van sekere ordre maakt. Want dat de Wereld/ ende Ioffer soozte onder ons/ die sonder genade en Geest, den slender volgen/ en daarom den fleur-dienst der Formulieren, fleshebben/ die men half slapende lesen/ en hooren kan/ of oock wel somtijds met een ingebeelde debotie/ dat sulck slag van menschen daar tegen hebben/ dat is niet te verwonderen/ sulck soozt is'er altijd geweest/ en beelden ons af dien gantschen sleep der Bisschoppelijke, in de Kerk van Engeland, met haar Common prayer, of algemeene Gebeden Boek, waar van met recht de Nonconformisten niet veel werk maken/ want het geen wijsheyd is dat men ymand aan 't gebuyk van sulke Gebeden sou binden/ ja een Dienaar des N. T. niet des letters, maar des Geests, moest toestaan na Gebeden tot God/ de werkingen des H. Geestes waar te nemen/ en in Gebeden of onderrigtingen te spreken na de gelegentheyd of omstandigheden des tijds vereyschen. Het is in dese wegwijkinge van

des Heeren Geest deser tijden/ onder de aller
 beklagelijkste saken/ dat wy nog veel nopende
 de regtsinnigheyd, en 's Geestes werkingen sien/
 hoe 't behoord/ maar dat wy niet en doen/
 't geen wy leeren/ en staande houden.

't Is waar dat de Heere Jesus zijn Discipelen
 zijn Gebed, dat hoort en volmaakt is/ heeft
 leeren bidden/ Matt. 6:9. Gy dan biddet aldus
 ONSE VADER, &c. Het is niet ongeoorloft dit
 voorschijft des Gebeds woordelijk te gebruiken/
 maar gelijk 't selve gantsch geen recht sonderen
 kan/ voer menschelijke Formulieren, als zijnde
 van de Meester der Gemeente, en der herten
 selve inmediatelijk voortgekomen; soo kan het
 met gene gedagten eenige nootsakelijkheid der
 Formulieren, van woord tot woord te gebruiken/
 onder de Christenen, gronden of bevestigen.

Men brengt voort dat'er verscheydene redenen
 zijn/ waarom wy ons aan die Formulieren
 behoren te houden en verbinden/ als zijnde in
 kragtige woorden bevat/ en t'samen gesteld: ook
 zijn het geen woorden van een Leeraar die daar
 spreekt/ maar van de gemeene Gereformeerde
 Kerke, en derhalven van sulken authorityd, en
 als soodanig daar na aan te dringen op der
 menschen consciëntien. De Formulieren zijn al
 in seer significante woorden bevattet/ en die dese
 onse Iosse Ceuwe soo heel passelijk niet zijn/
 en ik denke dat onder ons thans/ al gebonden
 souden worden/ welke die woorden in hare
 kragt niet ten vollen souden approberen, hoe-
 wel zy die nu soo al mede na den slender
 gebruiken; ja ik meene hadden wy thans die
 Catechismus, en Formulieren niet/ haggelijk of
 wy

wy nu den hovendzift sulker humeuren wel souden hebben/ van welke sulke schziften te verwagten waren/ uyt de naam van de gemeene Kerke. **Siet** hierom dunkt my seer nootzakelijck dese Formulieren in eere te houden/ en te gebzuyken. **Ma** onsz verval is soodanig/ dat dese tijden sulke schriften als van de gemeene Kerk beswaarlijk souden uytleveren: dog daar uyt volgt niet dat men altooz die wozden sonder eenige verandering sou gebzuyken/ tot dat het een slaperigen fleur word; daar toe is genoeg dat het Formulieren zijn/ of patronen, waar na men sig in bidden/ en onder- rigten/ eenigsz voeget. **Men** kan wel met heel andere wozden 't selve seggen/ ende Formulieren nalaten/ maar dunkt u dit soo veel/ en waardig/ dat men daar over soo eene roere en twist in de Kerke veroorzaakt? **Maar** wel- meenende Leeraars seggen/ dat het Gereformeerde Volk als Israel in Stephanias tijd/ stijf gewozden is op zijnen droesem: **Is** dat waar? soo en zijn wy immers niet anders als dooz eene heylsame omroeringe te genesen; volgeng mijn groote Meesters H. waarheyd, dat die niet doozbzeken kan sonder **Twist**/ schoon die niet voortkomt van die het goede zoeken te betragten/ maar van diese tegen staan.

Wie heeft 'er Geestelijke oogen/ die niet sien kan dat Leeraren en Toehoorderen in den trant van soo lang gewone/ en altijd deselve wozden/ sterben: diez het tijd is/ en de moeyte waardig/ datwe malkander opwekken/ om de saken die uyt Gods Woord in de Formulieren begrepen zijn/ met wozden uyt te dzukken/
die

die des Heeren Jesus H. Regterhand, in welke hy de Sterren heeft/ den Leeraren dan gelieft in te geven/ op datse na de gelegentheyd der Liedren/ met welke zy te doen hebben/ Gods woorden wijsfelijck bestuurt/ en die saken op de personen verscheydentlijck toeëygent.

Men mag met regt swarigheyd maken/ als men verstaat der Gereformeerde Leere is/ de kinderen van de alleronheyligste menschen/ die gebannen/ of Heydenen zijn/ te doopen/ als'er maar Christen belovers over stonden/ begond in bedenken te nemen/ hoe en op wat gronden der II. Schriften, op deselve dan toepasselijck konde zijn/ datse in Christo geheyligt zijn, en als leden zyner Kerke gedoopt worden: en daarom over die woorden swarigheyd maken: dog yder Leeraar heeft zijn byzheyd/ andere woorden te gebuyken/ in 't uytbuziken van Catechismus en Belijdenisse, ook in het doen der Gebeden, in welke hy gelegentheyd genoeg heeft om onrechtinnighend daar onder te mengen/ selfs onder Gods woord, soo wel als in 't onderrigten ontrent den Doop, 't Avondmaal, Trouwen &c. swarigheyd kan maken; bies het na 't voorbeeld der gesonde woorden/ moet 't samen gesteld zijn/ waar na yder zijn gedagten heeft te voegen/ en den Leeraar vrage 't gene den Antwoorder vooz af heeft gelesen/ en geresolveert met een goed geweten te willen en kunnen beantwoorden.

Maar waar in is een getrouw Leeraar te beschuldigen/ als hy in de woorden wat meer verandering maakt/ om de trant en doodslaap ynt te bzyben/ dooz zijn stem verandering;
be

behoorden men hem dat ongelijk niet te ver-
 geben? want dog meer of minder kan de soorte
 der saken niet veranderen: en hy heeft een
 eynde vooz dat in dese tijd soo seer nootsakelijk
 is. Daar is al lang van welmeenende Leeraren
 geklaagt over onsen sleurdienst, en specialijk die
 dooz Formulieren scheen beroozsaakt te worden?
 Het is al een groote vryheyd in dit Land, dat
 wy vry uyt mogen spreken/ en onse Conscientien
 quyten/ om in desen te seggen waar 't op staat.
 Maar seggen/ sonder doen/ werd nu de ge-
 meene quytinge van der menschen gewisse: in
 duysent Instantien ware sulks aan te wijsen:
 maar wie dat doet/ onverbzagelijk is 't in de
 Voorgangeren, die met haar doen bewijsen moe-
 ten/ datse meenen 't geene zy seggen. Dat zy
 met seggen haar gewisse quyten/ aangaande de
 pligten harer Toehoorderen; mits zy ook daar
 ontrent dooz tugt Ec. doen 't geen haar de Heere
 beveeld. 't Is waar; de herten en staan haar
 niet te veranderen. Maar als zy haar eygen
 pligten seggen/ moeten zy het ook agtervolgen
 met doen/ sonder 't welke hun seggen tot haar
 grooter oozdeel sal strekken. 't Schrijven nu
 van 't geen hy segt/ en seggen mag/ en kan
 hem niet tot schuld gerekent worden/ nog dat
 hy dat selfde doet/ 't geen hy leerd/ zijn/ en
 zijner Broederen pligt te zijn/ al schijnd eenige
 beroeringe daar uyt te ontstaan. Geloost my/
 onse doodsiekte en slender-dienst/ en is sonder
 groote beroeringen niet te genesen; d'ontstelte-
 nis komt van quade humeuren/ niet van de
 goede Medicijnen. Ik vzeese het uyt schizik van
 dien byrebauw komt/ dat onse Leeraren soo vele
 dingen

dingen seggen/ haar pligt aangaande/ in 't stuk van Kerkelijke magt, de Tugt &c. die zy niet doen/ en meenen sig met seggen sonder doen gequeten te hebben.

De Gemeente tot Sluys, staat den uytwerp van Do. Coelman aldaar te lijden/ ter oorzake van zijn bymatige onderrigtinge/ en Gebeden/ niet om dat hy sondigt tegens eenig Gebod des Heeren, want God nergens geordineert heeft/ Formulieren in zijnen dienst te gebruiken: niet om eenig onregtsinnigheyd/ want hy is beproeft in de waarheyd: ook niet om eenige ongehoorzaamheyd aan de Kerkelijke ordre, want die en wyschen niet het oplesen der Formulieren van woord tot woord/ want niet een Leeraar die dat soo onderhoud/ en niet een die daar over berispt word. Maar alleen dat hy die Formulieren, daar niet van woord tot woord gebruikt/ daar mense nog gewoon is te gebruiken/ en een byre onderrigtinge doet voor 't Avondmaal: soo dat hy niet blijft in de gewone plegtigheden met andere. En dus is 't niet eenige Wet of ordre, maar de gewoonte daar hy om leyd. Og laat ons toefien dat de slendria metter tijd niet op den Throon raffe/ in plaatsen van Kerkelijke Ordinantien, dat wel plag 't Oordeel te zijn der gener die deselve boven des Heeren Ordinantien begonden te verheffen.

Men houd de Kerkelijke Ordinantien te zijn Wetten, die sonder sonden te overtreden zijn/ uyt kragt van 1 Coz. 14: 33, 40. en dan agt men de practijke of usantie, een Uytlegster te zijn van die Ordinantie, hoe dat zy ook van de selve mogt afloopen. Een verbaarlijk quaat/
want

want of dat selve in Regten en Wetten der menschen duidelijc mogte zijn/ ja in tregn komen/ in de Godsgeleertheyd, nochtan in Kercken-bedieningen is het doodelijk; dewijle daar eenen jaloeschen Wetgever is/ die volkomen Ordinantien over en in zijn Koningrijk gemaakt heeft/ en niet wil dat eenige gewoonten daer tegens sullen obtineren. Ende in waarheyd/ dat ware alle Reformatie (daar alle onse vroomste Leeraren soo sterck op dzingen) met eenen besem uytgebaagt; want de Leere onder ons/ na waarheyd gesteld zijnde/ niet dan de practijcke staat onder ons te verbeteren; komt dan dat eens in/ dat wy den sin van Christus onser Konings Wetten, nopende de bedieninge van zijn Koningrijk moeten binden in de Kerkelijke Ordinantien, en den sin van dese in de Usantie, soo is dan ons doen een Regel van ons doen; en vaart wel van alle verbeteringe, en Reformatie, en Politie en Kerk, in den Lusthof, of stercke der II. Ordinantien, van den Koning Jesus. Wat rechtshapen Dienaar sal sig in Ambassade zijnde/ in 't uytvoeren van zijne boodschap/ waar toe hy van den Koning genoegsame instructie heeft/ laten binden aan woorden die hem zijnen Koning niet heeft boozgeschreven? Ja en moetmen niet geloven dat den Koning, soo eenen send/ welkers welsprekentheyd en gestwintheyd/ hy den uytvoer van zijne meyninge in zijne instructie bevattet/ wel toevertrouwt. Seker soo doedmen Gods Geboden wel te niete/ op dat der menschen insettingen onderhouden souden worden. Heeft niet de Heere weg gaande/ uytdukkelijc geboden/ dat zijn Dienaar van hem sou afhangen/

en hem de eere geven van op hem te wagten als zijne saken in zijn boodschap te doen waren/ selfs in tegenstelling van zijn eygen sozgbuldig oberleg/ met belofte van zijns H. Geestes uystand en ingifte/ wat hy spreken soude/ selfs in boeyen, hoe veel meer in vryheyd, en sal soo een Dienaar in veragtinge van dat allez sig selven binden laten aan voorgeschreven woorden, die soeken/ binden/ en lesen/ uyt een Boek: my dunkt dat het wel wat na een Comedie gelijkt.

Seker dat raakt my 't herte: want hoe ik dat van binnen overdenke/ en wentele/ ik blijbe in de eerbied aan des Konings woord, en in de noodzakelijkhed van de verwagtinge op zijne beloften hangen; en kan wel sien dat gelijkt een aardsehen Konings eere daar aan hangt/ dat hy eene goede keuse doet in 't verkiezen van eenen bequamen Gesant, of Uytspreker van zijne meyninge/ alsoo dese Konings eere daar in gelegen is/ dat hy dooz zijn Geest, zijnen Dienaar de woorden ingeeft/ die in gelove daar op wagtet; anders gaat de werking des Geestes weg/ als het wagten dooz 't gelove, en afhangen van den Hemel ophoud. Och hoe seer gaat met'er tijd de kragt van sulke/ en diergelijke Schriftuurplaatsen uyt het oog/ na de mate in welke de bebindinge der sake selver vermindert en vergaat; want ingevalle dat wagten en vertrouwen op des Heeren invloed levendig ware/ ik meene men soude ontrent dese saak een geheel andere tale hooren. Och wat zijn dat waarblijkelijke teekenen, dat de Heere van ons wijkt/ en dat'er een gemeene doodslaap is: En nochtans sulke taste

tastelijke ongerijmtheden worden niet gesien/
om dat het niet aan onse herten legt.

't Is waar/ daar zijn wel grooter dingen te
Reformeerē in de Kerk, waar aan veel getrouwe
Leeraren souden werk vinden/ maar wie derster
eerst de hand aan slaan/ en als een regt Discipel
in Jesus Kruys-schoole daarom lijden/ en dat
voorzbeeld navelolgen en verbeteren? Immerg
erkennen wy dat'er veel te Reformeren is/ waarom
die dan niet by de hand genomen/ die sullen
immerg waard zijn datmen'er om lijden soude.
Is het billijk datmen stille sit/ in soo een alge-
meene ontsteltenisse/ tusschen de stallinge, hoorende
de bletinge der Kudde, en dat om de groote
inbeeldinge/ en ondersoekinge des herten/ diemen
heeft over de swarigheden daar uyt te ont-
staan? en datmen daar dan op zijn gemak zijnen
Broeder critiseert, en die van Land steekt, dit
is te swaar/ en dat is te licht, (Ec. Neen/ men
moest selver de hand uyt de mouw steken/
eermen een anders doen veroordeeld: Des
Heeren oogen, die 't Land doozwandelen/ en na
waarheyd sien/ vindse struykelen op de straten,
en of niet sommige die de naam van vroomē
dzagen/ hier de hand in hebben/ ja weenen
Gode een dienst te doen/ weet God, die alles
weet: Immerg men veroordeeld genoegsaam
't geen men hoorde/ en wel verstaan zijnde/ niet
en probeert, en daar in men zijn Broeder in
lijden siende/ niet en helpt/ en soo voortgaat
tot grooter saken. Hier geld 't geen onse
grooten Meester segt/ die met my niet en is,
die is tegen my, Matth. 12 : 10. Niet helpen/
is hier veroordeelen.

Men weet/ siet/ roept/ en belijdt vooz God/ daar zijn grove en groote dingen te Reformeren, en ondertusschen wat besoinjes tot Reformatie vallen'er in Kerkenraden, Classen, en Synoden? Hun uwer was pzijsfelijk/ alsse van goeden gronde quam: Speurtmen in sommigen in 't verdedigen der waarheyd (de Heere gebe dat den brand van 't Jaar 1618. niet weer op en gaat/ en d'een besigheyd zu om alle gedagten van Reformatie uyt den sin te stellen) maar werd'er wel veel gerept van de verbetering der zeden? neemtmen wel veel by de hand/ waar dooz de Kerke gesuyvert mogt worden/ Zion een glans krije/ Jerusalem een lof op aarde werde? ¶ dat dien sleurdienst eens ophoude/ en 't werk des Heeren in verbied/ en uwer betragtet werde? gelijkt dese gestalte van 't Gereformeerde Christendom wel eenigermate na 't geene zu genoemd word? Wat heyligheyd, verlochening, en wat uytstekentheyd bespeurtmen daar in? En o wonder! onder soo veel Herders, Sienders, Wagters, Opsienders, wat word'er gepoogt of gedaan tot verandering? ja niets tot verbetering.

Ik staa hier in verlegen/ en niet min daar ober verwonderd: ik kan geen reden daar van uytbinden: daar zijn nochtans wel menschen/ maar wat is 't? de eene ontbreekt het hier/ en d'andere daar aan/ en te samen aan de eenigheyd des Geestes, dooz welke zu alle hare pogingen en bequaamheden t'samen bzingen/ die een goed werk mogten uytmaken. Ook hapert het ons Voorgangers aan 't gesigte van Gods eeuwige wijsheyd en hoogheyd, om met vertrouwen/ en verlocheninge van eygen wijsheyd 't werk by de

de hand te nemen. Wy zijn stijf geworden op onsen droesem, en geen suyveringe is apparent als dooz groote omroeringe en beweginge: welke dan sonder groote swarigheden/ lijden/ vervolgingen/ toozn der Overheden, uytwerpingen/ te rug gaan van beelen/ &c. niet en konnen toegaan: En siet/ daar ontbreekt ons vertrouwen en verlochening, want als wy die dingen te gemeet sien/ dan binden wy wijselijck quansung een reeffen in/ en meenen Gode een dienst te doen/ met de Kerke te sparen/ tot dat die geen Gereformeerde Kerk meer gelijkt.

Wy dunkt/ ik sie wel eenige welgemoede Voorgangers, die het daar opsetten souden; maar dien ontbreekt het dan weer aan den Geest der overtuyinge, sughtende maar/ Heere leerd my wat ik doen sal: Een gemeene swarigheyd/ onder ons gespzoten uyt de letter-kennis, in plaats van de Geestelijke, is op den Throon geraakt. Dat onse Leeraren de sake selve soo wel aan 't herte gevoelden als zyse in 't verstand weten/ en met woorden somtijds ook wel in de gebeden uytzukkten booz den Heere/ haast souden zy weten wat zy doen moesten: Als God selve het Deel en Lot onser Erve is/ dan geeft hy ons ook Raad, Ps. 16: 5, 7. Maar by gebrek van dien/ geschied het dat als men in soo een Oceaan van ongestaltens insiet/ men niet een en vind waar te vatten/ soo verbergt de Heere de overtugging/ dat dit of dat het is/ waarom alles te lijden/ en alle bewegingen uyt te staan souden zijn. Geliefde die H. Majesteyt dit te geven/ en daar by een gesigte van zijn Hoogheyd en Wijsheyd, haast greepmen veel dingen aan/ in ver-

vertrouwen op zijn Almagt om te helpen/ ende in gelatenheid op zijne Wijsheyd, in te brengen/ en gehengen over zijne Kerke, wat hem behaagt.

Gave de Heere/ dat maar veele aan 't werk quamen/ wie weet of het niet de Heylige Majesteyt behagen mogte yet van yemand te doen voortkomen/ 't geen de spijker op 't hoofd trof/ ons onstelteniſ aan 't herte bragt/ en daar doorden Koning Jesus op zijn Throon geraakte/ daar 't geen hy nu opheft van 't Regt der Kerke al by na sweemt/ 't geen van alle de nijdige/ hooberdige/ vleeschelijke/ buuten staande/ omhelst woedende/ heyl mogte toebzengen aan Zion, andersintſ sie is een draevige en doodelijke uytſlag voor de Kerke te gemoete. De Aarde is des Heeren, Hy heeft plaatse en Menschen genoeg/ daar hy zijn Rijk op regten kan/ als 't hier in zijn ongestalte/ verwelkert/ en sterft. De Heere behoeft Nederland daar voor/ daar hy soo veel moeyte en kosten aangelegt heeft. Immerſ door vasten en bidden, en ons te bekeeren van sonden/ is den Hemel te bestozmen/ en Jehova aan onse zijde te krijgen; die doe van voortſ/ dat goed is in zijne oogen. Ag Heere geest nu heyl en voorspoed, send u Geest uyt der hoogte neder/ en laat u werk niet varen/ maar behoud dat in 't leven, en de voortgenomene Reformatie sonder verhinderung voortgaan; en wy van deugd/ tot deugt, van kragt, tot kragt/ van Godsaligheyd, tot Godsaligheyd/ heenen gaan in uwe Mogentheden, om al uwe Werken te vertellen: **O** gy die des Heeren doed gedenken, en laat geen stilswijgen by u zijn/ voor dat

Jehova

Jehova Zion bevestige/ en Jerusalem stelle tot een Lof op Aarden, ja die verbuld met Gods kennisse en Heerlijkheyd, want Hem toekomt van Engelen en Menschen/ alle lof, prijs, eer, en danksegginge, tot in eeuwigheyd. Amen.

E Y N D E.

Der Gelovigen Geestelijke
DOOD, en LEVEN,

om *Christus* haar *Hoofd* gelijkvormig zijnde, met hem geopenbaard te worden in *Heerlijkheyd*.

Begrepen in een *Predikatie*, tot *Utrecht*, in de *Dom-Kerk* gedaan, door den saligen Heer,

J. V. LODESTEYN.

Den 15 *Augustus* 1676.

Col. 3: 3, 4. Want gy zijt gestorven, ende u leven is met Christo verborgen in Gode. Wanneer nu Christus sal geopenbaart zijn, die ons leven is, dan sult ook gy met hem geopenbaart worden in Heerlijkheyd.

GELIJK als de Gemeenschap met Christo en zijn Kerke nauw is/ soo isse ook kragtig en vrugtbhaar/ als den band is van twee Egtgenoten, en gelijk het Hoofd is met de Leden, de *Wijnstok* met de *Kranken*/ soo staat het met Christus genade/ en met de *Bruyd* de *Kerke*. *Christus* is haar *Heere* en gewenschte *Man*. Sy zijn veele leden/ en een lighaam met *Christo*/ die haar *Hoofd* is/ en de *Wijnstok*, *Aoh.* 15. En gelijk de vereeniging nauw is/ soo isse ook kragtig en vrugtbbaar, zy werden bekragtigt met vrugten der gerechtigheid; God geeft haar het leven, en soo past daar op de vrugt/ soo dat zy eene *Plante* werden met Christo, in de gelijkmakinge zijnes doods,

doods, en wy sullen het ook zijn in de gelijk-
 makinge zijner opstandinge. Rom. 6:5. Weſthalten
 dat in Chriſtus waaragtig iſ/ dat iſ ook in
 haar mate waaragtig: Sy zijn met Chriſto
 geſtorven/ en opgewekt/ als Chriſtus geagt
 wierd als een ſmaad/ en veragt/ ſoo ſtaat het
 ook met de leden, ſoekt dan de dingen die
 boven zijn/ niet die op aarden zijn/ want gy
 zijt geſtorven, en dood aan de wereld/ hoe ſoud
 gy dan aardſche dingen ſorhen/ want gy leeft/
 en gelijk u hoofd Chriſtus boven iſ/ ſoo moe-
 ten ook zijn leden na boven ſtreven by de
 Choren der Engelen/ en de Geeſten der vol-
 maakte regtveerdigen.

Nu vertoonen ons in deſe woorden/ de aan-
 gename vrugten die op het ſoeken van de dingen
 die boven zijn, volgen/ waar in wy ons ver-
 maken konnen. 1. Spreekt den Apoſtel van de
 uytverkoorne. 2. Hy verklaart datſe geſtorven
 zijn. 3. Datſe leven. 4. Datſe verborgen zijn in
 Gode. 5. Dat het onmogelijk iſ datſe wat
 anders ſouden ſorhen/ want zy zijn geſtorven.

1. Daar werd getuygt van de gelovigen,
 datſe zijn geſtorven. Daar zijn 'er wel veele
 die de naam hebben datſe leven, maar die dood
 zijn in de ſonden/ weynige leven door het ge-
 loove in Chriſto/ en wandelen weerdiglijk zijn
 Evangelium, daar Chriſtus haar roem en ſauſe
 iſ/ en al haar vermaakt. Paulus ſegt/ die zijn
 geſtorven. 't Iſ een wonder-spreek, dan weer
 ſegt hy/ datſe leven: dan verſ 5. datſe moeten
 dooden de leden die op aarden zijn; maar wat
 halt 'er veel te dooden als zy geſtorven zijn.
 Den Apoſtel verſtaat niet die in de natuure
 26 zijn/

zijn/ maar Gods kinderen, die weten wat het leven in Christus is/ die sterben de sonden af/ en bzingen het lighaam der sonden t'onder/ die kruycigen dat/ en geben het doodwonden/ haar gantsche betragtinge is te dooden, en zyn rusten niet vooz datse het op de doodbank hebben. Christus is de verdienende, en toepassende oorzakke/ hy heeft de straffe en den toorn Gods gedragen/ en heeft verwozven dat de kragt van de sonden gebroken is; hy is gestorven vooz de sonden/ en opgewekt tot onse Regtveerdigmakinge, en heeft het leven verwozven: en dat bleek als Christus seyde/ ik ben dood geweest. en siet ik leve, Apoc. 1:18. en de Heere Jesus past dat toe dooz de regtveerdigmakinge en heyligmakinge, en send zijn Geest/ die de uytverhoorne in neemt/ en bzingt tot Christus/ en hy maaktse altemaal levendig/ schijnd in hare herten, om te geven verligtinge der kennisse der heerlijkheyd Gods, in het aangesigte Jesu Christi, 2 Coz. 4. Die Geest overtugt haar/ soo datse sien datse dood zijn/ en leggen onder den vloek, en zijn een t'samenknoppinge van ongerechtigheyd: Opent hare oogen datse beschouwen den Koning der eeuwen, ja Christus selve/ zijn beminnelijcke schoonheyd daar verlieven zy op/ soo dat de wereld/ die haar van te voren soo heerlijk en schoon was/ die verliest al haar glantsch en schoonheyd/ dewijl niemand hem gelijk is in schoonheyd: daar zijne begeerig na/ dat beschouwen zy/ daar in verliest haar herte sig/ en zy seggen gelijk een hert schreeuwt na de wateren, soo dorst mijn ziel na den levendigen God, Ps. 42. Am-
mer

merſ; zy kunnen ſonder dat niet leven/ nog heenen gaan/ maar vallen in Jesus armen, en in zijn ſchoot, levende in Chriſtus dooz den gelove: dewijle hy haar lief gehad heeft/ en vooz ons in 't vleesch geleden/ soo wapent gy u ook met deselve gedagten, dat die in 't vleesch geleden heeft, ophouden van de sonden, om nu niet meer na de begeerlijkheyd der menschen, maar na den wille Gods, den tijd die overig is, in het vleesch te leven, 1 Pet. 4: 1, 2. **O Heerlijke ſake/ wat moeſt de liefde Chriſti ons dzingen tot weder-liefde, 2 Cor. 5: 15.** Als die oordeelen dat indien een voor alle gestorven is, zy dan alle gestorven zijn. Ende hy is voor alle gestorven, op dat de geene die leven, niet meer haar selven souden leven, maar dien die voor haar gestorven, ende opgewekt is.

Sy roemen niet als in Chriſti kruys: De wereld kan Gods liebelingen niet verdzagen/ want zy zijn gestorven aan de wereld, en daarom dzagenſe haar als ſoodanige/ en toonen datſe het geloven, ſchoonſe van de wereld veragt en geſhaat worden; waren de aardſche dingen u doel/ daar aan ſou blijken dat gy dood waard/ en als de dood quam/ en gy moeſt ſterven/ ſoud dan onbereyd zijn/ en wat ſou dat eſſendig weſen. Den Apostel ſegt wy moeten de dood Chriſti omdzagen/ hier en iſ de ruſte niet/ daar iſ niets in dat verſadigen kan/ wy kunnen geen twee Heeren dienen, de wereld iſ niet eene ziele waardig/ al wat in de wereld iſ/ dat iſ niemendal vooz die daar aan geſtorven zijn/ toont dat gy dit geloof/ en dat u leven iſ verborgen in Gode.

Den Apostel ſpreekt van een leven dat ver-

borgen is in **Chристо**/ en **Gode**. Alle leven is geen regt leven/ want veele zijn dood in sonden en misdaden, **Eph. 2.** maar dit leven, daar den Apostel van spreekt/ is de naam van het leven waardig/ want het bloeyt uyt **Christus** leven die **God** wederbaart die leeft dooz 't Geloof in **Christo**/ en leeft ook dooz zijn eygen geloof/ en dooz de kragt des Geestes, soo datse in de kragt Gods bewaart werden, door het gelove, tot de saligheyd, **1 Pet. 1:5.** Neygt u ooren tot my, komt en uwe ziele sal leven, **Aes. 55:3.** **Christus** is de oorzak van 't leven/ en hy is 't leven van ons leven/ daar uyt spzuyt al het geestelijk leven. **Christus** is u leven, dat andere missen/ maar heeft u uyt genade gegeven/ als hy tot u leggende in uwen bloede/ zeyde/ leeft, ja leeft, **Ezech. 16.** Men leeft in **Vader** en **Soon**, die hem heeft/ die heeft het leven, **1 Joh. 5:12.** leven dooz de **Geest**, en dat zijn dan uytmuntende **Persoonen**. Het leven is seer dierbaar/ soo dat selfs de **Satan** zeyde huyl voor huyl, al wat de mensche heeft sal hy geven voor zijn leven; maar dit geestelijk leven dat bestaat in vooz Gods aangesigte te leven. In **God** is de grond/ en dat leven werd ogehelder tot de salige eeuwigheyd, en is verborzen in **Chристо**.

De wereld kent dit leven niet/ die Gods **Geest** niet heeft/ die begrijpt niet de dingen die des Geestes Gods zijn: zy zijn hem een dwaasheyd, hy kan nog wilsse niet verstaan: maar de **Geest** leefde in desen **Apostel**, en **Christus** selfs/ den **Vorst** des levens, die kende hem. 't Is verborzen vooz die de naam hebben datse leven, en selfs is 't wel verborzen vooz die het prediken en
niet

niet verstaan: Daar van komt den haat in de Huysgesinnen, tegen die daar in leven/ welke ook een afkeer hebben van de dood en wereld/ Prov. 29: 27. die recht van wegen is, die is den Godloosen een grouwel, hy kan 't niet dragen: Soo Christus zijn leven is/ sal het openbaar worden/ al sietmen het somtijds niet; men is omset met veel ydelheden/ men kan 't niet sien/ 't is somtijds verborgen in de herten van Gods kinderen, als 't goud dat in de aarde beslooten is/ en die heerlijkheid en kennis, die de Heere op haar geleyd heeft/ die is beswakt/ somtijds door de vuust-slagen des Satans/ soo dat hy niet kent 't geen zy hebben; 't is verborgen met Christo/ die sit ter rechter hand Gods, en is hoog verheven: de wereld kent nog siet hem niet. Doe Christus in de wereld was/ sagmen zijn Heerlijkheid niet/ als eenige weenige gelovigen; soo en agt de wereld Gods kinderen niet/ en zy hebben schoone schatten in Christo/ die daar na blinken sullen.

Verborgen in Christo in Gode; in dat wesentlijk leven/ het beginsel van het Geestelijke, onstreekt God in zijn kinderen; God heeft dat daar in gelegd/ en queekt het op/ maar het wesen selfs dat is by God weg gelegd/ Ps. 31: 20. O hoe groot is dat goed, 't welk gy weggeleyd hebt voor de gene die u vreesen. God bewaart dat tot zijner tijd. U leven is met Christo verborgen in Gode. Konnen Gods lievelingen wel anders als na boven streven/ daar haar schat is/ moet haar herte zijn/ dat moet na boven gaan: daarom onthoud u van dingen die u belemmeren/ en siekte of tering

aanbzingen en u onbeguaam maken. Hoe smaakt dat als men siet het portrait van een Christen? Hoe genoegelijk is dit/ dat zy soo hoog boven andere opgeheben worden? maar hoe smertelijk is het/ dat het soo weynig gesien werd? Het tijne Goud is verdunstert/ zy leven niet na haar staat/ en in al de Huysen zijn dooden.

Deele belijden de waarheyd/ dat het soo moest wesen/ maar en doen het niet/ het zijn luye dienstknegten/ als offer in Christus geen kragt, nog volheyd genoeg was. Dele leven na den vleesche/ en mogten zy hier altoos blijven/ vrolijk zijn/ en wel leven/ en haar baden in wellusten/ zy souden niet anders soeken. Dele leven vooz de Weereld, en weynige zijnder die gestorven zijn aan de aardse ydelheden. Dele die niet als aardse dingen bedenken, en niet hoog na boven vliegen. O gy zijt ongelukkig/ 't is geen ziele goed/ 't is te smal en te kort om sig onder te verbergen; 't is het webbe der spinne koppen/ 't zal niet bestaan: nu leeft gy vrolijk/ en zijt goets moets/ en gy besit u hert met vzeugde/ maar gy zijt ongelukkig met den rijken Man. Dog Lazarus was gelukkig/ die had het beste goed, en algenoegsaam deel.

Christenen gy moet hoger gaan: Christus moet u overvloedig Goud zijn/ gy moet sterben aan de dingen van de Wereld. Christus is u liefde alleen waardig; gy sult het u beklagen op u dood-bedde/ dat gy Jesus niet gesogt hebt/ nog de dingen die boven zijn/ maar aardse/ ydele dingen/ die geen nut doen. Bid God dat hy u geve 't Eeuwige leven, en dat de Geest wil

wil blafen in de doode beenderen; **Coond** dat u toenemen openbaar is/ schuddet u uyt den stof/ sijt dood aan de Wereld/ ende lusten des vleesch. **Slaat** uwe ogen op den Man der wensing: niigt u ooren na hem diens lippen druypen van Honingseem: doed open de deur van u ziel/ nodigt **Jesuf** tot u in te komen. **Segt** o Koning leeft, en laat ik tot u lof zijn: de **Heere** segt/ komt tot my, ik heb leven, dat de Wereld niet kend; 't **Is** verborgen in Gode, soo moet gy **God** tot luyster en heerlijkheyd wesen. **Laat** u niet smerten wat de **Wereld** oordeeld; smaden en vervolgensse u/ agt het niet/ denkt soo hebben zy **Chzistus** gedaan.

Vraagt u moedig vooz **Godt**/ en nederig by u naasten; gy hebt een groote schat, **vraagtse** moedig en **vzolijs**/ verheugt u in den **Heere**/ **wagt** u vooz **ongeloof**/ dat schadet u/ **blijft** niet in u selven/ **maar** volmaakt in **Jesuf**/ **zijt** daar mede **opgenomen**: **nodigt** en **lokt** **Jesuf** tot u/ en **seg**t u **Slinkerhand** zy onder mijn hoofd, en met u **Regterhand** omhelset my. **En** gy **sult** u daar in vooz **eeuwig** verlustigen: O eeuwige liefde, doet ons daar in vermaken en verquikken, tot wy daar boven sullen zijn in die salige eeuwigheyd. **Ammeris** die gestorven is/ die is geregtveerdigt van de sonden/ en moet soo als een geregtveerdigde, vooz den **Geloove** leven.

Men moet alleen vooz **Gode** leven, **Rom. 6: 11**: **Alsoo** houd gy lieden het daar vooz/ dat gy wel der sonden dood zijt, maar **Gode** levende in **Christo**. **En Rom. 14: 8**. Het zy dan dat wy leven, wy leven den **Heere**; het zy dat wy sterven, wy sterven den **Heere**. 't **Is** dat den mensch zijn **leven**/

leven/ en alles wat hy heeft/ over geeft aan God. 't Is een leven dat komt uyt een ligt/ dat God geeft/ of selfs is in den mensche/ daar dooz hy dan werd gebragt uyt de magt des Satans tot God/ en werd overgebzagt uyt het Rijke der duysternisse/ en geset in 't Koningrijke des Soons zijner liefde: dat is een Christen te zijn; gy hebt de naam dat gy leeft: maar vele zijn Christenen in hare oogen/ en in de oogen van andere/ haars gelijk: want gy beleyd de waarheyd, doet pprofessie van de Religie, gy spzeekt de woorden der waarheyd, en van menen andere dat gy de waarheyd hebt in het binnenste/ te weten onder Benefitie van hare blindheyd. Gy weet u te wagten van groote sonden/ en gy bootst soo na de gedaante van een Chzisten.

¶ maar gy zijt dood segt Chzistus/ ik heb u mijn Geest niet gegeven/ of zy leyd nu t'eene maal onder de asche gedompelt/ soo dat gy niet en wandelt na den Geest, en dan is 't of gy dood waard/ en soo hebt gy wel de gedaante van Godsaligheyd maar de kragt daar van verlochent, 2 Tim. 3: 5. En dit is een gevaarlijke staat/ 't welk blijkt uyt die plaatsje daar Jesus spzeekt tot de Joden in sijnen tijd: de beste onder haar waren de Phariseen, die leerden de waarheyd/ zy maakten hare gebensedel's bzeed/ en de somen harer kleederen groot; zy doozreysden Landen en Steden, om een Joden genoot te maken/ zy reynigde het buytenste des Drinkbeker's en Schotel's/ maar siet hoe dikwils de Saligmaker het wee over haar uytroept/ Matt. 23. Het zijn blinde Leydslieden der blinden, en soo den blinde de blinde leyd/ soo sullense beyde in de graft vallen, Matt. 15. Laat

Laat ons de saak eens van binnen in sien/
nebens de gestalte van een eerlijk Christen/
of hy niet de naam heeft dat hy leeft, en nog
dood is.

1. De sulke gaan ter Kerke, en maken
conscientie datser veelmaals moeten gaan. 't Is
waar andere nemen het soo nauw niet/ maar
gaan evenwel ter Kerke, dat zijn de genen daar
van staat datse sullen seggen Heere gy hebt in onse
straate geleert. en zy horen het selve/ Luc.
13: 26. Soo staat'er van het Saad, dat valt op
een Steenrotsige aarde, of onder de doornen en
het brengt geen vrugten voort/ Matt. 13.
't Woord is haar geen twee snijdent Sweert, dat
doortgaat tot de verdeelinge der zielen, en des
mergs ten brengt geen veranderinge voort/
maar zy zijn als de kinderen die op de Fluyte
speelden, en men niet danste, en klaagliederen
songen, en zy hadden niet geweend, dat zijn
de sulke daar de Heere over klaagt/ Ezech.
33: 31. Zy komen tot u gelijk het Volk pleegt
te doen/ zy zitten voor mijn aangesigte als mijn
Volk, en hooren uwe woorden/ maar doense
niet; zy maken liefkosingen met hare lippen/
maar haar herte volgt de gierigheyd na.

2. Zy doen belijdenisse van de waarheyd, zy
weten daar soo wat van te spreken/ en dat som-
tijds geleerdelijk, konnen daar van disputeeren,
ende waarheyd verbedigen en gelijk sommige het
voort een ware Kerk houden/ daar men de waar-
heyd maar suiver leerd: soo houden dese het
voort een goed Christen, die maar de waarheyd
beleyd, en soo bedriegt den armen mensch hem
selven/ want hy heeft maar de woorden der
waarheyd,

waarheyd, hy kend de waarheyd niet/ soo als men die behoort te kennen/ 1 Coz. 8:2. Want anders sou hy de waarheyd doot/ en weer doot sien/ en alle desselfs kragten en gevolgen.

3. Zy gebuyken de Sacramenten, gaan ten Avondmaal, want indien zy dat niet deden/ dan souden de Predikanten komen/ ende seggen gy moet ten Avondmaal gaan/ anders verwaarlooft gy uwen Doop; en soo worden haar kinderen oot onderwesen/ en geleerd soo eenige woorden opseggen/ en daar mede soo werdmen een fatsoenlijk Christen/ dese zijn van de geene die ten jongsten daage sullen seggen/ Heere hebben wy niet in uwe tegenwoordigheyd gegeten en gedronken, maar de Heere sal seggen/ wijkt van my, ik en heb u noyt gekent. Die ten Avondmaal wil gaan/ daar moet een geestelijk leven in zijn; want 't is geen spijsse voort dooden, maar voort levende. Men seydmen/ dat is Geestdrijverey/ en Labadistery, wat souden spreken van geest en leven: maar og lacy, zy hebben nog niet verstaan de woorden des Apostels/ 1 Coz. 11. Een yder mensch beproeve hem selven, of hy in 't gelove is, en eete alsoo van dat brood, &c.

4. Sommige van haar zijn al veel in den gebeden/ 't zy in haar kamers alleen/ of met haar gesinde: Na zy souden wel conscientie maken van sonder bidden te gaan eeten/ of sig ter neder leggen om te rusten: daar toe hebben zy dan eenige woorden uyt een boek geleerd/ die zy opseggen: ja sommige bidden oot wel uyt haar hoofd/ en weten al heel beweeglijk haar nooden voort te stellen/ maar daar is dat respect niet voort de Goddelijke Majesteyt:
en

en segt my eens/ hebt gy wel sulke oogmerken/
 in u bidden als gy moet hebben; is 't niet
 maar vooz u selven/ als gy bid om dit/ of dat
 te hebben/ en gy moet bidden om God de eere
 te geven van zijn Alwetentheyd, Almagtigheyd,
 Wijsheyd, Goedheyd, en Algenoegzaamheyd, en
 onbekommert zijnde op Gods bevel u begeerte
 loosen/ Phil. 4. Dat is een Chzisten genoeg/
 dat hy seyde Vader nu ben ik onbekommert, maar
 hy wil perfoz de saak niet/ als den natuur-
 lijken Chzisten doed: maar hy segt Vader niet
 mijne maar uwen wille geschiede, en hy derst
 niet denken dat het anders beter waat.

5. Sy wagten sig vooz groote en sware
 sonden/ en doen al sommige goede dingen als
 Herodes: dat leyde by haar/ gy moet geen hoe-
 reerder nog dzonkaart zijn/ ꝛc. want dan soude
 gy de naam niet hebben van een Christen, en
 men soude de Kerkelijke tugt aan u oeffenen/ te
 weten/ als gy geen groot en rijk mensche zijt/
 die de Kerk soude konnen schaden/ maar anders
 gy soude niet ten Avondmaal konnen gaan: maar
 nu is al de swarighend niet dat het goed ge-
 daan/ maar dat het quaat niet geweten word.

6. Sy hebben die grond/ gy moet u naasten
 geen quaat doen, maar gy behoeft ook geen
 quaat te lijden; regt tegen de grond eens
 Chzisten/ die is datmen wel moet doen/ den
 geenen die ons quaat doen/ zegenen die ons
 vloeken/ bidden vooz die ons vervolgen; en soo
 onse vyanden lief hebben.

7. Sy hebben een gesetten haat tegen die
 waarlijk leven/ die vyandschap is onversoenlijk/
 en men siet hoe de menschen verder gekomen
 zijn

zijn in die verligtinge, daar van staat Heb. 6. en zy niet waarlijk verligt zijnde/ hoe dat zy bitterder zijn tegens de recht geheyligde.

Da dit quaat is gantsch schizikkelijk/ en den staat van die menschen is erger dan die van het Heyden of Jodendom, want het is in het midden van het Christendom. 1. Daar is niet soo erg of den mensch werd daar toe gebzagt/ hy is een voozwerp van alle sonden: onkuysheyd niet met der daad/ want dan sou hy zijn goede naam verliezen/ maar vyple onnutte woorden/ als hy onder de zijne is/ dat mag bestaan/ al de sonden doet hy na datse blame-lijk zijn/ zijnder eenige tolerabel geworden/ daar stroomt hy mede weg/ te weten/ als nu de wereldshyud/ en de przagt in kleederen/ en de gierighyud/ (c. daar gaat hy in heen/ als zijn humeur maar daar toe leyd; en soo is hy soo ver van den Hemel/ als den aldergodloosten mensch. Maar hy doet evenwel kragtige gebeden met beweginge/ hy leest met devotie, en op straat komende is hy een ydel en wereldsch mensch. 2. Veel goede dingen doen zy niet/ zy weten van geen Hupssoeffeningen/ nog onderwijssinge der kinderen/ (c. 3. Die mensch is in een staat die byna onstelbaar is: de Salig-maker seyde van haar/ dat de Hoeren en Tolle-naars haar sullen voorgaan in 't Koningrijk der Hemelen. Matthj. 21. daar is een quaat in haar daarmen niet agter kan komen: of God al komt met zijn slagen/ niet men dal/ zy blijven soo/ en sullen soo sterben/ soo God niet selfs komt/ met een Almagtige kragt/ en roept ontwaakt gy hert-slapende, staat op uyt den dooden, en Christus sal over u ligten. De

De oorzaak waar van daan dit komt. 1. Om dat'er is een oordeel Gods, wakende aan de deure/ daar het Evangelium werd geleerd/ dat oordeel wierd al gewoogt in Paulus' tijden/ 2 Tim. 2: 10, 11. om dat zy de liefde der waarheid niet aangenomen hebben om salig te worden, soo heeftse God overgegeven in een kragt der dwalingen om de leugen te geloven; en dat oordeel Gods is tweederley/ Heb. 6. 1. Der geener die het woord hooren/ en daar dooz niet veranderd worden/ als de aarde die den regen op haar komende indzinkt/ en geen buzigten voortbrengt/ dies te herder werd. 2. Andere die nu verlichtet zijn geworden/ en hebben gesmaakt de kragten der toekomende eeuwe, en des H. Geestes deelagtig zijn geworden; het is onmogelijk deselve wederom te vernieuwen/ tot bekeeringe. De erbarenthend leerd het ook/ dat sulke daar na worden de alderbitterste tegens de Godsalige preciesheid.

2. Den mensch is al te schielijk om aan te nemen/ en te doen het geene hem voozkomt; men moest meer rusten en Sabbath houden/ en soo niet seggen als die Soan/ Vader ik gaa heen, en ondertusschen daar komt niet van: Segt liever Heere ik sal gaan, en dit of dat gaan doen/ als gy mijn kragt geeft. Maar doed niet als Petrus, seggende Heere al moest ik met u in de dood gaan, soo sal ik u niet verlochenen. Hy begind maar een natuurlijk werk/ en daar is hy niet van af te krijgen. O wy moesten altijd opsien na den Heere.

3. Om dat den mensch hem altijd vergelijkt met andere/ en dan nog niet met geestelijke men-

menschen, maar soo met die eerlijcke borgerlijke Christenen, en alsse soo zijn als die/ dan is 't wel: daar Gods woord ons een regel van ons leven moet zijn.

4. Het komt van het oordeel der geener die over ons gesteld zijn/ als de Predikant ons houd voor een goed Christen/ en hy geeft ons het Sacrament, daar zijn wy op gerust/ en och lacy, de blinde zijn dikwils leydslieden der blinden: maar menschen weest dog gewaarschouwt/ indien gy soo al voortgaat in uwe sonden/ gy vertoont u onchristelijk/ en den Predikant laat u tot het Avondmaal toe/ gy sult beyde verloren gaan. O Christenen, wordet dog behouden van dit verkeert geslagte.

1. Immerz God en krijgt zijn eere niet van dat groote werk der genade, hy heeft soo een waarheyd opperigt/ waar door Hemel en Aarde omsiet/ wat van sulken Volk worden sal/ die de waarheyd beleiden: de Joden moesten daar door bekeert worden/ als die waarheyd recht beleeft werd: en de Papisten souden niet meer onder ons kunnen wonen. By die waarheyd heeft de Heere nog soo veel goederen gegeven, om die waarheyd voort te setten: En waar zijn de sulke die haar goederen daar toe besteden: soo beleyd men de waarheyd met de monde, en men onteert God met zijn daden.

2. Van komt den vloek Gods al verber over soo een Volk, die uyerlijcke oordeelen die zijn niet men dal/ maar dat geestelijke oordeel gaat al voort/ want het is een misbruyk van den name des Heeren/ 't welck Hy gewisselijk sal straffen/ en daar over besoekinge doen.

3. Hoe

3. Hoe sal dat Huys ten laastten konnen staande blijven; ik vrees dat die Gereformeerde Kerk die wy beleven/ erger sal worden als het Pausdom, want de vromen gaan vast weg/ of de Heere haald haar door de dood t'huys/ of zy scheidten haar af/ en gaan heen/ en soo sal het ten laastten worden een lantaarn sonder licht, of een Tempel sonder God.

Nu de vrome die'er nog zijn/ dat die malkanderen nog aanspreken en opwekken/ mogelijk sal het nu de tijd zijn dat de Heere komen sal/ want den Engel die blięgt vast door het midden des Hemels, met het eeuwig Evangelium, seggende/ vreest God, en geeft hem Heerlijkheid. Laat ons dan wagten op den Heere/ want hy die te komen staat sal komen/ ende niet vertoeden. **O** gy die gesęgt hebt/ siet ik kome, en mijn loon is met my, komt Heere Jesu volgens de wensch en bede van u Bruyd en Kerk/ ja komt dog haastelijk, en steld ons voor u onbestraffeljk in Heerlijkheid en vreugde.

Immers dit is 't dat den Heyligen Apostel Paulus nu verder de gelovige Collossensers voorsteld/ wanneer nu Christus sal geopenbaart zijn, die ons leven is, dan sult ook gy met hem geopenbaart werden in Heerlijkheid. **O** wat zijn dit gewigtige en nadrukkelijke woorden/ die alleen maar op Gods kinderen, de ware gelovigen betrekkelijk zijn; want de regtveerdige sal door den gelove leven, Hab. 2. Men leest van een gelove dat voorby, tegenwoordig, of toekomstige is. 1. De gelovige Voorvaderen, die volgden door 't gelove en verwagten dat Christus eens komen soude; den Apostel segt 2 Cor. 5:7. wy wandelen

len door gelove, en Heb. II: 1. Het gelove nu is een vasten grond der dingen die men hoopt, ende een bewijs der saken die men niet en siet. 1. De nauwe verbintenis is dooz 't gelove/ en op zijn volste betrekking waaragtig: Dat wy geloven Christus lijden en sterben/ en de uytverhoorne met hem/ soo ook opgewekt en weer komen sal/ en zy hem sullen sien/ en met hem zijn. Tectus wanneer nu Christus sal geopenbaard wesen, en wy met hem in Heerlijkheyd.

Christus is de levendige God, de wesentlijke waarheyd/ ende Fonteyne des levens, Ps. 36. de glorie en roem van het leven; en segt Job 33: 24. Verlost hem dat hy in 't verderf niet nederdaale, ik hebbe versoeninge gevonden: Als God zijn Soone sond/ soo verscheen Christus als een versoeninge vooz des Werelds sonden: Christus is opgevaren/ en heeft het woord des levens gesonden/ vooz de doode Wereld der Heydenen, om die levendig te maken: Want de Soone maakt levendig die hy wil/ Joh. 5: 21. soo zijn wy een Geest met hem/ die daar is de opstandinge en het leven.

2. Christus sal nog eenmaal geopenbaart worden en wederkomen/ hy is gekomen in nedzighed/ geopenbaart in den vleesche/ 1 Tim. 3: 16. men sag geen glans nog heerlijkhed aan hem/ of schoonheyd om hem te begeren. Maar de Discipelen sagen hem met eere en heerlijkhed gekroond/ en als de eenig geboren van den Vader, en is haar verschenen in het Evangelium waar in zy sagen zijn glorie, en het ligt komen/ en zy aanbadten die beloofde Koning; die nog eens sal komen als de Koningrijken der Wereld zijn gewor-
den

den onses Gods en zijnes Christi, die als Koning sal heerschen in alle eeuwigheyd, en alles te niete maken/ dooz de verschijninge zijner toekomst; en als de volheyd sal ingegaan zijn/ sal het leven uyt den dooden zijn/ en wy opgenomen worden in de Wolke, den Heere te gemoete/ om altoos by hem te zijn/ met welke woorden wy ons mogen troosten.

Ondersoeft nu of Christus u leven is/ en gy het daar vooz houd; daar sal dan een liefde dwang zijn/ en gy sult u selven weder opdzagen aan Jesus/ en u neder werpen aan zijne voeten/ en al had gy duysend levens, gy soudse gaarn vooz Jesus geben; maar die leven in de sonden/ die moeten weg sinken van schaamte/ want Jesus is u leven niet; maar Gods kinderen moeten roemen in Christus/ aan wiense genoeg hebben/ en die by haar blijft. 2. Die moeten haar selven aan Jesus opofferen, haar lust en begeerten/ op dat hy alleen zy het leven van hare ziele. 3. Leerd gebuyk maken van Jesus/ scheidt wateren uyt die Fonteyne des levens, dat suver is. 4. Creurt als gy Jesus niet genieten moogt/ maar weest egter goeds moets/ want Jesus is u leven, al gevoeld gy het altijd niet/ verlangt daar na/ en sugt daarom: hy is wenschelijk, en moet de begeerte uwer ziele zijn.

1. Nu de sake waar van gesproken werd is/ dat wy met hem sullen geopenbaart worden in Heerlijkheyd. 2. Wanneer/ en wiense zijn: dan sult ook gy. 3. Met wien met Christus, in wien de Geloovige haar leven is verborgen in Gode. De Grooten van de wereld souden haar niet verwaardigen een opslag der oogen de kleyne

te geben/ en het zijn nogtans de heerlijken op der Aarden, de gekogte eerstelingen Gode en den lamme/ wiens merk is gedrukt op hare zielen: Hier zijns een affschapsel/ maar zy sullen geopenbaart worden in heerlijkheyd, als Christus sal gaan sitten op zijn Throon, ende Joden en Heydenen sal rigten. Lieve God wat is dat een saak? de blinde Wereld sal 't sien/ ja Gods kinderen selfs sullen verbaast staan/ en haar verwonderende seggen/ Heere wat is dat een groote saak: als Christus sal geopenbaart zijn/ en sitten op zijn Throon verheven en het Oordeel sal vellen: Gy dan die gestorven zijt aan de sonden/ en Wereld/ lusten/ en eygen begeerte/ sult dan neffens Christus geplaatst werden: die rampsaligste in haar selven/ ende veragtste van de Wereld/ die worden gesteld by de heerlijkheyd der heerlijkheden, op datse zijn daar hy is/ om zijne heerlijkheyd te aanschouwen/ Joh. 17: 24. Van sal de Heere mijn God komen/ en al de Heyligen, met u o Heere! wat is dit een heerlijke en een groote saake? hadde het God selfs niet gesegt/ wy souden het niet kunnen gelooven.

De wijze hoe/ in heerlijkheyd; niet door een spiegel in een duystere reden/ maar sonder weerflag/ beminnen Jesus met genoegten/ sonder verlangen/ want zy hebben de saak selfs; zy sullen haar selven verliezen/ en den Heere gelijk zijnde/ hem sien gelijk hy is. Moses hadde een glans op zijn aangesigte, en zy konden hem niet aansien; maar wat sal dat zijn/ als zy God sullen sien als Drieeenig, wanneer hy komen sal om verheerlijkt te werden in zijne Heyligen, en wonderbaar in
alle

alle die gelooven, 2 **Thess.** 1:10. en sal blinken als de Sonne aan 't Firmament des Hemels. 't **Lig-**haam sal niet swaar/ maar ligt zijn/ 't sal geen pijn of smerte meer hebben/ nog geen spijs of drank nodig: Christus sal u alles zijn/ en u kroone met de vreugde des herten, en sal u inslatende brengen in zijn eeuwige heerlijkheid, en stellen u voor zijn Vader sonder vlek of rimpel, en seggen zit op mijnen Throon: **Wat** een eeuwig gewigte der heerlijkheid, is dat; het sal al de duysterheid doen weg vlieden. **Salig/** ja welgeluksalig die dat geklank kend/ en ingebracht sal worden in die volle zalige heerlijkheid, daar het sal goed voor haar zijn soo naby God te wesen/ en sullen haar selve verliesen in die heerlijkheid te beschouwen/ die beter als het leven is: maar wy zijnder nog niet.

Daarom moeten wy zoeken de dingen die boven zijn, om ons Geloof te versterken/ dragen ons als Borgers des Hemels, die Christus verschijninge liefhebbende, daar na verlangen/ en ons tegen bereyden/ want die sal schielijk komen. **Om** mogt gy 't geluk hebben dat dese woorden wortelen schoten in uwe herten/ en waren wy van die met Christus sullen geopenbaart worden in heerlijkheid. **Sou** nu nog ymand lust hebben om met de slange in 't stof te kruppen/ en niet na boven te vliegen/ in liefde tot die schoone be-minnelijke **Jesús/** en verwagten de openbaringe, en wederkomste van des Werelds Heyland.

Christenen, **wanneer** het Euangelium ons soo klaar in zijn schoonheid en luster voorgesteld werd (als Christus die ons leven is sal geopenbaart worden, dan sullen wy ook met hem geopenbaart

zijn in heerlijkheyd) soo moeten wy bedroeft zijn/ dat'er soo vele niet eens op denken/ niet om sugten/ nog niet na verlangen: soekende maar haar deel in dit leven/ hier is haar herte en gedagten/ daar komen koude woorden/ uyt een koud herte. Mogten zy maar blijven in de Wereld/ lustig en vrolijk leven/ sonder pijn of smerten/ zy soudent tot God seggen/ blijft vry voor eeuwig weg: vele hebben geen lust aan Christus beminnelijke schoonheyd: arme menschen/ saagt gy het/ gy soud schrikken: Christus sal geopenbaart worden/ maar als een weeker/ tot u verbloekingē/ om dat gy hem niet lief hebt. Wat sal het zijn als alles uytgeblust sal zijn/ en in stank verkeeren/ en gy sult staan aan Gods linkerhand? Schoon gy de middelen des Godsdienst hebt waargenomen/ sal hy tot u seggen/ gaat weg van my, ik heb u noyt gekend. Indien gy dit saagt of geloofde/ gy soud weg sincken van schaamte/ en benauidtheyd soude u bevangen.

Kinderen Gods, die gelooft dat Christus sal wederkomen en geopenbaart worden/ die ons leven is/ en wy met hem in Heerlijkheyd.

1. Bujgt u neder/ en bid dat de God onses Heere Jesu Christi, de Vader der heerlijkheyd, u geve de Geest der wijsheyd, en der openbaaringe in zijne kennisse, namentlijk verliggende oogen uwes verstands, op dat gy mogt weten welke zy de hope van zijne roepingē, ende welke den rijkdom zij der heerlijkheyd, van zijne erffnisse in de Heylige: ende welke de uytnemende grootheyd zijner kragt zy, in ons die gelooven, na de werkinge der sterkte zijner magt, &c. Eph. 1: 17,

18, 19. En segt/ o wat is dit schoon en soet hier; wat sal het dan eens zijn/ als het hier na volmaakt sal zijn.

2. Troost u in alle wederwaardigheden; houd u niet vzeemt als u verbzinkingen overkomen/ denkt dat gy eens met Christus sult geopenbaart worden in heerlijkheyd; zijt goeds moets/ bind het kruys op uwe schouderen; 't is u kroon en glorie, 't is u gelukt vooz Jhesus te lijden/ en dien Oversten Leydsman uwer zaligheyd over al te volgen.

3. Troost u met al het groote dat u geopenbaart sal werden: nu moet gy loopen/ heugen/ en swoegen/ moede arbeiden/ u handen afschappen/ u oogen uytsteken: denkt de ruste sal komen/ en de tranen daar in gy u nu badet sullen ophouden/ en den troost-beker sal komen: Moet gy hier nog klagen over de onvolmaakt-heyd/ de tijd sal komen dat gy volmaakt sult zijn/ en Gods aangesigte in gerechtigheyd aanschouwen, en versadigt worden met Jehovaas beeld, wanneer gy sult opwaken, Ps. 17:15.

4. Kiepnigt u herte/ Jhesus is op weg om te komen/ houd u Lampe brandende/ om uw Bruydegom te ontmoeten/ op dat gy versiert moogt zijn met allerley Parelsnoeren van alle Chzistelijke deugden; zijt overbloedig in goede werken; voegt by u gelove, deugd, kennisse, matigheyd, regtveerdigheyd, godsaligheyd, en broederlijke liefde, &c., 2 Pet. 1:5-8. Ammers de saligmakende genade Gods, onderwijst ons alle godloosheyd te versaken/ en de weereldsche begerlijkheden te verlaten/ om matig regtveerdig en Godsaliglijk te leven in dese tegenwoozdige wereld/

wereld/ verwagtede de salige hoope, en de verschijninge der Heerlijkheyd/ des Grooten Gods, en onses Saligmakers Jesu Christi, (Cit. 2: 11, 12, 13.

5. Laat uwe nieren verlangen na dien beminnelijken Heere Jesus. Roept hem toe/ dat hy dog zijn komste verhaasten wil; en de Heere die gy zoekt/ sal snellijk komen/ en niet agterblijven/ maar verschijnen in de Heerlijkheyd zijnes Vaders, met veel duysenden Engelen, om 't Gerigte te houden/ en u plaats en aan zijn heerlijke regterhand/ en seggen/ komt gy gezegende mijnes Vaders, beërft dat Koninkrijk, het welk u bereyd is, van de grondlegginge der wereld, Matthj. 25: 34. Wanneer gy sult konnen utgalmen Paulus (Triumph-lied/ 1 Cim. 3. Ik hebbe den goeden strijd gestreden, den loop geëyndigt, en 't gelove behouden, voorts is my weg gelegd de kroone der regtveerdigheyd, welke my de regtveerdige Regter geven sal, en ook aan alle die zijne verschijninge liefhebben. Amen.

Ach ik *ellendig mensch!* wensch om te zijn ontslagen,

Van 't *lighaam deses doods*, der sonden slaverny, Des vleesch begeerlijkheyd: Heere maakt my daar van vry,

Door Jesus bloed, dat my verlost van angst, en klagen.

O God! geeft my dog kragt, dat ik *de aardsche leden*,

Mag dooden: geeft my ook een opregt teeder hert,

Op dat ik mag bevrijd zijn van veel angst, en smert, En lijf, en ziel, geheel mag tot uw dienst besteden.

Heere

Heere laat het *eygen ik*, en selfs liefde nu wijken,
 Op dat ik 't sonden quaat mag vlieden als de pest:
 Gy die weet alles, weet, wat voor mijn ziel is best;
 Wild my met 't *hoogste goed*, en *beste deel*
 verrijken.

LODESTEYNS
PREDIKATIE,

over Coll. 3:5. Doodet dan uwe leden, die op de aarde zijn.

Een Christens leven is het aldermoeyelijkste leven, want hy moet zijn gantsche leven niet doen van dooden en mortificeren: daar tegeng een sorgeloos mensch gaat altoos heenen/ sonder strijd, en sonder sig selven te dooden. Als wanneer het uytwendige leven maar word besnoeyt/ en niet het herte; des menschen lighaam/ en niet de ziel, 't uytwendige/ en niet het inwendige leven, dan is men nog levende gestorven. AUGUSTINUS liet hoor een tijd de sonden van hoerery na/ maar hy belijdt dat zijn ziele bleef haften na de sonden/ dewelke is als een zerpent/ dat wel alle jaren zijn wel vernieuwt/ maar niet zijn fenijnigen aart verwisseld; maar de doodende genade trest de sonden aan het herte, en haakt in hare wortel: Hierom werd de doodinge der sonden door verscheyde benaminge in de Schrifture uytgedrukt: siet Ezech. 18:31. Coll. 2:11. Gal. 5:24. De eerste grondslag van de Godsaligheyd is de Bekeeringe, wanneer de ziel veranderd werd van alle quaat tot alle goed/ en het eerste van de bekeeringe is de doodinge der aardsche leden, want Christus en de sonden konnen niet t'samen bestaan;

bestaan; maar de mensch is soo verdozben/
dat hy zijn eygen verdozventheyd niet kent:
Paulus was daar verder ingekomen/ in kennisse
van zijn gebreken, maar hy wist niet vooz zijn
bekeeringe/ dat de eerste begeerlijkheyd sonde
was, indien 't de Wet niet gesegt hadde/ Rom. 7.
ja souden de menschen/ die kennisse hebben/
niet liever de sonden dooden? 't, welk aange-
nemer is als de verdozventheyd te laten heer-
schen; waarom Paulus de geloovige te Colossen
bermaand/ en soo haast zy bekeert waren/ tot
haar segt/ doodet uwe leden, die op de aarde zijn.

Dese nadrukkelijke woorden des Text, be-
helsen 2 Deelen.

1. Het werk datse doen moesten/ dat was dooden.
2. Het voorwerp, waar omtrent datse doo-
den moesten/ uwe leden die op de aarde zijn.

1. Hier werd niet verstaan een doodinge of
quellinge van de leden, want dit strijd tegen
de natuur en Schriftuur, Eph. 5. verstaat ook
geen inbindinge van de sonden/ want die soude
daar na weder uytbarsten. Nog een nalating
van eenige grove/ uytwendige sonden/ maar
hier werd verstaan een heel te niet doen van
de sonden/ dooz die uyt te roepen/ en den
doodsteek te geven/ tot het herte toe. Dese
gelijkenisse is genomen van een Chirurgijn,
wanneer de Patients accidenten wil genesen/
een incisie doet/ en een lid affettende/ het
levende vleesch eerst half dood laat blyten/ en
soo mortificeert. Ammers dit werd genomen
van Christus lijden; het was niet genoeg dat
de vyanden hem sleepten/ en vooz den Regter
hem hestig beschuldigten; maar zy en rusten
niet vooz dat zy hem gedood hadden. Het

Het werk van een Christen is hem selven te dooden/ volgens mijn Text, en Eph. 4:21. Het blijkt ook uit de exempelen der Heyligen, Matth. 5:30. en voorbeelden des Ouden Testaments, daar de Beesten moesten genepen en vermozelt worden/ tot haar de dood aanquam/ en door de slagtinge hun die wierd aangedaan: Dus moesten wy niet verder rusten/ tot dat wy de sonden de doodsteek hadden gegeven: Na soo is 't een voorbeeld van Christus, en ook van de sonden/ die een recht Christen moet dooden, soo haast als hy een Christen word/ want dan kijgt hy gemeynschap aan Christus dood, 1 Pet. 4:3. Soo dat de leden dan niet anders kunnen doen als het hoofd, door de sonden te mortificeren en t'onder te brengen: Want soo haast een Christen bekeert word/ soo geloost hy dat Christus voor hem geleden heeft/ en gestorven is/ op dat hy de sonde soude sterven, 2 Cor. 5:14. en dan kunnen zy niet anders doen als Christus zijn oogmerk te laten bekomen. De liefde Christi dzingt haar/ om den ouden mensch ook te dooden, in al haar sondige leden, die op der aarden zijn.

1. Indien gy harde middelen gebuykt tegens de sonden/ dan geest gy die den doodsteek/ waarom David seyde/ Ps. 141:5. De rechtveerdige slaa my, het sal oly des hoofds zijn: Ook die de sonde den doodsteek geest/ gebuyken harde bestraffingen: daar andere de sonden maar binden/ en geen harde Predikationen kunnen verdragen/ want dit zijn haar te harde middelen/ welke woorden zy niet willen hooren of verdragen. 't Is soo veel offe seyde/ dien man
hate

hate ik, was hy maar van kant, en wouden wel dat ymand hem de dood aandoen wilde: wy moeten niet als dwase geloben/ dat de sonden al gedood zijn/ daar wy nog in leven/ en geensints van vry gemaakt zijn. De Joden seuden/ wy hebben Abraham tot een Vader, wy zijn Abrahams zaat; maar Christus seude/ gy zijt uyt den Vader den Duyvel, Joh. 8.

2. Van dooden wy de aardsche leden, wanneer wy soo nauw op ons herte letten en toesien/ wanneer de oude sonde/ die wy meenden dood te zijn/ weder komt te voorschijn; waar over men bedroeft zijnde/ denkt en segt/ bent gy daar al weer, en leeft gy nog in mijn ziele? maar andere denken/ het komt soo nauw niet/ en seggen/ moetmen juist op een gedagte letten, dat is maar viesevasery: de sulke mortificeren niet regt; maar gy kinderen Gods, die steeds gedurig klaagt als 't herte weer opkomt/ zijt niet van die menschen/ dewelke een valsche doodinge hebben/ of daar ontrent dwaalen.

1. Die de sonden valschelijk dooden/ wanneer zy eenige grove sonden uiterlijk nalaten/ en van meenen datse die sonden al regt gedood hebben. Neen, men moet de sonden die ons soo lief zijn als ons regter oog, of hand, af-kappen/ uytsteken/ en dooden/ Matth. 5:29.

2. Daar is ook een valsche doodinge/ inwendige beweginge van hertstogten/ daar door men eenige ongerustheyd krijgt/ en wel inzeeckt tot de uiterlijke sonden/ maar die niet vernietigt/ soo lang zy die vast houden. Andere verwerpen de superstitionen van 't Pausdom, en meenen dat'er by Gereformeerde geen mortificatie en doodinge

dooding moet wesen. 't Is waar/ wy berispen de Papisten over hun eygenwilligen Godsdienst, en menschelijke instellingen, en uiterlijke superstitiën, die zy daar in hebben; alsoo ook is te berispen het eynde datse hier in booz hebben/ om daar dooz den Hemel te verdienen. Maar wy verwerten geensints de doodinge des ouden mensche, wanneer zy wel bidden, en regt vasten, en daar mede haar vleesch quellen; waar toe yder Chzisten verbonden is/ en sulks als een middel moeten gebzuyken/ om de sonden te dooden en t'ander te bzengen; sonder welke verderving en uitroeping der sonden/ wy in Gods Koningrijke gersints kunnen ingaan/ Matth. 5:29, 30. Siet dan toe dat gy uwe Christelijke vryheyd niet misbzuykt tot losse ongebondentheyd/ maar doodet uwe leden, die aards en vleeschelijk zijn.

En Christen heeft het sondig vleesch gedood, met Christus aan het kruys, wanneer zy met hem gestorven zijn, Rom. 6:6. Als ook Sacramentelijk in den Doop; want als gy gedoopt zyt/ seyde God/ ik sal u sonden vergeven, en ook kragten geven om de sonden te dooden: En doen gy den Doop aan naamt/ hebt gy beloofd, dat gy u sonden dooden soude, Rom. 6:4. 8:13. Gal. 5:17. 1 Pet. 3:21. Na een regt Christen heeft de wortel der doodinge in sig/ namentlijk den H. Geest, in welken opsigt zy dood zijn/ en dadelijk de sonden gestorven, want die hebben de doodsteek al gekregen: de sonde heerscht nu niet meer in haar/ zijnde nu de sonden gestozben/ niet ten opsigt van de overblijfselen. Onsen Text bzengt twee dingen tot de doodinge der sonden,

sonden, alsse voozt gaat in deszelfs mortificatie; en dan de sonden heel en al te niet doet/ en soo moeten zy de aardsche leden, en sondige bewegingen/ dan nog dooden.

De doodinge van den ouden mensch in een waar Christus/ is niet vooz een uur of dag/ nog jaar/ maar duurt zijn gantsche leven; soo lang hy op aarden is/ moeten zy dooden de leden die op aarden zijn. David was daar in al ver gekomen/ zijnde als een gespeent kind, wiens oogen niet sagen na hooge dingen, Ps. 131. biddende dat God zijn oogen wilde afwenden, om geen ydelheyd te sien, Ps. 119: 37. En Paulus sende 1 Coz. 15: 31. Ik sterve alle dage, en drage de lidtekenen der doodinge des Heeren Jesu in mijn lichhaam. Dit heeft Christus afgebeeld in 't Oude Testament, dat Israel uut Egipten gaande/ gedurig strijd hadden sonder ruste/ tot datse in Canaan quamen. Soo is het ook met den geestelijken Israliet, soo lang hy hier in dese wereld is/ heeft hy noyt ruste/ vooz hy komt in 't Hemels Canaan.

Hoe verder men komt in dooding des ouden mensches, zy blijft daar nog altijd sitten/ die vyand van de ziele wilder niet uut/ hoewelse niet heerscht/ soo blijftser nog in/ en hoe een kind Gods dien vyand minder voeld/ hoe hy daar meer over bekommert is/ dat hy nog sal uut- bzeken; soo moet hy dan gedurig dooden zijn aardsche leden. Wanneer het dooden van de sonden wat ophoud/ en goed effect heeft/ nogtans komtse weer op/ en soo wordse weder levendig. Ons herte gelijk een Bornput werpt gedurig de sonden opwaarts. Wie sou out ge-
dagt

dagt hebben dat Hiskia hem nog verheffen soude/
 daar God hem uit Hel-angsten verlost had/
 2 Chron. 32. weshalven een Christen gedurig
 moet al weer op nieuwig mortificeren, want
 hoe meer hy de sonden dood, hoe meer zy die
 mensch voortkomen in getal/ Rom. 7:9, 13, 21,
 22, 23. en heftiger in bewegingen en aankominge
 zijn/ gelijken daar siet in 't exempel van Paulus.
 Ook leerd de erbarentheyd in Gods kinderen
 dat hun sonde veel geduriger is: want als gy u
 eerst ernstig tegen de sonde aansette/ doen saagt
 gy'er nog soo veel niet/ maar als gy met ge-
 weld de sonde wilde t'onder brengen/ doen
 was'er een gantsche zee van onreyne lusten en
 sondige begeerten/ die strijd voeren tegens de
 ziele.

2. Het boozwerpsel waar ontrent dese doodinge
 gaat zijn onse leden, die wy niet eygentlijk
 moeten dooden, want dat strijd tegens de Schrif-
 ture, soo wel als tegens de nature, want nie-
 mand heeft uit zijn eygen vleesch gehaat: Maar
 verstaat dooz dese leden de sonden, dog niet
 alleen nog bysonder dadelijke sonden/ maar de
 natuurlijke verdorventheyd, dat is de eerste son-
 den, den aard en oorsprong van allerley grou-
 welen/ en verdozventheden/ dat blijkt uit het
 geene vers 7. gesegt word: maar de boeue
 erbarentheyd leerd/ datmen soo verre komt dat
 wy in onse ptractijke minder geloven/ dat die
 natuurlijke verdozventheyd in ons is/ als de
 Pelagianen, want zy leeren nog dat de mensche
 van kinds been af/ dooz nabolgingen sulken
 boosen quaat doed; maar wild gy onse Gere-
 formeerden seggen dat'er sulken sondig quaat en
 boos-

boosheyd in haar is/ dan seggense neen wy zijn soo quaat niet als gy meent.

Wy worden in onsen Text vermaand dese sonden als aardsche leden te dooden, dat is de boose natuurlijke gestalte/ waar dooz de mensch geneygt werd tot alle sonden/ schoon hy in de uiterlijke werken niet doozbreekt/ eventwel de wortel daar leggende/ en blijvende in de ziel/ is gelijk een mensch die de Koortse heeft/ of dol is/ wanneer die dulligheyd soo niet uytwerkt/ en hy nu soo niet raast/ egter leyd de natuur van dolligheyd in hem. Na het is eben als een Leeuw die leyd en slaapt/ dan verscheurt hy niet/ maar dien aard van scheuren leyt'er evenwel in: Soo is 't met ons/ wy hebben sulken helsen herte, daar de sonde vast in geworteld leyd/- als een hebbelijkhed. Siet Rom. 2:8. Eph. 4:22. Het blijkt ook uyt de Schriftuurplaatsen, welke de sondige gestalte onderscheyden van de dadelijke sondige werken: als 1 Pet. 2:11. Rom. 8:17. en Gal. 5:19, 24.

Dooz dese leden moeten wy dan niet verstaan de sensualiteyt, en uiterlijke leden van des menschen lighaam/ want het is beyde tegen de natuur en Schzistuur die te dooden, maar moeten daar dooz verstaan alle de onozdentelijke bewegingen/ verdozven kragten/ en quade begeerten des herten/ als soo veel leden van het lighaam/ weshalven het een Chzistens eygen pligt is/ bysonder zijn herte te suyveren van alle overblijffelen der sonden/ die in 't herte steekt/ Matth. 5:29. dus moetmen het herte reynigen, en wasschen van boosheyd, Jer. 4. Ook segt de Schriftuure, datmen het herte moet dooden, Rom. 2 vers 28, 29. Het

Het blijkt ook uyt de voorbeelden in 't Oude Testament: 't Was niet genoeg dat het Beest geslagen was/ maar het vet en 't herte moest uitgehaald worden/ Lev. 3: 16. en 6: 12, 13. daar van daan komt dat gebroken herte, Ps. 51. Immerſ ſoo haast men een waar Christen word/ moetmen het vleesch dooden, met de bewegingen en hegeerlijkheden/ Gal. 5: 24. daar leggende al haar arbeid op aan: Is'er wel een gedooide gelijk Paulus? en hoe komt dat hy dan soo klaagt/ Rom. 7: 24. Ik ellendig mensch, wie sal my verlossen van 't lighaam deses doods? Soo haast werd een mensch niet wedergeboren/ of hy roept over zijn versteent herte; Och dat verhard herte dat moet'er uyt. Het kan niet anders zijn/ of een goed Christen moet zijn herte zuiveren van verdozventheid: hier toe geeft de sonde hem gelegentheid/ terwijl de inwendige beweginge is de grootste vyand van onse ziele/ en souden wy onse meeste vyand laten leven/ tot dat hy ons overwon? Men moet die Goliath, als 't Hoofd van alle Vyanden overwinnen/ 1 Kon. 22: 21, 22.

Immerſ dit is die moeder-sonde, daar uyt alle andere dadelijke sonden van voortkomen: ja dat herte is de fonteyn van de Hel/ waar uyt voortkomt alle ydele gedayten: Als de boom quaat de vrugt is quaat: dies men desselfs wortel, die bittere alsen voortbrengt/ untroeyen moet. De Overheden soeken meest 't Hoofd der Oproermakers te vangen en dooden: Het is de algemeene vyand die alles bederft dat 'er in ons is/ de geheele mensch: de dzoelve erbarentheid leerd dat de menschen de sonden excuseren,

om datse haar daar aan willen overgeven: waar van daan komt het dat gy 't goede niet bemind/ 't welk gy noodzakelijk doen moet; maar dat gy daar vooz uw ooren sluyt/ en die opent vooz 't quade/ dat komt van u boose herte/ en dat u tonge is als 't ware van de Helle aangesteken: Dat herte is u wreede en hardste vyand, welke alle de leden opmaakt datse u aan den Satan willen overgeven. Na dat boos herte maakt dat de menschen van haar selven zijn doodslagers en moordenaars/ om hare lighamen en zielen te verderben: dat Duyvels herte kust u/ maar het verraad u/ Spz. 12:10. hier wat vermaakt/ en daar wat plasiert/ dooz 't vleesch den vollen loom te geven/ dat sleept haar al vast weg/ Spz. 7. Het is sulken bedriegelijken herte/ en soo listigen vyand/ die ons soo nabij leydt/ en die in ons is; wie kan dit herte doozgronden.

Doek werd onsen ouden mensch leden genoemd/ om datse dooz het gantsche lighaam verspreydt is/ in al de leden/ waar gy gaat en staat/ die aardische leden gaan altoos met u/ en soude die dan nog in ons herte blijven? God belooft Ezech. 36. dat steenagtige herte uyt uwen vleesche weg te nemen. Christus heeft daarom zijn bloed vergoten/ Rom. 6. en heeft zijn lighaam laten nagelen aan het Kruys; soub gy dat hert dan niet inwendig dooden? sonder dat is allerley mortificatie valsch: Sonder u sonden te dooden is al wat gy doet te vergeefs/ en gy dood u eygen ziele/ want gy laat u bitterste vyand leven.

Dit moest dienen tot een droevige klagte over ons Gereformeerde Volk: Och dat wy nu Jere-

mias tranen hadden/ soo moesten wy dag en nacht beschyzen dat onder onse belijders van de beste waarheyd, soo weynig mortificatie is: Daar zijnder die gantsch niet doen van dit noodig werk/ men gaat op en neer/ ook wel naarstig te Kerke, en men weet van geen dooding der aardsehe leden: daar toe werden wel middelen gegeven/ maar hebt gyse wel eens by der hand genomen? gy moet bekennen neen, soo gy maat op u hert let. Hebt gy geen meer moeyte aangewend om het ongedierte van u kinders hoofd/ of uyt u Huis te krijgen/ als gy gedaan hebt tot u en haar behoudeniss/ door de sonden te dooden? maar gy laat dat senijn in uwe ziele sitten: O hoe zijn wy soo betovert/ dat wy het niet sien? wat denkt gy als gy in Gods woord leeft van snijden/ kerben/ en dooden/ Matth. 5: 29. van handen afskappen/ Ec. let gy daar wel op/ volgens u pligt/ dat wy alle niet betragten: Daar zijn menschen/ als gy haar wild helpen tot de mortificatie en t'onderzenging van haar sonden/ datse selfs dan nog niet willen geholpen zijn; souden zy die soo kleynzeerig zijn/ sulke Leeraars, en harde Medicijn-Meesters hooren en geloben/ zy souden despeeraat worden. Even als de Discipelen tot Christus seyden/ Joh. 6: 68. dese rede is hard, wie kans hooren. Men vind menschen die sulke liefhebbers zijn van haar sonden, en bysonder liefhebbers van haar selven/ datse in hun sonden leven, hoewel zy dood zijn/ terwylse in haar wel geliefde boesem-sonden blijven leggen/ en sig rondom wentelen/ als in haar Element, gelijk een Vis in 't water: Ammers dat is bewijs genoeg

genoeg datse in de sonde leven/ en sulke heff-
 hebers zijn van hun sonden/ om datse die soo
 hoesteren/ soo wel inwendig als uytwendig/ met
 vermaak en lust die bedrijven: En dan legt gy
 u verstand en practijk nog te werk/ om de sonde
 booz te spreken en te verschoonen.

Gy hebt menschen die vanden zijn van mor-
 tificatie, en bespotten de vroomen die daar van
 hun werk maken/ en haer daar toe ook ver-
 maanden/ die daar op Gedigjes maken/ en
 seggen/ wild gy me de wereld afsterven, en een
 klopje worden; een ander roept/ dat is maar
 geveynstheyd/ hy wil hem soo wat vertoonen/
 maar is een schijndeugt/ en huuchelaar. Die
 haer soo gedzagen/ en moetwillig daar in toe-
 geben/ moeten weten datse geen gemeenschap
 met Christus hebben; gy hebt geen belofte, nog
 hoop van saligheyd, Rom. 6. Gy leeft sonder
 God in de wereld/ Eph. 2:11, 12. gy zijt een
 Heyden booz God/ en buuten zijn Verbond, Rom.
 2:28, 29. Schoon gy gedoopt zijt/ en den
 naam van Christenen voerd: Ja uyerlijk zijt
 gy een Christen, maar inwendig een afvallig/
 onheylig mensch, niet beter als een Heyden booz
 God. Indien gy de sonde niet dood, soo dood
 gy u selven in u eygen ziele/ om dat gy u
 goedsmoeds toegeeft in de sonden: Want gelijk
 ymand die toelaat dat een ander gedood word/
 dat gy beletten kan/ daar schuldig aan is/ soo
 zijt hy schuldig aan selfs-moort, bewijl gy u
 eygen ziele niet te hulp komt/ maar laat die
 doodden. Immer die zijn lusten volgt/ is leven-
 dig gestorven, die haer toegeeft in vuyele in-
 wendige bewegingen: hoe jammerlijk word gy

somtids verschijkt/ als u ellende eens word
 boozgesteld/ en gy vol pijn uyt u bunle quetsuur
 booztkomende/ als van u eygen quaat en mod-
 derig herte: Christus kan in u niet leven/ nog
 gy kond het minste geestelijk goed niet hebben/
 sonder dese doodinge der aardsche leden: Al uwe
 Godsdienst is als een unterlijke schildery. Men
 mogt in 't Oude Testament het doode aas niet
 aanraken/ of men was onreyn/ en moest ster-
 ven: Soo nu ook/ indien wy ons niet morti-
 ficeren, gy moet dooden, of gy sult gedood
 worden.

Dese geestelijke dooding, van onse aardsche
 leden is een kenteken van een Christen, en soud
 gy de lidtekenen en nagelen niet willen dzagen/
 van een Christen: die dood sal booz u het leven
 zijn/ soo gy u soo mortificeert, ik verseker u dat
 Christus leven in u is: soo veel gy hier sterft,
 soo veel leeft gy Gode: Gy sult meer en meer
 toenemen in de mortificatie, want het is de weg
 om Gods evenbeeld in u vernieuwt te krijgen/
 en Jesus in u ziele. Gaat u dat ter herten/
 dood dan u leden die op de aarde zijn? Andere
 Religien willen daar op roemen/ souden wy dan
 de leere der waarheyd hebbende/ niet boven haar
 uytsteken? wild dan geerne de pijnne lijden die
 de mortificatie mede bzengt/ onthoud u vleesch
 al 't geene die sou willen verhinderen/ ontrekt het
 zijn boedsel daar toe/ werkt tegens al wat u
 sin en vleesch gaarn had/ denkt dat Gods eer
 verhozt word/ soo gy dit niet doet/ steld u ziele
 booz Gods Oordeelen, en de verdoemenisse: neemt
 het swaart van Gods Geest, en legt dat op u
 herte/ nevens Christus dooz 't gelove in u herte
 woonende/

woonende/ en hem aannemende/ sal de boosghed
uyt u herte gaan/ en aan u selve sterbende/
sult gy Gode leven.

Maar daar zijn wereldsche menschen, die meen datse de sonden al regt gedood hebben/ al wordense daar na weder levendig, belovende haar vryheyd, daarse nog Dienstknechten der verdorventheyd zijn: alsse de sonden eens booz weynig tijds verlaten hebben/ dan vermeten zy haar veel/ en seggen/ ik salder niet weder in vallen. Andere zijn soo ongeduldig in 't dooden van haar sonden/ datse niet geerne hebben datmen haar in de Predikatie boozsteld het dooden van den ouden Adam: Maar tot Gods kinderen seg ik tot onderrigting/ tegen de verdrietelijkhed in het dooven van de sonden/ of uyt onberduldighed murmureren/ omdat het soo lang duurd; gy doet even als 't Volk Israel, dat tegens God mozden. Weest liever onberduldig tegens de sonden/ als dat gy soud vertzagen in die te dooden. Werpt van u die verdrietelijke twijffelmoedighed/ op dat gy Christus bloed niet op u ziele legt: dus doende zyt gy onwetend/ als een dom Beest/ datmen de sonde geeft soo veel boozdeel: gy word swak/ en de sonde sterker/en die sal u daar na te hestiger aanvallen: gy moet 'er dog eens booz; segt dan met Esthez/ kom ik om, soo kom ik om, en gaat soo heenen in de mogentheden des Heeren, die met u sal zijn tot hulp en troost in den strijd, tegens u geestelijke vyanden. Als gy de middelen gebuykt tot dooding der sonden/ en die werd meerder/ soo is 't een bewijs dat gy die den doodsteek hebt gegeven. Israel valt wel eens onder/ maar hy blijft

blijft niet onderleggen/ het eynde van soo vromen opregten Man, als Jacob, sal vrede zijn.

Cragt dan alle sonden te dooden; daar toe kent gy tot het Christendom gekomen. Strijd maar recht/ en de sonde sal u ligt afvallen/ haar kragt verminderen. De sonden te dooden sal u gerust maken/ en u gedurig vzeugde verschaffen/ en roem over uwen vyand/ die u ziel wil bederven; en soud gy hem dan niet gedurig tegenstaan. Geloofst dat Christus by u is/ met zijnen Heyligen Geest, om u tot den strijd aan te setten/ en die Geest sal noyt van u scheyden/ vooz dat gy overwonnen hebt; en by u blijven in der eeuwigheyd, Joh. 16.

Wandeld dan dooz den Geest, en volbzengt de werken des vleesch niet/ wiens begeerlijkheden zijn de hertstogten, welke gemeynschap met het vleesch hebben/ en dat gaande maken/ wanneer wy daar mede verkeerem, in de begeerlijkheden onses vleesches, doende den wille des vleesches ende der gedagten, Eph. 2:3. dooz de gedagten verstaat het wesentlijke deel van den mensch/ niet soo als het God geschapen heeft/ want soo was het goed, Rom. 7:8. maar verstaat de wil en het vleesch verdorven dooz den val, daar dooz zy nu 't quade wil/ dooz den wil des vleesch/ en begeerte tot sonden; selfs de dzisten tot goede saken die men gebzuykt op een sondige wyse/ of een quaat eynde/ heeft niets goeds in als men zijn werk en ambagt maakt van de sonden/ 't welk Gods hinderen niet doen/ want zy kruyegen dien ouden mensch; maar de onwebergeboozne volgen die in/ en geven sig over aan de sonden/ alffe die doen met vzemaak/ en genoegem/ om die in te volgen/ Hez. 9:16. Een

Een onbekeert mensch is niet alleen vleesche-
 lijk/ maar zy zijn in den vleesche/ 't welk in
 haar heerscht, en heeft de oberhand/ want haar
 werk is de sonde in te volgen/ haar verstand
 en wil/ 't is al vleesch. Onderzoekt u dan of
 gy volgt den wille des vleesch en der gedagten,
 gelijk duysenden menschen doen/ en sig daar
 mede bedriegen/ Jer. 7:9. dus doende is men
 in den staat der Heydenen/ Eph. 2. Dood in
 sonden en misdaden. Gy leeft natuurlijk/ maar
 zijt levende dood, in al u Godsdiensten, Openb.
 3:1. Gy hebt de naam dat gy leeft, maar gy zijt
 dood, en een gruwel voor God. Ammers als
 gy den wille des vleesch volgt/ dan zijt gy de
 ellendigste slaaf der sonden/ ja erger dan den
 Sathan, en 't was beter dat die u lichamelijk
 besat/ dan dat gy de lusten des vleesch soude
 volbragen/ die gy soo beswaarlijk laten kond/
 maar lust hebt om den wille des vleesch te
 volgen/ en soo zijt gy een geslagen vyand van
 God, soo wel als van u ziele, Rom. 8. Coll.
 5:21. U herte bedriegt u/ en u staat is ellen-
 dig/ en u oordeel sal daar na te grooter wesen/
 wanneer die gy nu dient sal u beschuldiger zijn/
 en die u nu het liefste zijn/ sullen dan u vyanden
 zijn. Na dat herte sal u selfs veroordeelen;
 1 Joh. 3:19. dat u nu hier soo bedriegt,
 exempel in Judas, die riep/ ik hebbe verraden,
 en vergoten onnosel bloed. Die gedagten sullen
 u heul zijn/ en u veroordeelen: ja in u sterben/
 u dood zijn/ Rom. 8:13.

Gy volgt den wille des vleesches/ als gy u
 herte inbolgt/ en dat voor goed keurt: beter
 was het dat gy het niet inbolgde/ en het voor
 ser

ser agten dan de Duyvel, terwijl gy engenzinnighend in u laat heerschen. Soo gy niet laat/ of doet/ om dat u sin is/ dan is 't sonde/ of het moest op Gods woord rusten/ en dan soud gy in alle sonden geen sin hebben/ en was u sin goed/ dan soud gy alle goed gaan doen/ en onschuldig zijn wegens de byleggende engesinnighend: maar die niet lijden mag dat zijn herte ontdekt werd/ dat is een quaat teeken: Gy die soo geern hoorde gemeene Predikation, om u sin maar te kunnen volgen/ o dat is schizikkelijk/ en het staat slegt met u. Maar gy kinderen Gods, die niet gerust zijn of u sin moet dood zijn/ gy volgt u sin niet/ Christus heeft voore u geleden/ en gy hebt gemeenschap met hem: gy wenscht dat'er ymand u herte ontdekte/ en dat geopent zijnde/ gy u sonden mogt sien/ om die na te laten: Immers daar is niet meer tegens u sin/ als dat gy soo ligt van de sonden omringt en verrukt word.

Gelijc de Hemelsche voorsigtigheyd in 't gantsche Christelijke leven, seer noodig is/ soo is de voorsigtigheyd der regtveerdigen bysonder noodig in de mortificatie: Als een ziele al weet zijn sonden/ ende boosheyd van zijn herte/ soo is seer noodig dat hy weete op wat manier hy de sonden dooden moet: gelijk het is met den Oorlog, als men 't gereedschap al heeft/ waar mede men tegen den vyand sal aangaan/ soo moet men weten de tijd wanneer/ en op wat manier. Een Christen moet ook weten de wijze hoe hy mortificeren sal/ en zijn herte dooden/ en ook zijn dadelijke sonden: Ja dit moeten doen de bekeerde/ en tresselijke in den Lande, die van het

Koning-

Koninglijke Geslachte waren/ de alderheerlijkste van staat/ die souden tegen haar bysondere sonden aangaan/ als zy bekeert waren: Siet Zach. 12 : 12. tot het eynde. Die de heyligste zijn/ 't zy Leeraren, die vooz de zielen sozgen/ of Overheden, die Jehova representeren, of andere die bekeert worden/ sullen dan ook kermen over haar bysondere sonden/ soo wel de swakke Vrouwen, als sterke Mannen, dzage rouwe over hare sonden. Een regt Christen ziele dood zijn sonden in 't gemeen/ en in 't bysonder Hes. 30 : 22. Dit is vooz de Levitische Godsdienst afgebeeld/ als zy moesten alles doozsoeken/ of'er ook suurdesem in 't Huys was/ Lev. 12. Wat woude dat seggen/ dat yder Priester vooz hem selfs offerde, en dat hy zijn hand leyde op het hoofd van 't Beest/ als dat hy zijn sonden in 't bysonder moest weg nemen/ 1 Coz. 5 : 8. Siet Nehem. 10 : 30. Esd. 10 : 11, 14. daar dedense openbare belijdenisse, soo moet gy ook doen/ en u sonden in 't bysonder dooden/ volgens 't woord Gods/ en die schrijft van de Wet der zeden in haar/ en zy met hare hand/ ik ben des Heeren gelijk een getrouw Soldaat, sal hy aanballen als de Capiteyn hem gebied/ en op een goede manier, sonder unt zijn gelit te treden. Soo moet ook yder trouw geestelijk Soldaat doen/ en letten op de sonden in 't bysonder/ dat hy niet gaat bynten Gods woord.

Deele dooden niet haar aardsche leden, maar roepen/ 't is altemaal verballen in Polecy en Kerk, sonder van haar selven te beginnen; die haar sonden niet kennen in 't bysonder/ nog die regt in andere weten te onderscheyden/ die
de

de sonden selfs niet ondersoeken/ nog van andere ondersogt willen hebben/ maar wel datmen in 't gemeen spreekt en preekt: **De Predikant die haar in 't bysonder aanspreekt/ lasteren zy/ en seggen/ hy sou in zijn Bijbel en Catechismus blijven: schoon wy nog niet seggen 't geen daar in staat/ gelijk wy moesten/ en geensints om strikken over u conscientie te halen/ nog om ons te bemoeven met u doen/ God weet beter/ onse getuyge is in de hoogte: Gy segt/ datmen oproer maakt soo aan te dzingen op 't dooden der sonden, in onse aardsche leden: dus haatmen die haar bestraffen in de poorte, Amos 5: 10. Siet dat gy u handen moet t'onderhengen/ in 't bysonder/ Gen. 6: 12. Jer. 7: 18. Hoestert u vleesch/ en volgt dat na/ in plaats van dooden, gy hebt dog Gods Geest niet/ nog deel aan Christus, en soo is al u Godsdienst die gy verrigt maar bedrog en geveynstheyd/ terwyl gy soo in 't gemeen blijft in u sonden/ en denkt die sullen Gods toorn niet over u ziel hzengen/ maar die is en blijft vuyl/ om dat gy de onreynne sonden daar in huygvest. Indien gy u bysondere sonden niet dood/ soo sal die u dooden. Na het gebeurt wel dat dese of die bysondere sonden de onwedergehoorne een doodsteek in 't herte geven/ Ps. 50: 21.**

Die in 't bysonder u sonden dood/ dat is een teken dat gy den Geest der genade hebt. 't Sal u ligt vallen/ want gy hebt Christus en de vroomen die u daar in helpen/ en veel handen maken ligt werk. Gy sult'er wel dooz komen/ als gy de een sonde vooz/ en d'andere na begint te dooden/ Ec. Waght u dan op andere meest te sien/

sien/ Matth. 7:3. **Soo dat het u belet op u zelfs te sien. Geloofst de noodzakelijkhed hoe gy en andere kleyn of groot, rijk of arm/ Man of Vrouw/ u bysondere boesem-sonden moet dooden: God wil dit werken in de minste van zijn kinderen, en het blijkt dan uyt haar werken: Ondersoekt de diepte van u verdozventhed/ en daar toe dagelijks u conscientie: gaat dikwils by de vroomen/ en spreekt daar veel van de verdozventhed/ op dat zy u die leeren utroeyen: Siet of gy aan de selve sonde niet vast zijt/ die gy in andere niet kond verdozen: Sugt tot den Heere/ dat hy u die in 't bysonder wil openbaren: Oeffent u in Gods woord te lesen/ en hooren/ en om dooz Gods Geest geleyd te worden in alle waarheyd, dan sult gy heerlijke vrugten voortbrengen/ die God in Christo aangenaam zijn/ en u bekeeringe waardig.**

En gy kinderen Gods die nog onlangs de Bondzegels, in 't H. Avondmaal gebruikt hebt/ wat sullen wy den Heere vergelden, voor soo grooten weldaad? Hierom moet nu dankoffer wesen/ in spijs of slagtoffer. 1. In lof-offer, nu moet gy niet soo seer treuren/ als singen/ weest nu blijde in den Heere, Ps. 106:12. Phil. 4:4. Ammers die dank-offert sal God eeren/ Ps. 50. 2. Geest nu milde gaven aan den armen/ ja gy moet u selven met ziel en lighaam Gode opofferen, tot een heylige, Gode welbehagelijke Offerhande, Rom. 12. Ten anderen moet gy den Heere slagtofferen toebrengen/ in u zelfs te dooden/ en u herte Gode op te offeren, met een verslagen herte.

Wat onderrigtinge van andere/ diend geweten dat'er

dat'er is tweederley valsche mortificatie, als men meent met wat te doen/ dat het dan wel is/ of dat men denkt als men de hertstogten soo bedwingt/ dat het dan al regt/ en wel genoeg gedood is; Och neen, maar gy moet aardsche leden dooden, anders dood gy niet regt/ want uwen ouden mensch blijft levendig/ u byand leeft nog/ al is u hand af/ in u andere leden.

Wy moesten alle dagen de sondelijckheyd in de gantsche ziele dooden/ 't welk gy belooft hebt/ doen gy het brood en den drinkbeker aan nam/ hebt gy aangenomen dat gy de eerste sondige beweginge/ in uwe aardsche leden soude gaan dooden; het is anders maar geveynstheyd/ en het Avondmaal soude u nog grooter huychelaar maken/ soo gy u niet doodet: Want daar hebt gy gesworen tegen uwe sonden/ en vleeschelijke begeerten aan te gaan; Ammers daar onder legt een vloek, waar aan gy deel krijgt/ als gy de sonde niet dood: weest dan niet trouwloos tegens uw gesworen Eed, onder belofte dat gy de sonde soude dooden. God heeft u daar toe hulpe beloofst/ als hy u in 't Avondmaal verzegelt heeft/ en gesegt/ dat hy ook u God soude zijn, en al wat hy heeft/ u tot dien eynde geven soude/ Deut. 30:6. Rom. 8:32. Wie sou dan met sulken Capiteyn niet willen ten Oorlog gaan? Na gy zijt effectivelijk in 't Nagtmaal gesterkt tot dese mortificatie/ wanneer gy niet alleen 't brood des Heeren maar 't brood den Heere hebt ontfangen/ Rom. 6:5. Joh. 11:6.

Dood dan u herte, en gy dood de Dogter met de Moeder, de Erfsonden en de Dadelijke sonden. Wanneer gy in u Hof het onkruid boven afsnijt/

snijt/ dan sal het weder opwassen/ maar wanneer gy de wortel mede uyt trekt/ dan sal 't niet weer te voorschijn komen. Na het sal u veel gerustheyd baren/ als gy de sonde hebt uytgeroeyt; terwijl wy daar tegens woystelen/ is 't voer 't vleesch wat swaar en bang/ 't welk niet komt van 't moztificeren/ maar van de sonden/ nochtans is 't een middel om u gerust te maken. Die een purgatie ingenomen heeft/ werd daar door wel beroerd en benauwt/ maar daar na sal 't hem gesonder en beter maken: Soo is 't ook met de verdoering der sonden; in 't eerst mag zy u wat benauwt vallen/ maar daar na isse weer voer uw ziel te heylsamer: maar dit is een verborgentheyd van Gods Koninkrijk, Ps. 131. Het sterven van den ouden mensch, is het leven van Christus in u/ daar het leven van den ouden mensch, is het sterven van Christus in u/ Gal. 2:20. Wie nu wil dat Christus in hem leeft/ die doode den ouden mensche, op dat gy met Paulus seggen moogt/ ik ben met Christus gekruyst, en ik leve, ja Christus leeft in my.

Die nog onbekerkt zijn/ moeten weg doen hun losse inbeelding/ alsse denken soude ik dit/ of dat/ niet konnen laten/ dat sou wonder zijn/ even soo lof en dom/ ofse uyt het Pausdom quamen/ daar nochtans staat Jer. 13:23. Kan ook een Moorman zijn huyd veranderen, of een Luypaart zijn vlekken, soo weynig kan gy goed doen, die geleert heeft quaat te doen. Voer onse natuur is het onmogelijk/ maar in Christus is het mogelijk/ en in hem valt het ons licht; dan zijn wy meer als overwinnaers/ door hem die ons kragt geeft/ soo dat wy alles vermogen. Wanneer hooft

hoopt noyt/ nog denkt/ ik sal dog tot dese mortificatie niet komen/ het is booz my onmogelijk/ Ps. 73 : 13. Gal. 3 : 1. denkt soo niet/ want de Heere is met u/ en de vloek van de sonde is weg/ Eph. 3 : 17. Christus woond door het gelove in uwe herte.

Denkt niet dat de bysondere oorzak van u boos herte/ komt van God/ of van den Sathan/ of van godloose Menschen/ o neen, maar denkt dat u verderf is uyt u selven; hebt een onversoenelyken haat tegens u boos herte meer dan tegens eenige dadelijke sonde/ waar van gy de grootste meest moet haten/ soo wel als u arglistig/ verkeert/ boos/ Atheïstig/ sondig herte. Leest het heele Capittel, Rom. 7. Gaat aan tegen de eerste bewegingen/ en 't woeden van u hert/ als het opkomt om te sondigen: ja tegen de begeerlyke bewegingen/ welke nog niet zijn met toestemminge van de wille/ want anders sou het vleesch weder toenemen en sterker worden. Bewaard Gods woord in u herte/ soo wel des Wets als van 't Evangelium, met uyt-schietende sugtingen/ en alleen-spraak uwer ziele: Mijn herte, gy zijt het dat mijn verdoemelijk maakt en veroordeeld, Psed. 12 : 13. Maar schoon gy met u sonden Christus doozsteken hebt/ soo heeft hy nogtans in 't Evangelium beloost mijn herte te suyveren; God segt/ o Israel u verderf is uyt u, maar in my is uwe hulpe, Hos. 13 : 9. Grijpt aan de kragt van Christus bloedige dood: Jesus' bloed sal u ziele doozkzuppen/ soo dat daar dooz uwe inwendige bewegingen sullen gedood worden/ en gy geen sonde van u herte meer sult konnen verdzagen; dood de sonde al wierdse

wierdse nog levendiger. Een Beest als het voeld den doodsteek/ dan spartelt het/ soo gaat het ook met u die gemeynschap met Christus hebt/ en die de sonde recht dood, gy sult hier na eens komen daar al u strijden sal ophouden/ en een eynde nemen.

De ziele die nu booznemens is haar sonden tegen te gaan/ die moet de boozsichtigheyt gebzyken dat hy zijn verdozventheden eerst doode/ die hem meest naby/ en in de weg leggen. Men siet in de Oorlogen dat daar den vyand het sterkste is; datse daar eerst aanballen/ en die de naaste is/ gaatmen meest tegen/ soo moeten wy ook doen tegen de sonden/ die ons het naaste zijn/ en meest omsingelen/ daar moeten wy eerst tegen gaan/ volgens Heb. 12:1. Laat ons afleggen alle last, en de sonde die ons ligtelijk omringt; en die ons meest verhinderen in den loop der godsaligheyt, de sonde die wy het ligste agten/ en die ons het ligste omringen/ die moeten wy afleggen/ als een oud/ buyl/ verslete kleeft; of de gelijkenis is van de lange kleeberen/ die ons om de beenen hangen/ en in de weg zijn/ soo moetmen afleggen de sonden/ waar toe wy meest genegen zijn/ en veel occasie toe hebben/ alsse ons dagelijks boozkomen/ en ons tot struykelblokken zijn/ om over te vallen: die sonde daar ons natuur meest toe genegen is/ onse liefste boesem-sonde, 't zy hovaardy/ gierigheyt/ wellust/ onreynigheyt/ die onder temptatie is/ en schijnt verlaten te zijn/ is wanhoop ongelooft/ en moedeloozheyt: Een verskert mensch/ komt wel tot sorgeloosheyt, een arm mensch tot verdrietelijckheyt,

heyd, en soo is 't met yder een/ in wat staat hy is/ elk heeft zijn aanleggende sonden/ diemen moet dooden; God vermaande de Israëlitzen die in 't Land Canaan souden komen/ datse sig niet moesten verbinden met de Heydenen, maar die verbannen/ Deut. 7:12. Die vyand die het meeste quaet doet/ moetmen eerst en meest tegen gaan/ en 't slimste onkruyt meest en eerst met wortel en al uytroeyen/ om dat het meest voortloopt/ en 't goede kruyt verstikt. Immers gy vald meest in die sonde daar u natuur meest toe geneegen is. Gy segt/ ik wilde wel, maar ik kan niet, dus doet gy als de kinderen/ die seggen/ ik kan niet, en meynen/ ik wil niet: Soo gy u sonden door Gods Geest met kragt aangrijpt omse te dooden/ het sal niet vrugteloos zijn: Hebt gy'er tegen gearbeyd/ het kan niet schaden/ want de kragt der godsaligheyd bestaat soo seer niet in 't overwinnen/ dan in het strijden; weest geduldig/ u arbeyd sal niet ydel wesen.

Huytvest geen sonde die gy niet wild aangeraaft hebben/ maar die gy excuseert en voorspreekt; dat is u aanleggende sonde: veragt de aardsgesintheyd/ en bemind de deugt: weest voorsigtig om alle gelegentheyd tot sonden te mijden: verbind u met belofte tegens de sonden/ en steld bysondere vasten-dagen in om u aardsche leden te beter te dooden, want dat geslagte baart niet uyt/ dan door vasten en bidden. Wandelt gedurig in Gods tegenwoordigheyd, gelijk Henoch met God: Laat Christus in u leven. Denkt God siet alles wat gy doet/ en immers vermoogt gy niet wagens Gods Hoogheyd soo grooten quaet te doen/ en tegens God te sondigen, soo sprak en deed Joseph,

seph, en Noach wandelende met God/ en als Abraham voor Gods aangesigte in opregtigheid van hun ziele/ gelijk Hiskia bede dat goed was in de oogen des Heeren: En als Christus soo in u ziele leeft/ dan sal die eygensinnighend daar uyt zijn/ en gy schrikken voor de aangeborene sonden/ u soo eygen/ datse als aardsche leden u aantakten: De gemeenschap met God sal u sterkte geven/ want elk regtveerdige is moedig als een jonge Leeuw; wekt dagelijks u geloof op/ dan sult gy kunnen aangaan tegens u dagelijksche sonden/ welke schulden gy zoekt volstaan te krijgen/ u sonden vergeben/ en soo de verlossinge, na Jesus bloed, de vergevinge van u misdaden, na den rijkdom van Gods genade. Dat gunne u/ en my/ God Vader, Soon, en H. Geest; die toekomt alle lof, prijs, eer, en heerlijkheid, in zijn Gemeente, van nu tot inder eeuwigheid/ Amen.

P R E D I K A T I E

V A N

D o. L O D E S T E Y N,

den 24 Maart 1676. Tot *Utrecht* gepredikt, over
de schoone *Text*,

Cant. 2: 4. Hy voerd my in het Wijnhuys, en de
liefde is de Baniere over my.

Het Raadsel dat Simpson op zijn Bruyloft
voorzstelde/ spijs ging uyt van den eeter, en
soetigheyd van den sterken, konden zijn medge-
sellen niet raden/ om dat het tegenstrijdig scheen.
Ma dat Raadsel was een schaduw en afbeeldinge
van de genade, die door het lijden Jesu, door
de gelovige is toegebragt: Van die bitterheyd,
komt het soete, van dat roet en die galle, komt
de ware vreugde, en het contentement van de
ziele. Hoe de smerte van het bitter lijden Christi,
hooger ging/ hoe de soetigheyd daar van groo-
ter is/ om de herten der gelovigen te verquikken/
versterken/ en verheerlijken. Men moet nu alle
gedagten van Hoogtijden weg doen: daar is nu
geen paasschen onder de Christenen, en die dit seg-
gen/ spreken qualijk: Christus is ons Paasschen,
1 Coz. 5: 7. Wy moeten ons nu met de saak selfs
contenteren: de Feesten, dat maar schaduwen wa-
ren der toekomstige goederen, zijn nu afgeschast/
Col. 2: 16, 17. Gal. 4: 10. O dat Jesus u dronken
maakten van den wijn zijner genade, en woonde
in uwe herten: maar omdat de menschen alle
die

die gedagten van Feesten in den sin komen/ soo kan ik merken dat Christus daar niet en is; het een moet het ander doen wijken; een Feest Christen, is geen regt Christen. Is Jesus Christus de kragt en sterkte van uwe ziele, daar mee zijn dan de Feesten weg/ en al de schaduwen krijgen de schop.

Maar om tot de saak te komen; de H. Geest voerde hier de Bruyd van Christus in/ sprekende van Jesus haren Bruydegom, en zij verhaald hier van hem/ twee heerlijke effecten. Het geheele Hooglied is gemaakt met soo een wijze van spreken, waar door men van lichamelijke bzeugde/ liefde/ en weldaden/ die de menschen malkanderen bewijzen/ beschrijft de geestelijke genade van Christus/ aan zijn Bruyd, en dan ook de liefde die de Bruyd aan hem uitsend/ in vergelijking van twee die malkanderen lief hebben.

De Bruyd verhaald in onsen Text, dese twee weldaden:

1. De vervrolijking die Jesus haar aandoed/ en 't geen daar mee bergeselschapt gaat. Hy voerd my in het Wijnhuys.

2. De bedekkinge, overschaduwinge, en afsonderinge die hy maakt van alle die huften staan. Zijn liefde is de Baniere over mijn.

1. Zij spreekt van een Wijnhuys, en zij segt dat Jesus haar daar in voerde: Een Wijnhuys, dat kan tweesints genomen worden/ of voor den wijnkelder, daar de wijn bewaard wordt; of voor een Huys, daar men wijn drinkt en geniet; want daar over verheerlijkt de Bruyd Jesus, dat hy haar van zijn wijn in schonk/ gelijk een Huys

der maaltijd, **Preb. 7:2.** is een Huys daarmen maaltijd houd; soo hier een Huys des wijns, daarmen wijn dzinkt.

De wijn is lieffelijk en aangenaam/ vooz die de selven konnen beproeven: Sommige maken daar niet veel werks van/ zu konnen de deugtsaamheyd niet pzoeben/ die daar in is. Die haar selven daar mede liederben/ doen seer qua-lijk: maar die zijn kragt verstaat/ en hem matig gebzuykt/ vooz die en is 't niet quaat. En om dat den wijn pzinipaal verheugt, soo word een maaltijd daar wel alleen van benaamt/ als **Esther 5:6.** de maaltijd des wijns, waar in zu den Koning van haren wijn sou te dzinken geben.

Desen wijn betekent niet anders/ als de genade Gods, aan de ziele, in soo verre Hy die verquikt, versterkt, vervrolijkt, troost, en genoeg en geeft/ welke effecten in de applicatie sullen uytgebzuynd worden. Dat zu sulke verschendene werken doet/ siet **1 Coz. 1. vers 3, 4, 5.** zu vertroosten, en doet de swarigheden vergeten; zu verblijd, **Ps. 43:4. Phil. 4:4.**

Nu sullen wy sien hoe dat geschied; men moet weten dat de genade dooz Christi dood berdiend/ aan het herte gebragt word/ dooz verligtinge van Gods Geest, die den mensch doet sien de waarheden die in het woord zijn; Sy geeft verliggende oogen des verstands, **Eph. 1:17.** want al ons quaat bestaat in duysternisse; om dat den mensch is verduystert in het verstand, daarom is hy vervreemt van het leven Gods, **Eph. 4:18.** Och dat wy maar sien konden/ **Ec.** En hoeven wy wel vooz ons en andere iets anders te bidden/ dan om de verligtinge, en daarom word

wozd ook dat als de pꝛincipaalste oorzakē van Christi komste, in het woord uoꝛgesteld. Ik ben het ligt der wereld, segt Hy selver/ Joh. 15. Hy is gekomen om ons den Vader te verklaren/ Joh. 1:18. Niemand kend den Vader, dan den Soone, en die het den Soone wil openbaren. Het is dan dat den mensche God leerd kennen, en de waarheden in het woord geopenbaart.

Neemt gy nu het Wijnhuys uoꝛ de wijnkelder, soo leggen daar in volgens de Schrift, al de beloften in bewaarheyd en opgesloten: maar of gy al in de wijnkelder zyt/ en men segt u/ in dat vat is sulken wijn, en in dat sukke/ en gy proeft hem niet/ wat nuttigheyd geeft dat? Soo sonder de Geest is het woord niet pꝛofijtelijk/ maar een doode letter, 2 Coꝛ. 3:6. Het regte Wynhuys daar de maaltijd des wijns gehouden wozd/ is de genade van den Geest, daar uoꝛ hy den mensche doet proeven de wijn in den wijnkelder, als hy hem doet sien de waarheyd in het woord geopenbaard/ en laat smaken dat de Heere goed is.

Ma dat nu de geopenbaarde waarheden verscheyden zyn/ daar na is ook de werkinge verscheyden; soo dat ligt doet sien Gods regtveerdigheyd, dan werd de ziele verbaast, verflagen/ en sinkt neder/ en werd als desperaat/ soo daar niet by getoond werd de voldoeninge Christi in het woord geopenbaard/ volgens de dierbare beloften die haar geschonken zyn: Dat ligt/ Gods goedheyd siende/ soo doet het ons Hem lief hebben/ en Gods Algenoegzaamheyd, doet ons in hem rusten, en alle andere dingen vergeten/ hem vertoonende als den God der blijdschap onser verheuginge, Ps. 43:4. soo wozden wy ver-

verblijd. Dus gaat het over alle eigenschappen en waarheden Gods, die wijn is dan die verlichting door den Geest in ons/ soo verre zy ons die versterkende/ verquikkende/ en contenterende eigenschappen Gods en waarheden, in het woord toont/ en aan de ziele hzengt.

In andere saken werd dit licht mede gesien/ ons ook vertoonende de Wet, en na dat dan die verscheydene materie is/ daar na is men dan vrolijk en singende. Somtids is dit licht ook den pligt leerende; dat niet en strijd/ want het werd daar na de stoffe van de vreugde, en daar van daan soo komt het datmen somtids meer en minder vrolijk is. Want het belieft God die verquikkende eigenschappen meer en minder te laten sien/ en als hem niet en belieft dat de ziele die siet/ soo seyd hy als tegens Paulus/ mijn genade is u genoeg: het is genoeg Paulus dat gy siet/ en door den gelove leeft. Desen wijn is dan de openbaringe van sulke beloften, weldaden/ en eigenschappen Gods als bequaam zijn/ om de ziele te verbzlijken/ en vol blijdschap te maken.

Nu seide de Bruyd van dit Wijnhuys, dat Jesus haar daar invoerd, dat is/ Hy doet my daar ingaan, Hy vat my by de hand, en leyd my daar in. Het is aanmerkelijk/ datse niet en segt/ Hy noodigt mijn, gelijk hy soo doet/ Matth. 22. en Job. 9:1, 2. of hy doet de wijnkelder open. Hy mag lijden dat ik daar inga; en nog is 't niet genoeg/ maar hy voerd my in zijn Wijnhuys: waa? uyt wy aanmerken dat Jesus als hy den mensch in zijn Koningrijk hzengt/ hem niet alleen nodigt/ maar kragtighk overhaald en overtrekt/

trekt/ want wy zijn dood, en of hy al duysendmaal noodigde, wat sou het helpen als wy geen leven in ons hadden? want als wy nu al genade hebben ontfangen/ soo hebben wy van ons selven nog geen kragt om dat licht in werksaamheid te brengen: dat 's enkel van den Heere/ hy moet in ons werken beyde het willen en werken na zijn welbehagen.

Van Jehova af te hangen is de Ruste, voorgebeeld door den Sabbath van het O. Testament, door soo verre als die Ceremonieel was/ dat wy Gods Geest in ons werken laten/ en sugten na den Hemel. Gy meent/ en segt/ ik sal my eens gaan verlustigen en vervrolijken: maar sulks uyt ons eygen herte voortkomende/ deugt niet: Wy moeten wagten op de roeringe van den Geest, gelijk de kranke op de roeringe des waters te Bethesda, Joh. 5 : 3. En als de Kerke Micha 7 : 7. Ik sal uytzien na den Heere, en wagten op de God mijnes heyls. Soo'er nu zijn die dat niet verstaande/ veragten/ in sorgeloosheid vallen/ denkende ik kan daar niet toe doen, en daarom soo laat ik het altemaal staan: soodanige woorden te rugge gedreven/ door de leere der genade/ en sulke zijnder veelen. Maar Gods kinderen sullen doen wat zy kunnen/ de middelen gebruiken/ de handen uytsteken/ en de oogen na den Hemel slaan.

De natuur van Gods genade door Christi lijden verdiend/ is dat zy 't geene doet aan de ziele, 't welk den wijn doet aan het lighaam. Dit sullen wy nu met weynig Texten bevestigen: gy sult geloof ik/ niet veel Schriftuur plaatsen wyschen/ tot bevestiging van dese sake/ want gy bind

bind die seer veel in het woord, als het genaamt werd een vette maaltijd, daar men gesuyverde wijn dzinkt: Het Sacrament des Avondmaals is daar van genomen/ soo dat het een Avondmaal en Bruyloft word genaamt/ Apoc. 19:9. Mattij. 22. Ps. 23:3, 4. Jes. 25:6, 7. hoe kragtig dat bewintsel sal weg zijn/ als Jesus die wijn sal inschenken/ en zijn gunstgenoten dzonken maken in wellusten, Cant. 5:1. Ps. 36. sy worden dronken, Ps. 65. zy worden versadigt, en Eph. 5:18. dat is soo de wijze van spreken in de Schrifure, en is ons genoegzaam tot bewijs/ &c.

Het is geen weldaad of kragt die uyt de natuur van de wijn bloeyt datse dronken maakt; maar dat komt van de verdozventheyd des menschen. De wijn heeft de kragt van de heumeuren op te wekken/ en levendig te maken/ maar de mensch voelende dat de wijn helpt tot versterkinge van zijn lighaam, die neemt langse hoe meerder/ tot de sinnen geturbeert worden: maar dit kan in het geestelijke niet zijn/ hoe men meer inneemt/ hoe men als sot/ dul/ uytzinnig/ en rasende by de wereld geagt word: maar als men tot Paulus seude/ gy raast, mogt hy seggen/ ben ik uytzinnig, ik ben het Gode.

Ⓞ wat hebben Gods kinderen al in Jesus en in 't Genade-Verbond: Adam was uyt de Genade vervallen/ hy had de sprink-ader verlaten en hy ging na zijn selven: al de kragten hem van God gegeven/ wonden hy tot sig selven: soo doed nu de wereld ook/ alse na eer, staat, en rijkdom dozsten/ maar daar is geen heyl in/ en het kan niet versadigen, Jes. 55:1, 2. Arme menschen/
daar

daar is niets in; siet dog waar toe Jesus u roept/ als Heyland op de aarde/ tot dese wijn der genaden, die aan de ziele doed/ al wat lighamelijke wijn aan het lighaam doed; 't welk wy volgens Gods woord sullen toonen.

1. Gy weet als de mensche vermoeyt is/ wat verquikking hem de wijn toevoegt/ alsse de afgematte leden hersteld. Als de Soldaten gemarcheert hebben in de Sonne, kennense dooz een weynig brandewijn weer hersteld worden/ en haar kragtten weder krijgen/ soo verquikt dese genade, als de Sonne van Gods Toorn schijnt over zijn kinderen, en die genade is haar genoeg/ alsse proeven en smaken dat de Heere goed is, Ps. 34: 9. Genadig en barmhertig, Exod. 34: 6. dat is de ziels verademing, een wolke des daags, en een hutte tegen de hitte, Hes. 4: 5, 6. dus komt'er verquikkinge dooz de wijn, in de herte en ziele van de ware gelovigen, wanneer de Geest de oogen opend/ om de Goddelijke beloften en waarheden te sien.

2. De wijn kan geen eenige gesondheyd toezenggen/ daar is een genesende kragt in/ en word daarom gebuykt in de Medicijnen. Dese genadewijn geneest de ziele, daar God sig klaar aan vertoont/ en daarom word Christus de Medicijn meester der zielen genaamt/ dewijl hy onse qualen en krankheden geneest/ als hy zijn wijn inschenkt. O quamer maar een straaltje van dat ligt in de ziele, dan sou nijt/ haat/ toozn/ hobaardij en alle qualen verdrisben/ ja een druppel van die wijn, sou u genesen van al uwe gebreken.

3. Daar is in de wijn een vervrolijkende kragt, soo verre men hem wel gebuykt/ Ps. 104: 15.
niet

niet gelijk men nu segt/ dat ymand wat verheugt is/ als hy soo veel heeft dat zijn hooft ligt is/ en hy pas nog kan drinken. Neen/ maar dat men wat neemt tot herstellinge van de Geesten, die dooz moeyten en arbeyd in des Heeren werk afgeslooft zijn: Laten zuse misbzuyken die willen/ maar nu de ware vreugde is in desen wijn gelegen/ soo maakt die oogen salve ons siende/ op dat wy hem kennen/ Apoc. 3: 18. en Ps. 43: 3, 4. U licht en waarheyd, datse my brengen tot uwen Heyligen weg. Dus word het herte verwydet, om te loopen den weg van Gods Geboden, Ps. 119: 32. En de blijdschap des Heeren is hare sterkte, Neh. 8: 11. de ware vreugde is dan daar in gelegen/ dat God u desen wijn inschenkt/ en beliest dat water des levens te dzinken te geben/ op dat het in u werde een fonteyne van wateren, springende tot in 't eeuwige leven.

4. De wijn maakt dronken en uytzinnig/ dat is buuten het goede, en dat komt by toeval dooz de onmatigheyd en overdadighedy des menschen/ want dat wy volmaakt waren/ wy souden die met goede teugen dzinken/ sonder ons nadeelig te zijn; maar nu wy onvolmaakt zijn/ en dat vele die misbzuyken/ soo nemen de vroomen de wijn wel maar met schroom/ wetende datse haar vyand is/ booz soo veel zy dronken maakt; en moet het enkelijk maar doen op goede gronden, op dat het diene tot verquikinge en herstelling van de verbloge geesten/ en versterking der swakke kragten. Maar hier van desen wijn, maakt God den mensch samtijds soo dzonken en vol/ dat de Man sig niet en kan regt houden,

houden, en dan gaat het met die/ als met een dronkaard, in de volgende overeenkomsten.

1. De dronkenschap doet de mensch vergeten alle swarigheden, waarom de Godloosen wel gaan dzinken/ om hun rampspoeden te versetten/ en vergeten; of zu doen het om de knagende conscientie gerust te stellen: Maar desen wijn is een heylig mensch grooter goed/ dan hem alle andere dingen quaat zijn/ 2 Coz. 1: 3, 4. (Geloofst zy de God, &c.) hy weet nauwelijks hoe hy God noemen sal/ ja hy is de God der blijdschap harer verheuginge, Ps. 43: 4. de heele wereld mikte op haar/ omse te slaan en schieten/ maar alle banden en elenden vergaten zu/ als dronke menschen, die daar niets aſweten/ en dat is haren eenigen troost in leven en sterven, als de droefheyd groot/ en de elende op 't hoogst is/ wetende dat Christus is haar leven, en sterven gewin.

2. De dronkenschap maakt de mensch wonder vrolijk te zijn in zijn inbeeldinge/ daar is soo een ontroeringe van de hersenen/ en al heeft hy geen stuyver in de weereld/ hy meent dikwils seer rijk te zijn. De Godsalige zijn ook rijk in Gode, Luc. 12: 21. rijk in goede werken, 1 Tim. 6: 18. zu merken God aan als haren God en Vader, die haar helpt en bystaat. Zy sien haar selven metgesellen van de Engelen, en Erfgenamen Gods; en ist weet niet wat zu haar al inbeelden/ hoewel op een goeden grond, want zu sien het in Gods woord, 1 Coz. 3: 22, 23.

3. De dronkenschap die doet haar alle dingen die buyten haar zijn beragten/ als de wijn haar sot en dul maakt; maar elk regtveerdige, die van desen

desen geestelijken wijn dzonken is/ die is moedig als een jonge Leeuw, dog als sotten geagt in de oogen van de wereld. Paulus noemt de gantsche leere des Evangeliums dwaasheyd, 1 Coz. 1:21. om dat de vroomen als sot worden/ door den onnaspreurelijken rijkdom Jesu Christi. MOSES die soude keuse doen tusschen Christus versmaatheyd, vergeleken met die kostelijke dingen daar ik nu van sprekke/ maar die leggende in de weegschale, over de Schatten van Egipten, soo woeg Jesus smaatheyd veel meer/ als al de Schatten van Egipten, Heb. 11. Wat dulligheyd en onsinigheyd was dat/ sou de wereld seggen/ soo is 't met de gunste/ eer/ en staten der menschen/ als een onnosel Christen wat van die wijn gedzonken heeft/ dat heeft hem soo bevangen/ dat hy heenen loopt na de grooten, en zeyd haar fouten rond uyt. Als dit geen sot/ en dulleman's werk/ sig soo uyt haar gunst te stooten? De Politiken met hare wijsheyd souden het beter maken; maar wy walgen van al die wereldsche wetenschappen: wy moeten somtijds buggen en bzeken/ als wy dronken zijn van minne, en de liefde Christi ons dringt, om niet ons selven/ maar Gode te leven.

4. De dronkenschap maakt der menschen tonge sprekende/ als men heeft lange stil geswegen/ en dan de warmte van de wijn gevoeld/ soo spreekt hy na dat hy genegen is: Wanneer ik soo drink wijn, dan spreekt mijn tong latijn: Wanneer een mensch dronken is/ dan is hy alle menschen te wijs, dat is een gebzeke/ maar hier is 't de genade; wat was het dat de Apostelen vreemde Talen dede sprekken/ dat was desen

desen wijn waar mede zy wierden overgoten/ zy hadden die Geest met de wijn ingedzonken/ soo dat die Geestelijke Mos haar sprekende maakt/ Zach. 9 : 18. Daar overdacht en beschouwde den Profeet de Genade des Nieuwen Testaments. Dus raken de gelovigen op den praatstoel, en spreken van al de groote daden Gods.

Maar wy en verstaan dat niet/ sal de wereld seggen: Antw. dat is om dat de vroomen dronken zijn/ en gy hebt van dien wijn niet gedzonken; soo was het op den Pinxterdag, Act. 2. die in Griekenland woonden en geboren waren/ die konde geen Latijn; en die in Syrien geboren waren/ die konden maar Syris, en geen Grieks: en daarom zeyden zy van de APOSTELEN, zy zijn dronken; als de wereld het niet verstaat/ maar nu moet de tonge los/ en dus hebje een kleyn proefje van desen kostelijken wijn, niet na desselfs waardigheyd/ maar na datse my nu boozkomt.

Dit moet ook dienen tot overtuyginge van de wereld; seggende/ dat al de vreugde by haar is: In hare maaltijden hebbense gesoden/ gebakken/ en gebzaden/ daar eet en drinkt men tot datmen vol is; soo dat ergens niet is geschied/ dan is 't seggen/ men heeft daar niet vrolijk geweest. Maar komen de vromen by een/ o daar is nietmendal/ men neemt slegts maar wat in 't water gesoden/ of booz den viere gebzaden/ en wat bier of wijn; maar dat is niet met al in de oogen van de wereld, soo men niet gepalleert is/ dan sietmen daar uyt als een Klop, na het seggen van wereldsche menschen. Maar zijns by malkander daar gespeelt werd met de kaarte, en dobbelsteen,

of

of vuyte Liedekens gesongen/ en dan gedanst en gesprongen/ dit is alle hare vreugde, het herte heeft van binnen smerten in het lachen/ ja het is een wormstekige vreugde, die haar niet kan versadigen. Gy die in u Land en Goed vermaakt scheidt/ daar uit komt een hertknagende worm boort/ en schoon gy daar nog soo veel me op hebt/ weet dat schoon u Landen nog eens soo groot, en u geld nog tweemaal soo veel, en u Kassen nog driemaal soo vol waren/ datse u niet sullen kunnen versadigen, nog baten, ten dage van Gods toorn, nog troosten in u dood, als gy alles moet verlaten. Maar dese goede en besten wijn, die troost in leven en sterven. Het is enkelijk dulghend te willen seggen/ dat de wereldsche vreugde 't beste vermaakt is. Laat de blijdschap van de wereld duysendmaal vergrootet worden/ zy sal soo swaar niet wegen als een aasken van dese ware onuytsprekelijke en heerlijke vreugde, want God alleen is de vreugde en 't genoegen der ziele, volgens Asaphs seggen/ Ps. 73:25, 26. Wie heb ik neffens u in den Hemel, nevens u lust my niet op aarden.

Maar schoon de ziel verscheyde uytwerkingen heeft/ door desen wijn, na dat de boozwerpen zijn daar de wijn opvalt/ soo moetmen weten dat God beleeft het ligt meer op dese/ of op die waarheyd sal vallen/ en dat het ligt van Gods regtveerdigheyd de ziel wel meer bevalt/ dan het ligt van zijn goedheyd, daar van daan is men dan benauwt; en als gy dat dan uiterlijk vertoont/ soo brenghet gy een quaat gerugte over Canaan, en dan segt de wereld/ siet dat is de vreugde van de Godsaligheyd, altoos te klagen over haren staat,
en

en weenende het hoeft te laten hangen: wy moeten onsen wil aan God overgeven. Siet gy niet in dat ligt Gods Souvereynheyd, wijsheid/ en bzyne-wille: Immerx ja/ dat is de eerste lesse van een Chzisten/ verlochend u selven, meynt gy dat gy altoox moet vrolijk zijn/ neen/ maa2 dese waarheyd, datmen sig moet versaken, blijft altijd: **O** dat wy dese groote lesse regt geleerd hadden/ het wasx genoeg. Gy moet doen 't geene u God te sien geeft; het herte kan wel inwendig droevig zijn/ maar dat past wel met uysterlijcke vreugde, in de oogen van de wereld. Gods kinderen mogen soo droevig zijn affse willen/ nochtanx wilense haar staat niet verwisselen voox de rijkste in de wereld.

Soo den wijn der genade sulcke schoone werkingen heeft/ soo moeten de Christenen in haar leven die vertoonen/ de wijn verquikt om ons te doen loopen den weg van Gods Geboden. Gy moest toonen dat gy verquikt/ gesond gemaakt/ en gesterkt waard. Segt gy dien wijn te dzinken/ en blijft gy nog vol haat/ nijd/ en hobaerdig? dat beugt niet: Immerx de wijn moet u sterk maken/ de wijn geeft contentement: hoe is 't dan dat gy altyt begeert? soo gy de Geest had/ gy smect al die dingen weg/ gy moest te vrede zijn met al wat u ontmoet/ al verloor2t gy u kostelikheden en rijke schatten; de dronke **M**an is altijd rijk, waarom zijn wy/ die alle dingen hebben/ niet meer rijk in Gode, als zijn, en Christi Erfgenamen. Gy moest dronke mans werk doen/ en sot zijn in de oogen van de wereld. Men moet niet over al gaan seggen/ ik heb genade, dat heeft zijn duysenden verslagen. **C**oont maar u gelove
 unt

uyt de werken; salmen een kleed maken/ soo moet men niet uzagen/ hoe doedmen nu/ en wat is de mode? maar wat wil God hebben dat ik doen sal: seggende datje sot bent, segt/ 't is waar/ dat ben ik/ en dat wil ik wel zijn; ja vrolijk in den Heere.

Dat gy dan hoorz dese vreugde, alle andere versaaft/ die de weereld geeft/ of geven kan. Jesus had honger, hebbende in lange niet gegeten, daar quamen de Discipulen met spijsse uyt de Stad, maar Jesus agte daar niet veel op/ want zijn spijsse was des Vaders wille te doen/ en hy dronk van desen wijn, Joh. 4: 32, 33, 34. soo wy daar van gulsig dronken, wy souden veel versparen van onse lighamelijken wijn en lekkernyen. Bent gy rijk, u pligt is het overschot van u spijsse en drank aan den Armen te geven/ anders blykt het dat gy desen wijn niet hebt gedronken. Leerd dog alle onnodige dingen versmaden; neemt maar spijsse tot onderhouding van u lighaam, en gebryukt den aangenamen wijn om u kragten te herstellen/ maar alle overdaad/ en opbullinge van spijs en drank, tot opwekkinge van u lusten, moeten weg. Kroept lieber de Armen in u Huys, want God heeft ons de goederen gegeven op conditie, dat wy die gebryuken souden tot zijn Eer, om na den wille Gods te leven.

Dus sagen wy de soete vrugt van Christus lijdē, als hy gebryagt wierd op Golgotha, en ysklommen heeft in een Zee van bloed, wanneer hy niet wierd gedrenkt met soeten wijn, maar met bitteren drank van gal en azijn, daarom geeft hy zijn kinderen, die Hemelsche lekkernyen, die kostelijcke soetigheden, soo dat de Bruyd sig
in

in vettigheden verlustigende, **uytroept/** Hy voerd my in het Wijnhuys, aan die vette maaltijd, en Beken der wellusten. **Maar wat volgt daar nu op? zy segt/** de liefde Christi is de Baniere over my. **Hy is gestorven om te leven, en toont dit dooz zijn standaart en Vaandel in my op te rigten, en nu werd ik dooz de liefde derwaarts geleyd/ dooz mijn Bruydegom, de soete Heere Jesus, die van liefde gestorven is/ vooz ons/ doe wy nog sondaren en vyanden waren/ Rom. 5. Ammers de liefde is de Baniere der Christenen.**

De Bruyd spreekt in den naam van de gelovige, van een Baniere, soo steltse dan vast datse is een Dienaresse, of als een Soldaat, die op het roeren van den Trommel voozt moet: dat is de uytkomst van Jesus lijden en sterven, want de mensch daar Christus vooz gestorven is/ die blijft zijn eygen niet; soo moet'er dan een Vaandel of Baniere zijn daar hy onder strijd, hebbende aangedaan de gantsche wapenrustinge Gods, Eph. 6. Jesus vyanden, zijn ook de hare/ zy segt te voren was ik een Slaaf van de sonden, en de wereld, maar nu ben ik by gemaakt van de Wet der sonde en des doods, Joh. 8. Rom. 8.

Dese Baniere is het Vaandel van Christus liefde, die daar in geschreven staat; dit is Jesus liefde, die hy aan zijn kinderen heeft bewesen/ 't welk niet uytfluyt de liefde die de gelovigen tot malanderen/ en tot Jesus hebben/ want als de Son schijnt/ dan moetmen verwarmt worden. Wie heeft ont iets grooters gesien/ als dat de God des Hemels sterft vooz een aardworm/ die ydelheid is/ en minder dan niets. **Hy is uyt den Hemel gekomen/ zijn Heerlijkheyd latende/ is de veragte**

ste van alle menschen/ ja een Dienstknecht gewor-
den/ Aes. 53. Phil. 2. Hy heeft hem vernederd
tot de dood des Kruyces, en soo is hy gestorven
van liefde, doe wy zijn vyanden waren/ en hy
heeft ons tot vrienden van God gemaakt/ en vrede
tusschen God en den mensch, die in eeuwigheid
moest dienstbaar zijn geweest; maar nu verlost
zijnde/ heeft vrede met zijn concientie: Sy siet/
en kent/ en diend God/ in gerechtigheid en hey-
ligheyd, alle de dagen hareſ levens.

De Bruyd segt/ als ik hier aan denk/ soo is
dat mijn Baniere: die trekt mijn herte Hemel-
waarts, en ik word ontstoken tot weder-liefde:
Andere menschen mogen dit hooren/ en geen
liefde-vlam gevoelen/ maar ik voel mijn ziele
ontbranden, en geve mijn selven aan hem over/
als aan mijn Koning; hoe kan ik anders als
mijn weer aan hem geven, die sig selven voor
mijn heeft overgegeven; dit is dan altemaal liefde
voor liefde, soo dat ik dan niet anders kan als
God die liefde is, en zijn kinderen die van hem
bemind zijn/ moet lief hebben/ en dit is de Ba-
niere onder welke ik strijde, en door den gelove
leve.

Hoewel dese stoffe/ dat Christus liefde de Ba-
niere is/ wat diep is/ nochtanſ sullen wy daar
van seggen/ datse ons openbaart de liefde Christi,
die overwinnende kragt van Jesus, die ons af-
sonderd van de wereld.

I. Een Vaandel is kenbaar/ men kent de Sol-
daten aan haar Vaandel, soo ook de liefde Christi
nevens ons/ om onse liefde tot hem; zijne gun-
stige liefde blijken zijn in geen hoek geschied/
maar op den Berg staat dese Baniere, om de
Hey-

Heydenen aan te setten/ om te brengen na den wortel Isai, die staan sou als een Baniere der volken, op dat de Engelen zouden verkondigen de menigvuldige wijsheyd Gods; en op dat de menschen dat siende/ daar heen geleyd zouden worden/ en voelen de liefde van Jesus, op datse weder dronken worden van minne, en liefde tot Hem/ en zijne leden, diese uyt liefde kleden/ in siekte helpen/ swakke ondersteunen/ en benauwde vertroosten.

2. Daar door werd te kennen gegeven Jesus overwinnende kragt; als hy zijn kinderen brengt in het Wijnhuys, dan seggen zy/ gy hebt het gewonnen Heere Jesus, door uwe uytnemende liefde, die beter is dan de wijn; soo ras als die in mijn ziel quam/ gaf ik het op/ en die liefde Christi dwong my/ en ik seyde/ gy hebt het gewonnen, neemt dan dat wederspanning herte weg/ en geeft een herte om u te lieven.

3. Wy verstaan daar door die t'samen vergaderende kragt, want daar het Vaandel is/ komen de Soldaten t' samen en daarom wil de Bruyd seggen/ o Heere Jesu, gy doet ons door u liefde t'saam vergaderen, als de Arenden tot het doode Aas, want gy hebt ons eerst door u liefde getrokken/ soo dat wy seyde/ gy Nazarener hebt het gewonnen, wy komen tot u/ want gy zijt de Heere, ons Hoofd, en wy malhanders leden.

4. Het geeft te kennen die afsonderende kragt: door het Vaandel worden de Soldaten onderscheiden/ soo worden die Jesus lief hebben/ ook afgescheiden van alle andere menschen. Nu ben ik onder het Vaandel van Christus liefde, segt de Bruyd: sommige zijn onder 't Vaandel der wel-

lusten, rijkdom en eere, die ook wel dese liefdebanier werd verkondigt/ maar die de liefde Gods in 't herte hebben uytgestoot/ dooz de Geest der aanneminge tot kinderen, die hebben ook een onderpand en zegel daar van/ Rom. 8. Sy werden getekent met een zegel op hun herten/ Ezech. 9. dat is de Man die Christus lief heeft, tot wiens eere de Koning een welgevallen heeft. Soodanigen mensch die Jesus liefde gevoeld/ die wil deselve ook weder uytzuktken/ en dronken worden van liefde, dan sietmen eerst wat die menschen doen. Andere soude daarom lachen, want hy is dwaas van liefde, en besit een blijdschap die de wereld niet kent. Ook hebben de gelovige liefde tot malkanderen/ en weten soo datse Jesus Discipulen zijn, Joh. 14.

5. Het betekent ook een leydende kragt: Een Soldaat moet het Vaandel volgen/ als men gaat om te strijden tegen des Konings vyanden; soo moeten wy ook doen/ en het is niet vzeemt dat wy volgen waar ons de liefde trekt. De Hemelingen volgen het Lam daar het heenen gaat, Openb. 16. Soo moeten wy ook den Saligmaker volgen; gaat hy in lijden, of ten strijde, in oorloge of vrede, wy moeten met hem gaen/ al was het in de dood: maar zijn aangesigte met u gaande/ sal u beschermen, soo dat de schigten en vierige pijlen der vyanden/ u niet beschadigen sullen. Hy sal u brengen in des Konings binnekamer, daar gy sult hooren wat zy besluyten, want hun gedagten zijn ons niet onbekent/ en in Christus zijn wy meer dan Overwinnaars, Rom. 8. Gaat het wat aan tegen u gemak/ dat is niemendal/ gy moet dronken zijn/ en onversaagt daar op aan gaan. 6. Het

6. Het Vaandel geeft moed en couragie, soo mogen wy ook altoos goeden moed hebben/ en hoope in de verdrukkinge, want die werkt lijdzaamheyd, en bevindinge, Rom. 5. Houd dan altoos moed, het zy gy in/ of uyt woond van den Heere; soekt hem maer welbehagelyk te zijn/ tot dat hy u bzenge in 's Vaders Huys, daar veele wooningen zijn: dan sullen wy altoos by den Heere wesen, vertroost malkanderen met dese woorden.

Immers de gemeynschap, dewelke de gelovige met Christus hebben/ die laat haar niet ledig van genade, liefde, vrede, en vertroostinge, terwijl die noodig zijn ter saligheyd, dooz den Heere Jesus Christus/ die ons van Gode geworden is tot wijsheyd, regtveerdigmakinge, Heyligmaking en volkome verlossinge, 1 Cor. 1:30. Daarom wanneer zy soo tot den Saligmaker dooz den gelove gaan/ dan worden zy niet ledig gebonden/ maar ontfangen uyt zijne volheyd, genade voor genade, Joh. 1:16. Siet dit in 't exempel van den verloren Soone, als hy uyt den dzaf zijner sonden opstond/ en tot God gaat/ soo werd hem niet alleen andere kleederen aangedaan/ en een gemest Kalf booz hem geslagt/ maar hem word ook een ring aan zijn hand gedaan. Dus laat de Heere/ die tot hem komen/ niet ledig heenen gaan/ maar heeft den hungerigen met goederen vervuld; hy boerd de ziele zijner gunstgenoten in 't Wijnhuys, en daar is de liefde de Baniere over haar.

In 't boozgaande vers siet gy de nauwe gemeenschap tusschen Christus en zijne Bruyd, die segt/ gelijk een Appel-boom is onder de Boomen des Wouts, soo is mijn liefste onder de Soonen:

Ik hebbe grooten lust in zijne schaduwe, ende sit'er onder, ende zijne vrugt is mijn gehemelte soet. Nu de Bruyd geboerd zijnde in 't Wijnhuys, bevind als een vrugt van die gemeynschap, dat de liefde was de Baniere over haar. Daar is een liefde die de gelovigen met God/ en onder malkanderen hebben: Jacobs ziele was als gebonden aan zijn Soon Josephs ziele, Gen 44. uytzukkende hoe grooten liefde hy hem hadde toegedragen. En Paulus teld onder de vzugten des Geestes/ Gal. 5. Liefde, vrede, langmoedigheid, en gelove: **Sy hebben God lief met haar gantsche herte, en daar dooz werden zy van de wereld onderscheyden/ en dit is een kenteken van de gemeynschap met God, dat zy lief hebben/ soo datse met den Psalmist untroepen; wie heb ik in den Hemel neffens u/ die mijn lust, en rust, en Hemel op aarden zijt?**

De liefde onder malkanderen is ook een kenteken van de liefde Gods onder ons: Hier uyt weet gy of gy God lief hebt, soo gy malkanderen lief hebt, Joh. 13. En dus weetmen dat wy uyt de dood zijn overgegaan/ tot het leven, om dat wy de Broederen lief hebben. Maar hier werd dese liefde by een Baniere vergeleken/ genomen vooz de liefde des Saligmakers, wiens liefde is de Baniere over zijn Kerke.

Men moet hier dooz de liefde niet verstaan die generale liefde Gods, want die is algemeen/ van welke David segt/ dat de Heere aan allen goed is, ende zijne bermhertigheid gaat over alle zijne werken, terwijl Jehova zijn Sonne laat opgaan over regtveerdigen en onregtveerdigen, Matt. 5. Maar hier werd gesien op de liefde
 Gods

Gods **over zijn kinderen/ van welke de Opperste** Wijsheyd Jesus Christi segt/ **Prov. 8.** Ik hebbe lief die my lief hebben, en die my vroeg zoeken, sullen my vinden. **Dese liefde is geen verdiende liefde/ maar een vrywillige liefde, gelijk God segt;** Ik hebbe u lief gehad, met een eeuwige, vrywillige liefde. **Ammerg God ontfermt hem over dien hy wil/ en verhard wien hy wil/ Rom. 11.** **Soo dat God die rijk is in barmhertigheyd, dooz zijn groote liefde, ons salig maakt.**

Wy hebben al wat gesegt van dese liefdebaniere, genomen van een Vaandel, 't welk in den Krijghandel gebruikelijk is. Daarom segt David/ Ps. 20 : 6. Wy sullen juychen over u heyl, ende Vaandelen opsteken in den name onses Gods. **En Jer. 42 : 61.** segt in **Oorzogsg-gebaar;** Hoe lange sal ik de Baniere sien, en 't geluyd der Basuyne hooren. **Dooz dese Banier of Vaandeldrager, werd niemand verstaan als den Heere Jesus onsen Saligmaeker/ die de Baniere draagt/ boven tien duysenden: gelijk van hem voozegt is/ Jes. 11 : 10.** Het sal geschieden ten selven dage, dat de Heydenen na den wortel Isai, die staan sal tot een Baniere der Volkeren, sullen vragen, en zijn ruste sal heerlijk zijn. **Dus segt de Zynd onses Saligmaekers;** Mijn liefste is blank en rood, hy draagt de Baniere boven tien duysenden, **Cant. 5 : 10.** **Dit is ook in den Nieuwen Testamente van hem verbuld/ dat die Vorst van Juda, is vooztgekomen uut Bethlehem, om als een Leydsman zijn Volk Israel te weyden/ vergelijkt Mich. 5. met Luc. 1. Ec. Maar wy moeten nog wat van dese Baniere seggen.**

I. De Vaandels of Baniere worden in den Krijg gebuykt/

gebruikt/ om het Volk by een te vergaderen/ volgens Jer. 51:12. Verheft de Baniere op de muuren van Babel, stellet Wagters, bereydet de Laage: En soo segt Hes. 5:20. Want de Heere sal een Baniere opheffen onder de Heydenen, van verre, en hy salse herwaarts senden van de vyanden der aarden, wanneer zy haastelijk sullen aankomen. **Dus is het met de liefde van den Saligmaker, want daar dooz worden de gelovigen by een vergaderd/ 2 Tim. 1:9.** Die ons heeft zalig gemaakt, en geroepen met een heylige roeping, niet na onse werken, maar na zijn heylig voornemen, en de Genade die ons van God gegeven is, voor de tijden der eeuwen. **En soo segt den grooten Apostel Paulus nog eens/ Cit. 3. vers 3, 4, 5.** Want wy waren certijds onwijs, dwalende in menigerley begeerlijkheden, dienende onse wellusten, hatelijk zijnde, ende malkanderen hatende: Maar wanneer de goedertierentheyd Gods, ende zijne liefde aan de menschen verscheenen is, heeft hy ons zalig gemaakt, niet uyt de werken der regtveerdigheyd, die wy gedaan hadden, maar na zijn bermhertigheyd, door het Bad der wedergeboorte, en vernieuwinge des Geestes. **Den Capiteyn doet het Volk dooz het Vaandel by een vergaderen/ alsoo worden wy ook dooz de liefde des Saligmakers by een gebzagt/ onder 't Vaandel van Jesus Baniere, gelijk God segt Hof. 11:4.** Ik trokse met menschen zelen, en met touwen der liefden.

2. Gods Volk dus vergaderd zijnde/ worden dooz hun Vaandel van andere Volkieren onderscheyden: Jehova seyde dat de kinderen Israels, yder soude legeren onder zijne Baniere, na het teeken

teeken van het Huys harer Vaderen; gelijk ook dit Vaandel mede is/ wanneer wy dooz de Goddelijke liefde van de wereld onderscheiden worden. Daarom segt de Saligmaker, Joh. 10. Ik de goede Herder, stelle mijn leven voor mijne Schapen. Paulus draagde/ 2 Cor. 2. O mensche wie onderscheyd u? maar Christus liefde Baniere onderscheyd ons van Goddeloose; gelijk Moses seyde tot het Volk Israels; de Heere heeft geen lust gehad tot u, nog u verkoren om u veelheyd, boven andere Volkeren, want gy waard het weynigste van alle, maar omdat de Heere u lief hadde.

3. De Vaandels worden gebuykt om daar dooz de Soldaten couragie te geven/ om gemoedigt de Vyanden tegen te gaan/ gelijk Jer. 4:6. werpt de Baniere op, vlugtet met hoopen: en blijft niet staan: want ik brenge een quaat van 't Noorden, en een groote breuke. Dus is 't dat de liefde van den Saligmaker ons moed geeft/ om te strijden tegen onse geestelijke Vijanden; gelijk den Heyligen Paulus segt/ 2 Cor. 5:14. de liefde Christi dringt ons, als die dat oordeelen, indien hy voor de uytverkoorne gestorven is, zy niet meer voor haar selven leven souden, maar voor hem die voor haar gestorven en opgewekt is.

4. De Vaandels of Banieren, dienen ook om met goede ordre op den vyand aan te vallen/ en dus isse schrikkelijk als Slagordens met Banieren. De Heere Jesus, zijn Kerke beschrijvende/ segt Cant. 6:10. Gy zijt schoone mijn vriendinne, gelijk de Mane, suyver als de Sonne, schrikkelijk als slagordens met Banieren. En nog eens Jes. 31:9. En Hy sal van vreesse doorgaan na zijn Rotsteen, ende zijne Vorsten sullen voor de Baniere

Baniere verschrikken. **Soo** maakt de Baniere Gods ons ook schrikkelijk voor onse vanden. Laban voorgenomen hebbende Jacob qualijk te onthalen/ laat sulks na/ wanneer hy door een openbaringe verstaan had/ dat God zijn Vader, en ook zijn God was/ daarom vreesde hy hem quaat te doen.

Nu dese Baniere segt de Bruyd, is over my, de gelovige Kerke, die segt/ ik ben mijnes liefste, en zijne genegentheyd is tot my, Cant. 7:10. **welker** hoope niet beschaamt/ om dat de liefde Gods, in hare herten is uytgestort, door den Heyligen Geest, Rom, 5. **Dus** is de Baniere van Koning Jesus over zijn Kerke, gelijk David segt Ps. 60. Nu hebt gy die u vreesen, een Baniere gegeven, om die op te werpen van wegen de waarheyd, op dat uwe Beminde soudē bevryd zijn; **door** een algendegsaam God/ die rijk is in bermhertigheyd, door zijne groote liefde, daarmede hy ons lief gehad heeft/ Eph. 4:2.

Dese liefde heeft onsen Saligmaker gedragen van alle eenwighyēd/ niet alleen doe hy zijn Middelaars Ampt aannam/ en hem selven in de Bresse gesteld heeft/ voor zijn uytverkoorne, op dat wy heylig en onberispelijk voor hem soudē zijn/ in de liefde, Eph. 2. **Beschouwt** Christus liefde in zijn vernederinge/ wanneer hy die in de gestaltenisse Gods was/ het geen roof agte Gode even gelijk te zijn; nochtans hem selven gaat vernietigen/ en de gestaltenis eene Dienstknegts aannemende/ is zijn Vader gehoorzaam geweest/ zelfs tot de dood des Kruyces, Phil 2.

Beschouwt Jesus liefde van zijn geboorte tot zijn dood toe. **Hy** die een Koning was/ wierd niet

niet geboren in een Koninglijke zaal; niet geleend in een kostelijke wiege, en gewonden in kostelijke windels; maar hy wierd geboren in een stal, en gelegd in een kribbe by de Beesten, en gewonden in veragte doeken. Van dese liefde segt Paulus/ 2 Coz. 8 : 9. gy weet de genade onses Heeren Jesu Chzisti/ dat hy die rijk was/ is om uwent wille arm geworden/ op dat gy dooz zijne armoede soudet rijk worden.

Siet ook de liefde van onsen Saligmaker in den treyn van zijn leven, als hy moest klagen/ de Vossen hebben hollen, en de Vogelen des Hemels nesten, maar de Soone Gods heeft niets waar hy zijn hoofd op nederlegge. Maar bysonderlijk soo siet zijn liefde-vaandel aan het Kruyce wayen, wanneer hy soo bitterlijk heeft geleden/ als hy hem selven dooz zijn Bruyd heeft overgegeven unt liefde, en van haar sonden gewasschen in zijn bloed, Openb. 1.

Hy heeft zijn liefde niet alleen betoont in zijn leven hier op aarden, maar ook in 't bysonder als hy na den Hemel varende ons geen weesen wil laten/ maar wederom by ons komen met zijn Geest en Genade. Wanneer hy heenen gaat soo zegent hy haar eerst/ en belooft haar ook zijn Geest te sullen geven; en in den Hemel zijnde/ bid hy dooz haar.

Na dese liefde-Baniere is nog heden by ons/ nu hy ons geeft zijn Geest en Woord, en H. Sacramenten, die gy nog heden hebt genooten/ en soo gesmaakt dat de Heere goed is/ en gesten hoe groot dat dese liefde is/ als gy hem dooz u oogen hebt sien breken: Ammers dese liefde sal duren tot in eeuwigheyd, want die hy eens lief

lief heeft/ die heeft hy lief tot den eynde toe,
 Joh. 13:7. waarom Paulus vzaagt: Wie sal
 ons scheidt van de liefde Christi? verdrukkinge
 of benauwtheyd, in desen zijn wy meer dan
 overwinnaars, door hem die ons heeft lief gehad,
 Rom 8.

Dit moet dienen tot bestraffing en waarschou-
 wing van veele menschen/ die ook al veel weten
 te spreken van de liefde Gods, daar zy leven in
 haat en nijt met haren naasten; de selve gaat
 dese liefde niet aan/ want gy hebt geen liefde
 Gods in u selven/ nog tot u naasten: gy hebt
 geen deel aan dese liefde-Baniere met Gods kin-
 deren, want zy die verwerpente/ willen niet
 dat Christus als Koning over haar heersche: Sy
 seggen als die ongehoorzame Onderdanen/ Luc.
 19:14. wy willen niet dat dese over ons Koning zy.

Andere seggen/ dat de liefde Gods over haar
 is/ maar gaan nog voort in hare sonden: Sy
 denken dat als zy ten Avondmaal geweest heb-
 ben/ dan wel weer mogen sondigen/ want zy
 meenen van is de kerfstok van de sonden afge-
 daan: voort het Avondmaal willen zy haar wat
 wagten van de sonden/ en daar van conscientie
 maken/ als van dronkenschap, Sabbath-schen-
 den, en andere grouwelen meer; maar naar
 het Avondmaal loopen zy weder tot deselve son-
 den/ en komen alsoo de waarheyd Gods te mis-
 bryken/ en veranderen in ontugtigheid; tot
 welke Paulus segt/ of veragt gy den rijkdom
 van zijne goedertierentheyd en verdraagsaamheyd,
 niet wetende dat de goedertierentheyd Gods, u
 tot bekeeringe leyd/ Rom 2. 't Is waar/ God
 heeft een Standaard van liefde voort de gelovige,
 maar

maar hy heeft ook een Schat van toorn, en een Standaard van wraake vooz de Godloosen, waar mede hy hem wreken wil over die zijn Genade soo misbzupken.

Maar gelijk wy reden van klagten hebben/ soo is'er ook grond van vertroostinge vooz de zielen van Gods kinderen. Daarom vzeest gy nu vooz uwe vyanden, die dog niets vermogen/ want Jesus u Saligmaker draagt de Baniere van liefde over u. Hy is u Capiteyn, en strijd vooz u tegen u vyanden, seggende Aes. 8:9, 10. vergesellet u t'samen gy volkeren, dog word verbroken, en neemt ter herten alle gy die in verre Landen zijt: omgord u/ dog word verhozen/ beraadslaagt eenen raad, dog hy sal vernietigt worden/ spreekt een woord, dog 't sal niet bestaan. God was niet met haar/ om welke reden den Profeet soo kloekmoedig was/ dat dede David seggen/ Ps. 118. De Heere is by my, ik en sal niet vreesen, wat sal my een mensche doen? Ja de Heere is by my/ onder de geene die my helpen, daarom sal ik mijn lust sien/ aan de geenen die my haten. De vyanden mogen u ook soo wat quellen/ maar gy behoest vooz haar niet te vzeesen/ ja selfs niet vooz den Satan, die haast onder u voeten sal verplettert worden.

Christener hoe heerlijk en troostelijk is 't dat de Saligmaker den Standaard van liefde draagt; het is een altijd-durende liefde, die nout sal ophouden/ nog geen eynde hebben. Het is een teedere liefde/ als van een Moeder over haar Kind, datse niet kan vergeten/ Aes. 49. soo ontfermt hem de Heere over die hem vreesen, dewelke

de welke in zijn hand-palmen zijn gegraveerd, en in al haar benauwtheden, is hy benauwt, den Engel zijns aangesigts, heeftse behouden, dooz zijn liefde, en dooz zijne genade heeft hyse verlost. Hy namse op/ en droegse, als in de dagen van ouds, Jes. 63:9. Heest God nu sulken Standaard van liefde, soo laat die ons bewegen tot eenen godsaligen wandel, en ook aansetten tot dese volgende deugden.

1. Soo moeten wy dese groote liefde Gods erkennen/ en denken dat al 't geene wy hebben/ alleen van dese liefde vooztkomt/ en wy God daar vooz danken: soo dede Paulus/ 1 Coz. 15:9. Ik ben niet waardig een Apostel genaamt te worden/ om dat ik de Gemeynthe Gods vervolgt hebbe/ maar dooz de Genade Gods, ben ik dat ik ben, segt dan met David/ Ps. 100:2, 3. Hy heeft ons gemaakt/ tot Schapen zijner weyden. De 24 Ouderlingen vooz den Throon nederballende/ namen hare Kroonen van hun hoofden, en wierpense vooz den Throon, ende seyde/ gy zyt waardig/ alle eere en heerlijkheyd, want gy hebt ons Gode gekogt met uwen bloede: dit recomandeerd ons Paulus ook Col. 1:22. Dankende den Vader, die ons bequaam gemaakt heeft, om deel te hebben in de Erve der Heyligen in het ligt.

2. Laat ons ook menigmaal sien na desen Standaard van liefde, op dat wy van deselve niet afdwalen, dooz onse sonden: gelyk de Soldaten menigmaal hare oogen laten gaan/ om te sien of zy nog wel by hare Vaandels zijn. Soo moeten wy sien of wy wel begrijpen met alle de Heyligen, welke daar zy de hoogte en diepte,
de

de lengte en breedte van de liefde Christi, die alle kennisse te boven gaat/ Eph. 3: 18.

3. Siet ook in 't byzonder/ of dese liefde ons ook aangaat: want of wy wisten dat de liefde des Saligmakers soo groot was/ en wy wisten niet dat die ons ook aanging/ wat soude ons dat haten? maar wy moeten ons dese liefde, door 't gelove toepassen/ en met Paulus seggen Gal. 2: 20. Die my heeft lief gehad, ende hem selven voor my heeft overgegeven.

4. Wy moeten ook onder dese Baniere strijden tegens onse sonden/ wanhoop/ en sorgeloosheid. Gy hebt nu in 't Avondmaal u Gelove in den Saligmaker vernieuwt/ en een Verbond met God aangegaan/ ende nieuwe geloften gedaan: Gy zult nu seker wel weder bestreden worden/ de sonde sal u wel weer soeken tot desperatie te brengen/ en u blees weder tot sonden te trekken: maar strijd wel onder dese Baniere van uwen Saligmaker, en versterkt soo u Gelove, en segt met Paulus/ 1 Tim. 1: 15, 16. Ik die een Godslasteraar en Vervolger was/ Ic. maar my is barmhertigheyd geschied. Dit is een getrouw woord, en aller aanneming waardig, dat Jesus Christus is in de wereld gekomen, om sondaren salig te maken, van welchen ik de voornaamste ben. **Strijd ook tegens de sonde van sorgeloosheid; dewijle Christus geleden heeft, soo moeten wy ons wapenen met deselve gedagten, dat die in den vleesche geleden heeft/ ophoud van sondigen. Ende wanneer de sonden ons weer komen te bespzingen/ tot deselve seggen/ neen sonden, gy zult geen plaats in mijn krijgen: Soude ik de liefde mijnes Saligmakers oergelden met mijn sonden?**

5. Wy